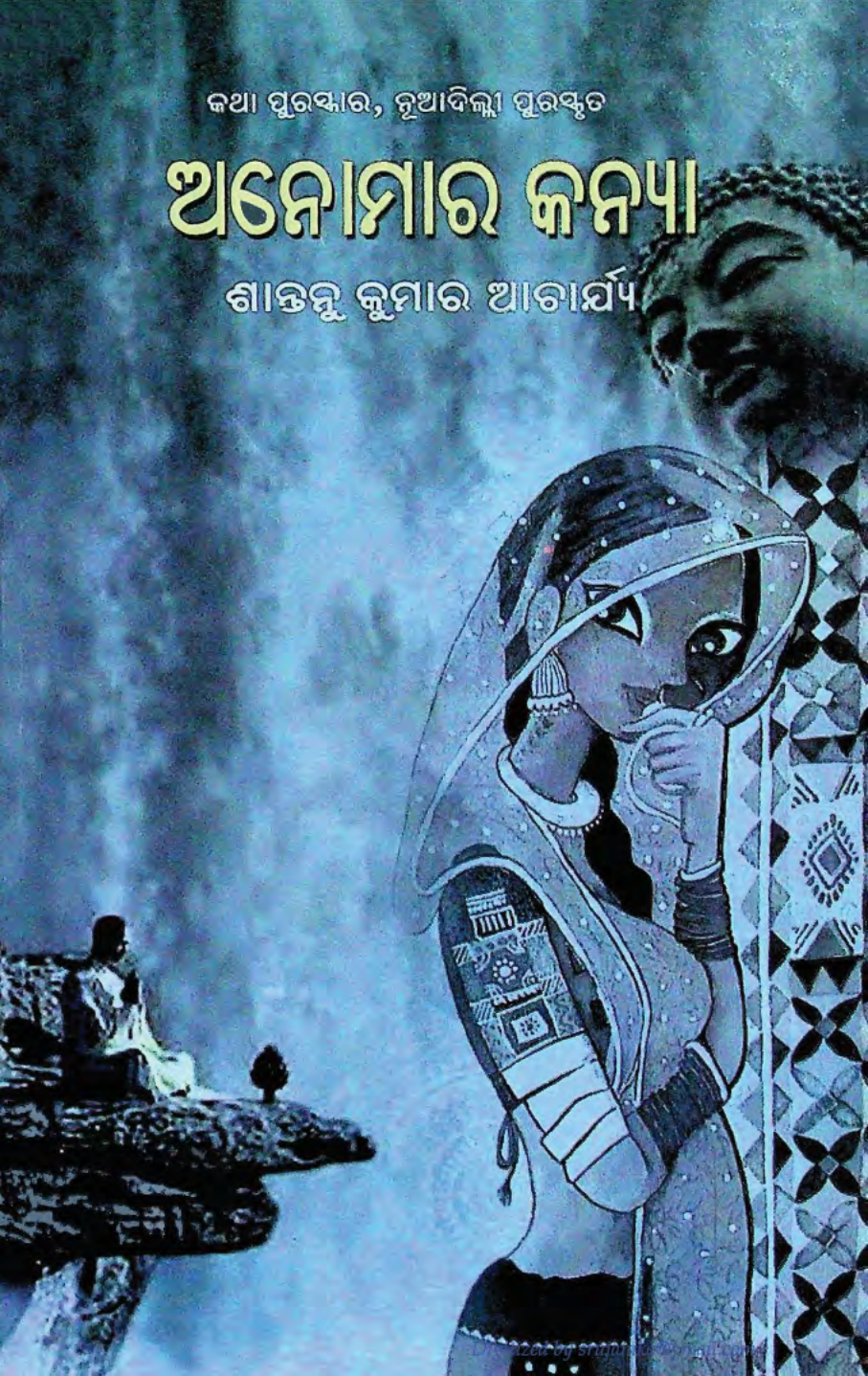

କଥା ପୁରସ୍କାର, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ ପୁରସ୍କୃତ

ଅନେମାର କନ୍ୟା

ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ

ଅନୋମାର କନ୍ୟା

ଅନୋମାର କନ୍ୟା

ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ

ଅକ୍ଷୟ

ଅନୋମାର କନ୍ୟା

(ଉପନ୍ୟାସ)

ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ

ପ୍ରକାଶକ: ଅପୂର୍ବା

ପ୍ଲଟ ନଂ-୨୯୪, ଖରବେଲ୍-୩

ଝାରବେଲ ନଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର - ୭୫୧୦୦୧

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ: ୨୦୨୨

ମୁଦ୍ରଣ: ଦୁଦୁଲି ଅଫସେଟ୍, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ପ୍ରଚ୍ଛଦ: କ୍ଷୀରୋଦ ପତି

ମୂଲ୍ୟ: ₹ ୧୫୦ଟଙ୍କା

ANOMARA KANYA

a novel by Shantanu Kumar Acharya

Publisher: Apurba

Plot No-294, Kharvel Nagar, Bhubaneswar - 751 001

Cell . 9937300223 Mail: apurba1999@gmail.com

First Edition: 2022

Printed at: Duduly Off-Set, Bhubaneswar

Cover: Khirod C Pati

© Author

Price : ₹ 150/- (One hundred fifty) only

ISBN : 978-93-90634-54-5

‘ଅନୋମାର କନ୍ୟା’ ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରାରମ୍ଭ

ଆମେ ଭାରତୀୟମାନେ ପ୍ରାରମ୍ଭ ବିଶ୍ୱାସୀ । ପ୍ରତିଟି ସୃଷ୍ଟିର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ କିଛି ନା କିଛି ପ୍ରାରମ୍ଭ ସଂସ୍କାର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥାଏ- ଏହା ଆମର ସାଂସ୍କୃତିକ ଇତିହାସରୁ ଲକ୍ଷ ଅବବୋଧ । ତେଣୁ, ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଉପନ୍ୟାସ ‘ଅନୋମାର କନ୍ୟା’ର ସେଭଳି ଏତିହାସିକ ଅବବୋଧଟି କ’ଣ, ତାହା କେତେଦୂର ବିଶ୍ୱାସ୍ୟନୀୟ- ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପାଠକ ମନରେ ଉଠିବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।

‘ଅନୋମାର କନ୍ୟା’ ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରସ୍ତୁତିକରଣ ପାଇଁ ମତେ ମାତ୍ର ଦୁଇ ତିନିମାସ ସମୟ ଲାଗିଥାଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ଏହାର ସୈଦ୍ଧାନ୍ତିକ ଦୃଢ଼ତା ହାସଲ ପାଇଁ ମତେ ଲାଗିଲା ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ । ଏଇ ସମୟ ଭିତରେ ମୁଁ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠାରୁ କେତେକ ସ୍ଥାନବାଚକ ନାମକରଣର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଅନେକ୍ଷଣରେ ରତ ଥିଲି । ମୋର ଏ ଖୋଜାଲୋଡ଼ାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ‘କରଞ୍ଜିଆ ତାଏରୀ’ ପାଇଁ କ୍ଷେତ୍ର ଅନେକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ ପ୍ରଣାଳୀରେ କିଷ୍କଟ ସିଦ୍ଧିଲାଭରୁ ।

୧୯୮୩ ଅଗଷ୍ଟ ୩ରେ ମୁଁ କରଞ୍ଜିଆରୁ ବଦଳି ହେଲି । ଯୋଗଦେଲି ଜଗତସିଂହପୁର ସ୍ବାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପଦବୀରେ, ସେଇ ମାସ ଦଶ ତାରିଖରେ ।

ଦିନେ ଜଗତସିଂହପୁରରେ ମୁଁ ଜଣେ ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, “ଆଜ୍ଞା ! ଏ ଯାଗାର ନାଁ ଜଗତସିଂହପୁର ହେଲା କେମିତି ?”

ସେ ମହାଶୟ କହିଲେ, “ସେ କିଏ ଆମେ ଜାଣୁନା । ତେବେ ଏ ଯାଗାର ନାଁ ତା’ ପୂର୍ବରୁ ଥିଲା ହରିହରପୁର ।”

“ଏ ହରିହର କିଏ ? କୋଉ ଠାକୁର- ଯେମିତି ଭୁବନେଶ୍ବରର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ କୁହାଯାଏ, ଉଭୟ ହରି ଆଉ ହର ? ସେମିତି ?” ପଚାରିଲି । ସଠିକ୍ ଉତ୍ତର ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

କିଛିଦିନ ପରେ ମୋ ମୁଣ୍ଡକୁ ଆସିଲା ଆଉ ଏକ ନାଁର ଅନୁଭବିତ ରହସ୍ୟ । ଜଗତସିଂହପୁର ସନ୍ନିକଟ ନଦୀର ନାମ ଅଳକା । ଏ ନଦୀର ଉତ୍ତରି ସ୍ଥଳ ଖୋଜିଲେ ଜଣାଗଲା, ଏ ହେଲା ଦେବୀ ନଦୀର ଏକ ଶାଖା ନଦୀ ବିଲୁଆଖାଇର ଅଂଶ ବା ପୁନର୍ନିବାକୃତ ନାଁର ଧାରା । ବିଲୁଆଖାଇରୁ ଅଳକା । ଯେମିତି କାଠଯୋଡ଼ି ଆଉ ସିତୁଆ ନଦୀ ଦୂରର ମିଳନରୁ ନାମିତ ହେଲା ‘ଦେବୀ’- ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ ମହାନଦୀରୁ ବାହାରିଥିବା କାଠଯୋଡ଼ିର ନିମ୍ନାଂଶ । ଏଇ ନାମରେ ‘ଦେବୀ’ ପ୍ରବାହିତ ବଙ୍ଗୋପସାଗର ଅଭିମୁଖେ-ଛିଣ୍ଡା, କନ୍ଦଳ ଇତ୍ୟାଦି ଛୋଟ ଛୋଟ ଗ୍ରାମୀଣ ଶାଖା ଉପଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତିକରଣ ଏବଂ ପୁନର୍ମିଳନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସତ୍ତ୍ୱେ ।

ଏଇ ଦେବୀ ନଦୀର ଜଳଧାରା ସହିତ ମୁଁ ବାଲ୍ୟକାଳୁ ପରିଚିତ । ମୋ ମାମୁଘର ଗାଁ ବାଇସିମଉଜା ଅନ୍ତର୍ଗତ ପାର୍ବତୀପୁର । ଏହା ଦେବୀର ଉତ୍ତର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପୁଣି, ଦେବୀର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟ ଏକ ବିଖ୍ୟାତ ଗାଁ ଗୋବିନ୍ଦପୁର । ଗୋବିନ୍ଦପୁର, ପାର୍ବତୀପୁର ମଝାମଝି ଦେବୀର ଏ ଅଂଶଟି ବାସ୍ତବିକ ଅତି ବିସ୍ତୃତ ଏବଂ ଗଭୀର । ବର୍ଷସାରା ଏଥିରେ ଅକାତକାତ ପାଣି ଭରି ରହୁଥିଲା ମୋ ପିଲାଦିନେ । ଏ ଥିଲା ପୁଣି ଭୀଷଣ କୁମ୍ଭାର ସଙ୍କୁଳ । ପିଲାଦିନେ ଶୁଣିଥିଲି- ଏକ ମଣିଷଖିଆ କୁମ୍ଭାର ଶଙ୍ଖା, ଏ ନଈରେ ବହୁ ଉତ୍ପାତ ରଚିଥିଲା । ଏହା ମୋର ସ୍ମୃତି ସାବ୍ୟସ୍ତ ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆତଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି କରିଆସିଛି ଏ ଯାବତ୍ ।

ତଥାପି ଦେବୀର ସୁନାଳ ଜଳରାଶିର ଗଭୀରତାରୁ ଅନେକ ଶୀତଳ ସ୍ପର୍ଶ ପାଇଛୁ
ଆମେ କେତେଜଣ ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ, କୈଶୋର ଓ ଯୌବନର ଗ୍ରୀଷ୍ମାବକାଶ ସମୟରେ ।

ଦେବୀ ନଦୀର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନାମକରଣ ମତେ ପିଲାଦିନୁ ବି ମନେ ହୋଇଥିଲା
ରହସ୍ୟଜନକ । ସେହିପରି ମୋ ନିଜ ଗାଁ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରପୁର ଓ ତା’
ଆଖପାଖରେ ଥିବା କେତେକ ସ୍ଥାନର ନାମକରଣକୁ ନେଇ ମୁଁ ପିଲାଦିନୁ କୌତୁହଳୀ
ହୋଇଥିଲି । ଆମ ଗାଁ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରପୁରର ପ୍ରଗନ୍ନା ନାଁ ସେତେବେଳେ ଜମିଦାରୀ
ତତ୍ତ୍ୱକାରେ ଲେଖାଥିଲା- ‘କୋଦିଣ୍ଡା’ । ଏ କୋଦିଣ୍ଡା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ କ’ଣ ? ତାପୂର୍ବ
କ’ଣ ? କେହି କହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁଣି, ଆମ ଗାଁ ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ଗାଁ ଅଛି ।
ତା’ ନାଁ ଅଲାରପୁର । କୁଆଡୁ ଆସିଲା ଏମିତି ଶବ୍ଦ - ଅଲାର ? ଉତ୍ତର ନାହିଁ ।
ଆମ ଗାଁର ଉତ୍ତରକୁ ତାଳଦଣ୍ଡା କେନାଲ୍ । ତା’ ସେପଟକୁ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ନଈ
ପାଇକା । ତା’ ସେପାଖକୁ ମସ୍ତବତ ନଈ ମହାନଦୀ । ଏ ମହାନଦୀର ଗୋଟିଏ
ନିମ୍ନଗାମୀ ଅଂଶ ତା’ପରେ ନାମିତ ହୋଇଛି ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନାଁରେ । ଆଃ ! କି
ଚମତ୍କାର ନାଁ- ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ! ଦିନେ ପିଲାଦିନେ ଆମର ଗୋଟାଏ ଗାଈ ହଜିଗଲା ।
ତାକୁ ଖୋଜାଖୋଜି କରିବା ଲୋକ ଆସି ଘରେ ଖବର ଦେଲା- ଗାଈ ଯାଇ
ପଡ଼ିଛି କାଁଜିଆହାଉସ୍ରେ (କାଇନ୍-ହାଉସ୍) । “କୋଉଠି ସେ ?”
“କେଶନଗରରେ-” ଉତ୍ତର ମିଳିଲା । କେଶନଗର ! ନାଁଟା ପିଲାଦିନେ ସେମିତି
କିଛି ଅପୂର୍ବ ଶୁଭି ନଥିଲା କାନକୁ । କିନ୍ତୁ ମନରେ କୋଉ କଣରେ ଲୁଚିବସିଥିଲା
ନିଶ୍ଚୟ ।

ଜଗତସିଂହପୁରରେ ମୋର ରହଣି ୧୯୮୩ରୁ ୧୯୮୮ । ଏଇ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ
ସମୟ ଭିତରେ ମୋର ଦିନରାତି କରୁଥାଏ ସତେକି ଏକ ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ । ସ୍ୱାମୀ
ବିବେକାନନ୍ଦ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ର ଥିଲା ସେତେବେଳେ ମୋ ପାଇଁ ।
ଅହରହ ସମସ୍ୟା । ଏଥିରେ ଗବେଷଣା ନା ଫବେଷଣା । ଅଥଚ ଏଠିକି ଆସିବା
ପୂର୍ବବର୍ଷ ମୁଁ ଲେଖୁଥିଲି ଗବେଷଣା ପ୍ରସୂତ ‘କରଞ୍ଜିଆ ଡାଏରୀ’ ପାଇଁ ବାଉନଟା
ଲେଖା ଖବରକାଗଜ ସ୍ତମ୍ଭରେ । ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ଗୋଟିଏ କରି ।

ଜଗତସିଂହପୁରରେ ମୁଁ ଜବତ୍ ହୋଇ ରହିଥାଏ ସେଇ କଲେଜ ହତାତି
ଭିତରେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଯାକୁ ତାକୁ ପଚାରୁଥାଏ, “ଆଛାଃ ଜଗତସିଂ ଲୋକଟା
ବିଷୟରେ କିଛି ଇତିହାସ ସଂଗ୍ରହ ସମ୍ଭବ ? କୁଆଡ଼େ ଏ ଶୁଖିଲା ଅଳକା ନଦୀ

ଦିନେ ଥିଲା ସୁନାବ୍ୟା ? କୁଆଡ଼େ ହରୀଶପୁର, ମରିଚପୁରରେ ଥିଲା ବଡ଼ ପ୍ରତାପୀ
ରାଜବଂଶ ଦୁଇଟା ?...”

କିନ୍ତୁ ଦିନେ ମୋର ଏ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀକୁ ଅତିକ୍ରମ କଲା ଆଉ ଗୋଟିଏ
ସେଟ୍ ପ୍ରଶ୍ନ । ମୁଁ ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, “ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି କି- ଏ
ଜଗତ୍‌ସିଂହପୁରର ପ୍ରକୃତ ନାମ ଦିନେ ଥିଲା ହରିଦ୍ରାବସନ, ଅର୍ଥାତ୍ ହଳଦିଆ
ଲୁଗା ? ଜାଣନ୍ତି କି ଦେବୀ ନଦୀର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ ଥିଲା ଦେବହୃଦ ବା ଦେବଦହ ?
ପୁଣି ଆଜିର ଗୋବିନ୍ଦପୁର ନାଁରେ ପରିଚିତ ଅଞ୍ଚଳଟା ଖ୍ରୀ.ପୂ. ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ
ପରିଚିତ ଥିଲା ଅନ୍ୟ ଏକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ନାମରେ- ଦେବଦହ ରାଜ୍ୟ ? ପୁନଶ୍ଚ-
ଦେବଦହ ରାଜ୍ୟ କାହାର ଥିଲା ? କୋଉ ରାଜବଂଶର ? ସେ ରାଜବଂଶ କ’ଣ
କୋଳବଂଶ, ଯେ ଥିଲେ ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ମାମୁଘର ବଂଶ, ପୁଣି ଶଶୁରଘର
ବଂଶ ? ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ ତାଙ୍କ ମାମୁ ଝିଅ ଭଉଣୀ ଗୋପାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ
ଶୁଣିଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ । କିନ୍ତୁ କହିପାରିବେ ଗୌତମଙ୍କ ପିତା ଶୁଦ୍ଧୋଦନଙ୍କ ରାଜ୍ୟଟା
ତାଙ୍କ ଶଶୁରଘର ଦେବଦହ ରାଜ୍ୟରୁ କେତେଦୂର ? ତାହା କ’ଣ ସନ୍ନିକଟ
କପିଳବାସୁ ଯାହାର ଆଧୁନିକ ନାମ କପିଳେଶ୍ବର ? ପୁଣି କପିଳେଶ୍ବରର ପ୍ରଗନ୍ନା
ନାଁ ଜାଣନ୍ତି ? ଆଜିର ଲୁମ୍ବେଇ, ଯାହାକୁ ଆମେ ଆଜିର ରାଜସ୍ଥ ମାନିଚିତ୍ରରେ
ଭେଟୁ, ସେଟା କ’ଣ ସେଇ ଲୁମ୍ବିନୀ ?”

ମୋର ଏ ପ୍ରଶ୍ନମାଳା କ୍ରମଶଃ ଲମ୍ବରେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଲା ।
ଜଗତ୍‌ସିଂହପୁରରୁ ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନପାଇ ଦିନେ ମୁଁ ଭେଟିଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଐତିହାସିକ
ନବୀନ ସାହୁଙ୍କୁ । ପଚାରିଲି, “ଆଜ୍ଞା ! ଚକ୍ରଧର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ‘ଦି ରିଏଲ୍ ବାର୍ଥପ୍ଲେସ୍
ଅଫ୍ ବୁଦ୍ଧ’ ବହିଟି ପଢ଼ିଛନ୍ତି ?”

ସେ ହସିଲେ ।

ମୁଁ ପୁଣି ଝିଟେଇ ହେଇ ପଚାରିଲି, “ସେ ବହିର ମୁଖବନ୍ଧ ଲେଖିଛନ୍ତି
ଅଷ୍ଟେକାୟ, ଏସିଆନ୍ ଷଡ଼ିଜ୍‌ର ପ୍ରଫେସର, ବିଖ୍ୟାତ ଭାରତବିଦ୍ ପ୍ରଫେସର
ଏ.ଏଲ୍.ବାସାମ୍ । ତାଙ୍କ ମତକୁ ଆପଣ କିଭଳି ମୂଲ୍ୟାୟନ କରୁଛନ୍ତି ? ସେ
ଲେଖିଛନ୍ତି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଗବେଷଣା ଉପଲକ୍ଷେ ତତ୍ତ୍ୱ ଗୁଡ଼ାକୁ କାଟିବା ଦରକାର
ଆପଣଙ୍କ ଭଳି ଐତିହାସିକମାନଙ୍କର- ଯଦି ତାହା ସ୍ୱୀକୃତ ନହୁଏ । କାରଣ ନ
ଦର୍ଶାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହସି ଉଡ଼େଇ ଦେଲେ ତ ଚଳିବ ନାହିଁ ! ପୁଣି ବାସାମ୍‌ଙ୍କ

ଆହ୍ୱାନ- ଟଲେମିଙ୍କ ମତକୁ କୋପରନିକସ୍ କାଟିବାକୁ ଲାଗିଲା ତେରଶହ ବର୍ଷ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ପ୍ରତିଦିନ ପୃଥିବୀ ପରିକ୍ରମା କରୁଥିଲେ । ବିଜ୍ଞାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମତ ଟଳିପଡ଼ୁଛି । ଇତିହାସରେ କ’ଣ ତାହା ଅସମ୍ଭବ ? ୧୮୯୬ରେ ଡକ୍ଟର ଫୁ୍ୟରର୍ ନେପାଳ ଚରାଇରୁ ଗୋଟିଏ ଶିଳାଲିପି ପାଇଲେ । ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ ସେ ସେଇ ଯାଗାର ରାଜସ୍ୱ ନକ୍ସାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ଗାଁ ନାଁ ‘ପଦରିଆ’କୁ ବଦଳେଇ ଦେଇ କରିଦେଲେ ‘ରୁମିନ୍‌ଦେଇ’ ! ଏ କଥାକୁ ମାନିଲେ ପରେ ସେଇ ବିଦେଶୀ ଗବେଷକ, ଅନ୍ୟ ଗବେଷକଙ୍କ ଜେରା ପରେ ଯେ ସେ ସତରେ ନିଜେ ଏପରି ଏକ ନାମକରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ପଦରିଆ ଗାଁର । ନଚେତ୍ ‘ରୁମିନ୍‌ଦେଇ’ ବୋଲି ସ୍ଥାନର ନାଁ କସ୍ମିନକାଳେ କୋଉ ମାନଚିତ୍ରରେ ନଥିଲା । ଆପଣ ତ ଜାଣନ୍ତି ୧୯୨୮ରେ ଆମର ଏଇ ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟ କପିଳେଶ୍ୱର ଗାଁରୁ ବାହାରିଥିଲା ଅନ୍ୟ ଏକ ଶିଳାଲିପି, ଯାହାର ପାଠ କରାସରିଛି ଆଉ ସେଥିରେ ଯାହା ବିଶେଷ ତତ୍ତ୍ୱ ମିଳିଛି ତାହାକୁ ପ୍ରଫେସର ଏ.ଏଲ୍. ବାସାମଙ୍କ ଭଳି ଭାରତବିତ୍ ମଧ୍ୟ ହସି ଉଡ଼େଇ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆପଣମାନେ... ?”

ମୋ କଥାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଉପଲବ୍ଧି କଲେ ସମ୍ଭବତଃ ଡକ୍ଟର ନବୀନ କୁମାର ସାହୁ । ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଗଲେ । କହିଲେ, “କାଦୁଅରେ ପଶିବାର ବୟସ ଆଉ ନାହିଁ ମୋର । ଏଥିରେ ଥରେ ପଶିଲେ ବୁଝିଯିବା ହିଁ ସାର ହେବ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା ବହୁ ସଂଘର୍ଷ ସାପେକ୍ଷ । ପୁରି ଏତିହାସିକମାନେ ଆମର ଭାରି ଜିରାରୁ ଶିରା କାଢ଼ିବା ଲୋକ ଆପଣଙ୍କ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ପରି । ତେଣୁ ମତେ ଆଉ ସେସବୁ ପଚାରନ୍ତୁ ନାହିଁ ଦୟାକରି...”

ଏଥର ମୁଁ ହସିଲି । କହିଲି, “ଠିକ୍ ଅଛି । ଯଦି ବିଜ୍ଞାନକୁ ଭୟ, ତେବେ ସାହିତ୍ୟ ସେ ଭୟକୁ ଭାଙ୍ଗି ତୁରମାର୍ କରିଦେବାକୁ କାଳେ କାଳେ ଆଗଭର ହେଇଛି । ବ୍ରହ୍ମତତ୍ତ୍ୱକୁ ବେଦାନ୍ତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲାପରେ ମଧ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଯୁକ୍ତି ଚଳେଇ ରଖିଲେ । ଅନେକ କହିଲେ ବ୍ରହ୍ମ ଏକ୍ । ଅନେକ କହିଲେ ଦୁଇ । ପୁଣି ପଞ୍ଚାଏ ନେତିବାଦୀ ବିଲକୁଲ୍ କାଟିଦେଲେ ବ୍ରହ୍ମ ଫୁଲ୍ କିଛି ନାହିଁ । ସବୁ ଫୁସ୍ । ତେବେ ଆଜି ଭାରତରେ ବ୍ରହ୍ମତତ୍ତ୍ୱ, ବେଦାନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ବଞ୍ଚି ରହିଛି କେମିତି ? ଯୁକ୍ତିରେ ଯାହା ଅପ୍ରମାଣ୍ୟ ତାକୁ ପ୍ରମାଣ କରାଯାଏ ଅନ୍ୟ ମାର୍ଗରେ, ତା’ରି ନାଁ ସାହିତ୍ୟ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଲେଖିବାକୁ ଯାଉଛି ଏକ ଉପନ୍ୟାସ । ଆପଣ ଦେଖିବେ...”

ଦିନେ ଥିଲା ସୁନାବ୍ୟା ? କୁଆଡ଼େ ହରୀଶପୁର, ମରିଚପୁରରେ ଥିଲା ବଡ଼ ପ୍ରତାପୀ
ରାଜବଂଶ ଦୁଇଟା ?...”

କିନ୍ତୁ ଦିନେ ମୋର ଏ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀକୁ ଅତିକ୍ରମ କଲା ଆଉ ଗୋଟିଏ
ସେଟ୍ ପ୍ରଶ୍ନ । ମୁଁ ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, “ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି କି- ଏ
ଜଗତସିଂହପୁରର ପ୍ରକୃତ ନାମ ଦିନେ ଥିଲା ହରିଦ୍ରାବସନ, ଅର୍ଥାତ୍ ହଳଦିଆ
ଲୁଗା ? ଜାଣନ୍ତି କି ଦେବୀ ନଦୀର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ ଥିଲା ଦେବହୃଦ ବା ଦେବଦହ ?
ପୁଣି ଆଜିର ଗୋବିନ୍ଦପୁର ନାଁରେ ପରିଚିତ ଅଞ୍ଚଳଟା ଖ୍ରୀ.ପୂ. ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ
ପରିଚିତ ଥିଲା ଅନ୍ୟ ଏକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ନାମରେ- ଦେବଦହ ରାଜ୍ୟ ? ପୁନଶ୍ଚ-
ଦେବଦହ ରାଜ୍ୟ କାହାର ଥିଲା ? କୋଉ ରାଜବଂଶର ? ସେ ରାଜବଂଶ କ’ଣ
କୋଳବଂଶ, ଯେ ଥିଲେ ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ମାମୁଘର ବଂଶ, ପୁଣି ଶଶୁରଘର
ବଂଶ ? ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ ତାଙ୍କ ମାମୁ ଝିଅ ଭଉଣୀ ଗୋପାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ
ଶୁଣିଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ । କିନ୍ତୁ କହିପାରିବେ ଗୌତମଙ୍କ ପିତା ଶୁଦ୍ଧୋଦନଙ୍କ ରାଜ୍ୟଟା
ତାଙ୍କ ଶଶୁରଘର ଦେବଦହ ରାଜ୍ୟରୁ କେତେଦୂର ? ତାହା କ’ଣ ସନ୍ନିକଟ
କପିଳବାସୁ ଯାହାର ଆଧୁନିକ ନାମ କପିଳେଶ୍ବର ? ପୁଣି କପିଳେଶ୍ବରର ପ୍ରଗନ୍ନା
ନାଁ ଜାଣନ୍ତି ? ଆଜିର ଲୁମ୍ବେଇ, ଯାହାକୁ ଆମେ ଆଜିର ରାଜସ୍ଥ ମାନିଚିତ୍ରରେ
ଭେଟୁ, ସେଟା କ’ଣ ସେଇ ଲୁମ୍ବିନୀ ?”

ମୋର ଏ ପ୍ରଶ୍ନମାଳା କ୍ରମଶଃ ଲମ୍ବରେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଲା ।
ଜଗତସିଂହପୁରରୁ ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନପାଇ ଦିନେ ମୁଁ ଭେଟିଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଐତିହାସିକ
ନବୀନ ସାହୁଙ୍କୁ । ପଚାରିଲି, “ଆଜ୍ଞା ! ଚକ୍ରଧର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ‘ଦି ରିଏଲ୍ ବାର୍ଥପ୍ଲେସ୍
ଅଫ୍ ବୁଦ୍ଧ’ ବହିଟି ପଢ଼ିଛନ୍ତି ?”

ସେ ହସିଲେ ।

ମୁଁ ପୁଣି ଝିଟେଇ ହେଇ ପଚାରିଲି, “ସେ ବହିର ମୁଖବନ୍ଧ ଲେଖିଛନ୍ତି
ଅଷ୍ଟୋଲ୍ଲାସ, ଏସିଆନ୍ ଷଡ଼ିଜର୍ ପ୍ରଫେସର, ବିଖ୍ୟାତ ଭାରତବିଦ୍ ପ୍ରଫେସର
ଏ.ଏଲ୍.ବାସାମ୍ । ତାଙ୍କ ମତକୁ ଆପଣ କିଭଳି ମୂଲ୍ୟାୟନ କରୁଛନ୍ତି ? ସେ
ଲେଖିଛନ୍ତି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଗବେଷଣା ଉପଲକ୍ଷେ ତତ୍ତ୍ୱ ଗୁଡ଼ାକୁ କାଟିବା ଦରକାର
ଆପଣଙ୍କ ଭଳି ଐତିହାସିକମାନଙ୍କର- ଯଦି ତାହା ସ୍ୱୀକୃତ ନହୁଏ । କାରଣ ନ
ଦର୍ଶାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହସି ଉଡ଼େଇ ଦେଲେ ତ ଚଳିବ ନାହିଁ ! ପୁଣି ବାସାମ୍‌ଙ୍କ

ଆହ୍ୱାନ- ଟଲେମିଙ୍କ ମତକୁ କୋପରନିକସ୍ କାଟିବାକୁ ଲାଗିଲା ତେରଶହ ବର୍ଷ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ପ୍ରତିଦିନ ପୃଥିବୀ ପରିକ୍ରମା କରୁଥିଲେ । ବିଜ୍ଞାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମତ ଟଳିପଡୁଛି । ଇତିହାସରେ କ’ଣ ତାହା ଅସମ୍ଭବ ? ୧୮୯୬ରେ ଡକ୍ଟର ପ୍ୟୁରର୍ ନେପାଳ ତରାଇରୁ ଗୋଟିଏ ଶିଳାଲିପି ପାଇଲେ । ତତ୍ସତ୍ତ୍ୱାତ୍ ସେ ସେଇ ଯାଗାର ରାଜସ୍ୱ ନକ୍ସାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ଗାଁ ନାଁ ‘ପଦରିଆ’କୁ ବଦଳେଇ ଦେଇ କରିଦେଲେ ‘ରୁମିନ୍‌ଦେଇ’ ! ଏ କଥାକୁ ମାନିଲେ ପରେ ସେଇ ବିଦେଶୀ ଗବେଷକ, ଅନ୍ୟ ଗବେଷକଙ୍କ ଜେରା ପରେ ଯେ ସେ ସତରେ ନିଜେ ଏପରି ଏକ ନାମକରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ପଦରିଆ ଗାଁର । ନଚେତ୍ ‘ରୁମିନ୍‌ଦେଇ’ ବୋଲି ସ୍ଥାନର ନାଁ କସ୍ତୁନକାଳେ କୋଉ ମାନଚିତ୍ରରେ ନଥିଲା । ଆପଣ ତ ଜାଣନ୍ତି ୧୯୨୮ରେ ଆମର ଏଇ ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟ କପିଳେଶ୍ୱର ଗାଁରୁ ବାହାରିଥିଲା ଅନ୍ୟ ଏକ ଶିଳାଲିପି, ଯାହାର ପାଠ କରାସରିଛି ଆଉ ସେଥିରେ ଯାହା ବିଶେଷ ତତ୍ତ୍ୱ ମିଳିଛି ତାହାକୁ ପ୍ରଫେସର ଏ.ଏଲ୍. ବାସାମଙ୍କ ଭଳି ଭାରତବିଦ୍ ମଧ୍ୟ ହସି ଉଡ଼େଇ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆପଣମାନେ... ?”

ମୋ କଥାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଉପଲକ୍ଷ କଲେ ସମ୍ଭବତଃ ଡକ୍ଟର ନବୀନ କୁମାର ସାହୁ । ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଗଲେ । କହିଲେ, “କାଦୁଅରେ ପଶିବାର ବୟସ ଆଉ ନାହିଁ ମୋର । ଏଥିରେ ଥରେ ପଶିଲେ ବୁଡ଼ିଯିବା ହିଁ ସାର ହେବ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା ବହୁ ସଂଘର୍ଷ ସାପେକ୍ଷ । ପୁରି ଏତିହାସିକମାନେ ଆମର ଭାରି ଜିରାରୁ ଶିରା କାଢ଼ିବା ଲୋକ ଆପଣଙ୍କ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ପରି । ତେଣୁ ମତେ ଆଉ ସେସବୁ ପଚାରନ୍ତୁ ନାହିଁ ଦୟାକରି...”

ଏଥର ମୁଁ ହସିଲି । କହିଲି, “ଠିକ୍ ଅଛି । ଯଦି ବିଜ୍ଞାନକୁ ଭୟ, ତେବେ ସାହିତ୍ୟ ସେ ଭୟକୁ ଭାଙ୍ଗି ଚୁରୁମାର୍ କରିଦେବାକୁ କାଳେ କାଳେ ଆଗଭର ହେଇଛି । ବ୍ରହ୍ମତତ୍ତ୍ୱକୁ ବେଦାନ୍ତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲାପରେ ମଧ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଯୁକ୍ତି ଚଳେଇ ରଖିଲେ । ଅନେକ କହିଲେ ବ୍ରହ୍ମ ଏକ୍ । ଅନେକ କହିଲେ ଦୁଇ । ପୁଣି ପଞ୍ଚାଏ ନେତିବାଦୀ ବିଲକୁଲ୍ କାଟିଦେଲେ ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରହ୍ମ କିଛି ନାହିଁ । ସବୁ ପୁଷ୍ । ତେବେ ଆଜି ଭାରତରେ ବ୍ରହ୍ମତତ୍ତ୍ୱ, ବେଦାନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ବଞ୍ଚି ରହିଛି କେମିତି ? ଯୁକ୍ତିରେ ଯାହା ଅପ୍ରମାଣ୍ୟ ତାକୁ ପ୍ରମାଣ କରାଯାଏ ଅନ୍ୟ ମାର୍ଗରେ, ତା’ରି ନାଁ ସାହିତ୍ୟ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଲେଖିବାକୁ ଯାଉଛି ଏକ ଉପନ୍ୟାସ । ଆପଣ ଦେଖିବେ...”

କିନ୍ତୁ, ନବୀନବାରୁ ଆଜି ନାହାନ୍ତି ‘ଅନୋମାର କନ୍ୟା’ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ି ହସିବାକୁ, କାନ୍ଦିବାକୁ ବା ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଚକ୍ରଧର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ବୁଦ୍ଧ ଜନ୍ମ ସମ୍ପର୍କିତ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ପ୍ରମାଣ ଗୁଡ଼ିକୁ ପୁନର୍ବାର ବିଚାର କରିବାକୁ ।

ଅବଶ୍ୟ ନବୀନବାରୁଙ୍କ ସହିତ ମୋର ସେଦିନର କଥାବାର୍ତ୍ତାର ବହୁ ବର୍ଷ ପରେ ଏ ଉପନ୍ୟାସଟି ଲେଖିଲି ମୁଁ । ତେବେ ମଝିରେ ଅନ୍ୟତମ ଦଶବାରବର୍ଷ ଧରି ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ବହୁ ବକ୍ତୃତା, ବହୁ ସାମ୍ବାଦିକ ଲେଖା ଆଉ ‘ଡ୍ରଇଂରୁମ୍ ଟକ୍’ ଦେଇ ଏ ଥିଓରିଟିକୁ ବଞ୍ଚେଇ ରଖି ଆସିଥିଲି ମୁଁ ସମୟରେ ।

ସୁଖର ବିଷୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନର ସତ୍ୟତାକୁ ନେଇ ଏକ ବିଚାରଶାଳା ମନୋଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଏହାକୁ ଓଡ଼ିଶାର ସଂସ୍କୃତି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ଓଡ଼ିଶା ସରକାର, ଓଡ଼ିଶା ସଂଗ୍ରହାଳୟର ଦାୟିତ୍ୱଶାଳୀ କ୍ୟୁରେଟର, ସୁପରିଷ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ପ୍ରଭୃତି ଆର୍ଯ୍ୟବିକ କର୍ତ୍ତାମାନେ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ସହକାରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ସାରିଛନ୍ତି ।

‘ଅନୋମାର କନ୍ୟା’ ଏଇ ସୁଖଦ ଅଭିଜ୍ଞତାର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଘୋଷଣାପତ୍ର ମାତ୍ର । ଏହା ହିଁ ଏ ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରାରମ୍ଭ ।

ଏହି ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଥିବାରୁ ଅପୂର୍ବାର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ତଥା ମୋର ପ୍ରିୟ ଛାତ୍ର ଶ୍ରବେନ୍ଦ୍ର କ୍ଷୀରୋଦକୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି ।

ଅମୃତ କୁମାର ମହାନ୍ତି.

ଘର ଆଗରେ ନଈ । କବାଟ ଖୋଲିଲେ ଦିଶେ ଅନନ୍ତ ଦିଗନ୍ତ । ସେଇ ଅନନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପିଯାଏ ନଦୀଟି ବର୍ଷାରତୁରେ, ପୂର୍ଣ୍ଣଗର୍ଭା ହେବା ସମୟରେ । “ଏ ନଦୀର ବ୍ୟାପକତାକୁ ଦେଖୁଛୁ ତି ?” ରଘୁମାଷ୍ଟେ ତାଙ୍କ ସାବକ ଗାଁ ଘର ପିଣ୍ଡାରେ ସଉପ ଖଣ୍ଡେ ପକେଇ ବସିଥାନ୍ତି । ପାଖରେ ବହି ଧରି ବସିଥାନ୍ତି ଝିଅ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ଆଉ ପୁଅ ରାମନାଥ ।

ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳାର ଡାକ ନାଁ ଚିତୁ । ରାମନାଥର- ରମୁ । ଚିତୁର ବୟସ ଦଶ । ରମୁର ସାତ । ପିଲା ଦିଇଟି ଖାଲି ଭଲ ପଢ଼ନ୍ତି ନାହିଁ- ବିଚକ୍ଷଣ ।

ହଠାତ୍ ଚିତୁ ପଚାରିଲା, “ବାପା! ବିହାରୀ ତୋର କ’ଣ ଜଣେ ସାଧୁ? କାଗଜରେ ବାହାରିଛି, ବିହାରୀ ବହୁ ଧନୀ ରଜା ଜମିଦାରଙ୍କ ଘରୁ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଲୁଟିନେଇ ବାଣ୍ଟୁଛି ଗରିବ ଲୋକଙ୍କୁ?”

ରଘୁନାଥ ହସିଲେ । ଏ ଝିଅଟି ତାଙ୍କର ବିଚିତ୍ର ପିଲାଖଣ୍ଡେ । ସବୁ ବିପରୀତକୁ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ି ସେ କଥା କହେ । ସେ କହେ ଚୋରମାନେ ସାଧୁ, ସାଧୁସବୁମାନେ ଚୋର । ଧନୀମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଦରିଦ୍ର । ଦରିଦ୍ରମାନେ ଧନୀ ଲୋକ । ବୀରମାନେ ହେଲେ ହତ୍ୟାକାରୀ, ଲୁଣ୍ଠନକାରୀ । ହତ୍ୟାକାରୀ ଲୁଣ୍ଠନକାରୀମାନେ ବୀରପୁରୁଷ-ଯେମିତି ଆଲେକ୍ଜାଣ୍ଡର, ନେପୋଲିୟନ୍ ।

ରଘୁନାଥ ଚିତୁର ଚଗଲାମିକୁ କାନ ନଦେଇ ପୁଣି ପଚାରିଲେ, “ଏ ନଦୀର ଏହିହାସିକ ନାମ କ’ଣ କହିପାରିବ ?”

ରମ୍ଭା ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ଅନୋମା !”

ଛୋଟ ପିଲା ରମ୍ଭା ମୁହଁରୁ ସେ ଉତ୍ତରଟା ଆଶା କରି ନଥିଲେ ରଘୁନାଥ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ସେ । ପୁଣି ପଚାରିଲେ, “କୋଉଠୁ ପାଇଲୁ ଏ ଅପୂର୍ବ ଶବ୍ଦ ?”

ଚିତୁ ଉତ୍ତର ଦେଲା ରମ୍ଭା ପାଇଁ, “ତମରି ୠୁ !”

“ମୋ ୠୁ ?” ଆବାକାବା ହେଇଗଲେ ରଘୁବାବୁ ।

“ହଁ ତ ! ତୁମେ ଦେବମଉସାଙ୍କୁ କହୁ ନଥିଲ ? ଗଲାଥର ଦେବମଉସା ବିହାରୀ ଚୋରକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆସି ଆମ ଘରେ ଖୁଆପିଆ କଲାବେଳେ ତମେ ତାଙ୍କୁ କହୁଥିଲ । ଶୁଣିଚି ମୁଁ ।” ଚିତୁ ତା’ପରେ ଏକ ଲମ୍ବା ବୟାନ ଦେଲା ଦେବ ମଉସାଙ୍କ ଗଲାଥରର ଆଗମନ ସମ୍ପର୍କରେ ।

ରମ୍ଭା ବି ମିଶିଗଲା । ଦେବମଉସାଙ୍କର କରଡ଼ା ଖାକି ରଙ୍ଗର ପୁଲିସ୍ ପୋଷାକ, ତାଙ୍କ କସରା ରଙ୍ଗର ଘୋଡ଼ା, ତା’ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇ ଥିବା ନାଲିପଗଡ଼ିଆ ପୁଲିସ୍, ଆଉ ଦଫାଦାର ଚଉକିଦାରଙ୍କ ଗାଁ ପିଲାଙ୍କ ଉପରେ ରଡ଼ି ଗାଳିଫକିତ ବିଷୟରେ ସଜିତ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଲା ସେ ।

ରଘୁମାଷ୍ଟେ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି ହସ ହସ ମୁହଁରେ । ହଠାତ୍ ସଚେତନ ହୋଇଗଲେ ସମସ୍ତେ । ନଇବନ୍ଧର ପଶିମ ଦିଗରୁ ଶୁଭିଳା ଖୁବ୍ ହଇଚଇ । ବାପ ଝିଅ ପୁଅ ତିନିହେଁ କାନ ଡେରିଲେ ।

“ହେଇ ! ଦେବମଉସା ସତରେ ଆସିଗଲେ !” ରମ୍ଭା ଡିଆଁଟାଏ ମାରିଲା ପିଣ୍ଡା ତଳକୁ । ଧାଇଁଲା ସେ ନଇ ବନ୍ଧେ ବନ୍ଧେ ସେଇ ଦିଗରେ, ଯୁଆତୁ ଶୁଭୁଆଏ ପିଲାଙ୍କ ପାଟି ଆଉ ଗାଁ କୁକୁରଙ୍କ ଭାଉଭାଉ । ସଭା ଉପରେ ଦଫାଦାର ରାକୁ ଜେନାର ଚିତ୍କାର । ରାକୁ ଜେନାର ରାହୁଆ ପାଟି । ପିଲାଙ୍କୁ ତୁପ୍ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ମାରୁଆଏ ସେ, “ଉଠ୍ ବେ ! ବାଟ ଛାଡ଼ ! ପାଟି ବନ୍ଦ ! ପାଟି ବନ୍ଦ । ନହେଲେ ଘୋଡ଼ା ହୁରୁଡ଼ି ଯିବ ଯଦି... ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ନାତରେ ଯାଇ ପଡ଼ିବ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନଇ ମଝିରେ ! ଭାସି ଚାଲିଯିବ ସିଧା ସମୁଦ୍ରକୁ !”

ପୁଲିସ୍ ସର୍କିଲ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଦାସଙ୍କ ଘୋଡ଼ା ଜନଗହଳି ଭିତରେ ଧାରେ ଧାରେ କଦମ୍ବ ପକେଇ ଆସୁଥାଏ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନଈ ବନ୍ଧ ଉପରେ । ଶେଷରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଅଟକିଲା ଗାଁର ସେଇ ବିଖ୍ୟାତ ରଘୁମାଷ୍ଟକ ଘର ଆଗରେ । ଘୋଡ଼ାଇ ଲଗାମ ଟାଣି ଧରିଲେ ଦୁଇ ପାଖରୁ ଦୁଇ ଜଣ । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଡେଙ୍ଗା ତାଳଗଛ ଭଳି ଦଫାଦାର ରାଜୁ ଜେନା, ଆଉ ପାଖରେ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଶୁଗାଳର ନେଳୀ ପୋଷାକ ଭଳି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧା ଚଉକିଦାର ଯଦୁ ମଲିକ । ଦୁହେଁ ଦି’ ପାଖରେ ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମକୁ ଓଟାରି ଧରିନେବା ମାତ୍ରେ ଅଟକି ରହିଗଲା କସରା ରଙ୍ଗର ହୁରୁଡ଼ା ଘୋଡ଼ାଟା ।

ପରେ ପରେ ଖସି କରି ଘୋଡ଼ା ପିଠିରୁ ତଳକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲେ ଦିବ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ଚେହେରାର ଜଣେ ପୁଲିସ୍ ଅଫିସର ।

ରଘୁମାଷ୍ଟେ ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଠିଆ ହେଇ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ କାନରେ ପଡ଼ିଲା, “କାହିଁ ଗଲାରେ ମୋ ବୋହୂ? ଆରେ ରଘୁ! ମୁଁ ଆଜି ଏଇଠି ଖାଇବି । ଆଜି ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ବହୁତ କଥା ବାର୍ତ୍ତା... ।”

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ବଡ଼ ପାଟିରେ ଏମିତି ଘୋଷଣା ଶୁଣେଇ ଶୁଣେଇ ଚଢ଼ି ଆସିଲେ ପଥର ପାହାଚ ଦଶଟାକୁ କେଇଟା ଖେପାରେ । କୁଣ୍ଡେଇ ପକେଇଲେ ବାଲ୍ୟ ବନ୍ଧୁ ରଘୁନାଥ କଲାମକୁ ଦୁଇ ବାହୁରେ । ଘେରାଟାଏ ଘୂରେଇଦେଲେ ସେ ତାଙ୍କୁ । ସେଇଠୁ ତଳେ ଠିଆ କରିଦେଇ ମାଷ୍ଟକୁ ପଚାରିଲେ, “କେତେ ଦୂର ଗଲା ତୋ ଗବେଷଣା ? ଅନୋମା ନଦୀର ଇତିହାସ ପାଇଲୁ କିଛି ସେ ରେଭେନ୍‌ସା ମ୍ୟାପଗୁଡ଼ିକରୁ ? ତତେ ଗୋଛାଏ ମ୍ୟାପର ବୁଦ୍ଧିଶ୍ୱେଦେଇଯାଇଥିଲି ଗଲାଥର । କିଛି ଆଗେଇରୁ ନା ନାହିଁ ? ତୁ ସତରେ ସ୍କୁଲ ପିଲାଟିଏ ହେଇ ରହିଗଲୁ ଚିରକାଳ । ଆରେ, କଅଣ ପାଇବୁ ସେ ଇତିହାସ ଫିତିହାସ, ରିସର୍ଚ୍ଚ ଫିସର୍ଚ୍ଚରୁ ?”

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ହିଁ କହି ଯାଉଥାନ୍ତି ସବୁ କଥା ଏକତରଫା-ତାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ପିନ୍ଧା ଗୋଡ଼ ରଘୁମାଷ୍ଟଙ୍କ ଗାଁ କେଶନନଗର ମାଟି ଛୁଇଁ ନଛୁଇଁଶୁ । ସେ ଖୁବ୍ ଉତ୍ସୁକିତ ଦିଶୁଥାନ୍ତି ଆଉ ଗୁଡ଼ାଏ ବକ୍ ବକ୍ ହଉଥାନ୍ତି ଖୁସିରେ ଯେମିତିକି ।

ରଘୁମାଷ୍ଟେ ବାଲ୍ୟବୟସକୁ ସ୍ବାଗତ କଲେ । ଘର ଭିତରକୁ ପାଛୋଟି ନେଲେ । ସେତେବେଳେକୁ ଚିତୁ ଯାଇ ଲୁଚିଥାଏ ତା’ ମା’ କାନି ତଳେ, ଭିତର ଖଞ୍ଜାରେ । ଘୋଡ଼ା ପିଠିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଓହ୍ଲାଇ ସେ ଯେତେବେଳେ ହଲ୍ଲୁ କଲେ, “କାହିଁ ଗଲାରେ ମୋ ବୋହୂ !” ସେତିକିବେଳୁ ଲାଜ ପଶି ଯାଇଥାଏ ଦଶ ବର୍ଷର ଝିଅଟି ଦିହରେ । ଗଲାଥର ଦେବମଉସା ବି ଏମିତି ଅଚାନକ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ ତାଙ୍କ ଘର ଦାଣ୍ଡରେ । ସେ ଆସିଥିଲେ ସରକାରୀ କାମରେ । କିନ୍ତୁ, ସେ ଗାଁରେ ତାଙ୍କ ପିଲାଦିନ ସ୍କୁଲ ପଢ଼ା ବେଳର ସାଙ୍ଗ ରଘୁନାଥ କଲାମର ଘରଟା ଖବର ପାଇବା ପରେ, ସେ ଚାଲି ଆସିଥିଲେ ରଘୁମାଷ୍ଟକୁ ଭେଟିବାକୁ । ସେଇଥର, ପ୍ରଥମ ଦେଖାରେ- ଦେବମଉସା ଚିତୁକୁ ଚାହିଁଦେଇ ଏକତରଫା ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ, “ଆରେ ରଘୁ ! ଏ ତ ତୋ ଝିଅ ନୁହେଁ, ଯାକୁ ମୁଁ ଦେଖୁଚି କୋଉଠି ଆଗରୁ ! କୋଉଠି ? ପୁରାଣରେ ନା ଜିତିହାସରେ ? ଆରେ ଏ ତ ସାକ୍ଷାତ ଧରିତ୍ରୀମାତା ଭୂଦେବୀଙ୍କର କନ୍ୟା ଜାନକୀ ! ଏଭଳି ଅପୂର୍ବ ସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ୟାକୁ ତୁ କହୁଛୁ ତୋ ଝିଅ ? ନା, ନା । କଦାପି ନୁହେଁ, କଦାପି ନୁହେଁ । ଏ କନ୍ୟା ଜନ୍ମ ହେଇଚି ମୋ ଘରକୁ ଯିବାକୁ । ମୋ ପୁଅର ନାଁ କ’ଣ ଜାଣୁଚି ? ରାମକିଶୋର । ମୁଁ ତୋର ଏ କନ୍ୟାକୁ ମୋ ପୁଅ ପାଇଁ ଆଗତୁରା ରିଜର୍ଭ କରିଦେଲି ରଘୁ । ଏ ମୋ ବୋହୂ ହେଲା ଆଜିଠୁ ।”

ସେଇଠୁ, ଦେବମଉସା ଚିତୁକୁ କୋଳ କରିନେଲେ । ଗେଲ କଲେ । ପଚାରିଲେ, “ତୋ ନାଁ କ’ଣରେ ମା’ ?”

ଚିତୁର ବୟସ ଛ’ ସେତେବେଳେ । ତା’ର ଲାଜସର୍ମ ନଥିଲା ଆଜିଭଳି । ମୁକ୍ତକଣ୍ଠରେ କହିଲା ସେ ତା’ ନାଁ ।

ପରେ ଦେବମଉସାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ କଅଣ ସବୁ ଭଡ଼ର ଭଡ଼ର ହେଇଥିଲା । ତା’ ହାତକୁ ପଟାଶ ଟଙ୍କାର ପାଞ୍ଚଟି ଦଶଟଙ୍କିଆ ନୋଟ୍ ବଢ଼େଇ ଦେଇଥିଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର । ସେତକକୁ ବିନା ଆପଟିରେ ମୁଠେଇ ଧରି ନେଇଥିଲା ସେଦିନ ଚିତୁ ।

କିନ୍ତୁ, ଚାରି ବର୍ଷ ପରେ ଆଜି ଦେବମଉସାଙ୍କୁ ଦାଣ୍ଡରେ ଦେଖି ପକେଇ ଲାଜରେ ସଜି ଯାଇଥାଏ ଚିତୁ । ତିନିଟା ଖଞ୍ଜାର ଅଗଣାକୁ ହରିଣ ଛୁଆ ପରି କ୍ଷେପିଯାଇ ଶରଣ ପଶିଥାଏ ସେ ଶେଷରେ ତା’ ବୋଉର ପଣତକାନି ତଳେ ।

ପଦ୍ମାବତୀ ରନ୍ଧାରକ୍ଷିରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଚିତୁର ଏଭଳି ଆଚରଣ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଲା ତାଙ୍କୁ । ପଚାରିଲେ, “କଅଣ କିରେ ମା’ ? ଦାଣ୍ଡରେ ପାଟି ଶୁଭୁଟି । କିଏ ଯାଉଛନ୍ତି କି ନଈ ବନ୍ଧରେ ? କାଳିକାପୁର ଜମିଦାର ନା କିଏ ମ ?”

ଚିତୁ ଲାଜଲାଜ ହେଇ କହିଲା, “ସିଏ ପୁଣି ଆସିଲେଣି !”

“କିଏ”, ପଦ୍ମାବତୀ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

“ସେଇ ! ଯିଏ ଗଲାଥର ମତେ ଟଙ୍କା ଦେଇଯାଇଥିଲେ । ଦେବମଉସା !” ଝିଅର ମୁହଁ ରଙ୍ଗକୁ ଦେଖି ଜାଣି ପାରିଲେ ପଦ୍ମାବତୀ ଅତିଥିଙ୍କ ପରିଚୟ ।

“ଆଲୋ, ଆଲୋ !”, ପଦ୍ମାବତୀ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦାୟିତ୍ଵ ଘାରି ପକେଇଲା ତାଙ୍କୁ । ସେ ଦରାଷ୍ଟି ପକେଇଲେ ଅଟାତବା, ଚିନିତବା, ଚା’ ତବାଗୁଡ଼ାକୁ ।

ମଝି ଖଞ୍ଜାରୁ ରଘୁମାଷ୍ଟେ ତାଙ୍କ ପକେଇଲେ, “ପଦ୍ମା ! ବନ୍ଧୁ ଆସି ବସିଲେଣି । ଜଳଖିଆ ଚା’ ଶୀଘ୍ର ବରାଦ କର । ଆଉ, ହଁ । ବନ୍ଧୁ ଆଜି ଆମ ଘରେ ଭୋଜନ କରିବେ- ଲଞ୍ଚ । ସାହବ ଲୋକ । ମାଛ ପେଜ୍ ପଠାଅ ରମୁକୁ ବାଞ୍ଛା କେଉଟ ଘରକୁ । ଆଜି ସକାଳେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜଳଜା ଚାରିଟା ଧରିଚି ସେ ନଈରୁ । ଦେଖିଚି ମୁଁ...”

ପଦ୍ମାବତୀ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ ଜୋରସୋର ରନ୍ଧାବତ୍ତା କାମରେ । ଝିଅ ଚିତୁକୁ କହିଲେ, “ପୁରି ଛାଣି ଦଉଟି । ବାଜଗଣ ଚାରିଟା ବାଡ଼ିରୁ ଡୋଳିଆଣ । ରମୁକୁ କହ- ବାଞ୍ଛା କେଉଟ ଘରକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଉ । ନ ହେଲେ ବିକ୍ରି କରିଦେବ ସେ ଆଉ କାହାକୁ । ହଁ, ଦୋକାନରୁ ଚା’ ପୁଡ଼ିଆ ଆଣିବାକୁ କହ ତାକୁ ଫେରିଲା ବାଟରେ । ଚା’ ପତର ତ ନାହିଁ ଏ ଡବାରେ ! ମୁଁ ଏଇଲେ କ’ଣ କରିବିଟି !”

ମଝି ଖଞ୍ଜା ବାରଣ୍ଡାରେ ଚେୟାର ଟେବୁଲ୍ ପଡ଼ିଥାଏ । ବସିଥାନ୍ତି ଅତିଥି ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଆଉ ରଘୁମାଷ୍ଟେ । ଚାଲିଥାଏ ଗପସପ ।

ରଘୁମାଷ୍ଟେ ହାତସ୍ଥୁଲ୍ଲର ସାହିତ୍ୟ, ଇତିହାସ ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ ବି ତାଙ୍କ ଘରର ବୁନିୟାଦି ଦେଖିଲେ ଯେ କେହି ବୁଝିନବ ଏ ଘରର ମାଲିକ ଜଣେ ଏମିତି ସେମିତି ନାଦାନ ଛବିଶ୍ଵା ସୁଲମାଷ୍ଟର ନୁହନ୍ତି ।

ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନଦୀବନ୍ଧ ଉପରେ ରଘୁମାଷ୍ଟଙ୍କ ସାବକ ଘରଟା ବାହାରକୁ ଦିଶେ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ମଠ ଭଳି । ଉଚ୍ଚପଥର ପିଣ୍ଡା, ପଥର ଚାନ୍ଦିନୀ, ମଉଡ଼ ଚାଳଛପର ଗୁଡ଼ାଏ ଘର ଖଞ୍ଜାକୁ ଖଞ୍ଜା ଛନ୍ଦା ହେଇ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ ଏକରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହତାବାଡ଼ି ଭିତରେ । ଦାଣ୍ଡ କବାଟଟା ତାଙ୍କର ଦେଖିବା ଲାଏକ । କୋଉ ପୁରୁଣା ଯୁଗର ଫାଳିକିଆ କାଠ କବାଟ । ଓଜନିଆ ଶିଶୁକାଠର । କବାଟଟା ଝୁଲି ପଡ଼ିଥାଏ ତଳକୁ । ଲାଗୁଥାଏ ମାଟି ଚଟଣାରେ । ତାକୁ ଟେକିଟାକି ବନ୍ଦ କରାଯାଏ, ଖୋଲାଯାଏ ପ୍ରତିଦିନ । କିନ୍ତୁ ସେ କବାଟ ଉପରେ ଖୋଦେଇ ହେଇଥାଏ ବିଚିତ୍ର ଛବିସବୁ । ସେ ଛବି ସବୁ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ନୁହେଁ- ଆହୁରି ପ୍ରାଚୀନ । ଛବି-ରାତିରୁ ବୁଝାପଡୁଥାଏ ଛବିଗୁଡ଼ିକ ବୌଦ୍ଧ ଯୁଗର । ଅଜନ୍ତା ଏଲୋରା ଶିଳ୍ପ କଳାର ଷ୍ଟାଇଲ୍ ଧରାପଡ଼ିଯାନ୍ତା ଆଖିରେ- ସେ ଚିତ୍ରକୁ ଚିହ୍ନିବା ଦର୍ଶକ ଜଣେ ଦେଖନ୍ତା ଯଦି ।

କିନ୍ତୁ, ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନଦୀକୂଳର ଏ ମଫସଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ସେଭଳି ଚିହ୍ନିବା ଦର୍ଶକ ଜଣେ ମିଳନ୍ତା କୁଆଡୁ ଅବା ! ତେବେ, କେହି ଜାଣନ୍ତୁ ନଜାଣନ୍ତୁ, ରଘୁମାଷ୍ଟେ ଜାଣନ୍ତି କିଛି କିଛି ତାଙ୍କ ବଂଶର ଇତିହାସ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଭଳି ଦୁର୍ଲଭ ଅତିଥି କେହି କେହି ହାବୁଡ଼େ ପଡ଼ିଗଲେ, ମାଷ୍ଟେ କହନ୍ତି ତାଙ୍କ ଘର ଆଉ ବଂଶ ଇତିହାସ ।

ଗଲାଥର ଦିବ୍ୟକିଶୋର ସରକାରୀ ଗସ୍ତରେ ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆସି ଅତିଥି ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଏମିତି ଗୋଟାଏ ସୁଯୋଗ ମିଳିଯାଇଥିଲା ତାଙ୍କୁ । ନିଜ ଘରର କବାଟ ଝରକା କାନ୍ଥବାଡ଼-ଗୁଡ଼ାକୁ ବୁଲେଇ ଦେଖେଇଥିଲେ ସେ, ତାଙ୍କ ସ୍କୁଲମେଟ୍ ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନର ବଡ଼ ପୁଲିସ୍ ଅଫିସର, ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଦାସଙ୍କୁ ।

ଘରର ହାତୀ ଭଳି ଉଚ୍ଚ ମାଟିକାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର । ସେ କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଅଙ୍କା ହୋଇଥିବା ମସ୍ତ ମସ୍ତ ବଡ଼ ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା ଛବିକୁ ଅନେଇ ଅଟକି ରହିଯାଇଥିଲେ ସେ । ପଚାରିଥିଲେ, “ରଘୁ ତମର ଏ ଘରଟା ଆଗକାଳର କୋଉ ମଠଫଠ ଥିଲା କିଓ ? ଏ ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ାକ କିଏ ଆଙ୍କିଛି ଏ କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକରେ ?”

ରଘୁମାଷ୍ଟେ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇଥିଲେ ପୁଲିସ୍ ଅଫିସର ଦିବ୍ୟକିଶୋରର ଚିତ୍ରକଳା ପ୍ରତି ଅସ୍ବାଭାବିକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି । ସ୍ବାକାର କରିଥିଲେ, “ହଁ ! ଏ

ଗୋଟାଏ ବହୁକାଳର ପୁରୁଣା ମଠ । କେତେ ପୁରୁଣା କହିପାରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ହେଉଛି ଦେଖ ସେ ପଟ୍ଟଚିତ୍ରଟାକୁ ସେଠି । ମାର୍କ କର ତା’ ଝାଙ୍କଲ, ରଙ୍ଗ ଆଉ ଥିଲା । ଏ ନିଷ୍ଠେ ଷଷ୍ଠ, ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀର କି ଆହୁରି ପୁରୁଣା । ଅଜନ୍ତା, ଏଲୋରା ଛବି ଭଳି ଦିଶୁନି ? କେମିତି ବଞ୍ଚି ରହିଯାଇଛି ଏ ରଙ୍ଗ ଏତେକାଳ କେଜାଣି !”

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଛବି ପାଖକୁ ଗଲେ । ଦେଖିଲେ— ପୁରା କାନ୍ଥକୁ କଭର କଲାଭଳି ଗୋଟାଏ ଠା ଠା ରଙ୍ଗଛଡ଼ା ଚିତ୍ରର ଆଭାସ । କାନ୍ଥଟା ମାଟି । କିନ୍ତୁ, କି ମାଟି ସେ କେଜାଣି ! ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଯଦି ଗଲାଣି ବିତି ବୋଲି କହୁଛି ରଘୁ, ତେବେ ମାଟି କାନ୍ଥଟା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଠିଆ ହେଇରହିଛି କେମିତି ଏତେ ବର୍ଷ ? ଅବାକ୍ ହେଲେ ସେ ।

ପଚାରିଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର, “ତୁ କହୁଛୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଷଷ୍ଠ ସପ୍ତମର ଏ ?”

“ବୋଧେ ଆହୁରି ପୁରୁଣା,” ହସିଲେ ରଘୁନାଥ ।

“ମାନେ ?”

“ମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ ?” ତା’ପରେ ଆହୁରି ଜୋରରେ ହସିଉଠିଲେ ରଘୁନାଥ ।

“ହେ ଯାଃ !” ଦିବ୍ୟକିଶୋର ତା’ପରେ ଆଉ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଲେ ନାହିଁ ରଘୁକଥାକୁ । ଭାବିଲେ ପରିହାସ କରୁଛି ଯେ, ଯେମିତି ପିଲାଦିନେ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ କରୁଥିଲା ଇତିହାସ ଶ୍ରେଣୀରେ ।

ମନେପଡ଼ିଲା ଦେବବାବୁଙ୍କର । ସେତେବେଳେ ସେ ଦୁହେଁ ପଢୁଥିଲେ କ୍ୱିନ୍ ଭିକ୍ଟୋରିଆ ହାଇସ୍କୁଲରେ, କଟକରେ । ଥରେ ଇତିହାସ ମାଷ୍ଟ୍ରେ ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗର ଇତିହାସ ପଢ଼ି ପଢ଼ି କହିଲେ, “ଏଠି ଥିଲା ଗୋଟିଏ ନବତଳ ପ୍ରାସାଦ । ଅର୍ଥାତ୍ ନ’ମହଲା କୋଠାର ଦୁର୍ଗ ! ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଇତିହାସକୁ ନେଇ ଆମର ଗର୍ବ କରିବା କଥା । କିନ୍ତୁ ତମର ପାଠ ବହିରେ ଓଡ଼ିଶାର ନାଁ ଗନ୍ଧ ନାହିଁ । ତମେମାନେ ପଢୁଛୁ ବ୍ରିଟେନର ଇତିହାସ ।”

ରଘୁ ଉଠିପଡ଼ି ପଚାରିଲା, “ବାରବାଟୀ ତ ଏଇଲେ ମାଟିକୁଦଟିଏ ସାର୍ ? ଯା ତଳେ ନ’ ମହଲା କୋଠାଟା କେମିତି ଲୁଚିଗଲା ? ତା’ମାନେ

ସେତେବେଳେ ଆମ କଟକ ଥିଲା କଳିକତାଠୁଁ ବଳି ସହର ? କଳିକତାରେ ତ ଏଇଲେ ନ’ ମହଲା କୋଠାଟିଏ ଦେଖିବା ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ସାର ?”

ପିଲାମାନେ ତଳକୁ ମୁହଁ ଘୋଡ଼ି ହସିଲେ । ରଘୁ ବୀରଟାଏ ପରି ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଠିଆ ହୋଇ ଚାହିଁଥାଏ ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ମୁହଁକୁ ।

ମାଷ୍ଟ୍ର, କଅଣ ତାଙ୍କ ନାଁ, ମନେ ପଡୁନଥାଏ ଦେବବାବୁଙ୍କର । ପଚାରିଲେ, “ତୁମ ନାମ କଅଣ ବାଳକ ?”

ସେମିତି ବୀର ପରି ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲା ରଘୁ, “ମୋ ନାଁ ରଘୁନାଥ କଲାମ୍, ସାର !”

ପିଲାମାନେ ଖେଁ ଖେଁ ହେଇ ହସି ଉଠିଲେ । ରଘୁର ଏଇ ବିଚିତ୍ର ସାଙ୍ଗିଆଟା ହସାଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ।

“କ’ଣ କହିଲ ?” ଇତିହାସ ସାର ପୁରି ପଚାରିଲେ ଗନ୍ଧାର ସ୍ଵରରେ ଛାତୁଟିକୁ ।

“ରଘୁନାଥ କଲାମ୍,” ପିଲାଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟ ଦଫା ହସକୁ ଖାତିର ନ କରି ନିଜ ନାଁର ସାଙ୍ଗିଆ ଉପରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଜୋର ଲଗେଇ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା ରଘୁ ।

“କମ୍ ହିଅର୍ !”, ଇତିହାସ ସାରଙ୍କ ମୁହଁର ଭାବଭଙ୍ଗି ଦେଖି ଦେବ ଆଉ କ୍ଲବ୍ ପିଲାମାନେ ଭାବି ନେଇଥିଲେ ଏଥର ମାଡ଼ ଭରଣ ପାହୁଲାଏ ହବ ରଘୁ ପିଠିରେ ।

କିନ୍ତୁ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ରଘୁସାରଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲା ପରେ ସମସ୍ତେ ଅବାକ୍ ହେଉ ଦେଖିଲେ, ସାର ଆଉଁଷୁଚି ରଘୁର ମୁଣ୍ଡ ।

ପରେ ସାରା କ୍ଲବ୍‌କୁ ଶୁଣେଇ ଶୁଣେଇ କହିଲେ ଇତିହାସ ସାର, “ଏ ଆମ କଳିଙ୍ଗର ପ୍ରାଚୀନତମ ଜଣେ ରଷିକ ସାଙ୍ଗିଆ-କଲାମ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଅଲାର କଲାମ ନାମରେ ଜଣେ ରଷି ଥିଲେ କଳିଙ୍ଗରେ । ସେ ରଷି ଉଗବାନ ବୁଝିଙ୍କ ଆଦ୍ୟଗୁରୁ ।”

ପୁଣି ସାର ପଚାରିଲେ ରଘୁକୁ, “ତମ ଗାଁ କୋଉଠି କଲାମ ?”

“କେଶନଗର-କଟକ ଜିଲ୍ଲା- ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନଦୀ କୂଳରେ ସାର୍-”,
ରଘୁର ସାହସ ବଢ଼ିଯାଇଥାଏ ଆହୁରି ଖୁବ୍ ।

“ଓ ! କେଶନଗର ?” ଇତିହାସ ସାର୍ ପୁଣିଥରେ ଆଉଁଶି ଦେଲେ ରଘୁ
ମୁଣ୍ଡକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେବା ପରି । କହିଲେ, “ଅତ୍ୟନ୍ତ ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ । ତା’ର
ପୁରାତନ ନାଁ କ’ଣ ଜାଣ ? କେଶପୁର ?”

ରଘୁର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ତେଜ ବଢ଼ିଯାଇଥାଏ । ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କହିଲା,
“ଆମ ଘରେ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଣା ଛବି ଅଙ୍କା ହୋଇଛି ଘର କାନ୍ଥରେ ସାର୍ ।
ଜଣେ ରଜାପୁଅ ଲଣ୍ଡା ହେଉଛି । ନିଜେ ନିଜେ କାଟି ପକଉଛି ମୁଣ୍ଡ ବାଳକୁ
ଗୋଟାଏ ଖଣ୍ଡାରେ । ଚିତ୍ରରେ ଆହୁରି ଦେଖାଯାଉଛି- ନଈକୂଳ । ମଞ୍ଚ ଚଉଡ଼ା
ନଈଟାଏ । ତା’ ବନ୍ଧ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ଗୋଟାଏ ଘୋଡ଼ା । ବୋଧେ
ରଜାପୁଅ ଓହ୍ଲେଇଛି ସେ ଘୋଡ଼ାରୁ-ସାମ୍ନାରେ ନଈକୁ ଭେଟି ।”

“ଏଁ ? କ’ଣ କହିଲୁ ?” ଇତିହାସ ମାଷ୍ଟେ ତା’ପରେ ରଘୁକୁ ଛାତି
ଉପରକୁ ଜାକିନେଲେ । ଗଦ୍‌ଗଦ୍ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ, “ତମେ ଭାଗ୍ୟବାନ, ବାଳକ !
ତମ ଘର କାନ୍ଥରେ ଏ ଚିତ୍ର ଅଛି ? ତା’ମାନେ ତମ ଘରଟା ନିଷ୍ଠେ ଗୋଟାଏ
ଇତିହାସର ଗନ୍ତାଘର । ଘରଟା ତମର କ’ଣ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ? ପୂର୍ବକାଳର ମଠ
ଭଳି ?” ପଚାରିଲେ ଶିକ୍ଷକ ।

“ଆଜ୍ଞା ହଁ-ମୋ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ କିଏ କୋଉଠୁ ଆସିଥିଲେ, ଜାଣେନା ।
ବାପା କହନ୍ତି- ବହୁ ପୁରୁଷ ଧରି ଆମେ ଥିଲୁ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ । ପରେ
ବୈଷ୍ଣବ ହେଇଯାଇଥିଲେ କିଏ ଜଣେ । ଏବେ କିନ୍ତୁ ଆମେ ମାଛ ମାଉଁସ ସବୁ
ଖାଉଛୁ ।” ମୁହଁ ପୋତିଲା ରଘୁ ଏତେବେଳକେ ଲାଜରେ ।

“ଦେଖ ବାଳକ !” ଇତିହାସ ସାର୍ ପୁଣି ଥରେ ରଘୁର ପିଠି ସାଉଁଲେଇ
କହିଲେ, “ତମ ଘର ମୂଳଦୁଆ ତଳେ ନିଷ୍ଠେ ପୋତା ହେଇଛି ତମ ବଂଶର ମୂଳ
ଇତିହାସ । ସେମିତି ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗର ମାଟିଗଦା ତଳେ ପୋତା ହୋଇ ରହିଛି
ବୀର ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଅନ୍ତତଃ ହଜାରେ ବର୍ଷ ତଳର ଇତିହାସ । ତାକୁ ଖୋଲାଗଲେ
ନିଷ୍ଠେ ବାହାରିବ ଏ ଜାତିର ବିସ୍ମୃତ ଗୌରବମୟ ଇତିହାସର ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ପ୍ରମାଣ ।

ତମେ କ’ଣ ଗର୍ବ କରିଚ କେବେ କଳିଙ୍ଗର ଇତିହାସକୁ ଅନାଇ ? ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ ରଖ-ଓଡ଼ିଆମାନେ ନିଜର ଇତିହାସକୁ ନେଇ ଗର୍ବ କରି ଶିଖୁନାହାନ୍ତି ସେମିତି ଆଧୁନିକ ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ତାଙ୍କର ଏଇ ଶହେ ଦେଢ଼ଶ’ ବର୍ଷର ବ୍ରିଟିଶ ଆଗମନ ପରବର୍ତ୍ତୀ କଳିକତାକୁ ବିଶ୍ୱ ଦରବାରରେ ରଖି ଗର୍ବ କରିପାରୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ସାରା ପୃଥିବୀରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସର୍ବମାନ୍ୟ । ସମୟ ଆସିଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶା ହେବାକୁ ଯାଉଛି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ । ଅଦ୍ୱେଜ ଶହ ବର୍ଷ ଅନ୍ଧକାରମୟ ଇତିହାସ ଗର୍ଭରୁ ନୂତନ ଆଲୋକର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଛି । ଜାଣିଚ ସେ ଇତିହାସ କ’ଣ ?”

ସମସ୍ତେ, ସାରା କ୍ଲବ୍, ରଘୁ କଳାମ ଉପରେ ବର୍ଷୁଥିବା ଅହେତୁକ ଆଶୀର୍ବାଦକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସ୍ତବ୍ଧ । କେହି କେହି ମଧ୍ୟ ଇର୍ଷାନିତ ।

ସାର୍ ଶୁଣେଇଲେ, “ଜାଣିଚ କି ? ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନକୁ ନେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏସିଆସିକମାନଙ୍କର ବାଦାନୁବାଦ !”

“ନା-”, ଗୁଞ୍ଜନ ଶୁଣାଗଲା କ୍ଲବ୍ ଭିତରୁ ।

“ତେବେ ଶୁଣ”, ଇତିହାସ ସାର୍ ରଘୁକୁ ନିଜ ସିଟ୍‌କୁ ଫେରିଯିବାକୁ ଇସାରା ଦେଇସାରି କହିଲେ, “ଆମେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇତିହାସ ବହିରୁ ପଢ଼ିବୁ ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ନେପାଳରେ । କିନ୍ତୁ ପାଠ ବହିରୁ ଏ ବିଷୟଟି ଖୁବ୍‌ଶୀଘ୍ର ସଂଶୋଧିତ ହୋଇଯିବ । କାରଣ ମାତ୍ର ବର୍ଷକ ତଳେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ବି ମିଳିଛି ଗୋଟାଏ ମୂଲ୍ୟବାନ ପ୍ରାଚୀନ ଶିଳାଲିପି । ସେଥିରେ ଲେଖାଅଛି ଗୌତମବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଲୁମ୍ବିନୀର ନାଁ । କେତେକ ଗବେଷକ କହୁଛନ୍ତି ଏଇଟା ସତ । କେତେକ କହୁଛନ୍ତି ମିଛ । ମତେ ସେସବୁ ଗବେଷକଙ୍କ ଯୁକ୍ତିତର୍କ ଜଣାନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣେ, ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲିଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ସେଠୁ କିଛି ଦୂରରେ ଆଉ ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିବମନ୍ଦିର ଅଛି । ସେ ଯାଗା ନାଁ କପିଳେଶ୍ୱର । ପୁଣି ଏକ କପିଳେଶ୍ୱର ମୌଜାର ପ୍ରଗନ୍ନା ନାଁ ଏବେ ବି ଜାଙ୍ଗି-ଲୁହେଇ ନାଁରେ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରୁ ମିଳିଥିବା ଶିଳାଲିପିଟି ବାହାରିଛି ମାଟିତଳୁ ଏଇ କପିଳେଶ୍ୱର ଗାଁରୁ ଗଲାବର୍ଷ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୯୨୮ରେ । ବାସ୍ ଏଇତକ ମନେରଖ ।”

କ୍ଲାସ୍ ସରିଲା ପରେ ପିଲାମାନେ ଘେରିଯାଇଥିଲେ ରଘୁକୁ । ତା’ ଚୁଟିଚାଣି ଚିଡ଼େଇଥିଲେ ତାକୁ - ତୁ ଗୋଟାଏ ଅଲଗା କଳମ ଶାଗ । ରଘୁ ରଖୁଥାଏ ଲମ୍ବା ବାଳ, ଯାହାକୁ ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି କରି ବହୁତ ମଜା କରିଥିଲେ ପିଲାମାନେ ସେଦିନ । ମନେ ପଡୁଥାଏ ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କର ସେ ଦୃଶ୍ୟ, ସ୍କୁଲରେ ପାଠପଢ଼ା ଦିନର ।

ପଦ୍ମାବତୀ ଓଡ଼ିଶା ଟାଣି ବାହାରିଲେ ଭିତର ଖଞ୍ଜାରୁ । ହାତରେ ମସ୍ତକବତ୍ ଏକ କଂସା ଥାଳି । ଥାଳିରେ ଥାଳିଏ ଗରମ ଗରମ ପୁରି ଆଉ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା କଟା ବାଇଗଣ ଭଜା, ମାଛଭଜା, ଆଉ କ’ଣ କ’ଣ ।

ଏତେବଡ଼ ଥାଳିରେ ଥାଳିଏ ପୁରି, ଭଜା ବାଇଗଣ, ବଡ଼ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ ମାଛଭଜା ଦେଖି ଦେବବାରୁ ହସିଲେ । କହିଲେ, “ସମୁଦୁଣୀ! ମୁଁ କ’ଣ ଭାମସେନ ? ହଉ ହେଲା । ମୋ ବୋହୂକୁ ତ ଦେଖିଲି ନାହିଁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ! ଝିଅକୁ ଲୁଚେଇ ଦେଇଛ କି କୋଉଠି ? କ’ଣ ଆମ ସାଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧିବା ପସନ୍ଦ ହଜନାହିଁ କିରେ ରଘୁ ? କୁଆଡ଼େ ଗଲା ମୋ ବୋହୂ ? ତାକ, ତାକ ।”

ପଦ୍ମାବତୀ ଭିତର ଖଞ୍ଜାକୁ ଗଲେ । ଚିତୁର ହାତ ଧରି ଟାଣିଆଣି ଠିଆକଲେ ତାକୁ ଦେବବାରୁଙ୍କ ଆଗରେ ।

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ପକେଟ ଅଣ୍ଟାଲିଲେ । ବାହାର କଲେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଗହଣା ବାକ୍ । ସେଥିରୁ କାଢ଼ିଲେ ସୁନାହାରଟିଏ । ପିନ୍ଧେଇ ଦେଲେ ଚିତୁକୁ ସେ ହାର ।

ପଦ୍ମାବତୀ ଓଡ଼ିଶା ଭିତରୁ ଦେଖିଲେ ଝିଅ ବେକର ନୂଆ ସୁନାହାର । ଚକଚକ୍ କରୁଥାଏ ସୁନା- ଆଲୁଅରେ ।

ପଦ୍ମାବତୀ କହିଲେ ଝିଅକୁ, “ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ ।”

ଚିତୁ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଲା ଦେବମଉସାଙ୍କର । କିନ୍ତୁ, କଅଣ ଯେଉଁ କେଜାଣି ଭୈକିନା କାନ୍ଦିଉଠି ସେ ଦଉଡ଼ି ପଳେଇଗଲା ତାଙ୍କ ଆଗରୁ ।

ଏଥର ବୋହୂ ଦେଖା ଏଇଠି ସରିଲା ଦେବବାରୁଙ୍କର । ପରେ ଗପସପ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ପଦ୍ମାବତୀ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଦେବବାରୁ କହିଲେ, “ବସ ହେ ସମୁଦ୍ରଣୀ, ଲାଜ କ’ଣ କରୁଛ ମତେ ? ମୁଁ ତମ ପତିଦେବଙ୍କ ପିଲାଦିନ ବନ୍ଧୁ । କହିନି ରଘୁ ସେସବୁ ଦିନର ମଜା କଥା ଗୁଡ଼ାକ ? ବସ ବସ ।”

ପଦ୍ମାବତୀ ତଥାପି ଓଡ଼ଣା ଆବୃତ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ।

ଦେବବାରୁ ଶୁଣେଇଲେ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଣା ମଜା କଥା ରଘୁନାଥଙ୍କ ବିଷୟରେ । କହିଲେ, “ଏଇଟା ସତରେ ବାବାଜିଆ ଜଙ୍ଗର ଲୋକଟା । ମାଷର ଚାକିରି କଲା । ନହେଲେ ଏଇଲେ ମୋ ଭଳି ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ି ଗାଁକୁ ଗାଁ ବୁଲୁଥାନ୍ତା । ସେ କଥା କହିଚି ସେ କେବେ ତମକୁ ? ଆମେ ଦିହେଁ ପୁଲିସ ଚାକିରି ପାଇଥିଲୁ ଏକାବେଳେ । ଦିହେଁଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଲା ଆପଣସିମେଣ୍ଟ ଲେଟର ସରକାରଠୁଁ । ଦିହେଁ ସାଙ୍ଗ ହେଇ ଗଲୁ ଜଏନ୍ କରିବାକୁ । ବାଟରେ ମତେ ଏ ବାବାଜି ପଚାରିଲା, ହଜରେ ! ପୁଲିସ ଚାକିରି କଲେ ତ ତୋର ଡକେଇତଙ୍କ ପିଛା ଗୋଡ଼େଇବାକୁ ହେବ ? ମୁଁ କହିଲି, ଆଉ କ’ଣ ମାଇକିନିଆଙ୍କ ପିଛା ଗୋଡ଼େଇବାକୁ ତୋ ଇଚ୍ଛା ? ତୁ ପରା କହୁ ତମ ବଉଁଶ ନାଁ କଲାମ ବଉଁଶ । ବାବାଜି, ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ, ମଠ ମହନ୍ତ ତମ ବଉଁଶରେ ଥିଲେ ଆଗ କାଳରେ ? ତୋର ମହନ୍ତ ପଣିଆ ମନେ ପଡ଼ିଯାଇଛି କିରେ ? ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଲୀଳା କରିବାକୁ ଯଦି ଇଚ୍ଛା, ତେବେ ସବ୍‌ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟର ଚାକିରି ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ କରୁଥିଲୁ କାହିଁକି ? ସେ ବାଟଯାକ କୁନ୍ଦୋଉଥାଏ । କହୁଥାଏ- ପୁଲିସ ଚାକିରି ବଡ଼ ଖରାପ । ତୋରି ଡକାୟତି, ମର୍ତ୍ତର, ଜନାକାରୀ, ରାହାଜାନି ତ ଛାଡ଼, ତାକୁ ବେଶୀ ଡର ମାଡୁଥାଏ କ’ଣ ପେଇଁ ଜାଣ ସମୁଦ୍ରଣୀ ?” ଦେବବାରୁ ଉହୁଙ୍କି ପଡ଼ିଲେ ଟିକେ ଓଡ଼ଣା ଫାଙ୍କରୁ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ମୁହଁ ଦେଖି ଅଯାଜ କରିବାକୁ ସେ ଏସବୁ ଶୁଣି ହସୁଛନ୍ତି ନା ମୁହଁ ଶୁଖୋଉଛନ୍ତି ।

ରଘୁବାରୁ ବି ଯୋଗଦେଲେ ଗପରେ । କହିଲେ, “ମୋ ବିତୃଷ୍ଣାର କାରଣ କେବଳ ସେତିକି ନ ଥିଲା ଦେବ । ସେତେବେଳେ ତୁ ଦେଖୁଥିବୁ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ କେମିତି ଗୋରୁଗାଈ ଭଳି ଠେଙ୍ଗାରେ ପିରୁଥାନ୍ତି ସିପେଇମାନେ । ବ୍ରିଟିଶ ଯୁଗର ପୁଲିସବାଲାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମତେ ଲାଗୁଥାଏ ସେଗୁଡ଼ାକ ଯମବୃତ । ସେଇଟା ତ ସେଇ ସମୟ । ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ବେଳ । ପଲପଲ କଂଗ୍ରେସିଆଙ୍କୁ

ଜେଲ ଭ୍ୟାନରେ ଛେଳି ମେଷ୍ଟା ଭଳି ଠେସିଠେସି ପୁରୋଡ଼ାଏ ପୁଲିସ୍ । ପୁଣି ଲାଠି ଚାର୍ଜ, ଫାୟାରିଂ, ଟିଅର୍ ଗ୍ୟାସ୍ । ମୋତେ ଲାଗୁଥାଏ- ମୁଁ ପୁଲିସ୍ ଏସ୍.ଆଇ. ହବା ବାସିଦିନ ମତେ ଅର୍ଡର ମିଳିବ ଏଇ ଦୁଷ୍ଟର୍ମ କରିବାକୁ । ମୁଁ ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗ ହେଉଥାଏ ସେଥିପାଇଁ ।”

“ହଉ ହେଲା ଏବେ !”, ଦେବବାବୁ ଶୁଣେଇ ଶୁଣେଇ କହିଲେ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ, “ଏ ବାବାଜି ସ୍ବାମୀଟି ତମର ସମୁଦୁଣୀ ଭାରି ସରଳ, ମାନେ ବୋକା ! ହେଁ ହେଁ ହେଁ.... ଏସ୍.ପି. ଅଫିସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲା ମୋ ସାଙ୍ଗରେ । ହତା ଫାଟକ ଆରପଟକୁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼େଇବ କଅଣ-ଡରିଲା । ଅଟକି ରହିଗଲା ତା’ ପାଦ । ଆଉ ବଢ଼ିଲା ନାହିଁ ପାଦେ ବି । ମୁଁ ତାକୁ ଯେତେ ବୁଝେଇଲି ହେଲା ନାହିଁ ଆଉ ! ଶେଷରେ ମୁଁ ଗଲି, ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଅଫିସକୁ । ମୋ ଜଏନ୍ ରିପୋର୍ଟ ଦେଲି । ଏ ବୋକା ଫାଟକ ଆରପଟୁ ଅନେଇଥାଏ ପୁଲିସ୍ ସାହାବ ଅଫିସକୁ । ସେ କାଳର ଗୋରା ପୁଲିସ୍ ସୁପରିଂଟେଣ୍ଡେଙ୍କ କାର୍ ପାଖ କଲା ସେଇ ଗେଟ୍‌ବାଟେ । ଗାର୍ଡ ସାଲ୍ୟୁଟ୍ ମାଜଲା ଗାଡ଼ିକୁ । ମୁଁ ଦେଖୁଥାଏ । କାରଟା କେଜାଣି କାହିଁକି ଅଟକିଗଲା ଗେଟ୍ ପାଖେ । ଠିକ୍ ପରକ୍ଷରେ ଦେଖିଲି-ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ସାଇକେଲ ପାଇଁପାଇଁ ଛୁଟି ଚାଲିଛି ରାସ୍ତାରେ । ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ଆମ ବାହାଦୂର ପୁଲିସ୍ ସବଜନ୍ରିପେକୂର ଡେଜିଗନେଟ୍-ଉଭାନ । ଏଇଟା ଖାଲି ବାବାଜି ନୁହେଁ ସମୁଦୁଣୀ । ଭୀଷଣ ଡରୁଆ । ଯାହାକୁ କହନ୍ତି ଶିକାରୀ କୁରା-ଶିକାରବେଳେ ଯାଏ ପାଇଖାନା । ହଁ ହଁ ହଁ...” ହସିଲେ ବଡ଼ ପାଟିରେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର ।

ରଘୁବାବୁ ମଧ୍ୟ ଆହୁରି ବଡ଼ପାଟିରେ ହସି ଲଘୁ କରିଦେଲେ ପରିସ୍ଥିତିଟାକୁ ।

ଏହାପରେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର ପଚାରିଲେ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ, “ଏଇଲେ ତା’ର ସେ ଡରୁଆ ପଣ ଅଛି ନା ଭାଙ୍ଗିଲାଣି ସମୁଦୁଣୀ ?”

ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଓଡ଼ଣା ଖସିଲାଣି ଅଧାଅଧ । ସେ ଦିଶୁଥାନ୍ତି-ଠିକ୍ ରଘୁନାଥଙ୍କ ପତ୍ନୀ ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ଆଉ ଜଣେ ସରଳା ଗ୍ରାମୀଣ ବୋହୂ ଭୂଆସୁଣୀଙ୍କ ପରି । ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ବଡ଼ ବଡ଼ । ମୃଗନୟନୀ ବୋଲି କହନ୍ତି ଏଭଳି ନାରୀଙ୍କୁ ପାଲାବାଲାମାନେ, ଛାୟ ଚଉତିଶା ବୋଲି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କଲାବେଳେ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରେ ।

ପଦ୍ମାବତୀ ସରଳ ଭାବେ ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଲେ,
 “ଏଇଲେ ସେ କ’ଣ କରୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଜଣା । ଖୋଲୁଛନ୍ତି ଗାତ । ପଟାରିଲେ
 କହୁଛନ୍ତି-ଗୋଟାଏ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ହବ ଏ ଘରର ମୂଳଦୁଆ ତଳକୁ । ଦି’ବର୍ଷ ହେଲାଣି
 ଏଇ କାମ କରୁଛନ୍ତି ସେ । ମାଟି ଖୋଳା...”

“ମାଟି ଖୋଳା ? ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ?”, ଆଖି ତରାଟି ଚାହିଁଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର
 ରଘୁନାଥଙ୍କୁ ।

ରଘୁନାଥ ନିରୁତ୍ତର । ଖାଲି ହସୁଥାନ୍ତି ମୁରୁକେଇ ମୁରୁକେଇ ।

“କିରେ ? ଚୋରମାନେ ସିନା ସିନ୍ଧିଗାତ ଖୋଳନ୍ତି ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ
 ଘରେ ! ତୁ ତୋ ନିଜ ଘର ମୂଳଦୁଆ ତଳକୁ ସିନ୍ଧିଗାତ ଖୋଲୁଛୁ କାହିଁକି ?”,
 ସଦେହ ହେଲା ପୁଲିସ୍ ଜନ୍ମପେକ୍ଟର ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କର ।

ରଘୁନାଥ ତଥାପି ରୁପ୍ ।

“ସେ କହୁଛନ୍ତି ଆମ ଏ ଘର ମୂଳଦୁଆ ତଳେ କ’ଣ ସବୁ ମୂଲ୍ୟବାନ
 ଜିନିଷ ଅଛି ।” ପଦ୍ମାବତୀ ଅଭିଯୋଗ ସ୍ୱରରେ ଗୁମର ଫିଟୋଉଥାନ୍ତି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ
 ପାଗଳାମିର ।

“ମୂଲ୍ୟବାନ ଜିନିଷ ? ମାନେ ? ସୁନାଗରା ! ପୂର୍ବ ପୁରୁଷଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିର
 ସୁରାକ ମିଳିଗଲା କିରେ ତତେ ରଘୁ ?” ଉଠିପଡ଼ିଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର । ପଟାରିଲେ,
 “କାହିଁ କୋଉଠି କି ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଖୋଲୁଛୁ, ଚାଲିଲୁ ଦେଖିବା । ନା ମତେ ଦେଖେଇବାକୁ
 ତରୁଛୁ ?”

ରଘୁବାରୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ହାତ ଧରି ଘେନିଗଲେ ଘର ପଛପଟେ ଅରମା
 ଯାଗା ଆଡ଼କୁ । ମସ୍ତବଡ଼ ତୋଟା ଭଳି ହତାଟାଏ ରଘୁର ଖାନାବାଡ଼ି । ପୁରୁଣା
 ମଠର ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷଣ । ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥାଏ ବଉଳ, କଦମ୍ବ, ଆମ୍ବ, ପଣସ । ଫୁଲ
 ବାସ୍ନାରେ ମହକୁଥାଏ ଯାଗାଟା ।

“ଏଇଠି !”, ରଘୁନାଥ ନଇଁପଡ଼ି ଦେଖେଇଲେ, “ଏ ସୁଡ଼ଙ୍ଗଟା ପୂର୍ବରୁ
 ଥିଲା । ପୋତିହେଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ମୁଁ ବାଟ ଫିଟୋଉଡ଼ି । କାମ ସରିନି ଏଯାକେ ।

ସବୁ । ଦେଖିବା-କ’ଣ ରଖିଛନ୍ତି ସେଠି ଆମ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷମାନେ ଏ ଘର ମୂଳଦୁଆ ତଳେ... ।”

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଅନ୍ଧାରିଆ ଗାତ ମୁହଁକୁ ନଇଁପଡ଼ି ନିଘା ପକେଇଲେ । ଭିତରଟା ତଥାପି ମାଟିବାଲି ଭର୍ତ୍ତି । କିଛି ଦିଶୁ ନଥାଏ ସୁତରାଂ ଭିତର ।

ବିଦାୟ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ପରିହାସରେ କହିଲେ, “ହଉ ! ମୂଳଦୁଆ ତଳୁ ଯୋଉ ପୋତାଧନ ମିଳିବ, ସେତକ ଝିଅ ବିଭାବେଲେ ଯତୁତୁକରେ ଦେଇଦେବ । ରହିଲା ସର୍ତ୍ତ । କ’ଣ ସମୁଦୁଣୀ ? ତରୁତ ?” ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ପୁଲିସ ଜନ୍ମିପେକ୍ଟର ରମାନା ହୋଇଗଲେ ତାଙ୍କ ଗସ୍ତରେ ।

ହୋ ହୋ ସରିଗଲା ଦାଣ୍ଡରେ ।

ରଘୁବାବୁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଦେବଟା ଏମିତି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରେ । କିନ୍ତୁ ଲୋକଟାର ହୃଦୟ ଭାରି ଭଲ ।”

॥ ଦୁଇ ॥

ଦ୍ଵିତୀୟ ବିଶ୍ଵଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେଇଯାଇଥାଏ ବର୍ଷ ଦୁଇ ତିନି ତଳେ । ସେ ଯୁଦ୍ଧର ଘନଘଟା ଭାରତବର୍ଷ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ସୀମିତ ରହିଥିଲା ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ଦିନେ ରାତି ଅଧରେ ହଠାତ୍ ପୂର୍ବ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଧାରଣ କଲା ଲୋହିତ ବର୍ଷ । ପରେ ପରେ ଆକାଶରୁ ଝରିଲା ଅଗ୍ନି । ସେ ଅଗ୍ନି ପର୍ଲହାରବୋର୍ ଉପରେ ରଟିଲା ପ୍ରଳୟ ତାଣ୍ଡବ । ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରରେ ଲାଗିଲା ନିଆଁ । ଆମେରିକାର ବିଶାଳ ନୌବହରରେ ଆଶ୍ରା ନେଇଥିବା ଯୁଦ୍ଧ ଜାହାଜ ଗୁଡ଼ାକ ଜଳିଲା ହୁତ୍‌ହୁତ୍ । ଲଭିଲା ସଲିଳ ସମାଧି ।

ତା'ରି ପଛକୁ ମାଡ଼ି ଆସିଲା କୋକୁଆଭୟ, ଭାରତର ପୂର୍ବ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଅଭ୍ୟନ୍ତରରୁ । ଦ୍ଵିତୀୟ ବିଶ୍ଵଯୁଦ୍ଧରେ ସେଯାବତ୍ ଜର୍ମାନୀ, ଜଟାଳୀ ଲଢୁଥିଲେ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ଭାବେ ମିତ୍ର ପକ୍ଷ ବିରୋଧରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଦ୍ଧରେ ଜାପାନର ପ୍ରବେଶ ଯୋଗୁଁ ଭାରତରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ବିଶ୍ଵଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରଭାବ ଆସିଲା ସାଧାରଣ ଜନଜୀବନର ଅନୁଭବକୁ ।

ଦିନେ ରାତି ଅଧରେ ରଘୁ ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଗାଁ କେଶନଗରଠୁଁ ଅଳ୍ପ କେଇ ମାଇଲ ଦୂର ପାରାଦୀପ-କୁଜଙ୍ଗ ଅଞ୍ଚଳରେ ପଡ଼ିଲା ବୋମା, ଜାପାନୀ ଉଡ଼ାଜାହାଜରୁ । ତା’ପରେ ଚାଲିଲା କଟକ-କୁଜଙ୍ଗ ନାଲି ସଡ଼କରେ ପଲଟଣ ବୁହା ଟ୍ରକଗୁଡ଼ାକର ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଧାଡ଼ି । ରାସ୍ତାକଡ଼ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରେ ଖେଳିଲା କୋକୁଆଭୟ । ପ୍ରତିଦିନ ଶୁଣାଗଲା ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟକର ଗୁଜବ । ସେଥିରୁ କେତେ ସତ, କେତେ ମିଛ ସେ କଥା ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ନଥାଏ । ଝିଅ ବୋହୂମାନେ ରାସ୍ତାରୁ ଆଡ଼ ହେଇ ରହିଲେ । ପଲଟଣ ବାହିନୀର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆଡ଼େଇ ଚଳିବା ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ସେତେଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନଯାତ୍ରାର ମାର୍ଗ ।

ଏହା ସାଙ୍ଗକୁ ଆଉ ପ୍ରକାରେ ବିପଦ ବି ଘୋଟି ଆସିଲା ଅଞ୍ଚଳକୁ । ଦଫାଦାର ରାଜୁ ଜେନା ଆଉ ଚଉକିଦାର ଯଦୁ ମଲିକ ଗାଁ ଗାଁ, ଘର ଘର ବୁଲି ବୁଲି ଲୋକଙ୍କୁ ସତର୍କ କରିଦେଇଗଲେ । କହିଲେ, “ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚର ପଞ୍ଜାଏ ଓହ୍ଲେଇଚଢ଼ି ପାରାଦୀପ ପାଖ ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ । ଗୋଟିଏ ବୁଡ଼ାଜାହାଜରେ ଆସିଥିଲେ ସେମାନେ । ତାଙ୍କ ଡଙ୍ଗା ଜବତ ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଆାସମୀ ଗଲେ କୁଆଡ଼େ ଜଣାନାହିଁ । ଏଇଲେ ତାଙ୍କୁ ଖୋଜା ଚାଲିଛି । ଖବରଦାର । ସେଭଳି ଦୁସମନ୍ତର ଖବର ପାଇଲେ ଶାନ୍ତ ଆମକୁ ଜଣାଅ । ନହେଲେ ଥାନାରେ ଖବର ଦିଅ । ଉପରୁ ଖବର ପହଞ୍ଚିଛି- ଯାହା ଘରେ ବିରଣା ଦେଶର ଦୁସ୍ତନ୍ ଲୁଚିଥିବା ଖବର ମିଳିବ, ସେ ଘର ଉପରେ ଚଢ଼ଢ଼ କରିବେ ଆମ ପୁଲିସ୍ ହାକିମ, ଫୋର୍ସ ମଗେଇ କଟକରୁ । ଘର ମାଲିକ ବନ୍ଧା ହେଇ ଯିବେ ଜେଲ୍ ! କ’ଣ ବୁଝିଲ ତ ବିପଦ ? ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚର ହଉ କି ଯେ ହଉ- ବିରଣା କିସମର ଚେହେରାର ମଣିଷ ତମ ଗାଁ କି ବାଡ଼ି ବଗିଚାରେ କୋଉଠି ଲୁଚିଲୁଚି ବୁଲୁଥିବାର ଦେଖିଲେ ତୁରନ୍ତ ଖବର ଜଣାଅ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ।”

ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚର ଭୟ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଗାଁ ଉପରେ, ବିଲବାଡ଼ି ଉପରେ ପଡୁଥାଏ ଆସି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅଭୂତ ବସ୍ତୁ । ସେସବୁ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଆସୁଥାଏ ଆକାଶରେ । ଓହ୍ଲେଉଥାଏ ଖୋଲାମେଲା ଚାଷ କ୍ଷେତ ପଡ଼ିଆ ପଡ଼ରେ । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବି ପଡୁଥାଏ ନଈ ମଝିରେ ।

ସେସବୁ ଅଭୂତ ଉଡ଼ନ୍ତା ଥାଳିଆ ଆକାଶରୁ ଖସି ତଳେ ପଡ଼ିବା ଦେଖିଲେ ଆତଙ୍କ ଖେଳି ଯାଉଥାଏ ଗାଁମାନଙ୍କରେ । ତାକୁ ନେଇ ନାନା ପ୍ରକାର ନୂଆ ଗୁଜବ ବି ଶୁଣାଯାଉଥାଏ । କିଏ କହୁଥାଏ ସେ ଉଡ଼ନ୍ତା ଥାଳିଆରୁ ବାହାରି ପଡୁଚନ୍ତି ଗୁଡ଼ିଏ ଅଭୂତ ଆକାରର ଜୀବ । ଅଧେ ମଣିଷ ଅଧେ ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ ସେ ଜୀବମାନେ ଚାରିଗୋଡ଼ରେ ଧାଁଧପଡ଼ କରୁଛନ୍ତି ଚାରିଆଡ଼େ । ଆଖପାଖରେ ଯୋଉ ମଣିଷକୁ ପାଉଚନ୍ତି ତାକୁ ଉଠେଇ ନେଇ ପଳଉଛନ୍ତି ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ, ତାଙ୍କର ମସ୍ତ ବଡ଼ବଡ଼ ସେଇ ଉଡ଼ନ୍ତା ଥାଳିଆ ଭଳି ଯାନରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି । ଏମିତି ଏମିତି ଦଶ ପନ୍ଦର ଗଲେଣି ଆଖପାଖ ଗାଁରୁ ।

ତେବେ ସତ କଥାଟା କ’ଣ ? ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକେ କହୁଥାନ୍ତି-ସେ ଉଡ଼ନ୍ତା ଥାଳିଆଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରକୃତରେ ଥାଳିଆ ଫାଳିଆ କିଛି ନୁହେଁ । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ବଡ଼ ରବର ଡିଆରି ବେଲୁନ୍ । ସେ ବେଲୁନ୍ ଯୋଉଠି ପଡୁଚି ସେଠି ବିଛେଇ ହୋଇ ପଡୁଛି ଗୁଡ଼ାଏ କାଗଜପତ୍ର । ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର କାଗଜ । ସେଥିରେ କ’ଣ ସବୁ ଲେଖା ଛପା ହେଇଛି । ଚିତ୍ର ବି ଅଛି । ତାକୁ ପଡ଼ିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଅଧିକାଂଶ ଲେଖା ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ନହେଲେ ଜାପାନୀ ଭାଷାରେ । ସେମାନଙ୍କ ଭାଷା ଠାରରେ- ଚିତ୍ରରେ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଚିତ୍ର, ରମୁ ଏସବୁ ଉଡ଼ା ଖବର ଶୁଣି ସାରିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଭାରି ଇଚ୍ଛା- ଗୋଟାଏ ଉଡ଼ନ୍ତା ଥାଳିଆ କି ବେଲୁନ୍ କି ଯାହାହଉ ସେ ଜିନିଷ କେମିତି କୋଉଠି ପଡୁଚି ଆକାଶରୁ, ଦେଖନ୍ତେ । ସେମାନେ ଆଖି ରଖୁଥାନ୍ତି ଚାରିଆଡ଼କୁ । କିନ୍ତୁ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟାଏ ବି ସେମିତିକିଆ ଅପୂର୍ବ ଜିନିଷ ପଡ଼ି ନଥାଏ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ।

ରମୁ ପଟାରେ, ଚିତ୍ରକୁ, “ଦେଇ ! ମନେକର ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ଏଇଲେ ପଡ଼ିବା ଆକାଶରୁ ଆମ ବାଡ଼ି ପଛପଟ ଡୋରାରେ । ସେଥିରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବେ ଫସ୍‌କିନା କେଇଟା ଚାରିଆଗୋଡ଼ିଆ ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ ମଣିଷ । କ’ଣ କରିବା ଆମେ ?”

ଚିତ୍ରକୁ ଡରମାଡ଼େ । କିନ୍ତୁ, ଡରରେ ଡରରେ ବି ସେ ଅନ୍ୟକୁ ସାହସ ଦବାକୁ କେବେ ପଛାଏ ନାହିଁ । ସାନ ଭାଇକୁ କହେ, “ମୋ ଜାଣିବାରେ ଯୋଉ ଜନ୍ତୁର ଚାରିଟା ଗୋଡ଼ଥିବ ସେ କଦାପି ମଣିଷ ହେଇ ନଥିବ । ଯଦି ମଣିଷ

ହେଉନଥିବ ତେବେ ତା' ମୁଣ୍ଡରେ ଏତେ ବୁଦ୍ଧି ନଥିବ । କାରଣ, ବାପା କହିଛି-
ମଣିଷ ହିଁ ସୃଷ୍ଟିର ଶ୍ରେଷ୍ଠଜୀବ । ଆମେ ଶ୍ରେଷ୍ଠଜୀବ । ସେ ଚାରିଗୋଡ଼ିଆ ଜନ୍ତୁକୁ
ବୁଦ୍ଧିରେ ଜବତ କରିବାକୁ ତା'ର ସେତେ ବୁଦ୍ଧି ବା ବଳ ଅଛି ବୋଲି ମୁଣ୍ଡରେ ।

ଚିତୁ କିଛିବେଳ ଭାବେ । କହେ, “ଯଦି ସେମିତି ଆପଦ ବିପଦ
ଆସିବ, ତେବେ ଆମେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରିବା । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କ’ଣ କରୁଛନ୍ତି କି
ଆଉ ? ବ୍ରିଟିଶ ସିଂହ ସାଙ୍ଗେ ସେ ସେଇ ଅସ୍ତରେ ଲଢୁଛନ୍ତି । ବାପା କହୁଥିଲେ-
ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି ଏଇଲେ ଅନଶନ କରୁଛନ୍ତି ଜେଲରେ । ଗୋରା ସରକାରକୁ କଷ୍ଟ
ଦେଇଛନ୍ତି- ଅମୃତ ତାରିଖରେ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ପଳାଅ ନିଜ ଦେଶକୁ । ନହେଲେ
ଅନଶନରେ ମରିବେ ପଛେ, ଗୋରା ଶାସନକୁ ବରଦାସ୍ତ କରିବେ ନାହିଁ ଆଉ
ଦିନେ ବି କଷ୍ଟ ବାହାରେ । ଗୋରା ସରକାର ଥରହର । ଆମେ ସେଇଆ କରିବା ।
ଯଦି କୋଉ ଘୋଡ଼ା ମୁହଁ ଗୁପ୍ତରେ ଆସି ଆମକୁ ଧରପଗଡ଼ କରେ- ଆମେ
ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବସିପଡ଼ିବା ତକା ପକେଇ ତା’ ଆଗରେ । କହିବା ଆମେ ଆରମ୍ଭ
କଲୁ ଅନଶନ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ । ତା’ପରେ ସେ କ’ଣ କରୁଛି କରୁଥାଉ ।” ଦୀର୍ଘନିଶ୍ବାସ
ପକେଇ ଚିତୁ ଦୃଶ୍ୟଟାର ପରିକଳ୍ପନା କରିଚାଲେ ତା’ପରେ ।

ରମୁକୁ ବଡ଼ ଅପସନ୍ଦ ଲାଗେ ସେ କଥା । ସେ ହସି ପକାଏ । କହେ,
“ସେ ତ ତତେ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ଟେକିନେଇ ପକେଇବ ତା’ ଉଡ଼ନ୍ତା ଆଳିଆରେ ।
ତୁ ଅନଶନ କର କି ଫନସନ କର ।”

ଚିତୁକୁ ଆହୁରି ଡରମାଡ଼େ । ତଥାପି ସେ ନିଶ୍ବାସ ସମ୍ଭାଳି ନିଏ । କହେ,
“ମତେ ନେଇ ସେ କ’ଣ କରିବ ? କରୁ ! ମୁଁ ତ କରୁଛି ଅସହଯୋଗ ତା’
ସାଥରେ ।”

ରମୁର ଧାରଣା ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେଉ ନଥାଏ ଅସହଯୋଗ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ
ବିଷୟରେ । କିନ୍ତୁ, ସେ ବୁଝେ ଝିଅପିଲାମାନଙ୍କୁ ବିଦେଶୀ ପଲଟନ୍ କି ଜାପାନୀ
ଗୁପ୍ତଚର ହାତ ପାହାନ୍ତାରେ ପାଇଗଲେ ସେମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା କାଇଲ୍ ହେଇଯାଏ ।
ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରେ ସେଭଳି ହତଭାଗିନୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆଉ ଆଶ୍ରୟ ମିଳେନା । ସେମାନଙ୍କୁ
କୁହାଯାଏ ପତିତା । ଏ ଶ୍ରେଣୀର କେତେଟା ଝିଅ ବୋହୂ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଲୁଛନ୍ତି ଭିକ
ମାଗିମାଗି ରାସ୍ତା, ଛକଯାଗା, ବଜାର ସହରରେ ।

ଚିତୁକୁ ଆଉ ଡରାଏ ନାହିଁ ରମ୍ଭ । ଖାଲି ଚେତେଇ ଦିଏ, “ଏ ସବୁ ବିପଦ ଆପଦ ବେଳେ ଝିଅମାନେ ଦାଣ୍ଡରେ ଘାଟରେ ନ ବୁଲିବା ଭଲ । ତୁ ଏଥର ଘରେ ରହ । ମୁଁ ତତେ ଖବର ଆଣିଦେବି ରାସ୍ତାଘାଟରୁ ।”

ଚିତୁ କହେ- “ଗୋପା! ଭାରି ବୀର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର ତୁଟା! ବାପା କହୁଥିଲେ- ଦିଗ୍‌ବିଜୟୀ ବୀର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡରଙ୍କୁ ମାରିଲା କିଏ ଜାଣୁ? ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ସେ । ଝିଅ ପିଲାଙ୍କ ବଳ କଥା ତୁ କୁଆଡୁ ଜାଣିବୁ? ତୁଟା ମର୍ଦ୍ଦପିଲା । ଖାଲି ହାତଗୋଡ଼ ଚଳେଇ ଜାଣୁ । ତୋର ବୁଦ୍ଧି ଥିଲେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ସତ୍ୟାଗ୍ରହର କେତେ ବଳ ବୁଝି ନଥାନ୍ତୁ ଆଜିଯାକେ ? ରହ ଦେଖୁରୁ । ଏ ଯୁଦ୍ଧ ସଜ୍ଜା ବେଳକୁ ସବୁ ଅସମ୍ଭବ ସମ୍ଭବ ହେଇଯାଇଥିବ । ଗୋରା ପଲ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଛୁ ମାରିବେ । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି ବିନା ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟ କରିବେ ।”

“ଗୋରା ଇଂରେଜୀ ଛାଡ଼ି ପଲେଇବେ ? ହଉ ମନେକର ଗଲେ ଭାରି ସେମାନେ ଗାନ୍ଧି ବୁଢ଼ାକୁ ଡରିମରି । ହେଲେ ଜାପାନୀ ? ସେମାନେ ତ ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି ପୂର୍ବ ଦିଗରୁ । ଯଦି ଯୁଦ୍ଧରେ ଗୋରା ହାରିବେ, ଜାପାନୀ ଜିତିବେ ? କ’ଣ ଏମାନେ ବି ଗାନ୍ଧି ବୁଢ଼ାକୁ ତୋର, ଡରିମରି ହରିମୁଡ଼ି ପଲେଇବେ ଘରକୁ ?” ରମ୍ଭର ପିଲା ମୁଣ୍ଡରେ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ଛବିଟି ସେମିତି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ରହିଯାଏ । ସନ୍ଦେହ ମୁକ୍ତ ହୋଇପାରେନା ତା’ ମନ । ସେ ଡରେ ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚର ନାଁ ଶୁଣିଲେ । ବିଶେଷତଃ ତା’ର ଏ ଭୟର କାରଣ ହେଇଥାଏ ବେଶୀ- ଯୁଦ୍ଧରେ ଜାପାନୀମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶତାର କାହାଣୀଗୁଡ଼ାକ ଏଣୁ ସେଠୁ ଶୁଣିଲା ପରେ । କୁଜଙ୍ଗ ଉପରେ ଜାପାନୀ ପକ୍ଷର ବୋମାମାଡ଼ ସେତେବେଳେ ଘୋର ଆତଙ୍କର କାରଣ ହୋଇସାରିଥାଏ- ଛୁଆ ପିଲା ମର୍ଦ୍ଦ ମାଇପେ ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ।

ଏମିତି ଏମିତି ଭୟ ଆତଙ୍କ ଭିତରେ ଦିନ ଗୁଡ଼ିକ କଟିଯାଉଥାଏ ଚିତୁ ଆଉ ରମ୍ଭଙ୍କର । ମଝିରେ ମଝିରେ ଦେବମଉସା ଆସୁଥାନ୍ତି ଗସ୍ତରେ । ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚର ଆତଙ୍କ ପରେ ତାଙ୍କ ଗସ୍ତ ବଢ଼ିଯାଇଥାଏ ଖୁବ୍ ବେଶୀ । ସେ ଦିଶନ୍ତି ଭାରି ଚିତ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ । ତଥାପି, ରଘୁନାଥ କଳାମଙ୍କ ଘରଟାକୁ ଭୁଲି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ସେ- ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ତାଙ୍କ ଗସ୍ତ ପଡ଼ିଥିଲେ ସେ ଆସନ୍ତି ଏ ଘରକୁ । ଗପନ୍ତି ଚିତୁର ବାପା ମା’ଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ । ଚିତୁକୁ ଦେଖନ୍ତି ଗୋଡ଼ରୁ ମୁଣ୍ଡ । ଯାହା ଉପଡ଼େଇକନ ଆଣିଥାନ୍ତି

ବଢ଼େଇ ଦିଅନ୍ତି ଭାବା ପୁତ୍ରବଧୂ ହାତକୁ । ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଶୁଣାନ୍ତି- “ଆଉ ଦି’ଚାରି ବର୍ଷ । ରାମ ବି.ଏ. ପାଶ୍ କରିଯିବା ପରେ ମୁଁ ତା’ ବାହାଘର କଥା ପଚା କରିବି । ଏ ଝିଅ ତମର ରହିଲା କେବଳ ମୋରି ପୁଅ ପେଇଁ । ବୁଝିଲ ରଘୁନାଥ ? ଯା ପେଇଁ ଜମାରୁ ଚିନ୍ତା କରିବ ନାହିଁ । ଯା ଦାୟିତ୍ୱ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ।”

ପରେ ପରେ ପଚାରନ୍ତି ଦେବମଉସା ଚିତୁର ବାପାଙ୍କୁ- “ଆଉ ତମ ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗବେଷଣା ? ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଖୋଳା କେତେବାର ଗଲାଣି ? କିଛି ଠନ୍‌ଠନ୍ ଆଝାଜ୍ ଶୁଭିଲାଣି ମାଟିତଳୁ ?”

ରଘୁନାଥ ହସି ଦିଅନ୍ତି । କହନ୍ତି, “ମୋତେ ଲାଗୁଛି ମୋ ପୂର୍ବପୁରୁଷ କେହି ସେମିତି ଧନୀ ଲୋକ ନଥିବେ । ସେଗୁଡ଼ାକ ତ, ବାବାଜି ସନ୍ଧ୍ୟାସା ଗୃହୀ ବୈଷ୍ଣବ । ବାବାଜିଙ୍କର ଠନ୍‌ଠନ୍ ଆସିବ କୁଆଡୁ ? ତେବେ- ଅଛି କିଛି ନିଷ୍ଠେ ମୋର ଏ ଘରଟାରେ ଭିତାମାଟି ତଳେ ।”

“କଅଣ ହେଇଥିବ ସେ ଜିନିଷ ? ନର କଙ୍କାଳ ନୁହେଁ ?” ଦେବମଉସାଙ୍କ ପେଟଫଟା ହସ ଶୁଣେ ଚିତୁ ସେତେବେଳେ ।

ବାପା ବି ହସନ୍ତି । କହନ୍ତି, “ହେଇଥିବ । କଙ୍କାଳ ନହେଲେ ବି ସେମିତିକା କିଛି । ଅସ୍ଥି ବା କେଶ ଅଥବା ଦାନ୍ତ !”

“କାହା ଅସ୍ଥି, କେଶ, ଦାନ୍ତ ହୋ କଲାମ ? ତମ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ କେହି ତକାୟତ ଫକାୟତ ଥିଲେ କିଓ ?” ଦେବମଉସା ପୁଣି ପରିହାସ କରନ୍ତି ରଘୁ ମାଷ୍ଟଙ୍କୁ ।

“ନାହିଁମା ! ସେ ଅସ୍ଥି, କେଶ, ଦନ୍ତ ଏଣୁ ତେଣୁ ଲୋକଙ୍କର ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଜାଣିପାରୁଛି- ଏ ଘର ମୂଳଦୁଆ ତଳେ ନିଷ୍ଠେ ରହିଛି ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର କିଛି ନା କିଛି ଶରୀରାଂଶ- ରେଲିକ୍ସ୍ କହନ୍ତି ଯାହାକୁ । ତମେ ନିଶ୍ଚିତ ଥାଅ । ସେଭଳି ଜିନିଷ ମିଳିବା କ୍ଷଣି ସାରା ପୃଥିବୀ ହେଇଯିବ ହଲତଲ ।”, ରଘୁମାଷ୍ଟେ ତା’ପରେ ଶୁଣାନ୍ତି ତାଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱ । ସେ ତତ୍ତ୍ୱ ମୂଳରେ ଥାଏ ତାଙ୍କର ପ୍ରତୀକ୍ଷା ବିଶ୍ୱାସ ।

ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ରଘୁନାଥ ଗୋଟିଏ ଏକବାଗିଆ ଲୋକ । ଯାହା ବୁଝିଥିବେ ସେଇଥିରେ ଲାଗିଥିବେ ସେ-ଜାଣନ୍ତି ଦିବ୍ୟକିଶୋର । ଏଇଟାକୁ କହନ୍ତି ମାଷ୍ଟିଆ ଗୁଣ । ତୁଛାଟାରେ ଚଷ୍ମକୁଟିବା ହେଲା ଏ ମାଷ୍ଟିଆ ଗୁଣର ଲକ୍ଷର ।

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଜଣେ ପ୍ରାକ୍ତିକାଲ୍ ଲୋକ । ସେ ବୃଥା ଏଫିଡିହାସିକ ତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରମାଣ ଖୋଜାରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଆସି ନଥାନ୍ତି ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଗସ୍ତରେ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଗୁପ୍ତ ଖବର ପହଞ୍ଚିଥାଏ- ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚର କେତେଜଣ ମହାନଦୀ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ତ୍ରିକୋଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୁଚିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଠାବ କରାଯାଇଥିଲା ହିଲର୍ ଦ୍ୱାପ ବତୀଘର ଇଲାକାରେ । ରାତିରେ ଟର୍ଚ୍ଚ ଲାଇଟ୍ ସିଗ୍ନାଲ୍ ବିନିମୟରେ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ବାର୍ତ୍ତା ବିନିମୟରେ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ବାର୍ତ୍ତା ବିନିମୟ ଚଳାନ୍ତି । କୁଜଙ୍ଗ ବୟାର୍ଡମେଣ୍ଟ ପରେ ଜାପାନୀମାନେ ପୁଣି କୋଉ ଚାର୍ଜେଜ୍ ଖୋଜୁଛନ୍ତି- ସେ କଥା ଜଣା ନପଡ଼ିଲେ ବି ମନେହୁଏ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ଭାରତର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳରେ ପାଦ ଥାପିବା ପାଇଁ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ଖଣ୍ଡେ ସୁବିଧା ଯାଗା । ଏଭଳି ସୁବିଧା ନିରାପଦ ଯାଗା ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳ ମହାନଦୀର ମୁହାଣ ଅଞ୍ଚଳ ଛଡ଼ା ଆଉ ମିଳନ୍ତା କୋଉଠି ?

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଆଉ କାନୋଉ ନଥାନ୍ତି ରଘୁନାଥଙ୍କ କଥାକୁ । ବେକାର କଥା ସେଗୁଡ଼ାକ । ଶୁଣିଶୁଣି ଥେୟା ହେଲାଣି ସେ । ଯେତେଥର ଆସିଚନ୍ତି ସେ ଏ ଘରକୁ, ସେତେଥର ରଘୁର ଖାଲି ସେଇ ବେକାର ତତ୍ତ୍ୱଚାରଣା ଶୁଣି ଆସିଚନ୍ତି । ମାଷ୍ଟିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶିସାରିଥାଏ ସେ ତତ୍ତ୍ୱ, ଚେରମୂଳ ବିସ୍ତାର କରି । କୁଆଗୁହରେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ବର ବା ଓଷ୍ଠଗଛ ମଞ୍ଜିଟିଏ ଯେମିତି କୋଠା ଘର ଛାତରେ ପଡ଼ି କାଳକ୍ରମେ ମହାତ୍ମାମରେ ପରିଣତ ହୁଏ ଆଉ କୋଠାର ହୁଏ ଧୂଳିସାତ୍, ସେମିତି ରଘୁର ମୁଣ୍ଡଟା ଧାରେ ଧାରେ ଧୂଳିସାତ୍ ହେବାରେ ଲାଗିଛି- ଏ ଦୃଶ୍ୟ କ୍ଷଣ ଦେଖିପାରୁଥାନ୍ତି ସେ ।

ମୁହଁ ଖୋଲିଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର । ପଚାରିଲେ, “ତୁ କ’ଣ ପାଗଳ ହେଲୁଣି କିରେ ରଘୁ ? ଆରେ ! ଗୌତମବୁଦ୍ଧ ଉତ୍ତରରୁ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଆସିଲେ କି ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତରକୁ ଗଲେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ହବା ପାଇଁ ସେଥିରେ ତୋର କ’ଣ ଅଛି ? ତୁ ଏତେ ବୁଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧ ହଉତୁ କାହିଁକି ? ରଘୁନାଥ ଗୁମ୍‌ମାରି ବସିରହିଲେ ।

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଉଠିଲେ । ବିଦାୟ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ପୁଣିଥରେ ଚିତ୍ରକୁ ପାଖକୁ ଡାକିଲେ । ତାକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ- ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁଶି ଆଉଁଶି । କହିଲେ, “ଭଲ କରି ପଢୁଥା । ମାଟ୍ରିକ୍ ପାଶ୍ କରିଯା । ତତେ ମୁଁ କଟକ ନେଇଯିବି । ସେଠି ପାଠ ପଢ଼ିବୁ ତୁ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ- ମୋ ବୋହୂ ହେଇ । ଏ ଘରେ ବେଶୀଦିନ ରହିଲେ ତୋର ବି ମଥା ବିଗିଡ଼ିଯିବ ଯାହା ଲାଗୁଚି । ଖାଲି ବୁଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧ ହଉଚି ତୋର ଏ ବାପଟା କେମିତି ଦେଖୁଛୁଟି, ମା’ ? ଆରେ ! ଏଇଟା ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ । ସାଇନ୍ସ ପାଠର ଯୁଗ ଏ । ବୁଦ୍ଧ କ’ଣ ସାଇଣ୍ଟିଷ୍ଟ ଥିଲେ ? ସାରା ଭାରତ ବର୍ଷକୁ ଭିକାରି କରିଦେଇଥିଲେ ସେ- ହଜାର ବର୍ଷ ପାଇଁ । ଜାଣିରୁ ? ସେ କାଳର ମନ୍ତ୍ର କ’ଣ ? ତାଲ ସମସ୍ତେ ଘରଦ୍ବାର ଛାଡ଼ି ଭିକ୍ଷୁ ଭିକ୍ଷୁଣୀ ହବା । ଭିକ୍ଷା ଦେହି ! ଭିକ୍ଷା ଦେହି ! ଏ ଭାରତବର୍ଷକୁ ସତ୍ୟାନାଶ କରିଦେଇ ଗଲେ ସେ, ଆଉ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଯେତକ ସାଧୁସନ୍ଥ ବାହାରିଲେ ଏ ଦେଶରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଣି ଗୋଟାଏ ବୁଦ୍ଧ ବାହାରିଚି । ତାକୁ କହୁଛନ୍ତି ମହାତ୍ମା ଏ ବୁଦ୍ଧମାନେ । ତା’ର ବି ସେଇ ନୀତି । ତାଲ ସମସ୍ତେ ହୋଇଯିବା ଭିକାରି ଭିକାରୁଣୀ । ମାର୍ ଗୁଲି ସେଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ । ତୁ ଆମର ମନ ଦେଇ ପାଠପଢ଼ । ତତେ ମୁଁ ସାଇଣ୍ଟିଷ୍ଟ ବନେଇ ଛାଡ଼ିବି...”

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ବିଦାୟ ନେଲେ । ତାଙ୍କ ଘୋଡ଼ା ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନଈ ବନ୍ଧେ ବନ୍ଧେ ଚାଲିଲା । ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇଆନ୍ତି ଦଫାଦାର, ଚଉକିଦାର, ନାଲିପଗଡ଼ିଆ ପୁଲିସ କେଜଜଣ ଆଉ ଗାଁ ପିଲା, ଗାଁର କୁକୁର ପଞ୍ଜାଟା ହାଉହାଉ ଭାଉଭାଉ ହେଇ ହେଇ ।

ସେତେବେଳେ ଗାଁ ଗହଳରେ ପୁଲିସ୍ ରାଜୁତି । ବିଶ୍ଵ ଯୁଦ୍ଧର ଘଡ଼ିସନ୍ଧି ବେଳ । ଜାପାନୀ ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି ଜଳପଥ ଦେଇ । ଭାରତ ବର୍ମା ସୀମା ଚପି ସୁଭାସ ବୋଷଙ୍କ ସୈନ୍ୟମାନେ ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି । ଜଳପଥର ଦେଇ ଭାରତ ପୂର୍ବପଟେ । ଇଂରେଜୀ ଶାସକମାନେ ପ୍ରମାଦ ଗଣୁଥାନ୍ତି । କାହାକୁ କରିବେ ? ଦେଶ ବାହାରେ ଶତ୍ରୁ । ଦେଶ ଭିତରେ ଶତ୍ରୁ । ସବୁଠୁଁ ବଡ଼ ଶତ୍ରୁ ଭାରତ ଭିତରେ । ତା’ ନାଁ ମୋହନଦାସ କରମଚନ୍ଦ୍ର ଗାନ୍ଧି ।

॥ ତିନି ॥

ସେଦିନ ରବିବାର । ସ୍କୁଲ ଛୁଟି ।

ରଘୁମାଷ୍ଟେ ବଡ଼ି ସକାଳୁ କାଙ୍କ, କୋଡ଼ି କୋଦାଳ ଧରି ବାହାରିଲେ ତାଙ୍କ ମାଟି ଖୋଳା କାମକୁ । ଘର ନିଆଁ ତଳ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ମୁହଁଟା ବେଶ୍ ଚଉଡ଼ା ହୋଇସାରିଥାଏ । ସେଇଟାକୁ ଯେତେବେଳେ ଚଉଡ଼ା କରି ଭିତରକୁ ଭିତରକୁ ବାଟ ସଫା କରୁଥାନ୍ତି, ସେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗଟା ସେତେସେତେ ଜଣାପଡୁଥାଏ ଗୋଟାଏ ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗର ଗୁପ୍ତପଥ ପରି ଭୂଗର୍ଭକୁ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥାନ୍ତି ରଘୁନାଥ । କ'ଣ ଯାର ଅର୍ଥ ? ତାଙ୍କ ଘରଟା ତେବେ କ'ଣ ସତରେ କୌଣସି ଐତିହାସିକ ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ମଠ ବା ମନ୍ଦିର ଅଥବା ବୌଦ୍ଧ ଯୁଗର କୌଣସି ସ୍ତୁପର ବହିରାଂଶ କେବଳ । ମାଟିତଳେ ରହିଛି ପୋତି ହୋଇ କେଜାଣି କୋଉ ଯୁଗର ପ୍ରାମାଣିକ ତଥ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ କିଛି ଅମୂଲ୍ୟ ଜାତିହାସ ?

ମାଷ୍ଟେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କଲାବେଳେ ହାତରେ ନିଅନ୍ତି ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବା ପାଞ୍ଚ ସେଲିଆ ଟର୍ଚ୍ଚ । ଯୁଦ୍ଧ ବଜାରରେ ଟର୍ଚ୍ଚ ବ୍ୟାଟେରିର ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଟର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ବ୍ୟାଟେରି ମଗାଇଥାନ୍ତି ସେ କଟକରୁ । ସମୟେ ସମୟେ ବ୍ୟାଟେରି ଆଦୌ ମିଳେନା । ସେତେବେଳେ ଲଣ୍ଡନ ନେଇ ଗଭୀର ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରକୁ

ପ୍ରବେଶ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ପଦ୍ଧା ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଏ ଏକ ବିପଦଜନକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଜାଣିଥାନ୍ତି ସେ । ଗର୍ଭ ଭିତରେ ବିଷାକ୍ତ ଅଙ୍ଗାରକାମ୍ଳ ଗ୍ୟାସ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଯିବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଗର୍ଭର କୂଅ ଭିତରେ ପଶି କୂଅ ଉଠାଳିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ଏଇ କାରଣରୁ ।

ସେଦିନ ଟର୍ଚ୍ଚ ଆଉ ମାଟିଖୋଳା ସରଞ୍ଜାମ ନେଇ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରକୁ ଅଳ୍ପ କେତେବାର ପଶିବା ପରେ ହଠାତ୍ ଛାତି ଧଡ଼ଧଡ଼ ହେଇଗଲା ରଘୁମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର । ତାଙ୍କୁ ଲାଗିଲା ସୁଡ଼ଙ୍ଗର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବେଶ ପଥ ଅବରୋଧ କରି ଗୋଟାଏ ଅଜଗର ସାପ ତାଙ୍କ ଆଖିକୁ ଜଳଜଳ କରି ଚାହିଁଛି ।

ତଥାପି ପାଞ୍ଚସେଲିଆ ଟର୍ଚ୍ଚ ଆଲୁଅରେ ଜଳକା ଅଜଗର ସାପ ରଘୁମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖିଯାରିଥାଏ । ମାଷ୍ଟ୍ର ମଧ୍ୟ ସେ ସାପର ସମ୍ମୋହନକାରୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଯିବା କ୍ଷଣି ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ଜାଣିନେଲେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆଉ ବାକି ରହିଯାଉଛି ତାଙ୍କ ଜୀବନର । ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଶେଷ ବେଳକୁ ସେ ଆଉ ଏଇ ପ୍ରାଣମାନର ଜଗତର ବାସିନ୍ଦାଟିଏ ହେଇ ରହି ନଥିବେ ।

ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ସେଇ ଅଜଗର ମୁହଁ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଟର୍ଚ୍ଚ ଆଲୋକ ନିକ୍ଷେପ କରିବାରେ ଅବହେଳା କରି ନଥିଲେ ।

ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରେ ଅଜଗରର ଉଷ୍ମ ନିଶ୍ୱାସ ଅନୁଭବ କରିପାରିଲେ ସେ । ତା’ରି ସହିତ କାନ ପାଖେ ମୁହଁ ରଖି ସେଇ ସମ୍ମୋହନକାରୀ ‘ଆଦିମତା’ ତାଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ କଲା- ଏକ ଅଭୂତ ଭାଷା ସମ୍ବଳିତ କବିତା ପଂକ୍ତିରେ-

“ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜନପଦୋ ରାଜା ହେମବନ୍ଧସଂ ପାଶତୋ

ଧନ ବିରିୟେନ ସଂପନ୍ନୋ ତୋଷକେଷୁ ନିକେତିନୋ ।”

ବ୍ରହ୍ମ ହେଲେ ରଘୁନାଥ କଲାମ ଏ ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ାକ ଶୁଣିବା କ୍ଷଣି । ତାଙ୍କର ଆପଦମୁକ୍ତ ରୋମାଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ହୃଦୟରେ ଅପୂର୍ବ ଆହ୍ଲାଦ ସଞ୍ଚରିଗଲା । ମଣ୍ଡିଷର ସହସ୍ରାର ପଦ୍ମ ହଜାରେ ପାଖୁଡ଼ା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବେଗରେ ଏକ ସାଙ୍ଗେ ଖୋଲିଗଲା ।

ଏ ଶର, ଏ ଭାଷା, ଏ ଧ୍ବନୀ, ଏ ଗଭୀର ଅର୍ଥ ବହନକାରୀ ଏହିତ୍ରାସିକ ପ୍ରହେଳିକାପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚାରଣ ସହିତ ସେ ପରିଚିତ ଥିଲେ ।

ଗଦ୍‌ଗଦ୍ କଣ୍ଠରେ ରଘୁନାଥ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିନୀତ ଭାବେ ପଚାରିଲେ, “ହେ ମହାବୁନ୍ ! ଆପଣ କିଏ ? ଏଠାରେ କିପରି ଆପଣଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ? କ’ଣ ରହସ୍ୟ ? ଆପଣ ଦେବ ନା ମାନବ ? କେଉଁ ଲୋକରୁ ଆବିର୍ଭୂତ ହେଲେ ଏଭଳି ଏକ ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ ଅସୂର୍ଯ୍ୟ ଗର୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣ ?”

“ମୁଁ ଜଣେ ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ । ମୋର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଜାପାନ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ମତେ ଜଣେ ଗୁପ୍ତଚର ମନେ କରି ଗୋଡ଼ାଉଛନ୍ତି । ମୋର ଜୀବନ ବିପଦାପନ୍ନ । ଦୟାକରି ଆପଣ ଆଶ୍ରା ଦିଅନ୍ତୁ ମତେ ଏଇ ଗର୍ଭ ଭିତରେ ଆଜି ଦିନକ । ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବା ମାତ୍ରେ ମୁଁ ଏଠାରୁ ଚାଲିଯାଇ ପାରିବି...”, ହଠାତ୍ ଅଜଗରର ଏଇ ରୂପାନ୍ତରରେ ରଘୁନାଥଙ୍କର ଆହ୍ଲାଦରେ ଭଙ୍ଗା ପଡ଼ିଗଲା । ସହସ୍ରାର ପଦ୍ମ ପାଖୁଡ଼ାଗୁଡ଼ାକ ଧଡ଼କିନା ବୁଜି ହେଇଗଲା । ଛାତି ଥରିଗଲା ତାଙ୍କର ।

“ଆପଣ ତେବେ ଜଣେ ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚର-ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁର ଛଦ୍ମବେଶ, ଛଦ୍ମଭାଷା ଆୟତ୍ତ କରି ଏଠି ଲୁଚି ରହିଛନ୍ତି ?” ପୁନର୍ବାର ପାର୍ଥବ ଜାଗତିକ ଭୟ ଆଶଙ୍କାର କଳାମେଘ ପୂରାପୂରି ଘୋଡ଼େଇ ପକେଇଲା ରଘୁନାଥଙ୍କ ନିର୍ମଳ ଚିତ୍ତାକାଶକୁ ।

“ମୁଁ ଗୁପ୍ତଚର ନୁହେଁ ବସ ରଘୁନାଥ !” ଗମ୍ଭୀର ଶୁଣାଗଲା ପଳାତକ ଆଶ୍ରୟପ୍ରାର୍ଥା ବିଦେଶୀ ଲୋକଟିର କଣ୍ଠସ୍ବର ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ରଘୁନାଥ । ଏ ଲୋକ ମୋ ନାଁ ଜାଣିଲା କେମିତି ? ଭାବିଲେ ସେ । ଗୁପ୍ତଚରମାନେ ଏଇ ଟ୍ରିକ୍ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି- ଅଜ୍ଞାତ ସ୍ଥାନରେ ଆତ୍ମରକ୍ଷାର କୌଶଳ ଏଇ, ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ଗୁପ୍ତଚରମାନଙ୍କର । ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଶିକାରକୁ କବଳିତ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏଇଭଳି କିଛି ଆଗୁଆ ଖବର ପୂର୍ବରୁ ସଂଗ୍ରହ କରିନେଇଥାନ୍ତି, ଜାଣିଥିଲେ ସେ । ତେଣୁ ଆଗନ୍ତୁକର ଚାଲାଖକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ସେ ପଚାରିଲେ, “ଆପଣ ଏ ରାଜ୍ୟର ଭାଷା ସାହିତ୍ୟକୁ କେତେବେଳେ ଆୟତ୍ତ କଲେ ? ଆପଣ ତ ଜାପାନୀ ବୁଡ଼ା ଜାହାଜରୁ ଓହ୍ଲାଇଥିବେ

ଖୁବ୍ ବେଶୀରେ ଚାରି ଛ'ମାସ ପୂର୍ବରୁ- ଅର୍ତ୍ତାତ୍ କୁଜଙ୍ଗ ବୟାର୍ଡମେଣ୍ଟ ପରେ ପରେ ?”, ରଘୁନାଥ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଲୋକଟାର ସମ୍ବୋଧକ ଶକ୍ତିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅପରିଚିତ ଭଳି ତା' ସାଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇବାକୁ ।

“ଦେଖ ରଘୁନାଥ !”, କରୁଣାର୍ତ୍ତ ଶୁଣାଗଲା ଅଜ୍ଞାତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ଵର, “ତୁମେ ଏତେ ବର୍ଷ ଧରି ଭୂଗର୍ଭରୁ ଯେଉଁ ସତ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଚାଲିଛ, ସେ ସତ୍ୟ ମୁଁ ଆହରଣ କରିଛି ଭୁପୃଷ୍ଠରେ ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ପରିବ୍ରାଜନ କରି ଏବଂ ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ଭିକ୍ଷୁ ଜୀବନଯାପନ ମାଧ୍ୟମରେ । ମୁଁ ଜଣେ ପରିବ୍ରାଜକ । ମତେ ସନ୍ଦେହ କରନା ଇତର ଅଜ୍ଞ ଲୋକଙ୍କ ପରି । ତମ ରାଜ୍ୟର ପୁଲିସ ମତେ ଗୁପ୍ତଚର ସନ୍ଦେହରେ ମାସ ମାସ ଧରି ମୋର ଅନୁଧ୍ୟାବନ କରୁଛି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିପଥରୁ ବାରମ୍ବାର ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଉଛି । କାରଣ ସେମାନେ ମତେ ଗୁପ୍ତଚର ସନ୍ଦେହରେ ବନ୍ଦୀ କରିବେ । ଅଯଥା ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନର ସମୟ ମୋ ପାଇଁ ଆଦୌ ସହାୟକ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଚାହେଁନା ଯୁଦ୍ଧବନ୍ଦୀ ଭାବେ ବ୍ରିଟିଶ ସାମରିକ ବାହିନୀର ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ନିର୍ଯ୍ୟାତ୍ତିତ ହେବା ପାଇଁ ବର୍ଷାଧିକ କାଳ । ତମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମତେ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇପାରନ୍ତି ଅନ୍ତତଃ ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ... । ମୁଁ ଭୀଷଣ ଦୃଷ୍ଟାର୍ତ୍ତ, ଭଦ୍ର ରଘୁନାଥ । ତମର ଆଶ୍ରୟପ୍ରାର୍ଥା ମୁଁ....”

ରଘୁନାଥ ଆଉ କାଳବିଳମ୍ବ କଲେ ନାହିଁ । ଗାତରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ । ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ କାନରେ କହିଲେ, “ଜଣେ ଅତିଥି ଆମର ଦ୍ଵାରସ୍ଥ, ଶାନ୍ତ ଭୋଜନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କର । ଆଉ ହଁ, ଏ କଥା ଚାରିକାନରୁ ଛ' କାନ ନ ହୁଏ ଯେମିତି !”

॥ ଚାରି ॥

ଚିତୁ ତା' ସାନଭାଇ ରମୁ କାନରେ କହିଲା, “ଦେଖ ରମୁ! ସେ ଯୋଉ ଭଦ୍ରଲୋକ ଆମ ଘରେ ଅତିଥି ହେଇଚନ୍ତି, ସେ ବିଷୟ କାହାରିକୁ କହିବୁ ନାହିଁ ।”

ରମୁ ବି ଦେଖିସାରିଥାଏ ସେ ଲୋକଟାକୁ । ଦିନଯାକ ସେ ଲୁଚେ ତାଙ୍କ ଘର ତଳ ଗାତରେ । ରାତିକୁ ବାହାରେ । ଘରେ ବାପାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ବସି ଝୁଆପିଆ କରେ । ଗପସପ କରେ । ସେ କଅଣ କହେ, ତା' କଥା ରମୁ ଆଦୌ ବୁଝିପାରେନା । ବାପାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଆରେ ସେ କିଛି କଥା ହୁଏ ସେଥିରୁ ରମୁକୁ ଯେତିକି ଯାହା ଜଣାପଡ଼େ । ବାକିଟା ସେମାନେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି ଇଂରେଜୀରେ । ବାପା ବି ଭଲ ଇଂରେଜୀ କହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଇଂରେଜୀ ଓଡ଼ିଆ ମିଶାମିଶିରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲେ ଉଭୟଙ୍କ ଭିତରେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ବାପା ହସନ୍ତି । ସେ ବି ହସେ । ପୁଣି ବାପା ତା' କଥା ଶୁଣି କାନ୍ଦିଲେ, ସେ ତଥାପି ହସୁଥାଏ । ସତେକି ଅନେକ ଗୁପ୍ତକଥା ସେ ଜାଣେ ଯାହା ବାପାଙ୍କୁ ଅଜଣା ଥାଏ ସେଯାଏ । ବାପାଙ୍କ ପାଇଁ ଦୁଃଖ କଥାଟା ନୂଆ । ତା' ପାଇଁ ନୁହେଁ । ସେ ସେଇ ଅବସ୍ଥାକୁ ପାରିହେଇ ଆସି ସାରିଥାଏ ନିଶ୍ଚେ ତା' ଜୀବନ କାଳରେ ।

ତେବେ ରମ୍ଭ, ଚିତୁଙ୍କର ଦୁର୍ବୋଧ ଥାଏ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାପାର । ଲୋକଟାର ଚେହେରାରୁ ସେ ଦିଶୁଥାଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦେଶୀ । ଆଖି ମୁହଁ କାନରୁ ଚିହ୍ନି ହେଉଥାଏ ତାକୁ । ହୁଏତ ଚୀନ କି ଜାପାନର ଲୋକ । ତା’ ବେଶ ପୋଷାକରୁ କିଛି ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ରମ୍ଭ । ସେ ପିନ୍ଧେ ଖଣ୍ଡେ ହଳଦି ରଙ୍ଗ କନାର ବାବାଜି ସନ୍ଧ୍ୟାସାଙ୍କ ପୋଷାକ । ଆଲଖାଲା ଭଳି ବେକରୁ ଆଣ୍ଟୁଯାକେ ଲମ୍ବିଥାଏ ତା’ ହଳଦି ରଙ୍ଗର ପୋଷାକ । ତା’ଛଡ଼ା ତା’ର ଗୋଟିଏ କୋଥଳି ପଡ଼ିଥାଏ କାନ୍ଧରେ । ସେଥିରେ ଥାଏ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଚାଙ୍ଗୁବାଇଦ ଭଳି ବାଜା । ସେ ବାଇଦର ମୁଠାକୁ ଧରି ଲୋକଟା ତାକୁ ଖଣ୍ଡେ ଛୋଟ ବାଡ଼ିରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ପିଟେ । ଗୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡ ହେଇ କ’ଣ ମନ୍ତ୍ର ବି ବୋଲେ । ସେ ମନ୍ତ୍ର ଶୁଣି ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ରମ୍ଭ ।

କିନ୍ତୁ ତା’ ଭାଷା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁର୍ବୋଧ ।

ଚିତୁକୁ ରମ୍ଭ ପଚାରେ, “କି ମନ୍ତ୍ର ବୋଲୁଚି ସେ ?”

ଚିତୁ କହେ, “କେଜାଣି ! ମତେ ଖାଲି ଶୁଭେ....ରେଙ୍ଗେ କେଁଁ ! ବାପା କହନ୍ତି, ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଭାରେ ବୋଲାହୁଏ ପ୍ରତିଦିନ ଏ ପ୍ରାର୍ଥନା । ଏଇଟା ଜାପାନୀ ଭିକ୍ଷୁମାନଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ।”

ରମ୍ଭ ପଚାରେ ପୁଣି, “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କ’ଣ ବୋଧ ? ସେ ପରା ରାମଙ୍କ ଭକ୍ତ ?”

ଚିତୁ କହେ, “ରାମ ଯେ ବୁଦ୍ଧ ସେ । ଜଣ୍ଡର ଯେ ଆଲ୍ଲା ସେ ।”

“ତା’ହେଲେ ଏ ଲୋକ ରାମଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁନାହିଁ କାହିଁକି ? ରେଙ୍ଗେ କେଁଁ କ’ଣ ରାମ ମନ୍ତ୍ର ?” ରମ୍ଭ ଥକା କରେ ।

“ସେମିତି ହସିଦେନା-”, ଚିତୁ ବିରକ୍ତ ହୁଏ ରମ୍ଭ ଉପରେ ।

ରମ୍ଭ ରୁପ୍ ହେଇଯାଏ ଟିକେ । ପରେ ପରେ ସେ ପୁଣି ଉଠାଏ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ, “ବୁଦ୍ଧ କିଏ ? ତାଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ତ ନେପାଳ । ସେ ଜଣେ ନେପାଳୀ ଲୋକ । ଏ ଲୋକ ନେପାଳ ନଯାଇ ଆମର ଏଠି ଲୁଚିଛି କାହିଁକି ? ତାକୁ ତ

ଚଉକିଦାର କି ଦଫାଦାର ଦେଖୁ ପକେଇଲେ ବାନ୍ଧି ନେଇଯିବେ । ଏଇଲେ ଚାରିଆଡ଼େ ହୁରି ଉଠି-ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚର ବୁଲୁଛନ୍ତି ଚାରିଆଡ଼େ । ଧରିଦେଲେ ପୁରସ୍କାର ଦବ ସରକାର ?”

“ବୁଦ୍ଧ ନେପାଳୀ ନୁହଁନ୍ତିରେ ରମ୍ଭା !”, ଚିତୁ ହେଁହେଁ ହେଇ ହସି ଉଠେ,
“ସେ ଓଡ଼ିଆ । ପୁରୀ ଓଡ଼ିଆ । ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆ ।”

“ତୁମ୍ଭେ ! ସେ ଲୋକ ଶୁଣିଲେ ଚିଡ଼ିବ ନାହିଁ ? ବାବାଜି ମଣିଷ-ତାଙ୍କ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ତୁ କେମିତି ଏଡ଼େ ଆଘାତ ଦଉଛୁ”, ରମ୍ଭା ମୁରବିପଣ ଜାହିର କରେ ଚିତୁ ଉପରେ । ଯେତେ ହେଲେ ତ ସେ ପୁରୁଷ ପିଲା । ଝିଅମାନଙ୍କୁ ଜଗିବା, ଆକଟ କରିବା ପୁରୁଷର ଧର୍ମ ବୋଲି ତା’ର ଧାରଣା । ଏଇ କିଛି ବର୍ଷ ଭିତରେ ବେଶ୍ ପାକଳ ହେଇ ଯାଇଥାଏ ରମ୍ଭାର ମନରେ କଥାଟା । ବିଶ୍ୱସ୍ତୁର ମନ୍ଦ ପ୍ରଭାବରେ ଅନେକ କଷି, ପାଟିଲା ଫଳ ପାଲଟୁଥାନ୍ତି ଗଛମାନଙ୍କରେ ।

“ସେଇ ଲୋକ ତ କହୁଛନ୍ତି ଏକଥା- ବାପାଙ୍କୁ । ଯାହା ବୁଝିଛି ମୁଁ ତାଙ୍କ କଥାରୁ ।”, ଚିତୁ, ରମ୍ଭାର ମୁରବିପଣିଆକୁ ଗୋଡ଼ରେ ଆଡ଼େଇ ଦେଲା ଭଳି ସ୍ୱରରେ ପଚାରେ, “ତୁ କୋଉଦିନଠୁଁ ଇଂରେଜୀ କଥାବାଚାର ଅର୍ଥ ବୁଝିଲୁ ? ତୁ ତ ମାଇନର ବି ପାଶ୍ କରିନୁ ଏଯାଏ । କହିଲୁ-ଷ୍ଟପ, ଲୁକ୍ ଆଣ୍ଡ ଲିସନ୍ ଅର୍ଥ କଅଣ ?”

“ତୁ ଭାରି ଇଂଲିଶ ଜାଣୁ ! ହଁ ! ତୋର ଭାରି ଫୁଟାଣି । ଦେବମଉସାଙ୍କ ବୋହୂ ହବୁ ବୋଲି ଏତେ ଗର୍ବ କଲୁଣି ଜାଆନ୍ତୁ ? ରହ ! ମୁଁ ଯାଇ ଗାଁରେ କହି ଦଉଛି । ତୁ କେମିତି ଗୋଟାଏ ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚର ସାଙ୍ଗେ କଥାବାଚା ହଉଛୁ । ତାକୁ ସକାଳେ ତା’ ଜଳଖିଆ ଦେଇ ଆସୁଛୁ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରେ ଅନ୍ଧାରିଆ ଗାତରେ ! ଦି’ପହରରେ ବି । ତୋର ଚରିତ୍ର ଖରାପ ହୋଇଗଲାଣି ବୋଲି ବଡ଼ ପାଟିରେ କହିବି ନଜବନ୍ଦ ବଜାର ଉପରେ ।”, ବଡ଼ ପାଟିକରେ ରମ୍ଭା ସତରେ ।

ଗାଲରେ ଠୋକିନା ଚଟକଣାଟିଏ ଲଗାଏ ଚିତୁ ତା’ ବୋକା ସାନଭାଇ ରମ୍ଭାକୁ । ରମ୍ଭା କାନ୍ଦେ ବଡ଼ପାଟିରେ । ସେ ବି ହାତ ଉଠାଏ ।

ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କ ମାଡ଼ଗୋଳ ଶୁଣି ରଘୁବାବୁ ଧାଇଁ ଆସନ୍ତି ଯୋଉଠି ଥିଲେ ବି । ଏ ଘରେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହଉଛି ଶୁଣିଲେ କାଳେ ବାହାର ଲୋକ ସନ୍ଦେହ କରିବ- ଏଇ ଭୟ ତାଙ୍କୁ ଖାଇ ଯାଉଥାଏ ।

କିନ୍ତୁ, ରଘୁବାବୁଙ୍କ ଘର ଗୁମର ବେଶାଦିନ ଲୁଚି ରହିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଦିନେ ନଈବନ୍ଧରେ ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ଘୋଡ଼ାକୁ ଦେଖି କୁକୁରମାନେ ଭୀଷଣ ଭୁକିଲେ । ଗାଁ ପିଲାମାନେ ହଇଚଇ ପକେଇଲେ, “ପୁଲିସ୍ ପୁଲିସ୍ ପୁଲିସ୍ !”

ଦଫାଦାର ଚଉକିଦାର ଆଗତୁରା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ରଘୁବାବୁଙ୍କ ଦାଣ୍ଡରେ । ଗୋଟାଏ ଡେଙ୍ଗୁରାଦାର କାନ୍ଧରୁ ଡେଙ୍ଗୁରା ଓହ୍ଲେଇ ପିଟିଲା ବଡ଼ ଜୋରରେ- ଢାଉଁ ଢାଉଁ କରି । ତା’ରି ପଛରେ ବଡ଼ ପାଟିରେ ଘୋଷଣା କଲା, “ଖବରଦାର୍ ! ସରକାରୀ ହୁକୁମ୍ ! ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ଘର ଖାନ୍ତଲାସ କରାଯିବ । ଏ ଘରେ ଯିଏ ଯୋଉଠି ଅଛ ସେଇଠି ରୁହ । ଟିପେ ଘୁଞ୍ଚିଲେ ପୁଲିସ୍ ଗୁଳି ଫାଏର କରିଦେବ । ଆହୁରି ଶୁଣ । ଏ ଘର ଭିତରେ ଲୁଚିଛି ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚର । ଯଦି ତାକୁ କେହି ଆଶ୍ରା ଦବ ତେବେ ସବଂଶେ ଗିରଫ କରାଯିବ ତାକୁ । ତା’ ସମ୍ପର୍କି ବାଜ୍ୟାସ୍ତ୍ର କରିଦେବେ ସରକାର ବାହାଦୁର ଯୁଦ୍ଧ ଆଜନ ବଳରେ ।”

ଚମକି ପଡ଼ିଲେ ରଘୁବାବୁ । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଘରଟାର ଚାରିପଟକୁ ଘେରିଯାଇଥାନ୍ତି ବନ୍ଧୁକଧାରୀ ପଲଟନ୍ ।

ଇନ୍ତିପେକୂର ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ଘୋଡ଼ା, ରଘୁମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଦାଣ୍ଡପିଣ୍ଡା ତଳେ ଅଟକିଲା । ଘୋଡ଼ାରୁ ଓହ୍ଲେଇଲେ ନାହିଁ ଦେବମଉସା- ଦେଖୁଥାନ୍ତି ଚିତ୍ର, ରମ୍ଭ ଝରକା ଫାଙ୍କରୁ ।

ଦେବମଉସା ଅର୍ଡ଼ର ଦେଲେ- “ଖାନ୍ତଲାସି ଆରମ୍ଭ କର !”

ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁକଧାରୀ ପଲଟନ୍ କେଇଜଣ ଧସେଇ ପଶିଗଲେ ରଘୁବାବୁଙ୍କ ଘର ଭିତରକୁ । ସେମାନେ କିଛି ସମୟ ପରେ ବାହାରିଲେ ପଦାକୁ । ଦି’ଜଣ ଧରିଥାନ୍ତି ରଘୁମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଦି’ ବାହାକୁ ଦି’ପଟୁ । ଘୋସାରି ଘୋସାରି ନେଇ

ଆସିଲେ ରଘୁବାବୁଙ୍କୁ ପଲଟନ୍ ଦିଇଟା ସିଧା ପୁଲିସ୍ ହାକିମଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳକୁ । ହାକିମି ବସିଥାନ୍ତି ସେମିତି ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ।

“ରଘୁ !” ଦିବ୍ୟକିଶୋର ବିନା ଉପକ୍ରମଣିକାରେ ରୁଷ କଣ୍ଠରେ ପଚାରିଲେ, “କୋଉଠି ଲୁଚେଇରୁ ସେ ଜାପାନୀଜ୍ ସାଇ କୁ ? ଟେଲ୍ ମି ପ୍ରାଙ୍କଲି ! ନହେଲେ ତତେ ବି ଆରେଷ୍ଟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବି ମୁଁ ।”

ରଘୁବାବୁ ନିରୁତ୍ତର ।

ଦେବବାବୁ ପୁଣି ଚେତେଇ ଦେଲେ— ଯୁଦ୍ଧକାଳୀନ ଆଇନର ଦ୍ଵାହି ଦେଇ କହିଲେ, “ଏ ଦଫାରେ କଳାପାଣି ପାର୍ କରେଇବାର ପ୍ରୋଭିଜନ୍ ଅଛି ରଘୁ । ତୁ ଆଷ୍ଟାମାନ ଯିବୁ ନା ସେ ସାଇ କୁ ପୁଲିସ୍ରେ ହବାଲା କରିବୁ ?”

ରଘୁବାବୁ ମୁହଁ ଖୋଲିଲେ । କହିଲେ, “ମୋ ଘରେ କୌଣସି ଦେଶଦ୍ରୋହୀ ଗୁପ୍ତଚର ନାହାଁନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରିପେକ୍ଟର ସାହେବ । ସେ ଜଣେ ବୌଦ୍ଧ ଭିକ୍ଷୁ । ତାଙ୍କ ନାଁ କାଜୁୟୋଦା ।”

“କାହିଁ ସେ ଯୋଦା କି ବେଧା ? କୋଉଠି ଲୁଚେଇରୁ ତାକୁ କହ ! ଘର ତ ଖାନ୍ତଲ୍ୟାସ କରୁଛି ପୁଲିସ୍, ମିଲୁ ନାହିଁ ସେ କାହିଁକି ? ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଧମକ ଦେଲେ ପୁଣିଥରେ ରଘୁନାଥଙ୍କୁ— ଆଜୀବନ କାରାଦଣ୍ଡ, କଳାପାଣି ଇତ୍ୟାଦିର ଭୟ ଦେଖାଇ ।

“ଶୁଣନ୍ତୁ ଇନ୍ଦ୍ରିପେକ୍ଟର ସାହେବ”, ରଘୁବାବୁ ବି ଟିକେ ବଡ଼ପାଟି କଲେ, “କୌଣସି ଅତିଥିଙ୍କୁ ବିନା ଦୋଷରେ ପୁଲିସ୍ ହାତରେ ଧରେଇ ଦେବା ମାନବିକତାର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ ! ଏହାକୁ ମୋର ବିବେକ ଅନୁମୋଦନ କରୁନାହିଁ । ତେଣୁ ଆପଣ ଯାହା ଦଣ୍ଡ ଦେବା କଥା ଦିଅନ୍ତୁ ମତେ । କିନ୍ତୁ, ଜଣେ ନିରାପରାଧ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଇନକାନୁନ୍ ଡରରେ ମୁଁ ସମର୍ପଣ କରିଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ କଦାପି ଆପଣଙ୍କ ହାତରେ ।”

“କରିବେ ନାହିଁ ? ତା’ ଅର୍ଥ କ’ଣ ଜାଣନ୍ତି ?”, ନାଲି ଆଖି ଦେଖେଇ ରଘୁନାଥଙ୍କୁ ଚାହିଁଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର ।

ଚିତ୍ର, ରମ୍ଭା ଥରୁଥାନ୍ତି ବରତା ପତର ପରି, ଝରକା ଆଡୁଆଳରେ ।
ପଦ୍ମାବତୀ ବେହୋସ ସେତେବେଳକୁ ।

ଶେଷରେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଅର୍ଡ଼ର ଦେଲେ- “ହ୍ୟାଣ୍ଟ କଫ୍ ହିମ୍ !”

ଦଫାଦାର ରାଜୁ ଜେନା ଆଉ ଚଉକିଦାର ଯଦୁ ମଳିକ ସେତିକିବେଳେ
ଘୋସାରି ଘୋସାରି ବାହାର କରି ଆଣିଲେ ସେଇ ଜାପାନୀ ଦସ୍ତୁକୁ-ରଘୁବାବୁଙ୍କ
ଘର ମୂଳଦୁଆତଳ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରୁ ।

ଲୋକଟା ପ୍ରତିବାଦ କରୁ ନଥାଏ । ତଥାପି ତାକୁ ଘୋସରା ଓଟରା
ସହିତ ବିଧା ଚାପଡ଼ା ଗୋଇଠା ମାରିଚାଲିଥାନ୍ତି ମନ ଓରିମାନା ମେଣ୍ଟାଇବାକୁ
ସେମାନେ ।

ରଘୁବାବୁ ପ୍ରତିବାଦ କଲେ, “ତାଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରନା କରନା ।
ସେ ଜଣେ ଅତି ଜ୍ଞାନୀ, ପଣ୍ଡିତ, ସିଦ୍ଧ, ଭକ୍ତ ଲୋକ । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା
ସଭାରେ ଏ ସବୁ କେତେବାର ସନ୍ଧ୍ୟା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଛନ୍ତି । ସାରା ଭାରତ ଭ୍ରମଣ
କରି ଭାରତର ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଇତିହାସ ରଚନା କରିବାକୁ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ
କରିଛନ୍ତି ଏ ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି । ସବୁଠୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ- ଏ ପଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଗବେଷଣା
କରିଛନ୍ତି ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଭଳି ବିବଦମାନ ବିଷୟରେ । ସେ ଖଣ୍ଡନ
କରିଛନ୍ତି ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ନେଇ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଆସୁଥିବା ଭୁଲ୍ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ।
ଏଇ ମହାତ୍ମାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବା ତମେମାନେ କେହି । ଖବରଦାର୍ ! ତାଙ୍କ ଉପରକୁ ହାତ
ଉଠାଅନା । ଦିବ୍ୟକିଶୋର ! ତମକୁ ଏ ପାପ ନିଶ୍ଚୟ ଲାଗିବ । ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରମୋଦନ,
ତେକୋରେସନ୍ ମେଡାଲ୍ ଲୋଭରେ ତମେ ଶେଷରେ ଏଭଳି ନୀଚକାମ ପାଇଁ
ଆଗଭର ହେଲ ? ଧର୍ମ ସହିବ ନାହିଁ ତମକୁ ଦିବ୍ୟକିଶୋର ।”

ଗୋଟାଏ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆଘାତ ଲାଗିଲା ରଘୁମାଷ୍ଟଙ୍କ ଗାଳରେ । ସେ ତୁପ୍
ହେଇଗଲେ ।

ତାଳଗଛ ଭଳି ତେଜୀ ସରସର ତ୍ରିପଣ୍ଡ କଳା ଦଫାଦାର ରାଜୁ ଜେନା
ଧଳାକଳା ଦି’ଭାଡ଼ି ଦାନ୍ତ ଦେଖେଇ ନଇଁପଡ଼ି ଅନେଇଲା, ତା’ ଛାତି ଉଚ୍ଚର

ଗେଡ଼ା ମଣିଷ ରଘୁମାଷ୍ଟକ ଜାବଡ଼ାଖୁଆ ମୁହଁକୁ । ହସିହସି ପଚାରିଲା, “ଆଉ ଗୋଟାଏ ହଉ । ହବ ନା ମାଷ୍ଟେ ?”

ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ କାଞ୍ଜୁଯୋଦା ଏବଂ ରଘୁମାଷ୍ଟରକୁ ହାତକଡ଼ା ଲଗେଇ, ଅଣ୍ଟାରେ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧି ନେଇଗଲେ ସେମାନେ ନଈ ବନ୍ଧେ ବନ୍ଧେ । ବନ୍ଧି ଉପରେ ଲୋକ ଆଟପଟାଳି ।

ଜଣେ ଖଦଡ଼ ପିନ୍ଧା ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି କାନ୍ଦି ପକେଇଲେ । ବଡ଼ ପାଟିରେ କହିଲେ, “ଭାଇ ଭଉଣୀମାନେ ! ଭାରତ ସ୍ବାଧୀନ ହେଉ । ଆଉ ବେଶୀ ଦିନ ନାହିଁ ସେ ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତ । ସ୍ବାଧୀନ ଦେଶର ସରକାର ଗଢ଼ାଯିବ । ଭୋର୍ ହବ । ସେତେବେଳେ ଏଇ ରଘୁମାଷ୍ଟରକୁ ଆମେ ଠିଆ କରିବା ଏଠୁ ଆମର ଏଇ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳିରୁ । ତାଙ୍କୁ ଭୋର୍ ଦେଇ ଜିତେଇବା । ସେତେବେଳେ ଦେଖିବା- ଏଇ ଉଦ୍ଧତ ପୁଲିସ୍ ହାକିମର ଅବସ୍ଥା । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଦତଟା କୁକୁରଟିଏ ଯଦି ନ ହେଇଥିବ ଏ, ତେବେ ମୋ ନାଁରେ କୁକୁର ପାଳିବ । ରଘୁମାଷ୍ଟେ ଜିନ୍ଦାବାଦ୍ । ଇନ୍ଦ୍ରିଲାବ୍ ଜିନ୍ଦାବାଦ୍ । ଭାରତମାତା କୀ ଜୟ ।”

ଲୋକେ ଶୁଣିଲେ । ମନେ ରଖିଲେ ମଧ୍ୟ । ଦଫାଦାର ବିଧା ଉଠେଇ ମାଡ଼ି ଯାଉଥାଏ ବୁଢ଼ା କଂଗ୍ରେସିଆ ଲୋକଟି ଆଡ଼କୁ ଦାନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼ କରି ।

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଅର୍ଡ଼ର ଦେଲେ, “ଆଉ ! ସେ ଲୋକ କଥା ଆରଥରକୁ ।”

ଅଟକି ରହିଲା ଦଫାଦାରର ବୁଜ ମୁଷି ଅଧା ବାଟରେ ।

॥ ପାଠ ॥

ବୁଦ୍ଧ କଂଗ୍ରେସଭକ୍ତଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତବାଣୀ ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଭାବେ ସତ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ବିଶ୍ଵଯୁଦ୍ଧ ସରିଗଲା । ଜାପାନର ହିରୋସୀମା ନାଗାସାକି ଉପରେ ପରମାଣୁ ବୋମା ପଡ଼ିଲା । ତା'ର ବର୍ଷକ ପରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଗଡ଼ା ଗଲା ସ୍ଵାଧୀନତା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଅନ୍ତରାଶ ସରକାର- କେନ୍ଦ୍ର ଓ ପ୍ରାଦେଶିକସ୍ତରରେ ।

ସେତେବେଳକୁ ରଘୁନାଥ କଲାମ ଜଣେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ । ଏକାଧିକଥର ଜେଲ ଯାଇ, ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେବା ମାତ୍ରେ ସେ ପୁନର୍ବାର ବରଣ କରିଥିଲେ କାରାନ୍ଦିବାସ ! ସତେବା ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ପୁଲିସ୍ ଅଫିସର ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ବିଶ୍ଵାସଘାତକତା-ଜନିତ ଅପରାଧ ପାଇଁ ସେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କରିଚାଲିଥିଲେ- ବାରମ୍ବାର ଜେଲବରଣ ଦ୍ଵାରା ।

ସମ୍ଭାବପତ୍ରରେ ଅନ୍ତରାଶ ସରକାର ଗଠନ ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ତାଲିକା ବଡ଼ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ସାରିଥାଏ । ସେଥିରେ ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ନାଁ ଥାଏ ବେଶ୍ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵରେ, ଆଉ ବିଶେଷ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା ସେ ସମ୍ଭାବରେ ଏତିକି ଯେ, କଲାମଙ୍କୁ ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରାଦେଶିକ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନିଜର ଜଣେ ଖୁବ୍ ବିଶ୍ଵସ୍ତ ବନ୍ଧୁ

ମନେ କରି ତାଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିଥାନ୍ତି- ହୋମ୍ ପୋର୍ଟଫୋଲିଓ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁଲିସ୍ ବିଭାଗ ।

ରଘୁବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବାର୍ତ୍ତାବହ ତତ୍କାଳୀନ ଲାଗୁହେବଙ୍କ ଆଦେଶପତ୍ର ନେଇ ପହଞ୍ଚିଲା ତାଙ୍କ ଗାଁ କେଶନଗର ଘରେ ।

ଚିତୁ, ରମ୍ଭ, ବାବାଙ୍କୁ ଘରେ ଖୋଜି ନପାଇ ଚାଲିଲେ ବାଡ଼ିପଟକୁ । ରଘୁବାବୁ ସେତେବେଳେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରେ ତାଙ୍କର ସେଇ ପୁରୁଣା ‘ହବି’- ଗାଡ଼ ଖୋଲାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଥାନ୍ତି । କୋଡ଼ି, କୋଦାଳର ୦୯୦୯ ଆଞ୍ଚାଲ୍ ଶୁଭୁଆଏ ଭୁଗର୍ଭରୁ ।

“ବାପା !”, ଚିତୁ ତାକିଲା ସୁଡ଼ଙ୍ଗରେ ଅନେକ ଦୂର ଗଲିଗଲି ଯିବା ପରେ, “କଅଣ କରୁଚ ? ଲାଗ୍ ସାହେବଙ୍କ ଚିଠି ନେଇ ଜଣେ କିଏ ଆସିଚନ୍ତି । ଖୋଜୁଚନ୍ତି !”

ରଘୁବାବୁଙ୍କ ଉତ୍ତର ଶୁଭିଳା, “ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ କହ ତାଙ୍କୁ ।”

ଚିତୁ, ରମ୍ଭ ବାହାରି ଆସିଲେ ଗାତରୁ ।

ଚିତୁର ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ସରିଥାଏ । ରମ୍ଭ ଉଠିଥାଏ ସପ୍ତମରୁ ଅଷ୍ଟମକୁ । ଚିତୁକୁ କଲେଜରେ ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ରଘୁବାବୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ, ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ନଥାଏ- ଝିଅକୁ ଶାନ୍ତ ହାତକୁ ଦି’ହାତ କରିଦେବା ପାଇଁ ସେ ଚାପ ପକାଇ ଚାଲିଥାନ୍ତି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଉପରେ । ରଘୁବାବୁ ହସି ହସି ପୁଣି ସେଇ ପୁରୁଣା ପ୍ରସ୍ତାବ ଦୋହରାଉଥାନ୍ତି । ପଚାରୁଥାନ୍ତି, “ଦିବ୍ୟକିଶୋର ସାଙ୍ଗେ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ହେଉଚି ବାରମ୍ବାର । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୁବ୍ ଅନୁତପ୍ତ । ସେ କ’ଣ ଭାବିଥିଲା ଭାରତବର୍ଷ ଏତେ ଶାନ୍ତ ସ୍ୱାଧୀନ ହେଇଯିବ ? ବ୍ରିଟିଶ ଅପସରି ଯିବ ? ଗାନ୍ଧି ନେହରୁଙ୍କ ବିଜୟ ହେବ ? ଅହିଂସା ଅସ୍ତ୍ର ପରାକ୍ରମ ତାକୁ ଜଣା ନଥିଲା । ବିଚରା ଦେବ ! ଛାଡ଼ ସେ ପୁରୁଣା କଥା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତା’ ଆଡୁ ପୁଣି ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସୁଚି । କରିବା ? ପୁଅ ତା’ର ବି.ଏ. ପାଶ୍ କରିଗଲାଣି । ଏମ୍.ଏ. ପଢୁଚି । ପରୀକ୍ଷା ଦବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହଉଚି-ଆଇ.ଏ.ଏସ୍. ଚାକିରି ପାଇଁ । ଆଗେଇବା ?”

ପଦ୍ମାବତୀ ଅବାକ୍ । ଲୋକଟାର ଲାଜସର୍ମ ନାହିଁ ଏତେ ଟିକେ ? ରଘୁବାବୁଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତତା ସହିତ ସେ ଖୁବ୍ ପରିଚିତ । କିନ୍ତୁ, ମଣିଷ ଯେତେ ସରଳ ନିଷ୍ପତ୍ତ ହେଲେ ବି ଶତ୍ରୁମିତ୍ର ଜ୍ଞାନ କେମିତି ହରେଇ ବସିବ ? ଯିଏ ତମକୁ ହାତକଡ଼ା ପକେଇ, ଅଣ୍ଟାରେ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧି, ମାଙ୍କଡ଼ ଭଳି ରାସ୍ତାରେ ନଚେଇ ନଚେଇ ନେଇଗଲା ଜେଲଖାନାକୁ- ଦେଶଦ୍ରୋହ ଅପରାଧୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ଆଇନ ଦୃଷ୍ଟିରେ, ସେଭଳି ଲୋକ ସାଙ୍ଗେ ପୁଣି ବନ୍ଧୁତା କରିବା କଥା କେମିତି ଚିନ୍ତା କରିପାରୁଛି ଏ ଅଲାଜୁକ ବେହିଆ ମିଶିପିଟା ? ପଦ୍ମାବତୀ କଟମଟ ଆଖିରେ ଅନେଇଲେ ରଘୁବାବୁଙ୍କୁ । ପଚାରିଲେ, “ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀମାନଙ୍କୁ କ’ଣ ଜେଲରେ ବଳଦ କରିଦିଆଯାଏ ? ତାଙ୍କର ମାନ୍ ଇଜ୍ଜତ ଜ୍ଞାନକୁ ଲୋପ କରିଦିଆଯାଏ ନିଶା ଓଷଦ ଖୁଆଇ ? ହଇହେ ! ସେ ଲୋକ ତମକୁ ଏତେ ସରି କଲା । ହାତକଡ଼ି ପକେଇଲା । ବାନ୍ଧିଲା । ଚାପୁଡ଼ା ମରେଇଲା ଦଫାଦାର ହାତରେ । ଜେଲରେ ତ ଆହୁରି କ’ଣ କ’ଣ କରିଥିବ ସେ ନିଶେ । ଗାନ୍ଧି ମହାତ୍ମା କ’ଣ ଏଇ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଛନ୍ତି- ପୁରୁଷମାନେ ଅଣପୁରୁଷଙ୍କ ଭଳି ସବୁ ଅସମ୍ମାନ ଅପମାନ ସହିଯିବାକୁ ? ତମ ଦିହରେ ରକ୍ତ ଟୋପାଏ ନାହିଁ ସେଭଳି ଶତ୍ରୁର ପ୍ରତିଶୋଧ ନବାକୁ ? ଲୋକେ କହୁଛନ୍ତି- କୁଆଡ଼େ ତମେ ହବ ମନ୍ତ୍ରୀ ପରା ? ଦେଶ ସ୍ବାଧୀନ ହବା କଥା ତ ଜଣାପଡ଼ିଗଲାଣି । ତମେ ପୁଣି ସେଇ ଡକେଇତ ସାଙ୍ଗରେ ବନ୍ଧୁପଣ କରିବା କଥା ମୁହଁରେ ବି ଧରିପାରୁଛ ? ଲାଜ ନାହିଁ ତମ ମୁହଁକୁ ?”

ରଘୁନାଥ ହସୁଥାନ୍ତି ସେମିତି ନିର୍ଲଜ୍ଜ ହସ । କିନ୍ତୁ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ‘ବଳଦ’ ଉପାଧୂଟା ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ବାଧୁଥାଏ । ସେଇ ଉପାଧୂଟାକୁ ଦେହରୁ ମାଛି ପରି ଖସେଇ ଦେବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସେ ଝାଡ଼ି ପକାନ୍ତି- ନିଜ ଦେହ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ମାଟିବାଲି ଗୁଡ଼ାକୁ । ଦୈନନ୍ଦିନ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଖୋଳାରୁ ଆମଦାନୀ କରାଯାଇଥାଏ ସେସବୁ ବାଲିମାଟି ।

“ଶୁଣ, ପଦ୍ମାବତୀ”, ଦେହକୁ ଝାଡ଼ିସାରି କହନ୍ତି ରଘୁନାଥ ନିରୁସାହିତ କଣ୍ଠରେ, “ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା କଥା ନିଶ୍ଚିତ । ଆଉ, ଦିବ୍ୟକିଶୋର ମୋର ଜଣେ ଅଧସ୍ତନ ଅଫିସର ହବା କଥା ବି ନିଶ୍ଚିତ । ମତେ ମିଳୁଛି ପୁଲିସ୍ ବିଭାଗ ଦାୟିତ୍ବ । ଜାଣେ ମୁଁ । କିନ୍ତୁ, ସେ ମୋ ସହିତ ଯାହା କିଛି ଅନ୍ୟାୟ, ଅପମାନଜନକ

ବ୍ୟବହାର କରିଥାଉ ପଛକେ- ଚିତୁକୁ ସେ ବୋହୂ କରିନେବାକୁ ଯେଉଁ ସତ୍ୟ କରିଥିଲା ମୂଳରୁ, ତାକୁ ତ ସେଇ ଲଘିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିନାହିଁ କେବେହେଲେ । ଜଣେ ପୁଲିସ୍ ଅଫିସର ଭାବେ ସେ ତା’ ଦାୟିତ୍ୱ ନିଷ୍ଠାପର ଭାବେ ତୁଲେଇଥିଲା । କେବଳ ଦାୟରେ ପଡ଼ି । ସେତେବେଳେ ଥିଲା ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ଆତଙ୍କ ସମୟ । ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରର ଆଦେଶ ସେ ପାଳିଥିଲା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କେବଳ । ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ଗୁପ୍ତଚରମାନଙ୍କୁ କବଳିତ କରିବା, ଗିରଫ କରିବା ପାଇଁ ତାକୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସେ ତା’ ଦାୟିତ୍ୱକୁ ପାଳିଲା ନିଷ୍ଠାର ସହିତ । ଏଥିରେ ତା’ର ବା ଦୋଷ କ’ଣ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ମୋ ଅଧୀନରେ ଚାକିରି କରିବ । ଆମ ସରକାର ଯେଉଁ ଆଜନ ପ୍ରଣୟନ କରିବେ ତଦନୁଯାୟୀ ତାକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୁଲେଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଚାକିରି ଭିନ୍ନ କଥା । ପୁଅ ଝିଅ ବାହାଘର ଭିନ୍ନ କଥା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେବ ଆଉ ସେ ପୁରୁଣା ବ୍ରିଟିଶ ଯୁଗର ଦେବ ହୋଇ ନାହିଁ । ସେ ଏଇଲେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାତର ଜଣେ ମୁକ୍ତ ବିବେକବନ୍ତ ନାଗରିକ । ତା’ ବିବେକ, ତାକୁ କହୁଛି- ଆମ ଚିତୁକୁ ତା’ ପୁଅ ପାଇଁ ବୋହୂ କରିବାର ମୂଳ ପ୍ରସ୍ତାବଟାକୁ ଆମେ ପୁଣି ଗ୍ରହଣ କରିନେବାକୁ । ମୋର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । ତମର ବି ରହିବା ଉଚିତ ନୁହଁ ସେପରି କୌଣସି ବୈରଭାବ- ମୋର ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ଦିବ୍ୟକିଶୋର ସହିତ । ମୋର ଅନୁରୋଧ, ରାଜି ହେଇଯାଅ । ହଁ କର । କିନ୍ତୁ, ଚିତୁର ବାହାଘର ଏବେ ନୁହେଁ- ସେ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ନିଜେ ଠିଆ ହଉ ପ୍ରଥମେ । ତାକୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଦେବା ଆମର ପ୍ରଥମ କାମ । ପରେ ଅନ୍ୟ କଥା ।”

“ହଉ, ତମର ଯାହା ଇଚ୍ଛା-”, ପଦ୍ମାବତୀ ଆଉ ପ୍ରତିରୋଧ କଲେ ନାହିଁ । ଚିତୁର ପାଠପଢ଼ା ପାଇଁ କଟକ ଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ପଡ଼ିଲା ଆଲୋଚନା ତା’ପରେ ।

“ସେ କ’ଣ ଗୋଟାଏ ସମସ୍ୟା?”, ମୁରୁକି ହସିଲେ ରଘୁନାଥ, ଆଉ, ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ମାନଭଞ୍ଜନ ହେଇସାରିଛି ଜାଣି ତାଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଜାକିନେଇ କହିଲେ, “ତମେ ଏଣିକି ଖାଲି ଗୃହିଣୀ ନୁହଁ- ଲୋକେ କହିବେ ତମେ ମନ୍ତ୍ରୀ ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ପତ୍ନୀ! ମନ୍ତ୍ରୀଆଣୀ! କଟକରେ ବଡ଼ଘର ମିଳିବ ତମକୁ । ଚାକର ପୂଜାରୀ ପଣପଣ ସଣସଣ ହେବେ ଘରେ ତମର ଏଣିକି । ରମ୍ଭ, ଚିତୁଙ୍କ ପାଠପଢ଼ା

ସମସ୍ୟା ହେବ ନାହିଁ କେବେ ବି ଆଉ । ଭାଗ୍ୟ ଖୋଲିଗଲା ଜାଣ ତମର ଆଉ ତମ ପିଲାଙ୍କର । ଦେଖ, କେତେ ଉପକାରୀ ବନ୍ଧୁ ମୋ ପିଲାଦିନ ସାଙ୍ଗ ଦେବ । ସେ ଯଦି ମୋତେ ସେଦିନ ଆରେଷ୍ଟ କରି ଜେଲରେ ଠୁକି ନଥାନ୍ତା ତେବେ ମୁଁ ଆଜି ଯୋଉ ରଘୁମାଷ୍ଟରକୁ ସେଇ ରଘୁମାଷ୍ଟର ହେଇ ରହିଯାଇଥାନ୍ତି ଚିରକାଳ । ମୁଁ କ’ଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ଶକ୍ତି ଓ ମଣିଷର ନୈତିକ ଆଧାତ୍ମିକ ସାହସ ସମ୍ପର୍କରେ କେବେ ଜାଣି ପାରିଥାନ୍ତି କିଛି ? ଏଇଥିପାଇଁ କୁହାଯାଏ- ଅମରତ୍ବ ପାଇବାକୁ ଜନ୍ମା ଥିଲେ ପ୍ରଥମେ ଯମ ଦୁଆରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କର । ଯମକୁ ତା’ ଘର ଠେଙ୍ଗି ନ ଭେଟିଥିଲେ କ’ଣ ନଚିକେତା କେବେ ଅମରତ୍ବର ସନ୍ଧାନ କରିପାରିଥାନ୍ତା ! ମୃତ୍ୟୁକୁ ନ ଡରିବା ମଣିଷ ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ସେ ଯୁଗର ଆଉ ଏ ଯୁଗର ବି ।”

ପଦ୍ମାବତୀ ମନ୍ତ୍ରାଣୀ ହେବା ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖିବା ଆରମ୍ଭ କରିଥାନ୍ତି । ସେ ସ୍ବପ୍ନ ବି କିଛି କିଛି ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଥାଏ- ପୁଅଝିଅଙ୍କ ମନକୁ ।

ରମ୍ଭା ପଚାରୁଥାଏ ଚିତୁକୁ, “ଦେଇ ! ତୁ ତ କଲେଜ ଯିବୁ ବାପାଙ୍କ ମଟରକାରରେ ପ୍ରତିଦିନ । ମୁଁ କୋଉଥିରେ ସ୍କୁଲ ଯିବି ? ସାଲକେଲରେ ? ନା, ଅସମ୍ଭବ । ମୋ ପାଇଁ ବାପା ନିଶ୍ଚୟ କିଣିଦେବେ ଗୋଟାଏ ମିଲିଟାରୀ ମଟରସାଇକଲ । ଡ୍ବାର୍ଟାଇମ୍‌ରେ ମିଲିଟାରୀ ମଟରସାଇକେଲ୍ କଟକ-କୁଜଙ୍ଗ ରାସ୍ତାରେ ଯିବା ଦେଖୁଛୁ ? ଇସ୍ କି ସାଉଣ୍ଡ ! ଫଟଫଟ୍ ଫଟଫଟ୍ ! ପୁଣି କି ସ୍ବିଚ୍ ! ମୋର ଦରକାର ସେମିତି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ସେଭେନ୍ ଏର୍‌ପି ମିଲିଟାରୀ ମଟରସାଇକେଲ୍ ! ମତେ କିଣି ଦେବେ ତ ବାପା ?”

“କେଜାଣି ! ପଚାର ବାପାଙ୍କୁ !” ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଦିଏ ଚିତୁ ।

“ହଁ ! ତୋର ବା ଅଛି କ’ଣ ଆଉ ଆମ ଘର ସାଙ୍ଗେ କାରବାର ? ତୁ ପରା କୁଆଡ଼େ ଦେବମଉସାଙ୍କ ବୋହୂ ହବୁ । ଶୁଣିଚି ବାପାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଏ କଥା ମୁଁ ନିଜେ ନିଜ କାନରେ । ତୋ କପାଳ ଫିଟିଗଲା ଦେଇ ! ଆଛା, କହିଲୁ- ଦେବମଉସାଙ୍କ ପୁଅ ନାଁ କଅଣ ? ମନେ ରଖୁଛୁ ?”, ଚିତୁର ମୁହଁମୋଡ଼ା ଦେଖି ତାକୁ ବେଶୀ ବେଶୀ ଚିଡ଼ାଏ ରମ୍ଭା ।

ପିଲାମାନଙ୍କର ଏଇଭଳି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଥିଲା ବେଳେ ରଘୁନାଥ ବାହାରିଲେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରୁ । ଦିହ ହାତ ମୁହଁରେ ମାଟି କାଦୁଅ ଲାଗି ସେ ଦିଶୁଥାନ୍ତି ଗୋଟିଏ ବିଲବାଡ଼ିରେ କାମ କରିସାରି ଗାଧୋଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହଉଥିବା ମୂଲିଆ ଭଳି ।

ରମୁ କହୁଣିରେ କେଣ୍ଡୁଲା ତା’ ଭଉଣୀକୁ । କାନରେ କହିଲା, “ଲାଟ୍ ସାହେବଙ୍କ ଲୋକ ଏଇଲେ ବାପାଙ୍କ ଏ ରୂପ ଦେଖି କଅଣ ଭାବିବ ଜାଣୁ?”

“କ’ଣ?”, ମୁହଁ ବୁଲେଇଲା ଚିତୁ ଭାଇ ଆଡ଼କୁ!

“ଏଣିକି ହଲୁଆମାନେ ହେବେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ମୂଲିଆମାନେ ହେବେ ଲାଟ୍‌ସାହେବ ! ଆହା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସେ ରଜାମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଯୁଗ ! ଏଣିକି ଯାତ୍ରା ପୋଷାକରେ ଯାହା ବାହାରିବେ ରଜାମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ସଞ୍ଜବେଳେ ପେଟ୍ରୋଲମାଙ୍କୁ ଆଲୁଅରେ !”, ମୁହଁରେ ହାତଦେଇ ହସୁଥାଏ ରମୁ ।

ରଘୁବାରୁ ସିଧା ଚାଲିଲେ, ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାକୁ । ସେଠି ସତରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାନ୍ତି ଜଣେ ବାର୍ତ୍ତାବହ- କୋର୍ ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍-ଟାଇ-ବୁଟ୍‌ସୁଟ୍ ବାଲା ଅଫିସର । ତାଙ୍କ ସହିତ ଧଳା ଫର୍‌ପର୍ ପୋଷାକପିନ୍ଧା ଚପରାଣି ଜଣେ । ପଇତା ଭଳି କାନ୍ଧରେ ପଡ଼ିଥାଏ ତା’ର ଗୋଟାଏ ନାଲିଆ କନାର ହୋଦା । ହୋଦା ଉପରେ ସୁନାଭଳି ଝଟକୁଥାଏ ଲାଟ୍‌ସାହେବଙ୍କ ଅଫିସ୍ ପରଝାନା ମୋହର । ମୁଣ୍ଡରେ କୁକୁଡ଼ା ଜଟ ଭଳି ମସ୍ତକେ ଏକ ନାଲିପଗଡ଼ି ।

ରଘୁନାଥ ଅଫିସରଙ୍କ ଠାରୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ସରକାରୀ ମୋହରଲଗା ଚିଠି । ଖୋଲି ପଢ଼ିଲେ ଚିଠିଟାକୁ ଆଉ ପରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲାବେଳେ ଦିଶୁଥାନ୍ତି ବେଶ୍ ପ୍ରସନ୍ନ ମଧ୍ୟ ।

॥ ଛଅ ॥

କିନ୍ତୁ, ରଘୁନାଥ କଳାମ ଶପଥ ଗ୍ରହଣ ଉତ୍ସବରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ଲାଟ୍ ସାହେବଙ୍କ କୋଠିର ସଦର ପାଟକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ଭଡ଼ା ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିଟା ପହଞ୍ଚି ପାରିଲା ନାହିଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟରେ । କଟକର ଲାଲ୍‌ବାଗ୍ ଅଞ୍ଚଳ ଲୋକାରଣ୍ୟ । ଲାଟ୍ ଭବନ ହତା ଭିତରକୁ ଛୁଟିଥାଏ ଗୁଡ଼ାଏ ମଟରକାର, ଭଡ଼ା ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି, ହାତଟଣା ରିକ୍ସା କେତେଟା ମଧ୍ୟ । ହତା ବାହାରେ ଲାଉଡ଼ ଷ୍ଟିକରରୁ ଶୁଭୁଥାଏ ବନ୍ଦେ ମାତରଂ, ବନ୍ଦେ ଉତ୍କଳ ଜନନୀ, ତୁଙ୍ଗ ଶିଖରାତୁଳ ଇତ୍ୟାଦି ଉନ୍ମୁଞ୍ଚକାରୀ ଜାତୀୟ ସଂଗୀତର ଲହରୀ- ଶିଶୁ କଳାକାର, ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞଙ୍କ କଣ୍ଠରୁ । ସେଇ ଉନ୍ମୁଞ୍ଚନାର ପ୍ରକୋପ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥାଏ, ହତା ବାହାରେ ସମବେତ ସ୍ବାଧୀନତା-ପ୍ରମତ୍ତ ଜନତାର କଣ୍ଠରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାବପ୍ରବଣ ଧ୍ବନିଯୁକ୍ତ ସ୍ଲୋଗାନ୍ ମାଧ୍ୟମରେ-

“ଇନ୍ କିଲାବ ଜିନ୍ଦାବାଦ୍”

“ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଜୟ”

“ଜହରଲାଲ ନେହରୁଙ୍କ ଜୟ”

“ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କ ଜୟ”

“ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ କି ଜୟ”

“ତ୍ରିରଙ୍ଗା ପତାକା କି ଜୟ”

କିନ୍ତୁ, ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ପୁଣି ଶୁଭିଳା ଉଜାଣି ଦେଉର ହାବୁକାମାନ,

“ମିଛ ମିଛ ! ଏ ସବୁ ମିଛ !”

“ପାର୍ଟିସନ୍ ପଲିଟିକ୍ସ ମୁର୍ଦ୍ଦାବାଦ୍ ମୁର୍ଦ୍ଦାବାଦ୍”

“ଗାନ୍ଧି ଦାୟା ଗାନ୍ଧି ଦାୟା”

“ଜହରଲାଲ୍ ଜହର ପିଅ ଜହର ପିଅ”

“ମହତାବୀ ରାଜନୀତି ଚଳିବ ନାହିଁରେ ଚଳିବ ନାହିଁ”

“କଂଗ୍ରେସୀ ଟାଉଟରି ବନ୍ଦକର ବନ୍ଦକର”

“ଜୟ ହିନ୍ଦ, ଦିଲ୍ଲୀ ଚଲୋ”

“ସୁଭାଷ ବୋଷ ଜିନ୍ଦାବାଦ୍ ଜିନ୍ଦାବାଦ୍”

“ଆମର ନେତା ଲେନିନ୍, ସ୍ଟାଲିନ୍”

“ଲାଲ୍‌ବାଗରେ ଲାଲ୍ ପତାକା ଉଡ଼ିବ ଦିନେରେ ଉଡ଼ିବ ଦିନେ”

ପୁଲିସ୍ ତପୁରତା ବଢ଼ି ଉଠୁଥାଏ । କଟକ ପୁଲିସ୍ ଏସ୍.ପି. ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଓ ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ପରସ୍ପର ସହିତ ପରାମର୍ଶ ଚଳେଇଥାନ୍ତି । ଏସ୍.ପି.ଙ୍କ ଜିଦ୍ ପ୍ରଥମେ ଟିଅର ଗ୍ୟାସ୍, ପରେ ଲାଠିଚାର୍ଜ, ଆଉ ଦରକାର ହେବା ମାତ୍ରେ ଫାୟାରୀଂ ଅର୍ଡର ପାଇଁ ମ୍ୟାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ରାଜି ହେଇଯାନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ, ଜିଲ୍ଲା ମ୍ୟାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ପିଠି ଥାପୁଡ଼େଇ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥାନ୍ତି, “କାମ୍ ତାଉନ୍ ! କାମ୍ ତାଉନ୍... ଲିସନ୍ସୁ ଦ ଲାର୍ଜର ଭଏସ୍ ଅଫ୍ ଦ କ୍ରାଉଡ୍ । ଏମାନେ ମେଜରିଟି । ଅପୋଜିସନ୍ସର ଭଏସ୍ ମାଇନରିଟି । ସିଂହ ଭର୍ସସ୍ ମେଷ୍ଟାକ୍ ଯୁଦ୍ଧର ନାଁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ମାଜ୍ ଡିଅର ଫ୍ରେଣ୍ଡ୍ । ସିଂହ ଗର୍ଜନକୁ କାନାଅ । ମେଷ୍ଟାମାନେ ବୋବାଲି

ପକାଉଥାନ୍ତୁ । ତୋଷ୍ଟ ବି ଏଜିଟେଟେଡ୍ ସୋ କ୍ରିକ୍‌ଲିଡିଅର ପୋଲିସ୍‌ମ୍ୟାନ୍ ।
ବ୍ରିଟିଶ ସନ୍ ଇଜ୍ ଅଲ୍‌ରେଡ୍ ସେଟିଂ ଡାଉନ୍ !”

ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିର କତୁଆନ୍ ଗାଡ଼ି ଅଟେକେଇ ଦେଲା । ଉତ୍ତେଜିତ ଲୋକଙ୍କ
ଭିଡ଼ ଭେଦ କରି ଗାଡ଼ିଟା ଆଉ ଆଗକୁ ଯିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲା । ଘୋଡ଼ାମାନେ
ହୁରୁଡୁଥାନ୍ତି । ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଲଗାନ୍‌କୁ ବି ଦି’ପଟୁ ଗୁଡ଼ାଏ ହାତ ଭିଡ଼ିଧରି ରୋକିଦେଲା
ଗାଡ଼ିର ସାମାନ୍ୟ ଅଗ୍ରଚାଳକୁ ।

ରଘୁନାଥ କଲାମ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲେ ଗାଡ଼ିରୁ ।

ଭିତରେ ବସିଥାନ୍ତି ପକ୍ବାବତୀ, ଚିତ୍ତ, ରମ୍ଭୁ ଆଉ ଜଣେ ବୁଢ଼ା ଖଦଡ଼ପିନ୍ଧା
କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀ । ସେ ସେଇ ବୃଦ୍ଧ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ଯେ ଭବିଷ୍ୟତବାଣୀ ଶୁଣେଇଥିଲେ
ପୁଲିସ୍ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କୁ ରଘୁନାଥଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ।

ରଘୁବାବୁଙ୍କ ଘେରିଗଲେ ଲୋକେ । ସମସ୍ତେ ଏକ ସ୍ଵରରେ ନିବେଦନ
ଜଣେଇଲେ, “ରଘୁବାବୁ ! ଆପଣ ଏ ବିଷତକ୍ରରେ ସାମିଲ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ଦୟା
କରି ନିଜକୁ । ଏସବୁ ମିଛ ମିଛ ମିଛ ! ଆପଣଙ୍କ ଭଳି ଲୋକ ଏ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ
ଦଳର ହାତବାରିସି ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଫେରିଯାନ୍ତୁ ! ଫେରିଯାନ୍ତୁ !”

ହଠାତ୍ ସେଇ ଉନ୍ମତ୍ତ ଜନତାର ଘେର ଭେଦ କରି ବାହାରି ଆସିଲେ
ଜଣେ ଚାବରଧାରୀ ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ । ପରେ ପରେ ବିଚିତ୍ର କୋଳାହଳ ସତ୍ତ୍ୱେ
ରଘୁବାବୁ ଶୁଣିପାରିଲେ— “ରଘୁନାଥ ! ତମ ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ସାର୍ଥକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ
ନିକଟରେ ତମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପହଞ୍ଚିଯାଇଛ । ଏହିଠାରେ ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ
କରନ୍ତି ଜ୍ଞାନୀମାନେ ।”

ଚାବରଧାରୀ ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁଙ୍କର ସେଇ ପରିଚିତ ସ୍ଵର ଭିତରୁ ପୁଣି ଶୁଣାଗଲା—

“ହେ ଜ୍ଞାନୀ ! ଇଚ୍ଛୁ ଭବନମଉନୋ ନାଦସାଂସି ଅନୋଚିତଂ

ଓସାନେତ୍ତେବ ବ୍ୟାରୁଦ୍ଧେ ଦିସ୍ବାମେ ଅରତୀ ଅହ ।”

ସେଇ ସୁକ୍ଷ୍ମ ସେ ପୂର୍ବେ ଶୁଣିଥିଲେ କେତେବାର ତାଙ୍କ ଘରେ ଆଶ୍ରୟ
ନେଇଥିବା ଜାପାନୀ ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ କାଜୁୟୋଦାଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରୁ । ତା’ର ଅର୍ଥ— ହେ

ଜ୍ଞାନୀ ! ଲକ୍ଷ୍ୟକର । ତମର ଚାରିପାଖରେ ଏଇ ଦିଗମାନେ କିପରି ଥରହର ହେଉଛନ୍ତି । ଏ ଦିଗଭ୍ରାନ୍ତ ଆତ୍ମାର ଜଗତରେ ତୁମେ ଯେଉଁ ସ୍ଥିରତା ଖୋଜିଖୋଜି ଏହି ଛକ ଜାଗାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲ, ଏଠାରୁ କେଉଁ ଦିଗରେ ଯାତ୍ରା କଲେ ତମକୁ ଏକ ଭୟଶୂନ୍ୟ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ମିଳିବ ? ଦେଖ ! ଏ ନିଷ୍ଠୁଳ ଜନତା କିପରି ପରସ୍ପର ବିରୋଧରେ ବୃଥା ଧ୍ବନିମାନେ ଦେଇ କଳହ ବ୍ୟାପୃତ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେ କଳହର ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।

ପରେ ପରେ ଏକ ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ଅନୁଭବ କଲେ ରଘୁନାଥ ନିଜ ଛାତି ଉପରେ । ସେ ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ପରକ୍ଷଣରେ ରଘୁନାଥ ଆବିଷ୍କାର କଲେ ନିଜକୁ ଏକ ଆପାତତଃ ନିକାଞ୍ଚନ ସ୍ଥାନରେ । ଜଗତର କୁହାଟ ଶୁଭୁ ନଥାଏ ସେଠିକି ।

ଭିକ୍ଷୁ କାଞ୍ଜୁଯୋଦା ତାଙ୍କୁ ସେଇଠି ପଚାରିଲେ, “ପତ୍ନୀ, ସନ୍ତାନଙ୍କ ସହିତ ଶେଷ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ପାଇଁ ତୁମ ପ୍ରାଣ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉନାହିଁ ରଘୁନାଥ ?”

“ନା ଭିକ୍ଷୁ !”, ନିଜର ପରିଧାନ ଖଣ୍ଡେ ଧୋବ ପରଫର ଖଦୀ ଧୋତିର କାନିରେ ଆଖି ଦୁଇଟିକୁ ପୋଛିଲେ ରଘୁନାଥ ।

“ତୁମେ କାନ୍ଦୁଛ ଯେ ?” ହସିଲେ ଭିକ୍ଷୁ ।

“ନା ! ଏ ଦୁଃଖର ଅଶ୍ରୁ ନୁହେଁ ଭିକ୍ଷୁ । ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁ । ମୁଁ ସ୍ବପ୍ନରେ ବି ଭାବି ନଥିଲି- ଆପଣଙ୍କର ପୁନଃଦର୍ଶନ କେବେ ଆଉ ପାଇବି ବୋଲି । ମୋର ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଆପଣଙ୍କୁ ସେଦିନ ଯେଭଳି ଜଘନ୍ୟ ଅତ୍ୟାଚାର ସହିତ ମୋ ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିଦେଇଥିଲା, ତା’ପରେ ମୁଁ ସେ ଆଶା ଛାଡ଼ି ସାରିଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ପୁନର୍ମିଳନ ଘଟିଛି । ତାଲହୁ । ଆମେ ଯେଉଁ କାମ କରିବା ପାଇଁ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ ତାହା ଶୀଘ୍ର ଆରମ୍ଭ କରିଦେବା ।” ରଘୁନାଥ ପୁଣିଥରେ ଆଖି ପୋଛିଲେ ଆଉ ହସ ହସ ଦିଶିଲା ତାଙ୍କ ମୁହଁ ।

“ଠିକ୍ ଅଛି,” ଭିକ୍ଷୁ, ରଘୁନାଥଙ୍କ ହାତ ଧରି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ପଚାରିଲେ, “ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ନଦୀବନ୍ଧ ଉପରେ ଗତି କରୁଛେ ତା’ର ନାଁ କ’ଣ ରଘୁନାଥ ?”

“କାଠଯୋଡ଼ି, “ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ରଘୁନାଥ ।

“ନା- ଏ ଏକ ଅର୍ବାଚାନ ନାମ । ପ୍ରାଚୀନ ଅନୋମା ନଦୀର ଏଇ ଶାଖାଟି ଆଜିକୁ ଅଦ୍ୱେଇ ହଜାର ବର୍ଷ ତଳେ ଦୃଷ୍ଟି ବି ହେଇ ନଥିଲା ମୂଳରୁ ।”, ସଂଶୋଧନ କଲେ ଭିକ୍ଷୁ, ରଘୁନାଥଙ୍କ ଅପସଂସ୍କାରକୁ, ସେଇ ଆଦ୍ୟସ୍ଥଳରୁ ।

“ତେବେ ? ଏ ନଦୀର ଉତ୍ପତ୍ତି କେବେଠାରୁ ? ସେତେବେଳେ କ’ଣ କାଠଯୋଡ଼ି, କୁଆଖାଇ ଇତ୍ୟାଦି ନଦୀ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉନଥିଲା ଯେତେବେଳେ କପିଳବାସ୍ତୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଉଗବାନ ତଥାଗତ ପ୍ରବର୍ତ୍ତ୍ୟା ପଥରେ ଉତ୍ତରାଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରାରମ୍ଭ କଲେ ?” କାଠଯୋଡ଼ିର ଶୁଖିଲା ବାଲିକୁ ବନ୍ଧ ଉପରୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲେ ରଘୁନାଥ । ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ବିସ୍ତାର ଲାଭ କରୁଥାଏ- କାଠଯୋଡ଼ିର ଅନ୍ୟ ଶାଖା କୁଆଖାଇ ନଈର ସଂଯୁକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରତି ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ । ସେଇ ଅଞ୍ଚଳଟାରେ ନାଁ ଜାଣିଥାନ୍ତି ସେ- ମୁଣ୍ଡ ମୁହାଣ ଯେଉଁଠି ନଦୀଦ୍ୱୟ ପୃଥକ ହୋଇଥାନ୍ତି ପରସ୍ପରଠାରୁ ।

ଭିକ୍ଷୁ କାର୍ଯ୍ୟଯୋଦା ନିଜ ଝୁଲମୁଣି ଭିତରୁ ଅଣ୍ଟାଲି ଗୋଟିଏ କ’ଣ କାଗଜ କାଢ଼ିଲେ । କାଗଜଟା ବୋଧହୁଏ ପ୍ରାଚୀନ ବୌଦ୍ଧ ଯୁଗର ଭୌଗୋଳିକ ନକ୍ସାର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ନକଲ । ତାକୁ କିଛି ସମୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସାରି ଭିକ୍ଷୁ ରଘୁନାଥଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଲେ, “ମୂଳ ନଦୀ ଅନୋମା ଅର୍ତ୍ତାତ୍ ମହାନଦୀର ଏକ ଶାଖା ଦୁଇଟିର ନାମୋଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ ଏ ନକ୍ସାରେ । ଏଇ ଦେଖ ରଘୁନାଥ ! ମୁଁ ଏକ ନକ୍ସା ବହୁ ଗବେଷଣା କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛି । କାଠଯୋଡ଼ି, କୁଆଖାଇ, ବିଲୁଆଖାଇ ଏସବୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଧୁନିକ ସମୟର ନାମକରଣ । ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏଇ ନଦୀର ନିମ୍ନାଂଶରେ ଏ ଯୋଡ଼ା ବିସ୍ତୃତ ହ୍ରଦପରି ସ୍ଥାନଟି ଦେଖୁଚ- ତା’ ନାଁ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ । ଏହାରି ନାଁ ଦେବଦହ ବା ଦେବହ୍ରଦ ବା ଦେବକୁଣ୍ଡ କହିପାର । ଏ ହ୍ରଦ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ । ବୌଦ୍ଧଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହାକୁ ହିଁ ନାମିତ କରାଯାଇଛି- ଦେବଦହ ରାଜ୍ୟର ସାମାନ୍ତ ଜଳାଶୟ ରୂପେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଜଳାଶୟର ନାମ ଦେବା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସି ସମୟରେ ଅନୋମାର ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟା ଜଳ ତଟ ଲଂଘନ କରି ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ଏ ଦୁଇଟି ଶାଖାନଦୀ- କାଠଯୋଡ଼ି ଓ କୁଆଖାଇ । କାଠଯୋଡ଼ି- ଅନୋମା ଓ ଦେବଦହର ସଂଯୋଗକାରୀ ଏକ ଶାଖାମାତ୍ର । ସେଇଭଳି କୁଆଖାଇ !

ଏ ନଦୀର ନାମୋଲ୍ଲେଖ ବୌଦ୍ଧ ଯୁଗର ନକ୍ସାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି-
 କପିଳବାସୁ ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମର ଆଧୁନିକ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ପରିଧିରେ ଥିଲା ଏକ ପ୍ରାଚୀନ
 ନଦୀ । ତା' ନାଁ ରୋହିଣୀ । କିନ୍ତୁ, କୁଆଖାଇ ରୋହିଣୀ ନଦୀକୁ କେବଳ କୁକ୍ଷୀଗତ
 କରି ନାହିଁ- ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗ ଇତିହାସରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ମହାପଦ୍ମନୟ ନାମକ
 ଜଣେ ମଗଧରାଜା କଳିଙ୍ଗକୁ ସାମୟିକ ଭାବେ ଜୟ କରିଥିଲେ ଏବଂ କଳିଙ୍ଗର
 ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ସବୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ସେ ରାଜା ଏକ କୃତ୍ରିମ ଖାଇ ବା କେନାଲ୍
 ଖୋଦିତ କରିଥିଲେ । ଅନୋମାର ମହାପ୍ଲାବନରୁ ସୃଷ୍ଟ ଜଳରାଶି ଯେତେବେଳେ
 ଏଇ କୃତ୍ରିମ ଖାଇକୁ ମଧ୍ୟ ଡୁବାଇ ଦେଲା ଏବଂ ଏକ ନୂଆ ନଦୀ ଧାର ସୃଷ୍ଟିକଲା
 ସେଇଠାରୁ ସେ ନୂଆ ନଦୀର ନାମକରଣ ହୋଇଛି- କୃତ୍ରିମ ଖାଇ ଅର୍ଥାତ୍
 କୁଆଖାଇ । ଏ ଏକ ଜଟିଳ ସମୟ ସାପେକ୍ଷ ଗବେଷଣା ଆମେ ହାତକୁ ନେଇଛେ
 ରଘୁନାଥ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତ୍ୟା, ପରିବ୍ରାଜନ, ପର୍ଯ୍ୟଟନ ଆଉ ଗବେଷଣା ହିଁ ମଣିଷଙ୍କୁ
 ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ କରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରଦାନ କରେ । ଆମେ ସେଇ ବୁଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ
 ପରିବ୍ରାଜନରେ ବାହାରିଛେ ରଘୁନାଥ । ଆସ ! ଆଉ ଡେରିକରନା । ତମର
 ଶତ୍ରୁମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତମର ସନ୍ଧାନ ନେବାକୁ ପୁନର୍ବାର ଉଦ୍ୟମରତ ହେବେଣି ।
 ଶୀଘ୍ର ଚାଲ । ଚଢ଼େଇବଢ଼ି...”

ଦୁଇଜଣ ଅନାମଧେୟ ଅନାକର୍ଷଣୀୟ ବେଶପୋଷାକର ମଣିଷ ଏହା
 ପରେ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ଏକ ସୁଦୀର୍ଘ ପଥର ଯାତ୍ରା । ସେମାନେ ଯାତ୍ରା
 କରୁଥିଲେ ଆଧୁନିକ ସ୍ଥାନ କାଳ ପ୍ରତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଚେତନ ରହି ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଦୀର୍ଘ
 ବିସ୍ମୃତ ଅତୀତର ଇତିହାସ ଅଭିମୁଖେ । ତାହାହିଁ ଥିଲା ସେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଭିତରେ
 ମୂଳରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ଅହେତୁକ ଆକର୍ଷଣର ହେତୁ ।

ଭିକ୍ଷୁ କାକ୍ଷ୍ୟଯୋଦ୍ଧାଙ୍କୁ ନିଜ ବାସଗୃହର ମୂଳଦୁଆ ତଳୁ ବିସ୍ମୟକର
 ଅବସ୍ଥାରେ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ଜୀବନର ଏକ ସାର୍ଥକ ଏବଂ ଅଭ୍ୟୁଦୟର
 ମୁହୂର୍ତ୍ତ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଥିଲେ ରଘୁନାଥ କଲାମ । ସେଇ ଅଭ୍ୟୁଦୟର
 ଲକ୍ଷ୍ୟ ଚରିତାର୍ଥ କରିବାକୁ ସେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଉଠିଥାନ୍ତି । ସେପରି ବ୍ୟାକୁଳତା
 ସମ୍ମୁଖରେ ଗୃହ, ସଂସାର, ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ, ମନ୍ତ୍ରାପଦ ଇତ୍ୟାଦି ଅତ୍ୟନ୍ତ ତୁଳ୍ଲ
 ମନେ ହେଉଥିଲା ତାଙ୍କୁ ।

ରଘୁନାଥ ଜଣେ ଭିନ୍ନ ମଣିଷ । ଏହା ଜଣାଥିଲା ତାଙ୍କ ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କୁ । ସେଥିପାଇଁ ଏ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଭିଏଇଥିଲେ ସେ ନିଜେ । କାକ୍ଷ୍ୟଯୋଦ୍ଧାଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧବନ୍ଧୀ କରି ବହୁବର୍ଷ ଜେଲଖାନାରେ ରଖାଯିବାର ବୟୋବସ୍ତ କରିଥିଲେ ସେ ଆଉ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜେଲଖାନାରୁ ଠିକଣା ସମୟରେ ମୁକୁଳେଇ ହାଜର କରାଇଥିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିବା ଆକାଂକ୍ଷୀ ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି ଆଗରେ- ଠିକ୍ ସେଇଦିନ, ଯୋଡ଼ାଦିନ ସେ ଶପଥ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତେ ଲାଟ୍ ଭବନରେ ।

ରଘୁନାଥଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ଚାକିରି ଏବଂ ଚାକିରିରେ ପଦୋନ୍ନତିର ଗତି ମଧ୍ୟ ଦ୍ଵରାନ୍ୱିତ ହୋଇପାରିଥିଲା ଅଭୁତପୂର୍ବ ରୀତିରେ ଅତୀତରେ । ସେ ବିଷୟରେ ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ବାହାଦୁରୀ ନିଅନ୍ତି ମଧ୍ୟ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ, ବନ୍ଧୁଗଣରେ ଆଉ ପାରିବାରିକ ଗପସପ ଭିତରେ । ସେ ସ୍ଵୀକାର କରନ୍ତି । କହନ୍ତି, “ଦେଖ ! ରଘୁ ମୋର କେଡ଼େ ଉପକାରୀ ବନ୍ଧୁଟିଏ । ଥରେ ଆମେ ଦୁହେଁ ଏକ ସାଙ୍ଗେ ପୁଲିସ ଚାକିରି ପାଇଁ ଆପଏଣ୍ଟମେଣ୍ଟ ପାଇଥିଲୁ । ମୁଁ ଜଏନ୍ଟି ରିପୋର୍ଟ ଦେଲି । ସେ ଦେଲା ନାହିଁ । ଦେଇଥିଲେ ଆଜି ହୁଏତ ସେ ଡି.ଆଇ.ଜି. ପଦରେ ଆଆନ୍ତା ମୋ ଯାଗାରେ । କିଏ ଜାଣେ ! ପୁଣି ନିଜ ଘରେ ଜଣେ ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚରକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ସେ ମୋର ଦ୍ଵିତୀୟବାର ଉପକାର କଲା । ମୁଁ ତା’ ଘର ଉପରେ ଚଢ଼ାଉ କଲି । ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚରକୁ ଆରେଷ୍ଟ କଲି । ମତେ ପ୍ରମୋଶନ ଆଉ ପଦକ ମିଳିଲା ସେଥିପାଇଁ । ପୁଣି, ରଘୁନାଥକୁ ମିଳିବାକୁ ଯାଉଥିଲା ଆଉ ଏକ ସୁଯୋଗ ତା’ ଜୀବଦ୍ଦଶାରେ । ସେ ଯଦି ହୋମ୍ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟର ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥାନ୍ତା ସତରେ, ତେବେ ମୋ ଅବସ୍ଥା କ’ଣ ହୋଇଥାନ୍ତା । କିଏ କହିପାରନ୍ତା । ତେଣୁ ମୁଁ ତା’ର ଦୁର୍ବଳତାର ସୁଯୋଗ ନବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲି । ସେଇ ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚରଟାକୁ ଜେଲରୁ ମୁକୁଳେଇ ଆଣି ଠିଆ କରିଦେଲି ଠିକ୍ ତା’ ଆଗରେ- ଲାଟ୍ ସାହେବଙ୍କ କୋଠି ଆଡ଼େ ମୁହେଁକିଆଁ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି ସାମ୍ନାରେ । ତା’ପରେ ଦେଖ ମଜା ! ରଘୁ ହେଇଗଲା ଲାପରା । ଶଳାଟା ପିଲାଦିନୁ ଥିଲା ଏମିତି- ବାବାଜିଆ ବାବାଜିଆ ପ୍ରକୃତିର ଅଜବ ମଣିଷ । ମୋ ପକେଇଲା ଥୋପ ଚର୍କିନା ଗିଳିଦେଲା ରଘୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଭୟମୁକ୍ତ । ସେ ସଂସାରମୁକ୍ତ । ନିଅ ମଜା ! ହାଃ ହାଃ ହାଃ”

॥ ସାତ ॥

ସେଦିନ ଲାଟ୍ ସାହେବଙ୍କ କୋଠି ଆଗରେ ଯେପରି ଅଭାବନୀୟ ପରିସ୍ଥିତି ଭିତରେ ଯେଉଁ ନାଟକୀୟ ଘଟଣାଟା ଘଟିଗଲା, ସେଥିରେ ଏକାନ୍ତ ଭାବେ ମର୍ମାହତ ହେଲେ ପଦ୍ମାବତୀ । ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ିରେ ବସି ବହୁ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଘୁନାଥକୁ ଅପେକ୍ଷା କଲା ପରେ ସେ ଜାଣିଲେ ଯେ, ସ୍ବାମୀ ତାଙ୍କର ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପଛେ ପଛେ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲେଣି ପାଗଳ ପରି । ସେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇପଡ଼ିଲେ । ଚିତ୍କୁ, ରମ୍ଭୁକୁ କହିଲେ, “ଖୋଜ ! ଏ ନିଶ୍ଚୟ ସେଇ କାକୁ୍ୟୟୋଦା । ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ଏଇଆ ହବ । ସେ ବାବାଜିକୁ ଭେଟିବା ଦିନୁ ବାପା ତମର ପାଗଳ । ଖୋଜ ଖୋଜ । ସବୁଆଡ଼େ ଖୋଜ...”

କିନ୍ତୁ, ନିଖୋଜ ରଘୁନାଥକୁ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ପିଲା ଦୁଇଟିଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନଥାଏ । ପୁଲିସ୍କୁ ସେମାନେ ଯେତେବାର ପଚାରିଲେ, “ଆମ ବାପା ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାକୁ ଆସିଥିଲେ, ଓଥ୍‌ଟେକିଂ ପାଇଁ । କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ସେ ?” ସେତେବାର ଉତ୍ତର ମିଳିଲା ଲାଲ୍‌ବାଗ୍ ଥାନାରେ ଏତାଲା ଦିଅ ।

ପଦ୍ମାବତୀ ଶୁଣିଲେ । ସ୍ବାମୀଙ୍କ ନାଁରେ ଏତାଲା ଦବାକୁ ହବ ଶୁଣି ସେ ପଛେଇଗଲେ । ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ, ପୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ପାଇଁ

ଶପଥଗ୍ରହଣ ଉତ୍ସବକୁ ଆସୁଥିବା ମଣିଷଟା ଅଧବାଟରେ ହଜିଯିବା, ନିଖୋଜ ହୋଇଯିବା କଥା କେମିତି ଲେଖନ୍ତେ ସେ ଏତାଲାରେ ! ନିଜ ମହତ ନିଜେ ରଖିବା ପାଇଁ ସେ ତୁପ୍ତ ରହିଲେ । ଚିତ୍ର, ରମ୍ଭକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଗାଁକୁ ଫେରିଲେ ।

ଗାଁରେ ବି ତାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କାହିଁ ? ଦଳଦଳ ଲୋକ ଆସିଲେ । ସବୁ ଶୁଣି ଦୁଃଖ କଲେ । ଅଜ୍ଞା ନକଲ କଲେ । ଟାହିଟାପରା କଲେ । ରଘୁବାବୁ ଜଣେ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ଲୋକ- ତାଙ୍କୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକେ ରାଜନେତା ମାନିଥିଲେ । ଭାବିଥିଲେ ରଘୁବାବୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ସବୁ ଦୁଃଖ ଚାଲିଯିବ ଏକା ସାଙ୍ଗେ । କିନ୍ତୁ ଏ କି କଥା ଶୁଣୁଚନ୍ତି ସେମାନେ ? ଲୋକଟା ଘର ଦୁଆର ଛାଡ଼ି ପଳେଇଲା ଏକାତାନ୍ତେ ଗୋଟାଏ ବାବାଜି ପଛରେ ? ସେ ବାବାଜି ନିଶ୍ଚୟ ମନ୍ତ୍ର କଲା, ତନ୍ତ୍ର କଲା, ଓଷଦ ଖୁଆଇ ଦେଲା ରଘୁବାବୁଙ୍କୁ । ହାୟ ହାୟ । କେଡ଼େ ଭଲ ଲୋକଟା ରଘୁବାବୁ । ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ଏକ ଦଶା ଭୋଗିବାର ଥିଲା । ବାବାଜିଟାଏ ଭେଣ୍ଟାକୁ ମେଷ୍ଟା କରିନେଇ ପଳେଇଲା ! ସରକାର କିଛି କଲା ନାହିଁ ! ପୁଲିସ କିଛି କଲା ନାହିଁ ?

ଅନ୍ୟମାନେ ଛିଗୁଲେଇ କହିଲେ, “ଆରେ ବାବୁ ! ଭଲ ଲୋକ ବୋଲି ତ ଛାନିଆ ହେଇ ପଳେଇଲା । ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦକୁ କ’ଣ ରଘୁମାଷ୍ଟ ଭଳି ଲୋକ ପାରନ୍ତେ । ସେଥିକୁ ଦରକାର କାହୁଁଆ ମଣିଷ, ଯେ ମିଛକୁ ସତ ସତକୁ ମିଛ କରି ଦେଶ ଚଳାନ୍ତା । ଚୋର ଡକେଇତମାନେ ଆଗେ ଗୋରା ହାକିମଙ୍କୁ ଡରୁଥିଲେ ପ୍ରାଣରେ । ଏବକା କଂଗ୍ରେସିଆ ତ ପୋଷିଲେଣି ଚୋର ଡକେଇତଙ୍କୁ । ଗାଁ ଗହଳରେ ଚୋରି ଡକେଇତି ରାହାଜାନି କମି ବଢ଼ିଗଲା ଏକା ରାତିକେ- ଭାରତବର୍ଷ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଗଲା ଖବର ଶୁଣାଗଲା କ୍ଷଣି ! ଦେଖିବ ନାହିଁ । ବର୍ଷ ପାଞ୍ଚଟା ଯାଉ । ଏ ଖବଡ଼ିଆ ପଞ୍ଚାକ ପରା ପାଲଟିଯିବେ ଜଣକା ଜଣେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଖୁନୀ ଡକେଇତ ଚୋର ! ରଘୁବାବୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଇଥିଲେ ଆଉ କ’ଣ କରିଥାନ୍ତା କି କାହା ଉପକାର ? ନିଜ ପୈତୃକ ଘରକୁ କରିଥାନ୍ତା ଗୋଟାଏ ରାଜପ୍ରସାଦ ତ ! ଆଉ କ’ଣ ରଘୁମାଷ୍ଟ ହୋଇତି ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ?”

ପଦ୍ମାବତୀ ଶୁଣିଲେ ।

ସତକୁ ସତ କେଶନଗର ଅଞ୍ଚଳରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଚୋରଙ୍କ ଉତ୍ପାତ ।

ଦିନେ ରାତିରେ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ କାନରେ ପଡ଼ିଲା ଟୁପ୍‌ଟାପ୍ କଥାବାବା । ସ୍ବର ଶୁଭୁଥାଏ ରାଜୁ ଜେନା ଦଫାଦାର ସ୍ବର ପରି । କାହାକୁ କହୁଥାଏ ସେ, “ଏଇ ଘରଟା ଏମିତି ସେମିତି ନୁହେଁ । ବୁଝିଲ ? ଯା ଉପରଟା ମାଟି । କିନ୍ତୁ, ତଳଟା ସୁନା । ସୁନା ଗରା ସବୁ ପୋତା ହେଇଛି ଯା ତଳେ । ରଘୁମାଷ୍ଟ ଖୋଲି ଖୋଲି କେତେ ନେଇଛି ବାହାର କରି । ଆହୁରି ବିସ୍ତର ଧନ ଅଛି ଯା ମୂଳଦୁଆ ତଳେ ।”

ସକାଳକୁ ଚିତ୍ତ, ରମ୍ଭ ବାଡ଼ିଆଡ଼କୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ- ଗୁଡ଼ାଏ ପାଦ ଚିହ୍ନ ପଡ଼ିଛି ବାଡ଼ି ଯାକ । ସେଥିରୁ କେତେଟା ଯାଇଛି ଘରତଳ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରକୁ ଯୋଉଟା ଖୋଲୁଥିଲେ ତାଙ୍କ ବାପା । ପୁଣି, ଯାହା ଭିତରୁ ଉଠା ହୋଇଥିଲା ସେ ଜାପାନୀ ବାବାଜି କାଢ଼ୁଯୋଦା !

ପଦ୍ମାବତୀ ଖବର ପାଇଲେ ପିଲାଙ୍କଠାରୁ । ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖିଲେ ସେସବୁ ପାଦ ଚିହ୍ନ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରକୁ ଆଉ ବାହାରକୁ । ଜାଣିଲେ-ଚୋରମାନେ ସନ୍ଧାନ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ତାଙ୍କ ଘରତଳେ ସୁନାଗରା ପୋତା ହୋଇଥିବା ଖବର ଦଫାଦାର ଚଉକିଦାରଠାରୁ ପାଇଲା ପରେ ଏଣିକି ପ୍ରତି ରାତିରେ ଚାଲିବ ଏଇ ବଦମାସୀ । ସେମାନେ ମାଟି ଖୋଳା ସାଜସରଜାମ ଆଣିବେ । ପଣିବେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ବାଟେ ମୁଷା ଭଳି । ଘରତଳ ମୂଳଦୁଆକୁ ଖୋଳିଖୋଳି ଦିନେ ସାରା ଘରଟାକୁ ଭୁଣୁଡ଼େଇ ତେବେ ହୁଏତ ।

ପଦ୍ମାବତୀ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଦିନେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚିଲେ କଟକ ସହରର ଗୋଟିଏ ଗଣିଆ ଗଳିରେ । ସେଠି ଦି’ବଖୁରି ଚାଲଘର ମିଳିଲା ତାଙ୍କୁ ଭଡ଼ାରେ । ସେଇଠି ସାଇଲୋକଙ୍କ ସମର୍ଥନ ମିଳିଲା ତାଙ୍କୁ । ସାଇ ମୁରବିମାନେ ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିଲେ ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କ ସାଇରେ ବସାବନ୍ଧି ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ଗାଁରୁ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କଲେ । କହିଲେ, “ମା’ ! ତେମେ ବେଧଡ଼କ ରହ ଏଠି ଆମ ସାଇରେ । ତେମେ ରଘୁ କଲାମଙ୍କ ଘରଲୋକଟି ? ଯେ ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦକୁ ଗୋଜଠାଏ ପକେଇ ବାବାଜି ହେଇଗଲେ ? ସେଇ ରଘୁବାବୁଙ୍କ ପିଲାପିଲି ଆପଣମାନେ ?”

ପଦ୍ମାବତୀ ପିଲାପିଲିଙ୍କୁ ନେଇ ପଶିଲେ ଭଡ଼ାଘରେ । ପରେ ତଦବିର
କଲେ ଚିତୁ, ରମ୍ଭାଙ୍କ ପଡ଼ାପଡ଼ିର । ଚିତୁ ମ୍ୟାଟ୍ରିକ ପାଶ କରି ଘରେ ବସିଥାଏ ।
ରମ୍ଭା ଗାଁ ସ୍କୁଲରେ ଯାହା ପଢ଼ିଥିଲା ସେତିକି ।

ଉଭୟ ପିଲାଙ୍କ ପାଠ ପଢ଼ିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଥିଲା କଷ୍ଟ ସାଧ
ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ପାଇଁ । ଗାଁ ଜମି ବିକ୍ରି କରିବା ଦରକାର ପଡ଼ିଲା ସେଥିପାଇଁ ।
ତଥାପି ଘରବାଡ଼ି ଆଉ ସାମାନ୍ୟ କିଛି । ଚାଷଜମି ରହିଯାଇଥାଏ । ଜମିରୁ ଚାଉଳ
ମୁଗ ଅଣାଯିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା । ଘରଟାକୁ ଜିମା ଦେଇ ଆସିଲେ ସେ
ଜମିରେ ଚାଷ କରିବାକୁ ସଞ୍ଜା ନେଇଥିବା ଚାଷୀ ହାତରେ ।

ଚିତୁ କଲେଜ ଗଲା । ରମ୍ଭା ଗଲା ସ୍କୁଲ । ଦିନ ଗୁଡ଼ିକ କଷ୍ଟେମକ୍ଷେ
କଟିଗଲା ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କର ।

ଚିତୁକୁ କଲେଜରେ ନାଁ ଲେଖେଇଲା ବେଳେ ପଦ୍ମାବତୀ କହିଲେ,
“ପାଠ ବାଛ ମା’ ! ତତେ ମୁଁ ଦିନେ ଦେଖିବି- ଜଣେ ଡାକ୍ତରାଣୀ ହେଇ
ବାହାରିବୁ ଯେମିତି !”

ଚିତୁ ହସିଲା । କହିଲା, “ମୋ ଦେହ ପୂଜରକ୍ତ, ଗୁହମୂତ କାମ ହବନି
ଲୋ ବୋଉ ! ମୁଁ ଓକିଲ ହେବି । ବି.ଏ.ପଡ଼ିବି, ଏଲ୍.ଲ୍.ବି. ପଡ଼ିବି । ଓକିଲ
ହେବି ।”

“ଛ ଛି,” ମୁହଁ ଛିଆଡ଼ିଲେ ପଦ୍ମାବତୀ । କହିଲେ, “ତୋ ବାପା କହୁଥିଲେ
ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହଉ । ଦେଖିବ ତିନି ଜାତିର ଲୋକଙ୍କ ବେଉଷା ବୁଡ଼ିବ । ମହାତ୍ମା
ଗାନ୍ଧି କହିଯାଇଛନ୍ତି- ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ଓକିଲ ରହିବେ ନାହିଁ, ପୁଲିସ ରହିବେ
ନାହିଁ, ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ରହିବେ ନାହିଁ । ତା’ରି ନାଁ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ । ଆଉ, ତୁ କହୁଛୁ
ଓକିଲ ହବୁ ? କଲାକୋର୍ ପିଣି ଚୋର ଡକେଇତଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ଲଢ଼ିବୁ କଟିରିରେ ?
ନା ନା । ତୁ ଡାକ୍ତର ହବା ପାଇଁ ପାଠ ପଢ଼ କଲେଜରେ ଆଗ । ପରେ ତତେ ମୁଁ
ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେବି ଡାକ୍ତରି କଲେଜରେ...”

କିନ୍ତୁ, ଚିତୁ ପଢ଼ିଲା ଆର୍ଟସ୍ । ବିଷୟ ନେଲା ଇତିହାସ, ଅର୍ଥନୀତି ଆଉ ଡର୍କଶାସ୍ତ୍ର ବା ଲଜିକ୍ ।

ପ୍ରଥମ ବର୍ଷଟି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କଟିଗଲା କଲେଜରେ ଚିତୁର । ଦ୍ଵିତୀୟ ବର୍ଷକୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ରଘୁନାଥଙ୍କ ଜୀବନରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଅଭିନୀତ ନାଟକର ଆଉ କେତୋଟି ଅସମାପ୍ତ ଅଙ୍କର ଅଭିନୟ, ଯାହା ବାକି ରହିଯାଇଥିଲା ତାଙ୍କ ପରିବାର ପାଇଁ ।

କଲେଜରେ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା କଲାମ ନାମ୍ନୀ ସେଇ ସୁନ୍ଦରୀ ଦ୍ଵିତୀୟ ବାର୍ଷିକ କଲା ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ରାଚିର ସୁନାମ ସେତେବେଳକୁ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର ସମାଜରେ ବେଶ୍ ଚିକିଏ ଆଲୋଚ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ଏ ସୁନାମର ପ୍ରଥମ କାରଣଟି ଅବଶ୍ୟ ଚିତୁର ସାଙ୍ଗିଆ-କଲାମ । ସେତେବେଳକୁ ଶିକ୍ଷକ-ଛାତ୍ର ମହଲରେ ଚିତୁ ସୁପରିଚିତା- ତା’ ବାପାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ରଚୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ବାଦ ବିସମ୍ବାଦକୁ ନେଇ । ସେ ସମସ୍ତ ବାଦ ବିସମ୍ବାଦ ଯେତେଯେତେ ବହୁଥାଏ, କଲେଜ କ୍ଲବ୍‌ରୁମ୍ ଆଉ ବାରଣ୍ଡାରେ ସେତିକି ସେତିକି ସଂଖ୍ୟାରେ ଢେଗା ଢେଗା ଆଖି ଚିତୁକୁ ପ୍ରଥମେ ଖାଇ ଗୋଡ଼େଇଲା ଭଳି ଓ ପରେ ଏକାନ୍ତ ଭାବେ ନିଜର ଜଣେ କେହି ଭଳି କୋଲେଜ ଧରି ପକେଇବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଥାଏ । କ୍ରମେ ସେଭଳି ଆଖିର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଥାଏ । ଏହା ସହିତ ମିଶୁଥାଏ ଚିତୁର ନିଜସ୍ଵ ଗଣ- କଲେଜରେ ଘନଘନ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ସେସବୁ ଗୁଣ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥାଏ ସର୍ବାଧିକ ।

ଚିତୁ ତା’ ବାପ ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ଝିଅ- ଏଇ ପ୍ରମାଣ ଦେଲାଣି ସେ କେତେ ବାର ସେଭଳି ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ! ସେତେବେଳେ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭା ବସୁଥାଏ ତାଙ୍କ କଲେଜର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ହଲ୍‌ରେ । ନାନା କାରଣବଶତଃ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଅନବରତ ଚାଲିଥାଏ କଲେଜରେ । ସେତେବେଳେ ସାଧାରଣତଃ ଛାତ୍ରାମାନେ ଏସବୁ ଗୋଳମାଳରେ ପଶୁ ନଥାନ୍ତି । ଆଡ଼େଇ ରହିଯାଉଥାନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ, ଦିନେ ଦେଖାଗଲା ଜଣେ ଖଦିପିନ୍ଧା ସୁନ୍ଦରିଆ ଝିଅ, ଚିତ୍ ହେଇ ଶୋଇଛି ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ ବିଧାନସଭା ପ୍ରବେଶ ପଥକୁ ପୁରା ଓଗାଳି ଦେଇ ।

ତାକୁ ସେମିତି ଶୋଇବା ଦେଖି ମାନ୍ୟବର ବାଚସ୍ପତି, ମନ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ସଭ୍ୟାମାନେ ଅଟକି ରହିଲେ ବିଧାନସଭାକୁ ପ୍ରବେଶ ନ କରିପାରି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ । ସମସ୍ତେ ପତରା ପତରି ହେଇ ଜାଣିପାରିଲେ- ଝିଅଟିର ପରିଚୟ ।

ମାନ୍ୟବର ବାଚସ୍ପତି ଜଣେ ପୁରୁଖା କଂଗ୍ରେସୀ ଲୋକ । ଝିଅଟିକୁ ଗେହ୍ଲାରେ ପଚାରିଲେ, “ଆରେ ମା’ ! ଏଠି କାହିଁକି ଏମିତି ଶୋଇଛୁ ? ତୋ ବାପା ରଘୁବାବୁ ଜଣେ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେ ଯଦି ଆଜି ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଇଥାନ୍ତେ ତେବେ କ’ଣ ତୁ ଏମିତି ବାଟ ଓଗାଳନ୍ତୁ ବାପାଙ୍କର ? ଉଠ ମା’, ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେ ଆମକୁ ।” ଚିତୁ ନିରବ ରହିଲା ।

ବାଚସ୍ପତି ପୁଣି ବୁଝେଇଲେ, “ଏ ଘରଟାର ନାଁ କ’ଣ ଜାଣିଛୁ ? ଏଠି ଆଇନ କାନୁନ୍ ପ୍ରଣୟନ କରାଯାଏ । ଯା ନା ବିଧାନସଭା । ଜାଣିଛୁ ? ଏଠି କ’ଣ ଛାତ୍ରମାନେ ଧର୍ମଘଟ କରନ୍ତି ? ଯା’ ଉଠ । ଯଦି ତୋର କିଛି ଦାବି ଅଛି ଆମ ପାଖରେ, ଲିଖିତ ଆକାରରେ ଦେ । ଆମେ ବିଚାର କରିବୁ ।”

ଏଥର ମୁହଁ ଖୋଲିଲା ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା । ଓଲଟି ପଚାରିଲା ମାନ୍ୟବର ବାଚସ୍ପତିଙ୍କୁ, “ଆଇନର ପ୍ରଣେତାମାନେ ଆଇନ ଅନୁସାରେ କାମ କରିବାରେ ମୁଁ କ’ଣ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେଉଛି ? ଆପଣମାନେ ମତେ ଡେଇଁ ଚାଲିଯାଆନ୍ତୁ ବିଧାନସଭା ଭିତରକୁ । ମୁଁ କ’ଣ ବାଧା ଦେଉଛି କି ଆପଣଙ୍କୁ ?”

ମାନ୍ୟବର ବାଚସ୍ପତି ଅନାଇଲେ ତାଙ୍କୁ ଘେରିଯାଇଥିବା ମନ୍ତ୍ରୀ, ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ, ବିଧାନସଭାର ମାର୍ଗାଳ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ।

ଜଣେ ଯୁବ ସଭ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ, “ଡେଇଁ ପଡ଼ନ୍ତୁ ସାର୍ ! ଆଉ କ’ଣ ସେ ଯୁଗ ଅଛି । ଗାନ୍ଧିମହାତ୍ମା ତ ମଲେଣି । ଏ ସବୁ ସିନା ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ବିରୋଧରେ ଚାଲୁଥିଲା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଚାଲମ୍ରେ ! ଏ ଧର୍ମଘଟ ଫର୍ମଘଟକୁ ଯଦି ସ୍ଵାଧୀନ ଭାରତରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଦିଅନ୍ତି ଆପଣ, ତେବେ ଏମିତିଆ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିବେ ଜୀବନ ସାରା ସଭାଗୃହ ବାହାରେ । ଡିଅଁନ୍ତୁ, ନଚେତ୍ ତକାନ୍ତୁ ପୁଲିସ୍ ।”

ପୁଲିସ୍‌ବାଲା ବେଶୀ ଦୂରରେ ନଥିଲେ ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ପଣି ଆସିଲେ ପୁଲିସ୍ । ଝିଅଟାର ଯୋଡ଼ାଏ ଗୋଡ଼,
ଯୋଡ଼ାଏ ହାତକୁ ଚାରିଜଣ ଟୋକା ପୁଲିସ୍ ମାଡ଼ିବସି ଉଠେଇ ନେଇ ଯାଉଥାନ୍ତି
ଶବଟିଏ ଉଠେଇଲା ପରି ଝୁଲେଇ ଝୁଲେଇ ।

ପରେ ପରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଢେଲାମାଡ଼ ପୁଲିସ୍ ଉପରେ । ତା'ର
ଫଳାଫଳ ମିଳିଗଲା ହାତେହାତେ । କଲେଜ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ପାଲଟିଲା ରଣକ୍ଷେତ୍ର ।
ଛାତ୍ର, ପୁଲିସ୍‌ଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ । ଚାଲିଲା ଲାଠି, ଟିକ୍‌କରଖ୍ୟାସ୍ ଇତ୍ୟାଦି । ଅନେକ କଲେଜ
ଛାତ୍ର ଜଖମ ଅବସ୍ଥାରେ ବୁହାହେଲେ ପୁଲିସ୍ ଗାଡ଼ିରେ ଡାକ୍ତରଖାନା । ଆହୁରି
ଅନେକ ବୁଟମାଡ଼ ଖାଇ ଖୁଦାହେଲେ ଜେଲ୍ ଭ୍ୟାନରେ ।

ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା କଲାମ ପୂର୍ବରୁ ପଣିଆଏ ସେଇ ଜେଲ୍ ଭ୍ୟାନରେ । ଗିରଫ
ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେଇ ଥାଏ ଏକମାତ୍ର ଛାତ୍ରୀ । ଦିନଟାଏ ଜେଲ୍ ଖାନାରେ
ରହି ଜେଲ୍‌ରୁ ବାହାରିବା ପରେ ଝିଅଟିକୁ ନ ଚିହ୍ନିବା ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନିନେଇ
ସାରିଥିଲେ ଯେ, ସେ ଖାଲି ବାପର ଝିଅ ନୁହେଁ । ତା' ନିଜର ବି କିଛି ଗୁଣ ଅଛି ।
ସେ ଗୁଣର ନାଁ ନିର୍ଭୀକତା ।

ଏଇ ନିର୍ଭୀକତା ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ଚିତୁର ସମ୍ମାନ ବଢ଼ିଗଲା ଛାତ୍ର ମହଲରେ ।
ଏଣିକି ଯେ ତାକୁ ଯୋଉଠି ଦେଖିଲା- ଆଖି ନରମେଇ ଚାହିଁଲା ନଚେତ୍ ଆଖି
ତଳକୁ କଲା । ହସିଲା ଚିହ୍ନା ପରିଚିତ ଜଣେ କେହି ଭଳି ନଚେତ୍ ନମସ୍କାର କଲା
ଉପରେ ପଡ଼ି ।

ଏହିପରି ହାର୍ଦ୍ଦିକ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବହାରରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ
ଚିତୁ । କଲେଜ ବାରଣ୍ଡାରେ ତା' ଚଳାପଥରୁ ଅସାମାଜିକ କେତେକ ଛାତ୍ର
ଆପଣାଛାଏଁ ଦୂରେଇ ରଖୁଥାନ୍ତି ନିଜକୁ ।

କିନ୍ତୁ ଦିନେ ଛୋଟ ଦୁର୍ଘଟଣାଟିଏ ଘଟିଲା କଲେଜ ବାରଣ୍ଡାରେ ଚିତୁକୁ
ନେଇ । ଛାତ୍ରୀଙ୍କ କମନ୍ ରୁମ୍‌ରୁ ବାହାରି ଦଳେ ବାନ୍ଧବାଙ୍କ ଗହଣରେ ବାରଣ୍ଡାରେ
ଯାଉଥାଏ ଚିତୁ-କୁସ୍‌ରୁମ୍ ଆଡ଼େ ।

ହଠାତ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲା ସେ, ଜଣେ ବଡ଼ ଲୋକିଆ ପୁଅଙ୍କ ଭଳି ପ୍ୟାଞ୍ଜି
ସାର୍ଟ ପିନ୍ଧା ତେଜା ଗୋରା ଆଉ ପତଳା ଟୋକା, ବାରଣ୍ଡା ଖୁଣ୍ଟକୁ ଡେରି ହେଇ

ଏକା ଠିଆ ହେଇଛି ଆଉ ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖିରେ ଚାହୁଁଛି । ଦୃଶ୍ୟଟା ବିରକ୍ତିକର ଜଣାଗଲା ତାକୁ । ଏଭଳି ଚାହାଣି ସହିତ ଖୁବ୍ ପରିଚିତ ସେ । କିନ୍ତୁ ଟୋକାଟାର ଔଷଧ୍ୟ ତାକୁ ଖୁବ୍ ଆହତ କଲା । ସେ ଟିକେ ପଛେଇ ରହିଲା । ବାନ୍ଧବାମାନେ ଆଗେଇ ଗଲେ । ଗଲାବେଳେ ସାବଧାନ କରିଦେଲେ, “ମହା ବଦମାସ୍ ! ପୁଲିସ୍ ବାପର ପିଲା ଖଣ୍ଡେ ଚିତୁ । ଉଡ଼େଇ ନବ... ତା’ ସାଙ୍ଗେ ଲାଗିବା ଆଗରୁ...”

କିନ୍ତୁ ଚିତୁର ଡରଭୟ ନଥାଏ । କେତେ ଟୋକା ଦେଖିନେଇ ସାରିଲାଣି ସେ ଏଇ ବର୍ଷେ ଦେଢ଼ ବର୍ଷ ଭିତରେ, କଲେଜ ହତା, ବଜାର ଆଉ ସାଇରେ । ତାକୁ ଦେଖିଲେ ଆପେ ଆପେ ରାସ୍ତା ଛାଡ଼ି ଦଉଥାନ୍ତି ବଜାରର ବୁଲାମାରଣା ଷଣ୍ଢମାନେ । ଆଉ ଏ ଟୋକା !

“ଆପଣ ଏଭଳି ଅପଲକ ନେତ୍ରରେ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି ଯେ !”, ଉଦ୍ଧତ ଯୁବକର ମୁହାଁମୁହିଁ ହେଇଯିବା ମାତ୍ରେ ଚିତୁ ପଚାରିଲା, “ଏଠି ଖୁଣ୍ଟକୁ ଡେରି ହେଇ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଢେରାଢେରା ଆଖିରେ ଝିଅମାନଙ୍କୁ ଅନେଇବାଟା କ’ଣ ଏକା ଆପଣଙ୍କର ଅଧିକାର ବୋଲି ଭାବନ୍ତି ଆପଣ ?”

ଯୁବକ ହସହସ, କିନ୍ତୁ ନିରୁତ୍ତର ।

“ମନେ କରନ୍ତୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଏମିତି ଗଲା ଅଇଲା ବାଟରେ ଠିଆ ହେଇ ଭକୁଆକ ପରି ଚାହିଁ ରହିଛି- କେମିତି ଲାଗନ୍ତା ଆପଣଙ୍କୁ ?” ସତକୁ ସତ ଯୁବକର ଆଖିରେ ଆଖି ମିଳେଇ ଅଣ୍ଟାରେ ହାତ ରଖି, ଠିଆ ହେଇ ପଡ଼ିଲା ଚିତୁ- ସାମନା ସାମନି । ପୁଣି କହିଲା, “ମତେ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ? ତ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଆଖି ପୁରେଇ ଦେଖିନିଅନ୍ତୁ ।”

ଯୁବକର ଆଖି ଯୋଡ଼ାକ ଆହୁରି ବିନ୍ଧାରିତ ଦିଶିଲା । ସେ ଆଦୌ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲା ଏଭଳି ଏକ ଲଢ଼େଇ ପାଇଁ । ତଥାପି ଏକ ପ୍ରକାର ଭୟ ମିଶ୍ରିତ ସମ୍ମୋହନ ଅନୁଭବ କରି ସେ ସ୍ଥାଣୁ ପାଲଟିଗଲା ।

“ଓ !”, ହସିଲା ଚିତୁ, “ଆଖି ଲଢ଼େଇରେ ହାରିଯିବେ କାଳେ- ଏଇ ଭୟ ? ହଉ ! ଏଥର କୁହନ୍ତୁ କିଛି ! କ’ଣ ପାଇଁ ବାଟରେ ଠିଆ ହେଇ ଭୁତ ଦେଖିଲା ଭଳି ଅରୁଚନ୍ତି ଆପଣ ? କିଛି କହିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ? କୁହନ୍ତୁ ! କିଏ ଆପଣ ? କୋଉ ଇୟରରେ ପଢ଼ନ୍ତି ?”, ଚିତେଇଲା ଭଳି ଟୋକାଟାକୁ ଚିତୁ ତା’ପରେ ପଚାରି ଚାଲିଲା ଗୁଡାଏ ପ୍ରଶ୍ନ ।

ବହୁ ସମୟ ପରେ ଯୁବକର ଆଖିପତା ତଳକୁ ପଡ଼ିଲା । ଆଖି ଲଢ଼େଇରେ ହାରିଗଲା ସେ । କିନ୍ତୁ, ସେତିକିବେଳେ ଗୋଟାଏ ଅଭୂତ ଶବ୍ଦ ବାହାରିଲା ତା’ ମୁହଁରୁ, “ବାକ୍‌ଦତ୍ତା ?”

“ହ୍ମାଋ ?” ଗୋଡ଼ରୁ ମୁଣ୍ଡଯାଏ ଭଲକରି କେଇଥର ଚାହିଁଲା ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ସେଇ ଉଦ୍ଧତ ଯୁବକକୁ ।

“ଆପଣ କହିବି ନା ତୁମେ ?”, ହସିଲା ଯୁବକ ପୂର୍ବ ପରିଚିତ କେହି ଜଣେ ଭଳି । ପୁଣି ପଚାରିଲା, “ବାକ୍‌ଦତ୍ତା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଜାଣ ? ମୋ ନାଁ ରାମକିଶୋର । କୌଣସି ରେଖାପାତ କରୁଚି ଏ ଶବ୍ଦ ତମ ମନରେ ?”

ମିନିଟିଏ କରିଗଲା ତୁପତାପ । ହଠାତ୍ ଜଳିଉଠିଲା ଚିତ୍ରର ଆଖି ଯୋଡ଼ାକ, ଯୋଡ଼ାଏ ଜଳନ୍ତା ଦିଆସିଲି କାଠିପରି । କିନ୍ତୁ ଲିଭିଗଲା ସେ ନିଆଁ ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ।

“ଆଉ ପରିଚୟ ପାଇଁ ଧନ୍ୟବାଦ୍ ।” ଘୁରପଡ଼ିଲା ଚିତ୍ର । ଚାଲିଲା କ୍ଲାସ୍‌ରୁମ୍ ଅଭିମୁଖେ । ପୂରା ବେଖାତିର କଲାପରି ଚାଲିଲା ସେ । ସେଇ ଅଯାଚିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଅର୍ଥ ଆଜି ତା’ ପାଇଁ ଥିଲା ଘୋର ଅପମାନର ପରିଭାଷା ।

କିନ୍ତୁ ଦିନ ଥିଲା, ଯେତେବେଳେ ଦେବମଉସାଙ୍କ ଘୋଡ଼ାଟାପୁ ଶବ୍ଦ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନଦୀବନ୍ଧ ଉପରେ ଶୁଣିଲେ ତା’ ଛାତି ନାତି ଉଠୁଥିଲା । ମୁହଁ, କାନ ଗରମ ଗରମ ଲାଗୁଥିଲା । ସେ ଯାଇ ଲୁଚି ପଡୁଥିଲା ତା’ ବୋଉ କାନିତଳେ, ହାଣ୍ଡିଶାଳ ଘରେ । ତଥାପି କାନେଇ ଶୁଣୁଥିଲା ସେ ଦେବମଉସାଙ୍କ ସ୍ବର ଦାଣ୍ଡ ବାରଣ୍ଡା ଆଡୁ । କେତେବାର ସେ ଶୁଣିଥିଲା । ଏ ନାଁ ରାମକିଶୋର ! ତା’ ବାପା, ବୋଉଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବି । ସେ ନାଁ ବେପଥୁ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା ସେତେବେଳେ ତା’ର ସାରା ଶରୀରରେ । କେତେ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲା ବି ସେ ସେଇ ନାଁର ଭାବମୂର୍ତ୍ତିକୁ ମନେମନେ ଆଙ୍କ ଆଙ୍କି ସେସବୁ ଦିନମାନଙ୍କରେ । କିନ୍ତୁ, ଆଜି ସେଇ ‘ରାମ’ ନାମ ଶୁଣି ତା’ ଦିହ ଜଳିଯାଉଥାଏ ଘୃଣାରେ । ଅଜଣା ଭୟ ସଞ୍ଚରି ଯାଉଥାଏ ମଧ୍ୟ ମନରେ । ଏଯାବତ୍ ନିର୍ଭୀକ ଓ ଦୃଢ଼ ଚିତ୍ତ ବୃତ୍ତି ଉପରେ ତା’ର କିଏ ଯେମିତି ଦାରୁଣ ପ୍ରହାର ଦେଲା ଆଉ ଉପହାସ କଲା— “ବାକ୍‌ଦତ୍ତା ! ତୁ ମୋର ବାକ୍‌ଦତ୍ତା । ମୋର ଅଧିକାର ଅଛି ତୋ ଉପରେ ଚିତ୍ର ।”

॥ ଆଠ ॥

ବ୍ରେକଫାଷ୍ଟ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ବାପ ପୁଅଙ୍କ ଯୁକ୍ତିତର୍କ ଶୁଣିବାରେ ନଳିନୀ
ଅଭ୍ୟସ୍ତ ।

କଲେଜରେ ପଢ଼ିଲା ଦିନୁ ରାମର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କୁ ମଝିରେ
ମଝିରେ ଖୁବ୍ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ କରିପକାଏ । କିନ୍ତୁ, ସେ ସଞ୍ଜମ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି । ସାଧାରଣ
ପୁଲିସ୍‌ବାଲାମାନେ ସ୍ତ୍ରୀପିଲାମାନଙ୍କୁ ଯେଭଳି ଗାଳିଫଜିତ କରନ୍ତି ସେଭଳି ଭାଷା
ସେ ଆଦୌ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ନଳିନୀ ବା ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ରାମକିଶୋର
ଉପରେ । ଏ ଦିଗରୁ ସେ ଜଣେ ଭିନ୍ନ ଧରଣର ପୁଲିସ୍ ଅଫିସର । ଅଫିସ୍‌ରେ
ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁନାମ । ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଜଣେ ସଂସ୍କୃତିସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି । ବହୁ
ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଏବଂ ବହିପତ୍ର ପଢ଼ାପଢ଼ି କରନ୍ତି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଦ୍ର ସଭ୍ୟ ଶାନ୍ତଶିଷ୍ଟ
ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ସେ । ବୋଧହୁଏ ରାଜନୈତିକ ମହଲରେ ତାଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ଆଦର
ସମ୍ମାନର ଅନ୍ୟତମ କାରଣ ମଧ୍ୟ ଏଇ । କୌଣସି ଉପରିସ୍ଥ ଅଫିସର, ମନ୍ତ୍ରୀ,
ଲୋକପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ଅନୁରୋଧକୁ ସେ ବେଶାତିର କରିବା କଥା କେହି ଅଭିଯୋଗ
କରନ୍ତି ନାହିଁ ତାଙ୍କ ବିରୋଧରେ । ତେଣୁ, ତାଙ୍କର ଚରିତ୍ର ପଞ୍ଜିକା ବା ସି.ସି.ଆର୍.
ସବୁବେଳେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅଭିମତ ଦ୍ୱାରା ଆଲୋକିତ । ଆଉ ତାଙ୍କର ହୃଦ ପଦୋନ୍ନତି

ସହିତ, ସେରିମନିଆଲ୍ ତ୍ରେସ୍ ଉପରେ ଝଲମଲ୍ କରୁଥିବା ତାରା ଭଳି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପଦକଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଦ୍ରୁତ ବେଗରେ ବଢ଼ି ଚାଲିଥାଏ ସଂଖ୍ୟା ଗଣତିରେ ।

ତଥାପି, ଏଭଳି ଜଣେ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ କରିତ୍ତକର୍ମୀ ବାପ ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ କଥାକହିବା ରାମକିଶୋରର ଜାତକରେ ଲେଖା ନଥିଲା । ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି କଲେଜମାଟି ମାଡ଼ିବା ପରଠାରୁ ପିଲାଟାର ମୁହଁ ଆହୁରି ବି ଉପରକୁ ହେଉଗଲାଣି ।

ସେଦିନ ବ୍ରେକଫାଷ୍ଟ ଟେବୁଲରେ ବସିଥାନ୍ତି ବାପ-ପୁଅ-ମା’ ତିନିହେଁ । ପୁଲିସ୍ କନଷ୍ଟେବଲ୍-କୁ ଆଉ ଦୁଇଜଣ କନଷ୍ଟେବଲ୍-ପିଅନ ବ୍ରେକଫାଷ୍ଟ ସଭିଏରେ ଲାଗିପଡ଼ିଥାନ୍ତି ।

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ତରବର ହୁଅଥାନ୍ତି । କୌଣସି ଜରୁରୀ ଅଫିସ୍ କାମରେ ତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ ବାହାରିଯିବାକୁ ହେବ ଚୁରରେ । ତଥାପି ରାମର ପାଠପଢ଼ା କଥା ଚିନ୍ତା କରି ସେ ଉପର ଠାଉରିଆ ଭାବେ ପଚାରିଦେଲେ, “ପଢ଼ାପଢ଼ି କେମିତି ଚାଲିଛି ?” ତୁମ କଲେଜରେ ତ ପ୍ରତିଦିନ ଷ୍ଟାଇକ୍ । କି ପାଠପଢ଼ା ହଉଛି ସେଠି ?”

ସାଙ୍ଗେସାଙ୍ଗେ ଉତ୍ତର ମିଳିଲା ପୁଅ ମୁହଁରୁ, “ତମେ ତ ସବୁବେଳେ କହ ଏମ୍.ଏ.ଫେମେରେ ମୂଲ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ ଆଜିକାଲି । ବି.ଏ.ପାଶ୍ କର । ବସିଯାଅ ଆଇ.ଏ.ଏସ୍., ଆଇ.ପି.ଏସ୍. ପରୀକ୍ଷା ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ । ମୁଁ ତ ସେଇଆ କରୁଛି...”

“ଖୁବ୍ ଭଲ ! ଯୁଗଟା ହେଲା ପ୍ରକୃତରେ ଆଇ.ଏ.ଏସ୍.କର । ତା’ ତଳକୁ ଆଇ.ପି.ଏସ୍ । ତୁ କୋଉ କୋଉ ସବ୍ଜେକ୍ଟ୍ ନବାକୁ ବସିରୁ ଆଇ.ଏ.ଏସ୍. ପରୀକ୍ଷାରେ ?”, ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଟୋଷ୍ଟରେ ବଚର ଘସୁଥାନ୍ତି ଛୁରି ଅଗରେ ।

“ହିଷ୍ଟ୍ରି, ପଲିଟିକାଲ୍ ସାଇନ୍ସ-”, ରାମକିଶୋର ତା’ ଓଫଲେଟ୍ ପ୍ଲେଟ୍‌ରୁ ଉଠୋଉଥାଏ ଛୋଟିଆ ପିସ୍‌ଟିଏ ଫୋର୍ଜ୍ ମୁନରେ ।

“ଗୁଡ୍ ! ମାର୍କ୍ ଫେଟିଂ ! ଗୋ ଆହେଡ୍ ମାଜ୍ ବୟ । ତୁମକୁ ମୁଁ ଖୁବ୍‌ଶାନ୍ତ ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁଛି କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଚେୟାରରେ । ଗୁଡ୍‌ଲକ୍... !”, ଦିବ୍ୟକିଶୋର ମଖନମରା ଟୋଷ୍ଟଟାକୁ ଚିରି ପକେଇଲେ ଛୁରିରେ

ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର । ଜରୁରୀ କାମରେ ଚୁର୍ ଯିବା କଥା ମନକୁ ଛୁଇଁଲା ଜୋରରେ ତାଙ୍କର ସେଇମାତ୍ର ।

“ତମେ କେମିତି ଜାଣିଲ ଏ ସବୁଜେକୁଗୁଡ଼ା ମାର୍କଫେଟିଂ ବୋଲି ତାତି?”, ଗେହ୍ଲୁଲିଆ ସ୍ଵରରେ ପଚାରିଲା ରାମକିଶୋର, “ତମେ ତ ମୋଷ୍ଟ ଫର୍ଟୁନେଟ୍ ମ୍ୟାନ୍ ତମ ବ୍ୟାଟ୍ ପୁଲିସ୍ ଅଫିସରମାନଙ୍କ ଭିତରେ । ନାହିଁ ତାତି!”

“ଫର୍ଟୁନ୍ ଫେଭର୍ସ ଦେମ୍ ହୁ ହେଲପ୍ ଦେମ୍ ସେଲଭସ୍!”

ହସିଲେ ପୁଅ ମୁହଁରୁ ନିଜ ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ।

“ତମେ କିନ୍ତୁ ତମେ ଭାଗ୍ୟ ବନେଇନ ତାତି ।”, ଓମ୍‌ଲେଟ୍ ପ୍ଲେଟ୍‌ରୁ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଛୋଟ ପିସ୍ ଉଠେଇଲା ରାମ ଫେର୍କ୍ ଆଗରେ ।

“ଆଉ କିଏ ତେବେ?”, କଣେଇ ଚାହିଁଲେ ପତ୍ନୀ ନଳିନୀଙ୍କୁ ଦିବ୍ୟକିଶୋର କେମିତି ଗୋଟାଏ ଆଖିରେ ।

ନଳିନୀ ଡେରିରେ ଯାଆନ୍ତି ବାଥ୍‌ରୁମ୍‌କୁ । ଶେଯ ଛାଡ଼ନ୍ତି ବି ଡେରିରେ । ପୂର୍ବ ରାତିର ନାଇଟି ପିନ୍ଧି ବସନ୍ତି ସେ ବ୍ରେକ୍‌ଫାଷ୍ଟ ଟେବୁଲ୍‌ରେ । ଯଦିତ ଏଇଟା ‘ଏଟିକେଟ୍’ ବିଶୁଦ୍ଧ ଜାଣିଥାନ୍ତି ସେ ଭଲ କରି । ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡବାଳ ଖୁବ୍ ଲମ୍ବା, ଚିକ୍କଣ କଳା । ସହଜେ ଗୋରା ମଣିଷ ଆଉ ଦେଖିବାକୁ ଦେବାମୂର୍ତ୍ତି ଭଳି । ସେଥିରେ ଆଲୁଲାଇଡ୍ କେଶରାଶିର ସଂଯୋଗବଶତଃ ସେ ଦିଶନ୍ତି ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର ଆଉ ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତ । ତାଙ୍କର ସେଇ ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ତାଙ୍କର ଆଳଙ୍କାରିକ ଦିବ୍ୟ ଆଭୂଷଣମାନ । ତାଙ୍କ ବେକରୁ ଝୁଲୁଥାଏ ଗୋଟିଏ ଓଜନଦାର ପଥରବସା ସୁନାଚେନ୍ । ଚେନ୍‌ଟାର ଥାଏ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ଇତିହାସ । କୁହାଯାଏ ସେ ଚେନ୍‌ଟି ଉପହାର ପାଇଥିଲେ ସେ ତାଙ୍କ ଜେଜେମା’ଙ୍କ ଠୁଁ ବାହାଘର ବେଦୀରେ । ଜେଜେମା’ କହନ୍ତି- ସେ ଚେନ୍ ତାଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ ତାଙ୍କ ଜେଜେମା’ ଯେ ଥିଲେ ଜଣେ ମସ୍ତବତ୍ ଧନୀ ଜମିଦାରଙ୍କ କନ୍ୟା । ତେବେ ସୁନାଚେନ୍‌ର ଇତିହାସର ପରିସମାପ୍ତି ସେତିକିରେ ଘଟେନା । ନଳିନୀ ତାଙ୍କ ଜେଜେମା’ଙ୍କ ଜେଜେମା’ ବିଷୟରେ ଆହୁରି କହନ୍ତି, “ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଥିଲେ ଜଣେ ମରହଟ୍ଟା ବୀର ପେଶ୍ଵାଙ୍କ ଅଣନାତୁଣୀ । ମରହଟ୍ଟାମାନେ ମୁସଲମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ

ଲଢ଼େଇ କରି ଓଡ଼ିଶାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଥିଲେ କୋଉ ଏକ ଯୁଦ୍ଧରେ । ଜେଜେମା’ଙ୍କ କହିବା କଥା- ଏ ହାରଟି ଏମିତି ସେମିତି ହାର ନୁହେଁ । ଏଥିରେ ଲେଖାଅଛି ଏକ ଲମ୍ବା ଇତିହାସ । ହାରଟା ପ୍ରକୃତରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନ ସମ୍ରାଟ ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ମହାରାଣୀଙ୍କ ଗଳାର । ଏଇ ହାରକୁ ପରଶି ଦେଇଥିଲେ- ବିଧବା ମହାରାଣୀ ସୁନାଥାଳିରେ ହେଡ଼ା ସାଙ୍ଗରେ କଳାପାହାଡ଼ ଆଗରେ । କହନ୍ତି ନାହିଁ ? ସୁବର୍ଣ୍ଣଥାଳିରେ ହେଡ଼ା ପରିଶିଳେ ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ରାଣୀ ? ଖାଲି କ’ଣ ହେଡ଼ା ? ଅନେକ ଅନେକ ଗହଣା ଗାଣ୍ଠି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ମହାରାଣୀ କଳାପାହାଡ଼ ତରରେ । ସେସବୁରୁ ଏଇ ଗୋଟାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଥିଲେ ମୋ ଜେଜେମା’ଙ୍କ ଜେଜେମା’ଙ୍କ ଜେଜେବାପା ସେଇ ମରହଟ୍ଟା ବୀର ପେଶୱା ।”

ନଳିନୀଙ୍କର ଏଇ ବଂଶ ଇତିହାସ କହେ ତାଙ୍କ ରକ୍ତରେ ଲୁଣ୍ଠନର ଜିନ୍ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଧରି ଗଡ଼ିଗଡ଼ି ଆସିଛି । ପ୍ରକୃତରେ ବୁଝି ବସିଲେ ତାଙ୍କର ଏଇ ବହୁମୂଲ୍ୟ ନେକଲେସ୍‌ଟି ଗୋଟିଏ ଚୋରାମାଲ୍ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ । ନଳିନୀ ଚୋରାମାଲ୍ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି- ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ଜାଣତରେ । ସେଥିପାଇଁ ଭାଗ୍ୟ ବା ‘ଫରଟୁନ୍’ ଶବ୍ଦଟି ପୁଅ ମୁହଁରୁ ବାହରିବା କ୍ଷଣି ଉଭୟ ବାପ-ମା’ ପରସ୍ପରକୁ ସତର୍କ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛିତ ଦେଉଥିଲେ ହୁଏତ ଆଖିର ଚାହାଣିରେ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ।

ରାମକିଶୋର ଆଜି ସକାଳୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ ଗଲାକାଲି କଲେଜ କରିତରରେ ଯୋଉ ଝିଅକୁ ଭେଟି ଯାହା ସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲା ସେ ସବୁର ଟିକିଏ ସୂଚନା ବାପା ମା’ଙ୍କୁ ଦବା ପାଇଁ ।

ତେଣୁ ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନର ସିଧାସିଧା ଉତ୍ତରଟିଏ ଶୁଣେଇଲା ସେ,
“ତମ ଫର୍ଟୁନ୍ ବନେଇବନ୍ତି ଜଣେ ଲୋକ- ତାଙ୍କ ନାଁ ରଘୁନାଥ କଲାମ ।”

“ନନ୍‌ସେନ୍”, ଘୋଡ଼ା ନାକ ଫଡ଼ଫଡ଼ କଲାପରି ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଫଡ଼ଫଡ଼ କଲେ ନିଜ ନାକ । ପେପର୍ ନାୟକିନ୍‌ରେ ପୋଛିଲେ ତା’ପରେ ତାଙ୍କ ଲମ୍ବା ନାକଟାକୁ ।

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଜଣେ ଚେହେରାବାନ୍ ମଣିଷ । ଏ ଚେହେରାର ମଞ୍ଜି ହେଲା ତାଙ୍କ ସେଇ ଲମ୍ବା ଛୁରି ଭଳି ସରୁଆ ମୁନିଆଁ ନାକଟି ।

“ମୁଁ କାଲି ସେଇ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ଝିଅକୁ କଲେଜ କରିଡରରେ ଦେଖିଲି ତାତି,” ରାମକିଶୋର ତା’ପରେ ଚିତୁର ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଗୁଣମାନଙ୍କର ବୟାନ ଦେଲା ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦରେ । କହିଲା “ଫାୟାର ବ୍ରାଣ୍ଡ!”

ନଳିନୀ ପୁଅ କଥାକୁ କାନ ଦେଇଥାନ୍ତି । ପଚାରିଲେ, “କଅଣ କହିଲୁ?”

“ଫାୟାର ବ୍ରାଣ୍ଡ ! ମାନେ ନିଆଁହୁଳା !” ବୁଝେଇଲା ମା’କୁ ରାମକିଶୋର ସେ ଝିଅର କାର୍ତ୍ତି ସମ୍ପର୍କରେ, “ଓଡ଼ିଶା ଆସେମ୍ଳିକ ପୁରା ପନ୍ଦର ଦିନ ବନ୍ଦ କରିଦେଇଥିଲା ସେ ଝିଅ । ସୁତେଷ୍ଟ ଲିଡର୍ ଜଣେ ସେ । ପନ୍ଦର ପନ୍ଦର ଦିନ ଆସେମ୍ଳି ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥିବା ଝିଅକୁ ତମେ କ’ଣ କହିବ ? ନିଆଁହୁଳା ନା ନୁହେଁ?”

ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କୁ ଅଜଣା ନଥାଏ ରଘୁ କଲାମର ଝିଅ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା କଲାମର ଆସେମ୍ଳି ସାମ୍ବନ୍ଧରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଓ ତା’ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଛାତ୍ର ବିଦ୍ରୋହକାଳୀନ ଲ’ ଆଣ୍ଡ ଅର୍ଡର ପ୍ରବ୍ଲେମ୍ ବିଷୟ । କିନ୍ତୁ, ସେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥାନ୍ତି, ସତେକି ରାମକିଶୋରଠୁଁ ସେ ପ୍ରଥମେ ଶୁଣିଲେ ଖବରଟା । ପୁଣିଥରେ ନାକ ପୋଛିଲେ ସେ ନ୍ୟାୟକିନରେ । ପଚାରିଲେ, “ସେ ଝିଅ ସାଙ୍ଗେ ତୋର କି ସମ୍ପର୍କ ? ତୁ ତୋ ଆଇ.ଏ.ଏସ୍. ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହଉଛୁ ନା ଏଣୁତେଣୁ ବଜାରୀ ଝିଅପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଲଟ୍‌ପଟ୍ ହବା ପାଇଁ ଏମ୍.ଏ. ପଢୁଛୁ ଖାଲି ନାମକା ଝାସେ ?

“ଏଣୁ ତେଣୁ?” ରୁଥୁବ୍ରତ୍ ଭଳି କଟା ହେଇଥିବା ଧାଡ଼ିଏ ଲମ୍ବା କଲାମର୍ମର ନିଶତକୁ ଧଳା ଧଳା ଦାନ୍ତ ଦି’ଧାଡ଼ି ଦେଖାଗଲା ରାମକିଶୋରର । ପଚାରିଲା, “ପିଲାଦିନେ ତମେ ଏଇ ଏଣୁତେଣୁ ଝିଅଟିର ଏତେ ରୂପଗୁଣର ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣୋଉଥିଲ ମମିଙ୍କୁ ତା’ହେଲେ ମିଛରେ ? ପ୍ରତିଥର ସେ ଅଞ୍ଚଳକୁ ବୁରୁରେ ଯାଇ ଫେରିଲା ପରେ ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ଘରଦ୍ବାର, ତାଙ୍କର ଝିଅ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶଂସାରେ ଫାଟି ପଡୁନଥିଲା ? କହୁ ନଥିଲ- ତାଙ୍କ ଘରତଳେ ପୋତା ହେଇଛି ଗୋଟାଏ ପ୍ରାଚୀନ ଜତିହାସ ? କହିନ- ସେ ଝିଅଟି ଦେଖିବାକୁ ରାମାୟଣର ସୀତାଙ୍କ ଭଳି ଅବିକଳ ?”

“ସାତା ମାନେ ପାୟାର ବ୍ରାଣ୍ଡ ନୁହଁନ୍ତି ! ସେମାନେ ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତି । ନିଆଁ ଲଗାନ୍ତି ନାହିଁ...,” ବିରକ୍ତି, ଆଶଙ୍କା ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଗିଳିଯାଉଥାନ୍ତି ଦିବ୍ୟକିଶୋର ତରବରରେ, ବ୍ରେକ୍‌ଫାଷ୍ଟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ଗୁଡ଼ାକ ପରି ।

“ବୋଧହୁଏ ସେଇ କାରଣରୁ ତମେ ରଘୁନାଥ କଳାମଙ୍କୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କରି ପଠେଇଦେଲ ତାତି ?”, ଗ୍ଲାସ୍‌ରୁ ପୂରା ଗ୍ଲାସେ ପାଣି ପିଇଦେଲା ରାମକିଶୋର ।

“ମୁଁ? ମୁଁ ପଠେଇ ଦେଲି ? ମାନେ ?”, ଏଥର ଘୋଡ଼ାର ହେଷାରବ ପରି ହସି ଉଠିଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର ।

“ତମର କୌଣସି ସିକ୍ରେଟ୍ ଆଉ ସିକ୍ରେଟ୍ ହେଇ ନାହିଁ ତାତି ! ତମେ ରଘୁ କଳାମଙ୍କ ସାଇକୋଲୋଜି ଭଲ କରି ଷ୍ଟଡି କରିଚ- ପିଲାଦିନେ ସାଙ୍ଗ ହେଇ ପାଠ ପଢ଼ିବା ଦିନୁ ସ୍କୁଲରେ । ଏକଥା ତମେ ବାରମ୍ବାର ଶୁଣେଇଚ ଏଇ ତାଙ୍କନିଂ ଟେବୁ ପାଖରେ । କହିଚ ତମର ସେ ବନ୍ଧୁ ତୁମକୁ ବାରମ୍ବାର ଅପରତ୍ୟୁନିଟି ଦେଇଚନ୍ତି ତମର ପ୍ରମୋଶନ ପରେ ପ୍ରମୋଶନ ପାଇଁ ଚାକିରିରେ । ତଥାପି ତମେ ତାଙ୍କ ଘର ଖାନ୍ତଲାସ କରିଚ ଡ୍ଵାର ଟାଙ୍ଗମରେ । ତାଙ୍କୁ ଜେଲ୍ ଦିଆଇଚ । ଜାପାନୀ ଗୁପ୍ତଚର ବାହାନାରେ ଗୋଟିଏ ଇନୋସେଣ୍ଟ ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀକୁ ଆରେଷ୍ଟ କରି ପ୍ରମୋଶନ୍ ପାଇଚ । ମେଡାଲ୍ ପାଇଚ । ତଥାପି ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ରଘୁନାଥ କଳାମଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ କରାଇବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ନେଇ ସେ ଜାପାନୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀକୁ ଆଣି ଠିଆ କରେଇଚ ତାଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ- ଏସବୁ ତମର ସିକ୍ରେଟ୍ ନୁହେଁ ତାତି ! ଏଇସବୁ ତମର ଆତିଭ୍‌ମେଣ୍ଟ, ବାହାଦୁରୀ । ତଥାପି, ଶୁଣ ମୋ କଥା ତାତି, ମମି । ଏବେ ବି ସମୟ ଅଛି ଆମ ହାତରେ । ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ପାଇଁ ମୁଁ ସ୍ଥିର କରିସାରିଚି.....,” ଅଟକି ଗଲା ରାମକିଶୋର । ଶୁଖିଲା ଡ଼ସ୍କ୍ଟିକୁ ଓଦା କରିବା ପାଇଁ ତା’ର ଦରକାର ପଡୁଥିଲା ଆଉ ଗ୍ଲାସେ ପାଣି ।

“କ’ଣ ସ୍ଥିର କରିଚୁ?”, ମୁହଁ ଖୋଲିଲେ ନଳିନୀ ବ୍ୟଗ୍ରତାବଶତଃ,
 “ତୁ ତାକୁ ଏ ଘରକୁ ଆଣିଚୁ ବୋଲି ଭାବିଚୁ ନା କ’ଣ ?”

“ମୁଁ ନୁହେଁ- ତମେମାନେ ଆଣିବ ତାକୁ ଏ ଘରକୁ ବୋହୂକରି ! ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ତମେ କରିବ । ମୁଁ କାହିଁକି ? ମୁଁ ତ କହି ନଥିଲି କେବେ ସେ ଝିଅକୁ ବୋହୂ କରି ଆଣ ବୋଲି ତମମାନଙ୍କୁ ? ମୁଁ ତ ଦେଖୁ ନଥିଲି ତାକୁ ତା’ ପିଲାଦିନେ ? ତମେ ଦେଖୁତ । ତମେ ଜାଣିବ ସବୁ କଥା ତା’ ବିଷୟରେ, ତା’ ବାପାମା’ଙ୍କ ବିଷୟରେ, ଏପରିକି ତାଙ୍କ ଘରର ମୂଳଦୁଆ ତଳ ପୋତାଧନ, ପୋତା ଇତିହାସ କଥା ! ତମେ ନିଅ ସେ ଦାୟିତ୍ବ । ମୁଁ କାହିଁକି ?”, ଚେୟାର ଠେଲି ଉଠିଲା ରାମକିଶୋର । ଚାଲିଗଲା ବାହାରକୁ ।

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଚାହିଁଲେ ନଳିନୀଙ୍କୁ । ନଳିନୀ ଚାହିଁଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କୁ ।

ସେତିକିବେଳେ ଜଣେ କନ୍ଝେବୁ ଅର୍ଡର୍ ପଶିଲା ଖୁବ୍ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଡାଇନିଂ ରୁମ୍ ଭିତରକୁ । ସାବଧାନ ପୋଜିସନ୍ରେ ସାଲ୍ୟୁଟ୍ ମାରିଲା । କହିଲା, “କେଶନନଗର ଥାନାରୁ ଥାନାବାବୁ ଖବର ପଠେଇଛନ୍ତି । ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ଗାଁ ଘର ଡକାୟତି ହେଇଯାଇଛି କାଲି ରାତିରେ । ଡକାୟତମାନେ ମାଟିତଳୁ ବହୁ ପୋତା ମାଲ୍ ନେଇ ପଳେଇଛନ୍ତି ।”

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ପୁଣିଥରେ କଣେଇ ଚାହିଁଲେ ନଳିନୀଙ୍କ ମୁହଁକୁ ।

ତା’ପରେ ସେ ଖୁବ୍ ଉତ୍ତେଜିତ ଦେଖାଗଲେ । ଅର୍ଡର୍‌ଲିକୁ ବିଦାକରି ସେ ସିଧା ବାହାରିଗଲେ ଟୁରରେ ।

॥ ନଅ ॥

ଘର ଆଗରେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟିର ବଡ଼ ନଳାରୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ପବନ ମଝିରେ ମଝିରେ ତାକୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦିଏ ନାକକୁ ।

ରମୁ ନାକରେ ରୁମାଲ ଚାପି ବସିଥାଏ ପଡ଼ା ଟେବୁ ପାଖରେ । ପଦ୍ମାବତୀ ଭିତର ବାରଣ୍ଡା ଉପରେ ଚୁଲିଟିଏ ପାରିଥାନ୍ତି । ଚୁଲିରେ କଞ୍ଚାକାଠ ଜାଳ ଯୋଗୁଁ ଉଠୁଥାଏ ଧଳା ଧୂଆଁର କୁଣ୍ଡଳି । ସେଥିରେ ଗଳଗଳ ବୋହି ପଡୁଥାଏ ପାଣି ତାଙ୍କ ଆଖିରୁ ।

ରମୁର ଆଖି ମଝିରେ ମଝିରେ ଘୁରି ଆସୁଥାଏ ମା' ମୁହଁ ଉପରେ । ପଡ଼ା ଯାଗାରୁ ସେ ବେଶ୍ ଦେଖୁ ପାରୁଥାଏ ତା' ମା'ର ମୁହଁ ।

ମା' ତା'ର କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ଭାବି ରମୁ ମୁହଁରୁ ରୁମାଲ କାଢ଼ି କହିଲା, “ତୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହ'ନା ବୋଉ ! ସେ ପିଲା ଦିଶୁଛି ସେମିତି ବାଳୁଙ୍ଗାଟାଏ ଭଳି । କିନ୍ତୁ, ଖରାପ ନୁହେଁ । ଦେଇ କହୁଛି- ରାମକିଶୋର ତା' ବାପାଙ୍କୁ ପାନେ ଦେଇସାରିଲାଣି ଏଇ କେତେଦିନ ତଳେ । ଦେବମଉସା ରାଜି ହେଇଚନ୍ତି ବାପାଙ୍କୁ ଆମର ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ । ପୁଲିସ୍‌ବାଲାଙ୍କୁ ଅର୍ଡ଼ର ଦେଲେଣି- ବୋଧହୁଏ ଖାୟାରଲେସ୍‌ରେ- ସବୁ ଆନାକୁ ଇଶୋଇ ଦବାକୁ ବାପାଙ୍କ ବିଷୟରେ- ବାହାର ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ାକୁ ବି । ଜାଣିରୁ ?”

ପଦ୍ମାବତୀ ଆଖି ଯୋଛିଲେ ।

ରମ୍ଭା ପୁଣି ନାକରେ ରୁମାଲ ଦେଇ ପଢ଼ାରେ ମନ ଦେଲା । ସେତିକିବେଳେ ମଟରସାଇକେଲର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲା ଗଳିମୁଣ୍ଡ ଆଡ଼ୁ । ରମ୍ଭା ପୁଣି ନାକରୁ ରୁମାଲ କାଢ଼ିଲା । ହସିଲା । କହିଲା, “ଦେଖ ! ଖୁବ୍ ଲମ୍ବା ପରମାୟୁ ରାମଭାଇଙ୍କର । କହୁ କହୁ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଶୁଣୁରୁ ମଟରସାଇକେଲର ଇଞ୍ଜିନ ଶବ୍ଦ ? ନିଶ୍ଚୟ ରାମଭାଇଙ୍କ ଗାଡ଼ି ।”

ଦେଖୁଦେଖୁ ସତରେ ଅଟକିଲା ମଟରସାଇକେଲଟା ଠିକ୍ ତାଙ୍କ ଘର ଆଗରେ । ପଦ୍ମାବତୀ ଉଠିପଡ଼ିଲେ ତୁଲି ମୁଣ୍ଡରୁ । ଦାଣ୍ଡ କବାଟ ଆଡ଼କୁ ଯାଉ ଯାଉ ଦୃଶ୍ୟଟି ଉପରେ ଆଖି ପଡ଼ିଲା ତାଙ୍କର, ଛୋଟ ଖୁଡ଼ିକି ବାଟେ ।

ମଟରସାଇକେଲର ପଛ ସିଟ୍‌ରୁ ଓହ୍ଲେଉଥାଏ । ଚିତୁ । ଆଗ ସିଟ୍ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଫରକଟେଇ ବସିଥାଏ ସେ ପିଲା— ରାମକିଶୋର । ସେ ପିଲା ନାଁ ରାମକିଶୋରା ଆଉ ସେ ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ପୁଅ— ଏ ଖବର ଅଛପା ନଥାଏ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ । କେତେଥର ଏମିତି ଚିତୁକୁ ମଟରସାଇକେଲରେ ବସାଇ ଘରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଗଲାଣି ସେ ପିଲା । କିନ୍ତୁ କେବେ ସାହସ କରି ପଣି ନଥାଏ ଘରେ ।

ଚିତୁର ଏଭଳି ଉଚ୍ଚଚଣ୍ଡାପଣିଆ ବିଷୟରେ ଆଗରୁ ବହୁତ ଚିନ୍ତା ଦୁଃଖରେ ଘାରି ହୋଇଥିଲେ ପଦ୍ମାବତୀ । ସେ ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇ ଦେଇଥିଲେ— ଯୋଉଦିନ ଶୁଣିଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ଝିଅ ଆସେମ୍ବ୍ଲି ଆଗରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରି ପୁଲିସ୍‌ଠୁଁ ଘୋସରା ଓଟରା ଖାଇ ଜେଲ୍ ଗଲାଣି ବୋଲି । କିନ୍ତୁ, ପରେ ସେ ବୁଝେଇ ନେଇ ସାରିଥିଲେ ନିଜକୁ । ଯୁଗ ବଦଳିଛି । ମଣିଷ ପ୍ରକୃତି ବଦଳିବ ଯୁଗର ଗତିକୁ ଚାହିଁ । ଝିଅମାନଙ୍କୁ ଘର କଣରେ କବାଟ କିଲି ରଖି ହବ ନାହିଁ ଆଉ । ସେମାନେ ବାହାରିବେ ପଦାକୁ । ରଘୁମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଭଳି ଶାନ୍ତଶିଷ୍ଟ ମଣିଷ ତ ପୁଣି ବନ୍ଧା ହେଲେ, ଜେଲ୍ ଗଲେ । ପୁଣି ବାହାରିଲେ ଜେଲ୍‌ରୁ । ତା’ ବାଦ୍ ଆପଣାଛାଏଁ ଆପେ ବରଣ କଲେ ଜେଲ୍‌ଦଣ୍ଡ । ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ପାଲଟିଗଲେ ! ସେମିତି ବୋଧହୁଏ ଲେଖା ହେଉଛି ଏ ଝିଅଟି ଜାଗ୍ୟରେ । ସେ ଥରକୁ ଥର ଯିବ ଜେଲ୍‌କୁ । ଯାଉ ।

ଚିତୁ କବାଟ ଆରମ୍ଭାନ୍ତୁ ଡାକିଲା, “ବୋଉ ! କିଏ ଆସିଛି ଦେଖ । ଏ ଭଦ୍ରଲୋକ ଭାରି ଲାଜକୁଳା । ତତେ ପ୍ରାଣରେ ଭୟ । ଡାକିବି ଭିତରକୁ ?”

ପଦ୍ମାବତୀ କବାଟ ଖୋଲିଲେ ।

ରାମକିଶୋର ସେମିତି ଗୋଡ଼ ଫରକଟେଇ ବସିଥାଏ ମଟରସାଇକେଲ୍ ସିଟ୍ ଉପରେ । ଶୀଘ୍ର ଖସି ପଳେଇବ ବୋଲି କିକ୍‌ଷାର୍ଟ୍ ପ୍ୟାଡେଲ୍ ଉପରେ ରଖିଥାଏ ଗୋଟାଏ ଜୋତାପିନ୍ଧା ପାଦ । ଦିଶୁଥାଏ ଅବିକଳ ତା’ ବାପ ଭଳି ଚେହେରାର । ବାପେ ଆସୁଥିଲେ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନଦୀ ବନ୍ଧେ ବନ୍ଧେ ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ । ପୁଅ ବସିଛି ମଟରସାଇକେଲ୍ ପିଠିରେ- ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟିର ଗଣିଆ ନଳା ଏପାଖ ଗଳି ରାସ୍ତାରେ । ତପାଡ଼ ଏତିକି । ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନଈର ପ୍ରଶସ୍ତ ବକ୍ଷ ବଦଳରେ ବୋହି ଯାଉଛି ଏ ଗଣିଆ ନଳାଟା ତାଙ୍କ ଘର ସାମ୍ନାରେ । ପବନରେ ସେଦିନ ରଘୁମାଷରଙ୍କ କଥାରୁ ଅନୋମା ନଦୀର ବାସ୍ନା ଭରି ଯାଉଥିଲା ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ କାନ ବାଟେ ନାକକୁ । ଆଜି ସେ ଭାଷା ନାହିଁ, ଭାବ ନାହିଁ । ଅଛି ମନରେ ଦୁର୍ଘିତ୍ତା ଆଉ ନାକରେ ବାଜୁଟି କଟକ ସହର ଗଳି ରାସ୍ତାକଡ଼ ନାଲର ବିକଟ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ।

ପଦ୍ମାବତୀ ଆଖି ପୋଛିଲେ ପୁଣି ଥରେ ।

“ରାମ ! ଭିତରକୁ ଆସ ! ବୋଉ ଡାକୁଛି- , ଚିତୁ ଠାରିଲା ମଟର ସାଇକେଲ୍‌ରେ କିକ୍ ମାରୁଥିବା ଟୋକାର ଉଙ୍କି ମାରୁଥିବା ଆଖିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି । ସେତିକିବେଳେ ସେ ବି ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ଚମକେଇ ଦେଲା, “ଜାଣିରୁ ବୋଉ ! ବାପାଙ୍କ ଖବର ସଂଗ୍ରହ କରିଚନ୍ତି ରାମ ପୁଲିସ୍‌ବାଲାଙ୍କ ଠୁଁ ।”

“ଏଁ?”, ଆତଙ୍କିତ ଶୁଭିଳା ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ବର ।

“ହଁ ପରା ! ଏ ପୁଲିସ୍‌ବାଲାଙ୍କୁ ସବୁ ଜଣା । କିନ୍ତୁ, ଉପରୁ ଟାପ ନ ପଡ଼ିଲେ କିଛି ଗୁମର ଫିଟେଇବେ ନାହିଁ । ରାମ କିଏ ଜାଣୁ ? ଦେବମଉସାଙ୍କ ପୁଅ ।”, ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କୁ ଜଣେ ଅଜଣା ବ୍ୟକ୍ତି ଭଳି ପରିଚିତ କରେଇଦେଲା ଚିତୁ, ମା’ ସାଙ୍ଗରେ ।

ସେମାନେ ଦାଣ୍ଡଘର ଭିତରକୁ ପଶିଲେ । ଦାଣ୍ଡ ଘରଟି ବୈଠକଖାନା ଆଉ ଶୋଇବା ଘର ଉଭୟ କାମରେ ଲାଗେ । ଏ ଘରେ ଶୁଏ ରମ୍ଫ । ଆର ଘରେ ଶୁଅନ୍ତି ମା’, ଝିଅ । ରମ୍ଫର ବିସ୍ତରା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଛେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ ସିମେଣ୍ଟ ଚଟାଣ ଉପରେ । ଅଣଓସାରିଆ କୋଠରିଟା ପୁଣି ରୁଷି ହୋଇଯାଇଥାଏ କାନ୍ଦୁରୁ

ଓହଳିଥିବା ରମ୍ଭର ମଇଳା ସାର୍ତ୍ତ ପ୍ୟାଣ୍ଟରେ । ତା’ ସାଙ୍ଗକୁ ବୋଝେ କାଲେଣ୍ଡର ଝୁଲୁଥାଏ ଏଠୁ ସେଠୁ କାନ୍ଦୁରୁ । ଏ ସବୁ ବି ରମ୍ଭର କାର୍ତ୍ତି । ଗୁଡ଼ିଏ ଶସ୍ତ୍ରା କାଲେଣ୍ଡର କୋଉଠୁ ଗୋଟେଇ ଆଣିଥାଏ ଟସ । ଭାଗ୍ୟକୁ ସିନେମା ପୋଷ୍ଟର ନୁହେଁ । କାଲେଣ୍ଡର ଗୁଡ଼ାକରେ ହରପାର୍ବତୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ, ସୀତାରାମ, ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଛବି ଥାଏ ଅବଶ୍ୟ । ତେବେ ସେଥିରେ ଭକ୍ତିଭାବର ନାଁ ଗନ୍ଧ ନଥାଏ । ଗୁଡ଼ିଏ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ପୁଅ ଝିଅଙ୍କୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରାଯାଉଥାଏ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ରୂପରେ । ରମ୍ଭର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ ଅବଶ୍ୟ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଶ୍ଳୀଳତାକୁ ବର୍ଜନ କରିଥାଏ- କାଲେଣ୍ଡର ସଂଗ୍ରହ ରୁଚିରେ । ସେଥିପାଇଁ ଏସବୁକୁ ବରଦାସ୍ତ କରିଥାନ୍ତି ପଦ୍ମାବତୀ ।

ଘରଟାକୁ ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ସଫା କରିଦେଲା ଚିତୁ । ରମ୍ଭର ବିଛଣା, ସାର୍ତ୍ତପ୍ୟାଣ୍ଟ ଆଉ ଗୋଛାକଯାକ କାଲେଣ୍ଡର କାଢ଼ିନେଇ ଯୋଡ଼ାଏ ଛିଣ୍ଡା ବେତ ଚଉକି କୋଉଠୁ ଟେକି ଆଣି ଥୋଇ ଦେଇଥାଏ ସେ ସେଠି ।

ରାମକିଶୋରଙ୍କୁ ବସେଇଲା ଚିତୁ ସେଇ ଛିଣ୍ଡା ବେତ ଚଉକିରେ । ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ କହିଲା ବି, “ବସ ! ବୋଉ ! ଶୁଣ କ’ଣ କହୁଛନ୍ତି ଏ ବାବୁଃ ବାପାଙ୍କ ଖବର ମିଳିଛି । ସେ ଏଇଲେ ବିହାରରେ କୋଉ ଗୋଟାଏ ଯାଗା ତା’ ନାଁ-କ’ଣ ତି ?”, ଚିତୁ ଅନେଇଲା ହସହସ ମୁହଁରେ ରାମକିଶୋର ଆଖିକୁ ।

“କୁଶୀନାରା-”, ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ମଳୀନ ଦରିଦ୍ର ପିନ୍ଧା ଶାଢ଼ିକୁ ଚାହିଁ ମଧ୍ୟ ନ ଚାହିଁଲା ଭଳି କହିଲା ରାମକିଶୋର, “ଜଣେ ସେସାଲ ବ୍ରାଥ ପୁଲିସ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍ କହିଲେ ମତେ ଗଲାକାଲି । ସେ ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି ସେଠକା ସେସାଲବ୍ରାଥ ଲୋକେ ପନ୍ଦରଦିନ ତଳେ ।”

“ତା’ହେଲେ ପୁଲିସ୍ ତାଙ୍କୁ ଘିନି ଆସୁନାହିଁ କାହିଁକି ?”, ରମ୍ଭ ଏ ଭିତରେ ପଡ଼ାଛାଡ଼ି ଉଠି ଆସିଲାଣି ଦାଣ୍ଡଘରକୁ ।

“କେମିତି ଆଣିବ ?”, ରମ୍ଭର ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର ଗେଞ୍ଜିକୁ ଅନେଇ ହସିଲା ରାମକିଶୋର, “ସେମାନେ କ’ଣ କ୍ରିମିନାଲ୍ ନା ତାଙ୍କ ନାଁରେ ଝାରାଣ୍ଟ ଅଛି ? ସାଧୁ ସନ୍ଥ ଲୋକଙ୍କୁ ପୁଲିସ୍ କ’ଣ ବାନ୍ଧି ଆଣିବ ମନଇଚ୍ଛା ?”

“ତା’ହେଲେ, ସେଦିନ କେମିତି ବାପାଙ୍କୁ ଆଉ କାନ୍ଥୁୟୋଦାଙ୍କୁ ହାତକଡ଼ି ଦେଇ ଧକ୍କା ମାରିମାରି ରାସ୍ତାରେ ଚଳେଇ ନେଲା ପୁଲିସ୍ ?”, ପ୍ରତିବାଦ କଲା ରମ୍ଭ, ରାମକିଶୋର ମନ୍ତବ୍ୟର । କହିଲା ବି ତା’ପରେ, “ଦେବମନ୍ତସାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ଘଟିଗଲା । ସେ ଡାକି ଚିତ୍କରି କହି କହୁ ନଥାନ୍ତି । ପୁଲିସ୍ ବାଡ଼େଇଛି ସେ ଜାପାନୀ ଭିକ୍ଷୁଙ୍କୁ- ଦେଖୁଛି ମୁଁ ଆଖିରେ । ବାପାଙ୍କୁ ବି । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଛୋଟ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ, ଆଜି ହୋଇଥିଲେ...”, ରମ୍ଭ ଶୁଣୋଉଥାଏ ତା’ ମନତଳେ ଲୁଚି ବସିଥିବା ଅଭିମାନକୁ ତା’ ନିଜ ଭାଷାରେ । ସତେକି ସେ ଦେଖୁ ନଥାଏ ରାମକିଶୋରକୁ । ଦେଖୁଥାଏ ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କୁ ଆଖି ସାମ୍ନାରେ ।

“ଛାଡ଼ ବାପା, ସେସବୁ ପଛ କଥା”- ପୁଅର ପାଟିରେ ହାତ ଚାପିଲେ ପଦ୍ମାବତୀ ।

ଚିତୁ ବି କହିଲା, “ଏ ସବୁ ଅଧ୍ୟାୟ ସଜଲାଣି ବୋଉ । ବର୍ଷକ ତଳେ ଏ ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖା କଲେଇ ବାରଣ୍ଡାରେ । ତା’ପରେ କେତେ ପାଣି ବୋହିଗଲାଣି ମହାନଦୀରେ । ତାଙ୍କ ଘରର ସବୁ ଗୁମର କହିସାରିଛନ୍ତି ଏ ବାବୁ ମତେ । ଆଉ, ଶୁଣିବୁ ? ଚୋରମାନେ ଆମ ଗାଁ ଘର ମୂଳଦୁଆ ତଳ ଖୋଳି କୁଆଡ଼େ ଗରାଗରା ସୁନା ମୋହର କି କଅଣ ସବୁ ବୋହି ନେଇଯାଇଛନ୍ତି । ଏ ବାବୁ ଶୁଣି ଆସିଚନ୍ତି ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କଠୁଁ!”

“କ’ଣ କହୁଛୁ !”, ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ତଳେ ବସିପଡ଼ିଲେ ପଦ୍ମାବତୀ ।

“ଆପଣ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ମାଉସୀ,” ଉଠିପଡ଼ିଲା ରାମକିଶୋର ଚଉକି ଉପରୁ । ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ଆଗରେ ତଳେ ବସିଥିଲା ନିଜେ ଚକା ପକେଇ । ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁଶି ଦେଇ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଲା- ଜଣେ ହିତାକାଂକ୍ଷୀ ମୁରବି ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପରିବାରର ବିପଦ ଆପଦ ବେଳେ ଉପରେ ପଡ଼ି ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଣ୍ଡେଇଲା ପରି । କହିଲା ମଧ୍ୟ, “ମୁଁ ନେଲି ଏ ଦାୟିତ୍ୱ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ମାଉସୀ । ମଉସାଙ୍କୁ ଖୋଜି ଆଣିବି । ଆପଣଙ୍କ ଘରୁ କ’ଣ ଚୋରି ହେଇଛି ତା’ ଖବର ଖାଲି ନୁହେଁ- ଚୋରା ଜିନିଷକୁ ପ୍ରାଣପଣେ ଲାଗି ଉଦ୍ଧାର କରିବି ମୁଁ । ତେବେ, ଘରୁ କି ଜିନିଷ ଚୋରି ଯାଇଥିବ ତାବୁତନ୍ତି ଆପଣ ? ଆପଣ ଜାଣିଥିଲେ- ମାଟିତଳେ ସୁନାଫୁନା ପୋତା ହେବାର କିଛି ସୂଚନା ?”

ହସି ଉଠିଲା ଚିତୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ । ସମସ୍ତେ କାବା ହେଇ ଚାହିଁଲେ ତା' ମୁହଁକୁ । କିନ୍ତୁ, ମୁହଁ ପିଟାଇଲା ନାହିଁ ଚିତୁ । ପଦ୍ମାବତୀ କାନ୍ଦିଲେ- ପଣତ ତଳେ ମୁହଁ ଲୁଚେଇ । ସମସ୍ତେ ପୁଣି ଚାହିଁଲେ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ।

ରାମକିଶୋର ଭାବିଲା- ହୁଏତ କିଛି କଥା ଲୁଚାଉଛନ୍ତି ତଥାପି ମା' ଝିଅ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆସ୍ଥାସ୍ଥାପନ କରିପାରି ନାହାଁନ୍ତି ନିଷ୍ଠେ ତା' ଉପରେ । କାହିଁକି ବା କରନ୍ତେ ? ବାପାଙ୍କ ଉପରେ ନିଜର ରାଗ ଆସିଲା ତା'ପରେ । ଶୁଣେଇଲା ସେ ସେଥିପାଇଁ, “ମୁଁ ଜାଣେ ମୋ ବାପା ବହୁତ କଷ୍ଟ ଦେଇଛନ୍ତି ଆପଣମାନଙ୍କୁ । କିନ୍ତୁ, ମୁଁ କଥା ଦଉତି- ତାଙ୍କ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କରିବି । ନିଷ୍ଠେ କରିବି । ଶୁଣନ୍ତୁ ମାଉସୀ ! ମୋ ନାଁ ରାମକିଶୋର ଦେଲାବେଳେ ବାପା ବୋଧହୁଏ ଜାଣିନଥିଲେ କୋଉ ଅଜଣା ଶକ୍ତି ତାଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରିଥିଲା ସେତେବେଳେ ଏଭଳି ଏକ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ନାଁ, ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିବାକୁ । ସେଇ ଅଜଣା ଶକ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ ଭିତରେ କଥା କହୁଛି । ମୋ ନାଁର ସାର୍ଥକତା ମୁଁ ନିଷ୍ଠେ ରକ୍ଷା କରିବି । ପିତୃରଣ ପରିଶୋଧ କରିବି । ପିତୃପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କରିବି ।”

ପଦ୍ମାବତୀ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହେଲେ । ତଥାପି ଖୁବ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ଚିନ୍ତା କରିପାରିଲେ ନାହିଁ କିଛି । ବିଶ୍ୱାସ ବି କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ସେ । ଏ ଯୁଗର ଜଣେ ଫୁଲ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟ ସାର୍ଟ ପିନ୍ଧା ମଟରସାଇକେଲବାଲା ପିଲା ମୁହଁରୁ ଏଭଳି କଥା ଶୁଣିବେ ବୋଲି ସ୍ୱପ୍ନରେ ବି ଭାବି ନଥିଲେ ସେ ।

ଖୁବ୍ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ରହି ରହି ପଦେ ପଦେ କରି କହିଲେ ତା'ର କିଛି ସମୟ ପରେ ପଦ୍ମାବତୀ- “ଶୁଣ ବାପ ! ତମ ମଉସା ସୁନା ରୂପାର ପିଆରା ନୁହଁନ୍ତି ଜୀବନଯାକ ନିଜେ, ନିଜ ଘରର ମୂଳଦୁଆ ଖୋଳିଥିଲେ ସେ । କଅଣ ଖୋଜୁଥିଲେ ସେ ମତେ କେବେ କହିନାହାଁନ୍ତି ମୁହଁ ଖୋଲି । ତେବେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ-ମାଟିତଳୁ ସେ ଖୋଜୁଥିଲେ କଅଣ ଗୋଟିଏ ପ୍ରମାଣ । ସେ ଇତିହାସରେ ପଣ୍ଡିତ ମଣିଷଟିଏ । ମାଷ୍ଟର ଲୋକ । ଜୀବନସାରା ଇତିହାସ ବହି ଘାଣ୍ଟୁଥିଲେ । ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିଲା ବେଳେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ପୁରେଇ ଦେଇଥିଲେ କଥା ପଦେ । ସେଇ କଥା ପଦିକ ବାଜିଆ କରିଦେଇଛି ତାଙ୍କୁ...”

ମୁହଁ ଲୁଚେଇଲେ ପଦ୍ମାବତୀ ପୁଣି ପଶତ ତଳେ ।

“କି କଥା ପଦଟିଏ ମାଉସୀ ?”, ଧରି ପକେଇଲା ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ହାତକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁନୟ ସହକାରେ ରାମକିଶୋର ।

ଚିତୁର ନିରବତା ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା । ମା’ ପକ୍ଷରୁ ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ଆମ ଘରର ନାଁ କଲାମ ଘର । ବାପାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକ କହିଥିଲେ- ଏ କଲାମ ଉପାଧି ଅଡ଼େଇ ହଜାର ବର୍ଷ ତଳର । ସେତେବେଳେ ଅଲାର କଲାମ ବୋଲି ଜଣେ ରଷି ଆଶ୍ରମ କରିଥିଲେ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନଦୀ କୂଳରେ ଯାହାର ପ୍ରାଚୀନ ନାଁ ଅନୋମା ନଦୀ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ କହେ- ଦିନେ ପାହାନ୍ତା ପହରେ ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ବସି ପହଞ୍ଚିଲେ ରାଜପୁତ୍ର ସିଦ୍ଧାର୍ଥ, ଗୌତମ । ପୂର୍ବ ରାତିରେ ସେ ଘରଛାଡ଼ି ଥିଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲା ସଜସ ଛନ୍ଦକ । ରାଜପୁତ୍ର ଗୌତମ ବିଶାଳ ଅନୋମା ନଦୀକୁ ଆଗରେ ଭେଟି ଘୋଡ଼ାକୁ ଓହ୍ଲେଇଲେ । କିଛି ସମୟର ଭାବବିହ୍ୱଳ ଆଖିରେ ନଦୀର ଅପର ତଟକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣାଗଲା, ‘ମୁଁ ଏଇ ଅନୋମା ପରି ହେବି ଦିନେ- ଏକ ବିଶାଳ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ।’ ପରେ ପରେ ବିହ୍ୱଳତା କଟିଗଲା ତାଙ୍କର । ଅନ୍ଧାରୁ ଝୁଲୁଥିବା ଖଡ୍ଗଟିକୁ କୋଷମୁକ୍ତ କଲେ । ସେ ଖଡ୍ଗର ନାଁ ବାପା କହନ୍ତି ‘ପ୍ରବଳାୟୁଧ’ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଏ ଖଡ୍ଗର ଅଂଶ ବିଶେଷ କୁଆଡ଼େ ପୂଜା ପାଉଛି ନରସିଂହପୁରଗଡ଼ ନିକଟ କୌଣସି ଆରଣ୍ୟକ ପୂଜାପୀଠରେ । ତାକୁ କୁହାଯାଉଛି ପ୍ରବଳା ଠାକୁରାଣୀ । ଛାଡ଼ ସେ କଥା । ଏବେ ରାଜପୁତ୍ର ଗୌତମ ସେଇ ଖଡ୍ଗରେ ନିଜ ମୁଣ୍ଡର ସୁନ୍ଦର କେଶରାଶିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଭାବେ କାଟି ପକେଇଲେ । ଖଡ୍ଗ ଓ ଅଶ୍ୱ ସହିତ ସଜସ ଛନ୍ଦକକୁ ଫେରେଇଦେଲେ । କହିଲେ, ‘ଛନ୍ଦକ ! ବାପାଙ୍କୁ ମୋର କହିବ- ମୁଁ ଆଉ ଫେରିବି ନାହିଁ । ଆଜିଠାରୁ ମୁଁ ସନ୍ନ୍ୟାସ ନେଲି ।’ ପରେ ପରେ ଗୌତମ ଖୋଜି ପାଇଲେ ଅନୋମା ନଦୀ ତଟରେ ଏକ ରଷି ଆଶ୍ରମ । ସେଇ ଆଶ୍ରମଟି ଥିଲା- ରଷି ଅଲାର କଲାମଙ୍କର । ଗୌତମ ଏ ରଷିଙ୍କର ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କଲେ । କିଛି ମାସ ବା କିଛି ବର୍ଷ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ ସେ ଅଲାର କଲାମ ରଷିଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ । ପରେ ବୃହତ୍ତର ସାଧନା ପାଇଁ ଅନୋମା ନଦୀ ପାରି ହେଇ ସେ ଗମନ କଲେ ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ । ଏ ସବୁ ଶୁଣିବି ମୁଁ, ମୋ ବାପାଙ୍କ ଠାରୁ । କିନ୍ତୁ, କଥା ପଡ଼ିବି

ବର୍ତ୍ତମାନ ବାପା ଆମ ଘର ମୂଳଦୁଆ ତଳେ କଅଣ ବା କେଉଁ ଅମୂଲ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସନ୍ଧାନ କରୁଥିଲେ । ଏଇ ତ ?”, ଅଟକି ରହିଲା ଚିତୁ ସେଇଠି, ସେଇ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପାଖରେ ।

ରାମକିଶୋର ମନଧ୍ୟାନ ଦେଇ ଶୁଣୁଥାଏ ଚିତୁର ଦୀର୍ଘ ବର୍ଷନାରୁ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ସମ୍ପର୍କରେ । ହଠାତ୍ ତା’ ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗ ହେଲା । ପଚାରିଲା ସେ, “କି ଅମୂଲ୍ୟ, ବସ୍ତୁ ସେ ? ନିଶ୍ଚୟ ସୂଚନା କିଛି ଦେଇଥିବେ ତମ ବାପା ?”

“ହଁ! ମୁଁ ଶୁଣିଚି ।”, ରମ୍ଭା ମିଶିଗଲା ଆଲୋଚନାତଳରେ । କହିଲା, “ବାପାଙ୍କଠୁଁ ଶୁଣିଚି ପିଲାଦିନେ । ଆମ ଗାଁର ନାଁ କାହିଁକି କେଶନଗର ହେଇଚି ସେଇକଥା ଅନେକଥର କହିଚି ସେ, ଯାହାଙ୍କୁ ଭେଟି ତାଙ୍କ ଆଗରେ ।”

ରାମକିଶୋର ଆଖି ଘୁରେଇଲା ରମ୍ଭା ଆଡ଼କୁ । ଗୋଟାଏ ଅଭୂତ ରଙ୍ଗବେରଙ୍ଗ ଗୋଷ୍ଠି ପିନ୍ଧି ରମ୍ଭା ଦିଶୁଥାଏ ସର୍କସ ଜୋକର ପରି । ହସିଲା ରାମକିଶୋର ସେ ଜୋକର ଟୋକାର ଭାବଭଙ୍ଗୀକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି । ରମ୍ଭା ତା’ ନିଜ ମୁଣ୍ଡବାଳକୁ ମୁଠାଟାଏ କରି ଧରିଥାଏ ଗୋଟାଏ ହାତରେ, ଆଉ ଆଉ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠି ଦୁଇଟାକୁ କଇଁଚି ଭଳି ଚଳଉଥାଏ ବାଳମୁଠାକ ତଳପଟେ ।

ତା’ର ସେ ଜୋକ୍ ବୁଝିପାରି ରାମକିଶୋର ପଚାରିଲା, “କଅଣ ସେ ? କଟାବାଳ ?”

“କ୍ଷେପ୍!” ବାଳ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଦି’ ହାତରେ ତାଳିମାରି ନାଟିଲା ରମ୍ଭା ।

“ନା-”, ମାଡ଼ିବସିଲା ଚିତୁ ରମ୍ଭାକୁ । ଠାଇକରି ଚାପୁଡ଼ାଟାଏ କଷି ଦେଲା ସେ, ସେଇ ଜୋକରଟୋକାର ଗାଲରେ । ରମ୍ଭା ଅପମାନିତ ହେଇ ପଳେଇଲା ବାହାରକୁ । ପଦ୍ମାବତୀ ଧଡ଼ପଡ଼ ହେଇ ଉଠିଗଲେ ରମ୍ଭା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ଦେଖିବାକୁ ।

ଚିତୁ ତା’ପରେ ରାମକିଶୋରକୁ ନିରୋଳାରେ ପାଇ କହିଲା, “ମତେ ଲାଗୁଚି- ତୋରମାନେ ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହଁନ୍ତି । ତମ ବାପା ବହୁ ବର୍ଷ ଧରି ମୋ ବାପାଙ୍କୁ ପଚାରିବା ଶୁଣିଚି ମୁଁ, ଝିଅ ବାହା ଦେଲା ବେଳକୁ ଏ ଘର ମୂଳଦୁଆ ତଳୁ ଯାହା ପୋତା ମାଲ ବାହାରିବ ସବୁତକ ଦେଇଦବ ଆମ ଘରକୁ ସମ୍ବୁଦ୍ଧି ଯୌତୁକରେ । ରାଜିନା ?”

ବାପା ହସୁଥିଲେ । କହୁଥିଲେ, “ସବୁ ଦେଇଦେବି । ଖାଲି ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ଦେବି ନାହିଁ ସମୁଦି । ସେ ଜିନିଷଟା ମୋର ବଂଶ ପରିଚୟ । ମତେ ସ୍ୱପ୍ନ ହଉଛି ବାରମ୍ବାର । ସ୍ୱପ୍ନରେ କିଏ ଜଣେ ଦିବ୍ୟ ପୁରୁଷ କହୁଛନ୍ତି ମତେ- ଖୋଳ ଖୋଳ ଆହୁରି ଖୋଳ । ବହୁତ ତଳେ ଅଛି ସେ ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ । ଗୋଟାଏ ପଥରର ବଡ଼ ଫରୁଆ ତା’ପରେ ଦେଖାଯାଏ ମତେ ସ୍ୱପ୍ନରେ । ସେ ଫରୁଆ ଖୋଳି ପକାଏ ମୁଁ ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନରେ । ଦେଖେ- ତା’ ଭିତରେ ଅଛି ଆହୁରି ଗୋଟାଏ ଫରୁଆ ତମ୍ବାର । ପୁଣି ସେ ତମ୍ବା ଫରୁଆ ଖୋଳି ଦେଖେ- ତା’ ଭିତରେ ଅଛି ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନର ଫରୁଆ । କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ବାହ୍ୟ ଆଭରଣ କେବଳ । ସେଇ ଆଭରଣ ତଳେ ସାଇତା ହେଇ ରହିଛି ଏ ବଂଶର ପରିଚୟ । ମୁଁ ମୋର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସକୁ କହୁଛି- ଅଲାର କଲାମ ମହର୍ଷି ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଆଦ୍ୟଗୁରୁ ଥିଲେ କେବଳ । କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ତାଙ୍କର ସେ ଶିଷ୍ୟଜଣକ ଯେ ଜଗତଗୁରୁ ହେବେ ଏ କଥା କ’ଣ ମହର୍ଷି ଅଲାର କଲାମଙ୍କୁ ଅଜଣା ଥିବ ? ତେଣୁ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିବେ ସେଇ ରାଜପୁତ୍ର ଗୌତମଙ୍କ ମସ୍ତକରୁ ପଡିତ ଦିବ୍ୟ କେଶରାଶିକୁ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରଙ୍କ ଗୋଚରାର୍ଥେ ସଞ୍ଚିତ କରିଥିବେ ସେଇ ଅମୂଲ୍ୟ ସନ୍ତକଟିକକୁ ରତ୍ନ ଫରୁଆରେ ! ସେତକ କେଶ ସନ୍ତକ ମୁଁ ଦେବିନାହିଁ ଯୌତୁକ ସାଥିରେ ଝିଅକୁ ମୋର । ଏ ସନ୍ତକ ମୋ ବଂଶର ପରିଚୟ ।”

ଛଳଛଳ ଆଖିରେ ଚିତୁ ମୁହଁରୁ ତା’ ବାପାଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନ ଏବଂ ସାରାଜୀବନ ବ୍ୟାପି ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନ ସନ୍ତାନ ବିଷୟରେ ସବିସ୍ତୃତ ବୟାନକୁ ଶୁଣୁଥାଏ ରାମକିଶୋର । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥାଏ ସେ । ମନେ ମନେ ତୁଳନା କରୁଥାଏ, ଚିତୁର ସ୍ୱପ୍ନବିଳାସୀ ବାପା ରଘୁନାଥଙ୍କ ସହିତ ତା’ ନିଜ ବାପା ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କୁ । ତୁଳନା ବି କରୁଥାଏ ଚିତୁର ମା’ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ସହିତ ତା’ ନିଜ ମା’ ନଳିନୀଙ୍କୁ । ସ୍ୱର୍ଗ ଆଉ ନରକର ପାର୍ଥକ୍ୟଟା କେତେ ବ୍ୟାପକ, କେତେ ବିପରୀତ ଉଭୟ ଉଭୟଙ୍କ ସ୍ଥିତିରେ, ତାହା ସତେକି ଜଳଜଳ ହେଇ ଦିଶିଯାଉଥାଏ ତାକୁ ।

ହଠାତ୍ ରାମକିଶୋର ପଚାରିଲା, “ତମେ ମୂଳରୁ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ କହିଥିଲ- ମନେ ପକାଅ ଚିତୁ । କହିଥିଲ- ଚୋରମାନେ ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହଁନ୍ତି ! କ’ଣ ତା’ ଅର୍ଥ ? ତମେ କ’ଣ ସନ୍ଦେହ କରୁଛ ମୋ ବାପାଙ୍କୁ ?”

ମିଟିମିଟି ହୋଇଗଲା ଚିତୁର ଆଖି । କିନ୍ତୁ ସେ ତା’ ମନରେ ଗୁଗୁରୁଗୁ ହଜୁଥିବା ବିରକ୍ତିଟିକୁ ଆଉ ବେଶୀ ସମୟ ଚାପିରଖି ପାରିଲା ନାହିଁ । କହିଲା,
 “ରାମ ! ଖରାପ ଭାବନା ମୋ କଥାକୁ । ମୋର ସନ୍ଦେହ ତମ ବାପା ସେତେବେଳେ ମତେ ବା ବାପାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଯାଉ ନଥିଲେ ଆମ ଘରକୁ । ନ ହେଲେ ପ୍ରତିଥର ସେ କାହିଁକି ଉଠୋଉଥିଲେ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ? ପ୍ରତିଥର ସେ ଯାଆନ୍ତି ଆମ ଘରକୁ କାଳେ ବାପା ତାଙ୍କର ସେଇ ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଅନୁସନ୍ଧାନରୁ କିଛି ଅମୂଲ୍ୟ ଜିନିଷ ସତରେ ପାଇଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଭୁଲ୍‌ତଳୁ- ଏଇ କଥାଟାର ଖବର ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ । ଖାଲି ସେତିକି ନୁହେଁ”- ଅଟକିଗଲା ଚିତୁ କଥା ମଝିରେ ।

“ତା’ ମାନେ ମୋ ବାପା ତମକୁ ବୋହୂ କରିବା ପ୍ରସଙ୍ଗଟା ଥିଲା ଗୋଟାଏ ଖାଲି ଆଳ ? ଅସଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ- ପୋତାଧନ ?” କଡ଼ ଲେଉଟେଇଲା ରାମକିଶୋର ଭଙ୍ଗା ବେତ ଚଉକି ଉପରେ । ଖୁବ୍ ଅସ୍ଥିର ହୋଇପଡ଼ିଲା ସେ ମଧ୍ୟ । ପୁରୁଣା ବେତ ଚଉକି ବୋଧେ ଦବିଗଲା ଠାଏ ତା’ ସିଟ୍ ତଳେ । କଡ଼କିନା ଶୁଭିଳା ଶବ୍ଦ ସେ ଚଉକିରୁ ।

“ସେ କଥା କହୁନାହିଁ ରାମ ! ମତେ ଭୁଲ୍ ବୁଝନା ଆସେ । ଏ କଥା ଉଠିସାରିଚି ଯେତେବେଳେ ମତେ ସଫାସଫା କହିଦେବା ଦରକାର ପଡୁଛି...”, ଚିତୁର ସ୍ବର ଶୁଭିଳା ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ । କଲେଜରେ ଷ୍ଟାଇକ୍ ଚାଲିଥିଲାବେଳେ ଯେମିତି ସେ କୋଉଠିଥିବ ହଠାତ୍ ଗହଳି ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ମାଇକ୍ ଧରି କେତେଟା ଯୁକ୍ତି ଏଭଳି ସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ବରରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ ଯେ ସେଥିରେ ନିଆଁ ଲାଗିଯାଏ ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ତାକୁ ଶୁଣିବାକୁ କାନେଇଥିବା ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ମନରେ । ସେଇଠୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ ଡାଇରେକ୍ଟ ଆକ୍ସନ୍ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର, ଅବିକଳ ସେଇ ନିଆଁ ଲଗା ସ୍ବରରେ ଚାର୍ଜ୍ କଲା ସେ, “ମତେ ଜଣା ଅଛି ରାମ ! ତମ ବାପା ଜଣେ ପୁଲିସ୍ ଅଫିସର ନୁହଁନ୍ତି ଖାଲି, ସେ ଚୋର ଧରନ୍ତି ନାହିଁ- ଚୋରମାନଙ୍କୁ ଲଗାନ୍ତି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିଜ କାମରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତମକୁ ପଚାରୁଛି ମୁଁ ?- ଆମ ଗାଁ ଘର ମୂଲଦୁଆ ତଳେ ଯାହା ସବୁ ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ସମ୍ପତ୍ତି ପୋତା ହେଇ ରହିଥିଲା ସେସବୁ ଚୋର ଦଳ ପୁରାପୁରି ଲୁଣ୍ଠନ କରି ସାରିଛନ୍ତି କି ନା ଏଇ କେତେ ମାସ ଭିତରେ ? ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ତମକୁ ପଚାରୁ ନାହିଁ ମୁଁ । ପଚାରୁଛି ଦେବମଉସାଙ୍କୁ !”

ଦିହରେ ନିଆଁ ଚରିଗଲା ରାମକିଶୋରର । ବେଶୀ ଗୁଡ଼ାଏ ଫୁଟାଣି
ମାରୁଥିବା ଝିଅଟାର ଗାଲରେ ଠାଏ କରି ଗୋଟାଏ ଆପଡ଼ ମାରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ
ହେଉ ହେଉ ଅଟକିଗଲା ତା’ ହାତ ।

ସେ ଉଠିପଡ଼ିଲା । ଝଡ଼ ଭଳି ବାହାରିଗଲା ଘର ଭିତରୁ ପଦାକୁ । ପରେ
ପରେ ଶୁଭିଳା ମଟରସାଇକେଲର କିକ୍ ସ୍ପାର୍ଟ ଶବ୍ଦ । ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ଧୂଳି
ଉଡ଼େଇ ଗଳିରାସ୍ତାରେ ଦୁଇ ବେଗରେ ଛୁଟିଲା ଗୋଟାଏ ମଟରସାଇକେଲ ।

ପଦ୍ମାବତୀ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ । ପଛେ ପଛେ ରମ୍ଭ । ଚିତୁର ଆଖିକାନ
ନାକ ମୁହଁର ରଙ୍ଗ ଦେଖି ପଦ୍ମାବତୀ ପଚାରିଲେ, “ପଲେଇଗଲା ? ତୁ ତାକୁ
କ’ଣ କହିଲୁ ନିଷ୍ଠେ ? ତୋର ଏ ପ୍ରକୃତି କେବେଠୁଁ ହେଲାଣି ଝିଅ ? କ’ଣ କହିଲୁ
ତାକୁ ?”

“କିଛି ନାହିଁ,” ହସିଲା ଚିତୁ । କିନ୍ତୁ ରାଗରେ ଗରଗର ହଉଥାଏ ସେ ।
“ତୋରର ପୁଅ ତୋର ।”, କହୁ କହୁ ଆହୁରି ଜୋରରେ ହସିଲା ସେ ।

॥ ଦଶ ॥

ରାମକିଶୋରର ମୁଣ୍ଡରେ ସେଦିନ କିଏ ସବାର ହେଉଗଲା ସତେକି !
 କୌଣସି ଦୈବାଶକ୍ତି ତାକୁ ପରିଚାଳିତ କଲାପରି ସେ ତା' ମତରସାଇକେଲକୁ
 ଛୁଟେଇଲା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିଗରେ । କଟକ-ପାରାଦୀପ ରାସ୍ତାରେ କିଛି ବାଟ ଯିବା
 ପରେ ସେ ଅତିକ୍ରମ କଲା ବିଦ୍ୟାଧରପୁର । ଏ ଅଞ୍ଚଳଟା ତା'ର ଅପରିଚିତ
 ନୁହେଁ । ବନ୍ଧୁମେଳରେ ଏଠାକୁ ସେ ଅନେକଥର ଆସିଥିଲା ସ୍କୁଲରେ
 ପଢ଼ିଲାବେଳେ । ସେତେବେଳେ ଥିଲା ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ବରକୋଳି ବଗିଚା ।
 ବଗିଚାଟା କାହାର ଜଣା ନଥିଲେ ବି ସେମାନେ ତା' ଭିତରକୁ ଅନାୟାସରେ
 ପଶୁଥିଲେ ଆଉ ମନଇଚ୍ଛା ଗଛରୁ ବରକୋଳି ତୋଳି ଖାଉଥିଲେ । କୋଳି ଗୁଡ଼ିକ
 ଖୁବ୍ ସୁଆଦିଆ- ଆକାରରେ ଲମ୍ବତା ଏଇ ମିଠା ବରକୋଳିକୁ ସେତେବେଳେ
 କୁଆଯାଉଥିଲା: କାଶାକୋଳି ।

ସେଇ ବଗିଚାଟାକୁ ଖୋଜିଲା ରାମ, ରାସ୍ତାର ବାଁପଟେ । ବଗିଚାଟା
 ଅବଶ୍ୟ ସେତେବେଳକୁ ଆଉ ନଥିଲା ସେଠି । ବର୍ଷ କେତେଟା ଭିତରେ ସ୍ଥାନଟା
 ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ, ଆଉ ତା' ସ୍ଥାନରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକୁଥାଏ କୌଣସି
 ଏକ ସରକାରୀ ସଂସ୍ଥା । ସେଇ ସଂସ୍ଥାର ନାମଫଳକ ଲଗାଯାଇଥିବା ଫାଟକକୁ

ଅତିକ୍ରମ କଲା ରାମର ମଟରସାଇକେଲ ଦୁଇ ବେଗରେ । କିଛି ଦୂରରେ ସେ ଭେଟିଲା ଗୋଟିଏ ଛୋଟ କରନାଲର କଲଭର୍ଟ । ଏ କରନାଲ ବାହାରିଆଏ ରାସ୍ତାର ଡାହାଣ ପାଖରେ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବେ ଗତି କରୁଥିବା ଏକ ବଡ଼ ହାଇଲେଭଲ୍ କେନାଲରୁ ।

ବିନା କାରଣରେ ରାମର ମଟରବାଇକ୍ ଏଥର ଆପଣା ରାସ୍ତା ଆପେ ଖୋଜିନେଲା ଭଳି ମୁହେଁଇ ଚାଲିଲା ସେଇ କଲଭର୍ଟ କଡ଼ପଟେ ଏକ ସରୁଆ ଉଚ୍ଚାରାସ୍ତାରେ, ବାଁପଟକୁ । କଟକ-ପାରାଦୀପ ରାସ୍ତା ଛାଡ଼ି ମଟରସାଇକେଲ୍ ଉତ୍ତରାଭିମୁଖେ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ବାଟ କଟା ରାସ୍ତାରେ ଛୁଟିଲା ପରେ ସାମନାରେ ଭେଟିଲା ଏକ ମସ୍ତବଡ଼ ଉଠାଣି । ସେଇ ଉଠାଣି ଉପରକୁ ଉଠିଚାଲିଗଲା ଦ୍ଵିଚକ୍ର ଯାନଟା ରାମର ଅନାୟାସରେ । ଏ ଯାନଟା ବାସ୍ତବିକ ଥିଲା ଦ୍ଵିତୀୟ ବିଶ୍ଵଯୁଦ୍ଧ ବେଳେ ସାମରିକ ବାହିନୀ ଦ୍ଵାରା ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସାତ ହର୍ଷପାୱାରର ମଟରସାଇକେଲ୍ । ରାମର ବାପା ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷ ହେବା ପରେ ଏଇ ମଟରସାଇକେଲକୁ ନିଲାମ ଧରିଥିଲେ କୌଣସି ଅଫିସିଆଲ୍ ଅକ୍ସବର୍ନ୍ ସେଲ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ । ଆଉ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ ପୁଅକୁ- ରାମ ସ୍କୁଲ ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାର ସଂକଳ୍ପରେ ସିଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ସମ୍ଭାବ ଶୁଣିଲା ପରେ ।

ନଦୀବନ୍ଧ ଶୀର୍ଷକୁ ଆରୋହଣ କଲା ରାମର ମଟରବାଇକ୍ । ହଠାତ୍ ଏକ ବ୍ୟାପକ ଦିଗନ୍ତର ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନରେ ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ମଟରବାଇକ୍ରେ ଆରୋହୀ । ତା’ କଣ୍ଠରୁ ସେତିକିବେଳେ ନିର୍ଗତ ହେଲା ଏକ ମନ୍ତ୍ରବତ୍ ଧ୍ଵନି ।

“ଅନୋମା ! ଅନୋମା ! ଅନୋମା !”

ବାରମ୍ବାର ଏଇ ମନ୍ତ୍ରବତ୍ ଧ୍ଵନିକୁ ଯନ୍ତ୍ରବତ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାପରେ ରାମର ଅବଚେତନରୁ ଜାଗ୍ରତ ହେଲା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚେତନା । ଏଇ ଚେତନା ଏଯାବତ୍ ଅବଦମିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ତା’ ମସ୍ତିଷ୍କର କେଉଁ ରସାତଳରେ କେଜାଣି ! ହଠାତ୍ ସେ ବୁଝିପାରିଲା କେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ସେ ବାହାରି ଆସିଛି, ଏଭଳି ଏକ ଅଜଣା ଅଚିହ୍ନା ରାସ୍ତାରେ ଆଉ କେଉଁଠି ଶେଷ ହେବ ତା’ର ଏଇ ଦୈବୀ ପ୍ରେରିତ ଯାତ୍ରାପଥ ।

ବାସ୍ତବିକ ରାମକିଶୋରର ଧାରଣା ନଥିଲା ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସେ ଯାଉଛି କୁଆଡ଼େ ? କାହିଁକି ? କିନ୍ତୁ, ତା’ ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ନିଆଁ ତଥାପି ଦିକ୍‌ଦିକ୍ ହେଇ ଜଳୁଥାଏ । ଝିଅଟାର ବହୁପକ୍ଷ ସେ ଯେତିକି ଯେତିକି ଭୁଲିଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥାଏ ସେତିକି ସେତିକି କୁହୁଳା ଧୂଆଁ ତଳୁ ନିଆଁର ଜିଭ ଲମ୍ବି ଲମ୍ବି ଆସୁଥାଏ ତା’ ଆଡ଼କୁ, ଚାଟି ପକାଉଥାଏ ତାକୁ । ବାସ୍ତବିକ ଭୀଷଣ ଆହତ ହେଉଥିଲା ସେ ଚିତୁର ନିଷ୍ଠୁର ଇଙ୍ଗିତରେ । ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଥାଏ ତା’ର ସେଇ ମାରାତ୍ମକ ଦୃଶ୍ୟ-ଆଉ ସେ ଫାୟାରବ୍ରାଣ୍ଡ ଝିଅଟାର ଅଭିଯୋଗ ତା’ ବାପା ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ବିରୋଧରେ- “ତମ ବାପା ଜଣେ ପୁଲିସ୍ ଅଫିସର ନୁହଁନ୍ତି ଖାଲି, ସେ ଚୋର ଧରନ୍ତି ନାହିଁ- ଚୋରମାନଙ୍କୁ ଲଗାନ୍ତି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିଜ କାମରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତମକୁ ପଚାରୁଛି ମୁଁ- ଆମ ଗାଁ ଘର ମୂଳଦୁଆ ତଳେ ଯାହା ସବୁ ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ସମ୍ପତ୍ତି ପୋତା ହେଇ ରହିଥିଲା ସେ ସବୁକୁ ଚୋର ଦଳ ପୁରାପୁରି ଲୁଣ୍ଠନ...”

ରାମକିଶୋର ଜୋରରେ ଆକୃଳିରେଟର ମୋଡ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲା-ଗାଡ଼ିବାକୁ ମହାନଦୀ ବନ୍ଧରେ ଦୁଇ ବେଗରେ ଛୁଟାଇଦେବାକୁ ଚିତୁର ଗାଁ ଅଭିମୁଖେ । କିନ୍ତୁ, ସେ ଗାଁଟା କେଉଁଠି, କେତେଦୂର ମହାନଦୀ ବନ୍ଧେ ବନ୍ଧେ ପୂର୍ବାଭିମୁଖୀ ହେଇ ଛୁଟିଗଲେ ପହଞ୍ଚିହେବ ସେଠି- ସେ ବିଷୟରେ ତା’ର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧାରଣା କିଛି ନଥିଲା । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସେଇ ଝିଅଟି ମୁହଁରୁ ତାଙ୍କ ଗାଁର ନାଁ ଆଉ ତା’ର ଅବସ୍ଥିତି ମହାନଦୀର ନିମ୍ନାଂଶ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା କୁଳରେ ଶୁଣି ଶୁଣି ଯେଉଁ ସ୍ୱପ୍ନ ସବୁ ଦେଖିସାରିଥାଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରିଚାଳିତ ହେଉଥାଏ ଖାଲି । ପୁଣି, ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନ ତା’ ମୁହଁରେ କୁହାଯାଉଥାଏ ସେ ସବୁ ଅଭୁତ ଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ କେତେଟାକୁ-

“ଅନୋମା ! କେଶପୁର ! ଅଲାର କଲାମା !” ଇତ୍ୟାଦି । ୧୯୫୦ ମସିହା ପାଖାପାଖି ଏକ ସମୟରେ ମହାନଦୀ ବନ୍ଧରେ ମଟର ସାଇକେଲ୍ ଚଳେଇବା ଯେ ଏକ ତନ୍‌କୁଣ୍ଡିତ୍ରରାୟ ବୀରବର ଚରିତାର୍ଥତା ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନଥିଲେ ବି ପୁଲିସ୍ ଅଫିସର ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ରାମକିଶୋର ଭଳି ସ୍ୱାଭିମାନୀ ଯୁବକ ପାଇଁ ତାହା ହିଁ ଥିଲା ସାଧ୍ୟ ସାଧନା ଏବଂ ଏକ ଜୀବନମରଣ ସମସ୍ୟାର ଆହ୍ୱାନ ! ସେ ତା’ର ପ୍ରେମର କରାପାଷା ପ୍ରଦର୍ଶନରୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏକ ତାବ୍ର ଆବେଗକୁ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଜିତ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ନେଇ ସିଧା ବାହାରି

ଆସିଥିଲା- ସେଇ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ନଳା କଡ଼ପଟେ ଚାଳଛପର ଘରଟା ଭିତରୁ ଏକମୁହାଁ ଆଉ ତା’ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା- ରଘୁନାଥଙ୍କ ଗାଁ କେଶନଗରରେ ପହଞ୍ଚିବା । ସେଠାକୁ ତା’ର ଏପରି ଏକମୁହାଁ ଧାଇଁଯିବାର ଅନୁପ୍ରେରଣା ମୂଳରେ ଅବଶ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଜଣେ ପ୍ରେମିକ ପୁରୁଷର ଶୁଦ୍ଧ ଆବେଗଟି କେବଳ କାର୍ଯ୍ୟରତ ନଥିଲା, କାର୍ଯ୍ୟରତ ଥିଲା ତା’ର ସ୍ବାଭିମାନ- ଯେ ତା’ କାନରେ ବରାବର ଚିକ୍କାର କରିଚାଲିଥିଲା, “ରହ ! ଅପେକ୍ଷା କର ! ମୁଁ ନିଜ ଆଖିରେ ନ ଦେଖିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଅଭିଯୋଗକୁ ତମର ଏତେ ଶୀଘ୍ର ସ୍ବାକାର କରିନେଇ ପାରିବିନି ଚିତୁ ! ତମେ ମୋ ବାପାଙ୍କ ଚରିତ୍ର ସଂହାର କରିପାରିବ ନାହିଁ ଏତେ ସହଜରେ । ହଁ, ସେ ଜଣେ ନିଷ୍ଠୁର ସୁବିଧାବାଦୀ ମଣିଷ ହୋଇଥାଇ ପାରନ୍ତି । ତମ ବାପା ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କୁ ଥରକୁ ଥର ଦଣ୍ଡିତ କରି ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରିଥାଇ ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ, ସେ ଜଣେ ସଜା ପୋଲିସ ଅଫିସର ବ୍ରିଟିଶ ଯୁଗର । ସେ ଆଦୌ ସେଭଳି ନିମ୍ନରୁଚିର ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହନ୍ତି ଯେ, ତମକୁ ବୋହୂ କରିନେବା ଆଳରେ ଲୋଲୁପଦୃଷ୍ଟି ପକେଇଥିବେ- ତମ ବୁନିୟାଦିକୁ ସମୂଳେ ଲୁଣ୍ଠନ କରି, ତମ ଘର ମୂଳଦୁଆ ଚୋରଙ୍କ ହାତରେ ଖୋଲେଇ ନେଇ ପୋତାଧନକୁ ଆଖେଇବା ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି ମୋ ତାତି ମମି ! ଜାଣିରଖ ଏକଥା ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ! ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରୁଚି- ଏଇ ମହାନଦୀର ପାଣିକୁ ଚାହିଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରୁଚି- ଯଦି କସ୍ତୁନକାଳେ ତମ ଅଭିଯୋଗ ସତ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ତେବେ ଏଇ ମହାନଦୀ ପାଣିରେ, ଯାହାକୁ ତମେ କହ ପବିତ୍ର ବୈଦିକ ନାଁରେ ଅନୋମା ନଦୀ, ସେଇ ନଦୀ ଜଳରେ ଝାସ ଦେଇ ମୋ ବାପାଙ୍କ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କରିବି । କରିବି କରିବି ! ଏ ମୋର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ! ମନେରଖ ଚିତୁ ! ତ୍ରିବାର ସତ୍ୟ କରୁଚି ମୁଁ... ।”

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ରାମକିଶୋର ମହାନଦୀ ବନ୍ଧେ ବନ୍ଧେ ସମସ୍ତ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଅତିକ୍ରମ କରି ମଟରସାଇକେଲ୍ ନେଇ ପହଞ୍ଚିଲା ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ଗାଁ କେଶନଗରରେ । ସେଠି ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ତା’ର ପ୍ରଥମ କାମ ଥିଲା ସେଇ ଘରଟାର ସନ୍ଧାନ ନେବା, ଯାହାକୁ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକେ ଦୂରରୁ ଆଜୁଠି ଦେଖେଇ ଚିହ୍ନେଇ ଦେଇଥିଲେ, ଆଉ, ଗୋଟାଏ ମଟରସାଇକେଲ୍ ଚଢ଼ାଳି ଚୋକାକୁ ସରୁଆ ନଈ ବନ୍ଧ ଉପରେ କୋରରେ ଗାଡ଼ି ଚଳାଉଥିବା ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଇ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଠରାଠରି ହେଇ କ’ଣ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ କେଜାଣି ।

ସେମାନେ ଦେଖିଲେ- ରଘୁନାଥଙ୍କ ଭଙ୍ଗାଘର ଆଗରେ ମଟରସାଇକେଲଟା ଅଟକିଲା । ଜଣେ କିଏ କହିଲା, ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ, “ମନେ ନାହିଁ? ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ଗୋଟାଏ ଘୋଡ଼ା ଆସୁଥିଲା ଏଇ ନଈ ବନ୍ଧେ ବନ୍ଧେ କଟକ ଆଡୁ? ଘୋଡ଼ାଟା ଅଟକୁଥିଲା ଏଇଠି?”

“ହଁ ତ ! ଆମେ ପିଲା ହେଉଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଘୋଡ଼ା ଆମ ପେଟ ଅପୂର୍ବ । ଆମେ ଦଉଡ଼ି ଆସୁଥିଲେ ଘୋଡ଼ା ଦେଖିବାକୁ । ଏଇଲେ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଯୁଗ ସରିଗଲା । ଆସିଲା ମଟରସାଇକେଲ ଯୁଗ । ଆରେ ଏ ବାବୁଟା କିଏ କିରେ ? ରଘୁନାଥ ତିହ ଆଗରେ ଓହ୍ଲେଇଲା କିଆଁ ଗାଡ଼ିରୁ ? କ’ଣ ଦେଖୁଚି ସେଠି?”, ଅନ୍ୟ ଜଣକ କୌତୁହଳ ପ୍ରକାଶ କଲା ଅଜ୍ଞାତ ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କ ପ୍ରତି ।

“ଆଉ, କ’ଣ ଅଛି ସେଠି ଦେଖିବାକୁ ? ମାଷର ତ ବାବାଜି ହେଇ ପଳେଇଲା । ତା’ ପିଲାକୁରୁୟ ତ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ରହିଲେଣି କଟକରେ । ଆଉ, ଘରଟାକୁ ତ ଭୁସୁଡ଼େଇ ପକେଇଲେ ଡକାୟତମାନେ । ମୂଲଦୁଆ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ତଡ଼ାତଡ଼ି କରି ବୋହିନେଇ ପଳେଇଲେ, ଯେ ଯାହା ପାଇଲା । ଆଉ, କ’ଣ ଅଛି ସେଠି ଦେଖିବାକୁ ? ଚୋପା ! କ’ଣ ଦେଖୁଚି ସେ ବାବୁଟା- ଏମିତି ନଇଁପଡ଼ି, ଆଣ୍ଟେଇ, ଗୁରୁଣ୍ଡି ଗୁରୁଣ୍ଡିକା ? ଆହୁରି କିଛି ମାଲ ରହିଯାଇଛି କିରେ ମାଟିତଳେ ? ଚୋର ଡକାୟତମାନଙ୍କୁ ମାଟିତଳେ ପୋତାମାଲ୍ କ’ଣ ବାସ୍ନା ହୁଏ ନା କ’ଣ ବା !”

ଏଇଭଳି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଥାଏ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ । ସେଥିରୁ କିଛିକିଛି ଛିଟା ପଡୁଥାଏ ରାମକିଶୋରର କାନରେ । କିନ୍ତୁ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିପାରି ନଥାଏ ଘଟଣାସ୍ଥଳରୁ । କେବଳ ଦେଖୁଥାଏ ଗୋଟାଏ ମସ୍ତବଡ଼ ତିହ ଉପରେ ଛୋଟ ପାହାଡ଼ ଭଳି କୁଡ଼କୁଡ଼ ମାଟି ଇଟା ପଥର ଜମିଥାଏ ଠା ଠା । ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭଳି ଗାତ ଦିଶୁଥାଏ ମାଟି ଭିତରକୁ ମୁହେଁଇଲା ଭଳି । ସେଇ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରକୁ ଅନେଇଲେ ଦିଶୁଥାଏ କଳା କିର୍କିର୍କ ଅନ୍ଧାର !

ରାମକିଶୋରର ମନେପଡ଼ିଲା । ତିରୁ ମୁହଁରୁ ଥରେ ଶୁଣିଥିଲା ସେ- ଦିନେ ଏମିତି ଗୋଟାଏ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରୁ ବାହାରିଥିଲା ସେଇ ଜାପାନୀ ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ ।

ଦ୍ଵାରଦ୍ଵାର ଗୁପ୍ତଚର ସନ୍ଦେହରେ ତା’ ବାପା ଆରେଷ୍ଟ କରିଥିଲେ ଲୋକଟାକୁ । ଆଉ ସାଙ୍ଗରେ ରଘୁମାଷ୍ଟରକୁ । କାରଣ ମାଷ୍ଟ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇଥିଲେ ସେ ଗୁପ୍ତଚରକୁ- ସେଇ ଅଭିଯୋଗରେ । କିନ୍ତୁ, ତଦ୍ଵାରା ନିଜ ବାପା ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ କୌଣସି ଭୁଲ୍ ସେତେବେଳେ ଧରି ନଥିଲା ରାମ, ଯାହା ଅକ୍ଷମଣୀୟ । ପୁଲିସ୍ ଅଫିସର ଭାବେ ସେ ତାଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିଥିବେ ନିଶ୍ଚୟ- ଭାବି ନେଇଥିଲା ରାମକିଶୋର ।

କିନ୍ତୁ, ଚିତୁର ସେଇ ଅଭିଯୋଗ ଯେ, ରାମକିଶୋରର ଡାଡି ଜଣେ ଚୋରାମାଲ୍ ଗ୍ରାହକ ଆଉ ଚୋର ତକାୟତମାନଙ୍କୁ ଲଗାଇ ସେ ଚୋରି କରି ନେଇଯାଇଛନ୍ତି ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ବୁନିୟାଦି ପୋତାମାଲ୍- ଏହା ଥିଲା ଏକ ଅକ୍ଷମଣୀୟ ଆକ୍ଷେପୋକ୍ତି ତା’ ଡାଡିଙ୍କ ଚରିତ୍ର ପ୍ରତି, ଯାହାକୁ ବରଦାସ୍ତ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ଆଦୌ ।

ରାମକିଶୋର ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରୁ ମୁହଁ କାଢ଼ି ଅନେଇଲା ତା’ ପଛକୁ । ଚମକି ପଡ଼ିଲା ସେ ଭୂତ ଦେଖିଲା ଭଳି । ତା’ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଅରହର ହୋଇଗଲା । ଉଠିପଡ଼ିଲା ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ । ବଡ଼ପାଟିରେ ପଚାରିଲା, “ହୁ ଦ ହେଲ୍ ଯୁ ଆର୍ ? କୋନ୍ ହେ ତୁମ୍ ? କ’ଣ ଖୋଜୁଛ ଏଠି ?”

କଲା ମତମତ ତାଳଗଛ ଭଳି ଡେଙ୍ଗା ଭୟଙ୍କର ଚେହେରାର ଭୂତଭଳି ମଣିଷଟା ଅଣ୍ଟା ପାଖରୁ ଲଟକି ପଡ଼ିଲା ରାମକିଶୋରର ମୁହଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ସେଇଠୁ ଦି’ଭାତି ପାନଖୁଆ କଲାକଲା ଦାନ୍ତ କାଢ଼ି ଓଲଟି ପଚାରିଲା, “ତୁମେ କିଏ ହୋ ବାବୁ ? କ’ଣ ଉଣ୍ଟୁଛ ସେଠି ? ରଘୁମାଷ୍ଟରର ପୋତା ମାଲ୍ ? ଚାଲ ଆନାକୁ ! ଭଲେ ଭଲେ ଯିବ ନା ଘୋସରା ହବ ?”

ରାମକିଶୋର ଦିହରୁ ଅଶ୍ଵାସୀଳ ପରସ୍ତେ ନିଗିଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ତତାପି ମୁହଁ ଭଡ଼ଙ୍ଗ ଦେଖେଇ କହିଲା ସେ, “ମତେ ଚିହ୍ନିତ ? ମୁଁ ପୋଲିସ୍ ଡି.ଆଇ.ଜି. ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଦାସଙ୍କ ପୁଅ । ମତେ ଆନା ଦେଖାଉଛ ? କହ ! କିଏ ତୁମେ ? ନହେଲେ-”

ଆଖି ପିଛଳାକେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ସତ୍ୟ ଅସଲ ବାସ୍ତବ ରୂପକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଇଗଲା । ତାଳଗଛ ପାଲଟି ଗଲା ପାଦତଳର ଦୁବ ।

ଲୋକଟା ସିଧା ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା ରାମକିଶୋରର । ଏହାପରେ ଦଫାଦାର ରାଜୁ ଜେନାଠୁଁ ବୟାନ ଆଦାୟ କରିବା କଷ୍ଟକର ନଥିଲା ଆଦୌ ।

ରାଜୁ ଜେନା ଡରିମରି ବୟାନ ଦେଲା- “ହଜୁର ! ବଡ଼ସାହେବ ଖୋଦ୍ ଆସିଥିଲେ ସରଜମିନ୍ ତଦନ୍ତକୁ । ତକାୟତମାନେ ଆଉ ଭଙ୍ଗା ଖପରା ଖଣ୍ଡେ ବି ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଯାଇ ନାହାଁନ୍ତି ଭୁଇଁତଳେ । ବଡ଼ ସାହେବ ହୁକୁମ ଦେଇଛନ୍ତି । ଥାନାବାବୁ ଚଳେଇଛନ୍ତି ଇନ୍କୁଆରି ।”

“କୋଉ ବଡ଼ ସାହେବ ? ମୋ ବାପା ? ସେ ଏଠିକି ଆସିଥିଲେ ? କେବେ ?” ରାମକିଶୋରର ଦେହରୁ ଝାଳ ମରିଯାଇଥିଲା । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁସ୍ଥ ମନେ କରୁଥାଏ ଅନେକଟା

ଦଫାଦାରଠୁଁ ଜମାନବନ୍ଦୀ ନେଇ ଚାଲିଲା ରାମକିଶୋର ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନର । ତା’ର ଶେଷ ପ୍ରଶ୍ନଟା ଥିଲା, “ତମେ କହୁଛ ଗୋଟାଏ ପଥର ଫରୁଆ ଖାଲି ଖୋଲାରେ ପଡ଼ିଥିଲା ଏଠି ବାହାରେ ?”

“ଆଜ୍ଞା ହଁ । ସେ ଫରୁଆଟାକୁ ଜବତ କରିଛି ପୁଲିସ୍ । ଆମ ଥାନାବାବୁଙ୍କ ହିସାଜତ୍ରେ ଅଛି ସେ ମାଲ୍ ସାର୍ । ଚାଲନ୍ତୁ ଦେଖିବେ....”, ଦଫାଦାର ରାଜୁ ଜେନାର ସେଇ ଶେଷୋକ୍ତ ଜମାନାବନ୍ଦୀ ଶୁଣିଲା ପରେ ରାମକିଶୋରର ସାରା ଦେହ ପୁଣି ଝାଲେଇଗଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅନ୍ଧାର ଘନୀଭୂତ ହେଉଥାଏ । ରାମକିଶୋର ମଟରସାଇକେଲରେ କିକ୍ ମାରି ଇଞ୍ଜିନ୍ ଷ୍ଟାର୍ଟକଲା । ହେଉଲାଭର୍ ଅନ୍ କଲା ।

ହଠାତ୍ ଏକ ଅଭୂତ ରଙ୍ଗିନ ଛବି ଛପରେ ହେଉ ଲାଇଟ୍‌ର ତୋଫା ଆଲୁଅ ପଡ଼ିଲା । ଛବିଟା ଗୋଟାଏ ଭଙ୍ଗା ମାଟିକାନ୍ତ ଉପରୁ ରାମକିଶୋରକୁ ସତେକି ହାତଠାରି ଡାକୁଥାଏ । ଇଞ୍ଜିନ୍ ଚାଲୁରଖି ସେ ଚାଲିଲା ସେଇ ଦିଗରେ ଛବିଟି ପାଖକୁ । କୁଡ଼କୁଡ଼ ମାଟି, ଇଟା, ପଥର କୁଦ, ଖାଲ ଖମା ତେଇଁ ସେ ପହଞ୍ଚିଲା ସେଠି ।

ଭଙ୍ଗା ମାଟି କାନ୍ଥଟା ବର୍ଷା ପାଣି ଖାଇ ଅନେକଟା ମିଲେଇ ଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ତା’ର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ତଥାପି ଥାଏ ଆପତତଃ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ । ତା’ରି ଉପରେ

ଅଙ୍କା ଯାଇଥିଲା ସେ ରଙ୍ଗିନ ଛବିଟି । ରଙ୍ଗସବୁ ଫିକା ଧରାଯାଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତା'ର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହେଉଥାଏ ତଥାପି ।

ଏ ଛବିଟି ଥିଲା ରଘୁନାଥଙ୍କର ସାବକ ମଠବାଡ଼ି ଭଳି ପୁରୁଣା ଯୁଗର ଘରର ଏକ ସ୍ଥାନିକା ମାତ୍ର ।

ଛବିରେ ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ବୟସ୍କମାନ ଅଶ୍ବର ମଞ୍ଚକବିହୀନ ଶରୀରଟି ସ୍ପଷ୍ଟ ଦିଶୁଥାଏ । ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତୀକ୍ଷମାନ ହେଉଥାଏ ସୁଠାମ ସୁନ୍ଦର, ରାଜପୁତ୍ର ଭଳି ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛଦରେ ଆବୃତ ଜଣେ ବୀରପୁରୁଷର ଆବଶ୍ୟ ପ୍ରତିରୂପ । ରାଜପୁତ୍ର ଧରିଥାଏ ତା'ର ଗୋଟାଏ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଖଡ୍ଗ । ଆଉ ହାତରେ ସେ ମୁଠେଇ ଧରିଥାଏ ତା' ନିଜ ମଞ୍ଚକର କେରାଏ ଲମ୍ବାବାଳ ! ଛବିର ନିର୍ମାଣଟି ମାଟି ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇଥାଏ । ଏ ଛବିର ପୃଷ୍ଠଭୂମି- ସେଇ ବିରାଟ ମାଟି କାନ୍ଥଟା ଗୋଟାଏ ଅଧା ବୁଡ଼ି ଯାଇଥିବା ସାମୁଦ୍ରିକ ନୌକା ପରି ଭୂଇଁ ଆଡ଼କୁ ଅଣେଇ ହେଇ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ରାମକିଶୋର ଉପରେ ସେଇ ଭଗ୍ନ ନଗ୍ନ ଭୂଲୁଣ୍ଡିତ ଛବିର ପ୍ରଭାବ କିଭଳି ପଡ଼ିଲା ତା'ର ପ୍ରମାଣ ତାକୁ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ- ତା' ପାଖେ ପାଖେ ତାକୁ ସରଦାର ଭଳି ଖଡ଼ା ପହରା ଦଉଥିବା ଦଫାଦାର ରାଜୁ ଜେନାକୁ । ସେ କେବଳ ଏକ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ବାସ ପକାଇଲା । ମଟର ସାଇକେଲ୍ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିଲା ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ।

ରାତିଅଧ ସୁଧା ସେ ପହଞ୍ଚିଲା ଘରେ ।

॥ ଏଗାର ॥

ପରଦିନ ବ୍ରେକଫାଷ୍ଟ ଟେବୁଲରେ ବାପ ପୁଅଙ୍କ ଝଗଡ଼ା ଏକ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚିବ- ଏକଥା ରାମକିଶୋରକୁ ଜଣାଥାଏ ସମ୍ଭବତଃ । ତେଣୁ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥାଏ ସେ ନିଜକୁ ରାତିସାରା । ସାରାରାତି ଅନିଦ୍ରା ରହି ସେ କେବଳ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥାଏ, କେମିତି ପୂର୍ବାକାଶରେ ସିନ୍ଦୂରା ଫାଟିବ ।

ସିନ୍ଦୂରା ଫାଟିଲା ।

ଶେଯରୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା ରାମକିଶୋର । ବାଧୁରୁମ୍ରେ ପଶିଯାଇ କବାଟ କିଲିଦେଲା ଭିତରୁ । ଦଶମିନିଟ୍ ପରେ ସେ ପୁଣି ବାହାରି ଆସିଲା । ଡ୍ରୋସ୍ ବଦଳାଇଲା । ଜୋତା ପିନ୍ଧିଲା । ଅଣ୍ଟାରେ ଚଉଡ଼ା ବେଲ୍ଟ ଏବଂ ବେଲ୍ଟହାଙ୍କରୁ ବାଛି ଜୋରରେ କମର କଷିଲା । ଏହାପରେ ସେ ବାହାରିଗଲା ତା' ବେଡ୍‌ରୁମ୍‌ରୁ । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଲମ୍ବା ବାରଣ୍ଡାରେ ମାର୍ଚ୍ଚ କଲା ସେ ଏମୁଣ୍ଡ ସେମୁଣ୍ଡ ଏମୁଣ୍ଡ । ତା'ର ବୁର୍, ଶରୀରରେ ଘର ଭିତରର ଶାନ୍ତ ପ୍ରଭାତୀ ବାତାବରଣ କେତେଦୂର ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଥିଲା, ସେଥିପ୍ରତି ଆଦୌ ସଜାଗ ନଥାଏ ସେ ଆଜି । କୌଣସି ଏକ ଅସମ୍ଭବକୁ ସମ୍ଭବ କରିବାର ମାନସିକ ଦୃନ୍ଦ୍ରେ ଆଉଟୁ ପାଉଟୁ ହେଇ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଚାଲିଥାଏ ସେ ।

ବାରଣ୍ଡାରେ ଦୁମଦମ୍ ବୁର୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଗାର୍ଡ କ୍ଲାଚର୍ସ ଆଡୁ ଡାର୍‌ମ୍ୟାନ୍ ଆଖି ମଳି ମଳି ଆସିଲା । ପୋଷା ଆଲ୍‌ସିସିଆନ୍ ‘ଜନିଓକର’ ନିଦୁଆ ଡାର୍‌ମ୍ୟାନ୍‌କୁ ଠେଲିଦେଇ ଆଗ ପହଞ୍ଚିଗଲା ରାମକିଶୋର ପାଖରେ । ଜନି ଗୋଟାଏ ଆଲ୍‌ସିସିଆନ୍ କି ମେଣ୍ଟା ଏ ନେଇ ସମୟ ସମୟରେ ସନ୍ଦେହ ହୁଏ ରାମକିଶୋରର । କାରଣ ଗଲା ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ସେ ହୁଏତ, ଦଶ ଅରବୁ ବେଶୀ ଭୁକାଭୁକି କରିନାହିଁ ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରେ ସେ, ସେଇ ପୁଲିସ କୁକୁରଟା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତା’ ଡାଡିଙ୍ଗ ପାଖରେ । ତାତି ତା’ର ଏ ପିଲାଳିଆ ଅଭିଯୋଗରେ ହସନ୍ତି । କହନ୍ତି, “ଏ ଜାତିର କୁକୁରମାନେ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଟ୍ରେନିଂ ନେଇଛନ୍ତି । ଏମାନେ ବୃଥାରେ ପାଟିତୁଣ୍ଡ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମାଲିକିଏ ଦୂରରୁ ‘ଜନିଓକର’ ଡମର ବ୍ୟାଡ୍ ଇଣ୍ଟେନ୍‌ସନକୁ ଶୁଣି ଜାଣିପାରିବ । ସେଭଳି ବ୍ୟାଡ୍ କ୍ୟାରେକ୍ଟରକୁ ଜନି ଅତି ଭଦ୍ର ଭାବେ କ୍ୟାପଟର୍ କରିନେଇ ପାରିବ ବୁଝାଏ ରକ୍ତ ବୋହିବାକୁ ନ ଦେଇ ତା’ ଭିକ୍ଟମ୍ ।”

ରାମକିଶୋରର ବିଶ୍ବାସ ନଥାଏ ଡାଡିଙ୍ଗ ଅଥବା ପ୍ରଶଂସାରେ, ଏ ମେଣ୍ଟା ଜନିଓକରର । ଜନି ବି କପ୍ପିନକାଳେ କୌଣସି ବ୍ୟାଡ୍ କ୍ୟାରେକ୍ଟରକୁ ଆଗତୁରା ଉପରେ ପଡ଼ି କ୍ୟାପଟର୍ ବା କ୍ୟାପ୍ଟିଭେଜ୍ କରିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦର୍ଶାଇ ନାହିଁ ଏ ଘରେ ଆସି ରହିବା ପରଠାରୁ । ତା’ର ଅର୍ଥ ଏ ଘରେ ବା ଆଖପାଖରେ, ଏକ ମାଲିକ ବ୍ୟାସାର୍ଷ ବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ବୃତ୍ତର ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବ୍ୟାଡ୍‌କ୍ୟାରେକ୍ଟର ବା ବଦ୍‌ମାସ୍ ଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଆତୟାତ ମଧ୍ୟ ହେବାକୁ ଭୟ କରନ୍ତି- ଏଇ ମିଥ୍ୟା ସିଦ୍ଧାନ୍ତଟାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରେନା ସେ ନିଜକୁ ।

ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ସରକାରୀ ବାସଭବନଟି, ରାଜ୍ୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସିଭିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍‌ମାନଙ୍କର କ୍ଲାଚର୍ସ ଏରିଆ ବା ପୂର୍ବତନ କ୍ୟାଣ୍ଟନମେଣ୍ଟ ଇଲାକାର ଏକ ମାଲିକ ବ୍ୟାସାର୍ଷ ବିଶିଷ୍ଟ ବୃତ୍ତ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପୁଲିସ କଲୋନୀର ଗୋଟିଏ କଡ଼କୁ । ଏ ଅଞ୍ଚଳଟା ତୋରା ତନ୍ତର ଡକାୟତମାନଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିତ ଭାବେ ନିରାପଦ । ଏ ଅଞ୍ଚଳର ସମସ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦିତ ଭାବେ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ବା ଉଚ୍ଚପଦାଧିକାରୀମାନଙ୍କର ଅଧିଷ୍ଠନ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ । ତେଣୁ, ଚରିତ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଏ ଅଞ୍ଚଳର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ‘ବ୍ୟାଡ୍ କ୍ୟାରେକ୍ଟର’ ସନ୍ଦେହରେ ‘ଜନିଓକର’ କାହିଁକି ବା ହଇରାଣ ହରକତ କରନ୍ତା ବିନା କାରଣରେ !

କିନ୍ତୁ, ରାମକିଶୋରକୁ ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ କରିଦେଲା ସେଦିନ ସକାଳେ ସେଇ ମେଷା କୁକୁର ଜନିତ୍ୱକର । ହଠାତ୍ ବାରଣ୍ଡା ଉପରକୁ ନିଶ୍ଚଳରେ ଉଠି ଆସିଲା ସେ । ଆଉ, ପଟାକକିନା କାମୁଡ଼ି ଧରିନେଲା ତା’ର ଗୋଟିଏ ଜୋତାପିନ୍ଧା ଗୋଡ଼ର ପେଣ୍ଠାକୁ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ସମେତ । ଟୋପାଏ ବି ରକ୍ତ ବୋହିବାକୁ ନଦେଇ ସେ ରାମକିଶୋରର ଚଳନ୍ତି ପାଦଟାକୁ କାବୁ କରିନେଲା ଅବଳାଳାକୁମେ ।

ଡ୍ରାବ୍‌ମ୍ୟାନ୍ ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖିରେ ଜନିତ୍ୱକରର ଏଇ ଦୁର୍ବ୍ୟବହାରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲା । ତା’ ଆଖିରୁ ନିଦ ଛାଡ଼ିଯାଇଥାଏ ସେତେବେଳକୁ । ବାରଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଗୋଟାଏ ଲମ୍ପରେ ଚଢ଼ି ଆସିଲା ସେ । ଦୁଷ୍ଟ ଆଲ୍‌ସିସିଆନ୍‌ଟାର ଦାନ୍ତପାଟିକୁ ହୁଗାଳିଦେଇ ମାରିଲା ଏକ ଶକ୍ତ ଆପଡ଼ ତା’ ପିଠିରେ । ସତର୍କ କରି ବି ଦେଲା, “ଆରେ ! ନିମକହରାମ୍, କାହାଁକା ! ମାଲୁମ୍ ନେହିଁ ଜୋନ୍ ହୈ ଏ ସାହାବ୍ ?”

ଜନିତ୍ୱକରର ବେକର ବେଲଟକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ସେ ଘୋସାରି ନେଇଗଲା ତାକୁ । ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ରାମକିଶୋରକୁ ସାଲ୍ୟୁଟ୍ ଦେଇ ହସି ହସି ପଚାରିଥିଲା ଅବଶ୍ୟ, “ସାବ୍ ! ମାପ୍ କିଜିୟେ ଗା । ଦିଲ୍ ମେ ଜରୁର କୁଞ୍ଚ ବୁରା ଖୁଆଲ୍ ହରକତ୍ କରରହା ଆପକୋ । ହାୟନା ? ଫିରତି ଆପକା ଜେବ୍‌ମେ କୁଞ୍ଚ ଏଫିସା ଖତରନାକ୍ ଟିଜ୍ ହୈ ଜିସକୋ ଡିଟେକ୍ଟ କରଲିୟା ଏ ବେଚାରା ଜନି । ଇସ୍କୋ ନିକାଲ୍ ଲିଜିୟେ ଛୋଟା ସାହେବ ! ମେରା ମତଲବ୍ ସମଝ ଲିୟା ନା ?”

ରାମକିଶୋର ତା’ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପକେଟ୍ ଅଣ୍ଟାଲିଲା । ସେଥିରେ କିଛି ଖତରନାକ୍ ଟିଜ୍ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ, ଡାଡ଼ିଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଆଜି ଗୋଟାଏ ଜବର ଝଗଡ଼ା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ସେ ପ୍ୟାଣ୍ଟସାର୍ଟ ପିନ୍ଧି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାବେଳେ ତା’ ମନକୁ ଟିକିଏ ପାପ ଛୁଟୁଥିଲା । ସେ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲା ତା’ ଡାଡ଼ିଙ୍କ ସର୍ଭିସ୍ ରିଭଲଭରଟା ବିଷୟରେ । ସେଇ ରିଭଲଭରଟାକୁ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପକେଟ୍‌ରେ ଲୁଚେଇ ହେବ କିନା ଏ ବିଷୟଟାକୁ ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀର ଭାବେ ଓଲଟପାଲଟ କରିଥିଲା ମଧ୍ୟ ନିଜ ଚିନ୍ତାରେ ।

ତା’ମାନେ - ଜନିତ୍ୱକର ସତରେ ଗୋଟାଏ ମେଷା ନୁହେଁ ? ଜନି ବାରିନେଇ ପାରିଲା ତା’ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଗଲାକାଲିଠୁଁ ଚାଲିଥିବା ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ୍ଦା ଗୁଡ଼ାକୁ ତା’ ଡାଡ଼ିମନିଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ? ଏହା ସମ୍ଭବ ? ତା’ ଡାଡ଼ି କ’ଣ ସତରେ ତେବେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ନୁହଁନ୍ତି ସେଭଳି ଅପକର୍ମରେ ଯାହାର କିଛିଟ୍ ସୂଚନା ପାଇଥିଲା ସେ

ଗଡକାଳି ସେଇ ବର୍ବର ଦଫାଦାରଟାର କଥାବାତା ଚାଲିଚଳଣ ଆଉ ଭାବଭଙ୍ଗିରୁ ?
 ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ଘର ମୂଳଦୁଆକୁ ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବେ ଖୋଳିତାଡ଼ କରି ଯେଉଁ
 ଠଗ ଚୋର ବା ଡକାୟତମାନେ ଲୁଣ୍ଠନ କରି ନେଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଦଫାଦାର
 ସ୍ୱୀକାର କଲା ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ, କିଏ ସେମାନେ ? ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଡାଡ଼ିଙ୍କର
 କିଛି ସମ୍ପର୍କ ଯୋଡ଼ିବା କ’ଣ ଗୋଟାଏ ‘ବ୍ୟାଡ୍ ଉଇଲ୍’ ଯାହାକୁ ‘ଡିଟେକ୍ଟ’
 କରିନେଇ ପାରିଲା ଜନିଝଙ୍କର ? ପୁଲିସ୍ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟରେ ତାଲିମ ପାଇଥିବା
 କୁକୁରମାନେ କ’ଣ ସତରେ ଏଇଭଳି ତାଲିମ ନେଇଥାନ୍ତି ସେମାନେ କେବଳ
 ଚୋରି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ‘ବ୍ୟାଡ୍ କ୍ୟାରେକ୍ଟର’ମାନଙ୍କୁ ଆଗତୁରା ‘ଡିଟେକ୍ଟ’
 କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ଅଥଚ ଚୋରମାନଙ୍କୁ ‘ସେଟ’ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି
 ନିରପେକ୍ଷ ? କିମ୍ବା ତା’ ଡାଡ଼ି ସତରେ ଜଣେ ସାଧୁ ସଙ୍ଗୋଟ ମଣିଷ, ଯାହାଙ୍କ
 ପ୍ରତି ଏଭଳି ନିଷ୍ଠୁର ଚିନ୍ତା କରୁଛି ସେ ? ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ପୁଣିଥରେ ସେଇ ନିଷ୍ଠୁର
 ଆକ୍ଷେପୋକ୍ତି ଯାହା ତା’ ଅନ୍ତରକୁ ଦଗ୍ଧ କରିଚାଲିଥିଲା । ଆଉ, ଧାମେଇ ଧାମେଇ
 ଜଳୁଥିବା ନିଆଁରେ ପଡ଼ି ଛଟକି ଉଠୁଥିବା ଦରପୋଡ଼ା କଙ୍କଡ଼ାଟିଏ ତା’ର ବଡ଼
 ବଡ଼ କଇଁଟି ଭଳି ଶକ୍ତ ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟାରେ ଆଖପାଖରେ ଜଳନ୍ତା କୁଟାଗୁଡ଼ାକୁ
 କର୍କର୍କ କରି କାଟି ପକେଇଲା ପରି ସେ କାଟି ଚାଲିଥିଲା ଖାଲି ସେଇ
 ଆକ୍ଷେପୋକ୍ତିର ବାହ୍ୟ ଆଭରଣକୁ ଆଉ ନିର୍ମମ ଭାବେ ଖୋଜି ଚାଲିଥିଲା ସେଇ
 ନିର୍ଦ୍ଦୟ ମନ୍ତବ୍ୟଟାର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଅର୍ଥକୁ । ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ସେଇ ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ାକ
 ଗୋଟି ଗୋଟି ହେଇ । ଏଥର କାନରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଲା ମଧ୍ୟ ପଦ ପରେ
 ପଦ: “ତମ ବାପା ଜଣେ ପୁଲିସ୍ ଅଫିସର ନୁହଁନ୍ତି ଖାଲି, ସେ ଚୋର ଧରନ୍ତି
 ନାହିଁ— ଚୋରମାନଙ୍କୁ ଲଗାନ୍ତି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିଜ କାମରେ...”

ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ରାମକିଶୋର । ହାତ ଘଡ଼ିକୁ ଚାହିଁଲା । ବ୍ରେକଫାଷ୍ଟ
 ଟାଇମ୍ ଆହୁରି ବହୁତ ଡେରି । ଡାଡ଼ି ମମିଙ୍କ ବେଡ୍‌ରୁମ୍ କବାଟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ
 ଖୋଲିନାହିଁ ।

ରୁଦ୍ଧଶ୍ୱାସ ଅନୁଭବ କଲା ସେ । ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ ନିଜକୁ ।

ହଠାତ୍ ଧାଇଁଗଲା ସେ ସେଇ ବେଡ୍‌ରୁମ୍‌ର ବନ୍ଦ କବାଟ ପାଖକୁ । ଦୁଇ
 ହାତରେ ଦୁମ୍‌ଦୁମ୍ ପିଟି ଲାଗିଲା କବାଟଟାକୁ ।

କବାଟ ଖୋଲି ପ୍ରଥେମେ ବେଢ଼ରୁମ୍ ଭିତରୁ ମୁହଁ କାଢ଼ିଲେ ନଳିନୀ ।
 ଅବାକ୍ ହେଇଗଲେ ସେ ପୁଅ ରାମକିଶୋରର ଚେହେରାଟାକୁ ଚାହିଁଦେଇ ।
 ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ କିଛି କଥା ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଶୁଣିଲେ, “ଡାଡ଼ିଙ୍କୁ ଉଠା ମମି !
 ଆଜି ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଏକ ଅର୍ଜେଣ୍ଟ ଡିସକ୍‌ସନ୍ କରିବାର ଅଛି । ଉଠା
 ତାଙ୍କୁ । ପଚାର- କ’ଣ କଲେ ସେ ସେଇ ‘ପ୍ରେସ୍‌-ଆର୍କିଓଲଜିକାଲ୍-
 ଫାଇଲ୍ସ’ଟାକୁ ? ପଚାର ପଚାର ! ଶୀଘ୍ର ପ୍ରଚାର । ନହେଲେ ତମେମାନେ ମତେ
 ଚିରକାଳ ପାଇଁ ହରେଇବ ମମି !”

“ହାଟସ୍ ଦ ମ୍ୟାଟର୍ ମାଇଁ ଡିଅର ବୟ ?”, ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଉଠି
 ସାରିଥାନ୍ତି । ହୁଗୁଳା ପାଇଜାମାର ଫିଟାଟାକୁ ଅଣ୍ଟା ଚାରିପାଖେ ଜୋର୍ କରି ବାନ୍ଧୁ
 ବାନ୍ଧୁ ସେ ବେଢ଼ରୁମ୍ ଭିତରୁ ପୁଣି ପାଟି କଲେ, “ଆର୍ ଯୁ ମ୍ୟାଟ୍ ? କ’ଣ କହୁଛୁ
 ତୁ ? କୋଉ ପ୍ରେସ୍‌ ଆର୍କିଓଲଜିକାଲ୍ ଫାଇଲ୍ସ ? ବଡ଼ି ସକାଳୁ କବାଟ ବାଡ଼ୋଉଛୁ
 କାହିଁକି ତକାୟତ ଭଳି ? ତୋ ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହେଇଗଲାଣି ?”

ରାମକିଶୋର ଧସେଇ ପଶିଲା ସତରେ ଗୋଟାଏ ତକାୟତ ଭଳି ।
 କବାଟ ଆଗରେ ଠିଆ ହେଇଥିବା ନଳିନୀଙ୍କୁ ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ଠିଆ ହେଲା ସେ
 ଡାଡ଼ିଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ, ବେଢ଼ରୁମ୍ ଭିତରେ । ପଚାରିଲା, “ତମେ ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ
 ଗାଁକୁ ସରଜମିନ୍ ତଦନ୍ତରେ ଯାଇଥିଲ ପରା ତାତି ? ଷ୍ଟର୍ ଉପରୁ ଯୋଉ ପଥର
 ଫରୁଆ ତମେ ‘ସିଜ’ କଲ, ତା’ ଭିତରେ କ’ଣ ଥିଲା ? କୁଆଡ଼େ ଗଲା ତା’
 ଭିତରର ‘ଭାଲ୍ୟୁଏବ୍ଲ-କଣ୍ଟେଣ୍ଟ୍’ ସବୁ ? ସେ ସବୁ କେଶନଗର ଥାନାରେ ଜବତ
 କରି ରଖାଯାଇଛି ପୁଲିସ୍ ମାର୍ଚ୍ଚିତରେ ନା ତାକୁ ତକାୟତମାନେ ସଫାକରି
 ଦେଇସାରିଛନ୍ତି ? କ’ଣ ଦେଖିଲ ତମେ ଇନ୍‌କ୍ୱାରି ବେଳେ ? ମୋର ଦରକାର
 ତମଠୁଁ ଏ କୈଫିୟତ ? ଏଇଟା ମୋ ପାଇଁ ଜୀବନମରଣ ସମସ୍ୟା, ତାତି ! ସେ
 ଜିନିଷ ସବୁ ଗଲା କୁଆଡ଼େ ? ସତ କୁହ । ନଚେତ୍ ଏ ଘରେ ଆଉ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ
 ହରହିପାରିବି ନାହିଁ ।”

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଜଣେ ଗୁପ୍ତ ପୁଲିସ୍ ଅଫିସର । ଏଭଳି ପରିସ୍ଥିତିରେ
 ପ୍ରତିପକ୍ଷ ସହିତ କେମିତି ଡିଲ୍ କରାଯାଏ ସେ ବ୍ୟାପାରରେ ସେ ଥିଲେ ଆହୁରି
 ଅଭିଜ୍ଞ ‘ଭେଟେରାନ୍’ କହନ୍ତି ଯାହାକୁ ।

ପୁଅର ଏଭଳି ଅସଭ୍ୟ ଆଚରଣକୁ ଦେଖି ନ ଦେଖିଲା ଭଳି ତୁମ୍ଭ
ରହିଯିବା ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି ସେ ଆଦୌ । ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଏକ ଜଘନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା
ପ୍ରଥମେ । ପରେ ପରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କଲେ ସେଇ ଜଘନ୍ୟ ଶବ୍ଦଟାର । ନଳିନୀଙ୍କ
ପ୍ରତି ତାହା କଟାକ୍ଷପାତ କଲେ ସେ । ପଚାରିଲେ, “ଏ ପୁଅର ବାପ କିଏ ? ମୁଁ
ଭଲ କରି ଜାଣେ ଏ ମୋ ପୁଅ ନୁହଁ । ତମେ କୌଣସି କନ୍ଝେକୁ ପାଖରେ
ଶୋଇ ନଥିଲ ତ ?”

ଉତ୍ତରାୟା ନଳିନୀ ନାଗସାପ ଭଳି ଗର୍ଜନ କରି ଉଠିଲେ । ସେ ବି
ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଚୋଟ ମାରିଲେ, “ତମର ସାରାଜୀବନ କଟିଛି ସେଇ
କନ୍ଝେକୁମାନଙ୍କ ଝିଅବୋହୂଙ୍କୁ ନେଇ ତାକବଙ୍ଗଳାରେ ରାତି ବିତେଇବାରେ ।
ତମେ କ’ଣ ପୁଟାଣି ମାରୁଛ ମୋ ପାଖରେ ? ତମ ଚରିତ୍ର ମତେ ଅଛପା
ଭାବିତ ?”

“ସବୁଆଦି ଆଇ ସେ-”, ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ଲମ୍ବାହାତ ଲମ୍ବିଗଲା ନଳିନୀଙ୍କ
ଗଳା ଉପରକୁ । ଗୋଟାଏ ଝିଙ୍କାରେ ସେ ଉତ୍କଳି ଛିଣ୍ଡେଇ ଦେଲେ ନଳିନୀଙ୍କ
ଗଳାର ଓଜନଦାର୍ ନେକ୍ଲେସ୍‌ଟାକୁ । ଫିଙ୍ଗି ଦେଲେ ସେ ସେଇଟାକୁ । ପଚାରିଲେ,
“ପ୍ରତିଦିନ ଦରକାର ନୁଆ ନୁଆ ନେକ୍ଲେସ୍ ଯୋଡ଼ ସ୍ତ୍ରୀ, ତା’ ସ୍ବାମୀ ଚରିତ୍ରବାନ୍
ସଙ୍ଗେଟ ନ ହେଲା ତ ଭାସିଗଲା କ’ଣ ?”

ଗୋଟାଏ ମଲା ସାପ ପରି ନେକ୍ଲେସ୍‌ଟା ପଡ଼ିଲା ଆସି ରାମକିଶୋରର
ପାଦ ପାଖରେ ।

“ଖବରଦାର !”, ନଇଁପଡ଼ିଲେ ନଳିନୀ, ରାମ ପାଦ, ପାଖରୁ ଗୋଟେଇ
ନେଲେ ନେକ୍ଲେସ୍‌ଟାକୁ । ଚେତେଇ ଦେଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କୁ, “ଏଇଟା ମୋ
ମା’ଙ୍କର । ତମେ ଏଡ଼େ କୃତଜ୍ଞ ? ମୋ ବାପା ତମଭଳି ପୁଲିସ୍ ଏସ୍.ଆଇ.
ଚାକିରିରୁ ଉଠି ଉଠି ଆଇ.ଜି. ହବାକୁ ନୀଜ ଲୋକଙ୍କ ଗୋଡ଼ ହାତ ଧରୁ
ନଥିଲେ । ସେ ଦେଢ଼ାନ୍ ବାହାଦୁର... ଜମିଦାର...”

“ଦେଢ଼ାନ୍ ବାହାଦୁର, ମାଇଁ ପୁର !” ନଳିନୀଙ୍କ ହାତରୁ ନେକ୍ଲେସ୍‌ଟା
ଛଡ଼େଇ ନେଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର । କାତ ଝରକା ବାଟେ ଗୋଟାଏ ସର୍କି ଲାଇଟ୍,

ପରି ଅନ୍ଧାରିଆ ବେତ୍ତରୁମ୍ ଭିତରକୁ ସେଇ ମାତ୍ର ପ୍ରବେଶ କରୁଥିବା ନବୋଦିତ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କିରଣରେ ବହୁମୂଲ୍ୟ ମଣି ଖଚିତ ନେକଲେସ୍‌ଟା ଝଲଝଲ କରି ଉଠିଲା ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ।

ରାମକିଶୋର ଦେଖିଲା- ଏ ନେକଲେସ୍‌ଟା ତା’ ମା’ ବେକରେ ଝଲଝଲ କରୁଥିବା ଗଲାକାଲିର ନେକଲେସ୍ ନୁହେଁ । ପୁରା ଭିନ୍ନ ଡିଜାଇନ୍‌ର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମହାର୍ଦ୍ଦ ଅଳଙ୍କାର ସେଇଟା, ଯାହାକୁ ତା’ ମା’ ନିଶ୍ଚେ ଗତରାତିରେ ବାହାର କରିଥିବେ ତାଙ୍କ ଅର୍ଦ୍ଧାମେଷ୍ଟ ଚେଷ୍ଟରୁ ।

“ଏ ନେକଲେସ୍ ତମ ବାପା ସମ୍ପତ୍ତି ?” ଝୁଙ୍କାରିଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର ନଳିନୀଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରେ ।

“ଆଉ କ’ଣ ତମ ବାପର ?” ନଳିନୀ ବି ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ।

“କାହାରି ବାପର ନୁହେଁ-” ମୁହଁ ଘୁରେଇଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଏଥର ପୁଅ ଆଡ଼କୁ । ତାକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖିଲା ପରି କହିଲେ, “ନେ ! ଏଇ ତୋ ଶଶୁର ରଘୁନାଥର ସମ୍ପତ୍ତି ରାମ ! ଏଇଟାକୁ ନେଇ ଯା । ମୁଁ ଜାଣେ ତୁ ରଘୁର ଝିଅ ସାଙ୍ଗେ ଦି’ବର୍ଷ ହେଲାଣି ଲଟପଟ ହଉଛି । ନେ, ଫେରେଇ ଦେଇଆ ତା’ ବାପର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ତା’ ମା’କୁ... ।”

ରାମକିଶୋର ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁ ନଥାଏ ତା’ ନିଜ କାନକୁ । ଏ କ’ଣ ଶୁଣୁଚି ସେ ? ଏ ସ୍ୱର, ଏ ଭାଷା ତ ତା’ ଡାଡ଼ିର ନୁହେଁ । ଡାଡ଼ି ତେବେ ସତରେ ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ପୋତାଧନ ଉଦ୍ଧାର କରିଛନ୍ତି ମାଟି ତଳୁ ?

ନେକଲେସ୍‌ଟାକୁ ହାତକୁ ନେଲା ସେ । ପରୀକ୍ଷା କଲା- ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ ଝଟକୁଥିବା ଜିନିଷଟାକୁ ବାରମ୍ବାର । ତା’ର ସୀମିତ ବୁଦ୍ଧିରେ ବୁଝିପାରିଲା ସେ ନେକଲେସ୍‌ଟା ମହାର୍ଦ୍ଦ ଅଳଙ୍କାର ନିଶ୍ଚୟ, କିନ୍ତୁ ତା’ର ଗଢ଼ଣ କଦାପି ଆଧୁନିକ ନୁହେଁ । କେଉଁ ଯୁଗର, କେଉଁ ଶତାବ୍ଦୀର ଜିନିଷ ସେ କିଏ ଜାଣେ ?

କିନ୍ତୁ, ରାମକିଶୋର ତା’ ଡାଡ଼ି ମମିଙ୍କ ବେତ୍ତରୁମ୍‌କୁ ଧସେଇ ପଶିନଥିଲା ଆଜି ସକାଳେ ଏକ ସାମାନ୍ୟ ଜିନିଷଟା ପାଇଁ । ସେ କିନ୍ତୁ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଯାଇଥାଏ ତା’ ଡାଡ଼ିଙ୍କ ସେଭଳି ଅପ୍ରତ୍ୟାକ୍ଷିତ ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତିରେ ।

କିଛି ସମୟ କଟିଗଲା ଶୁଦ୍ଧ ନିଶ୍ଚଳ ମୁକ୍ତ ନିରବତା ଭିତରେ ।
ରାମକିଶୋର ତା’ପରେ ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବିସ୍ଫୋରଣରେ ଫାଟି ପଡ଼ିଲା । ଛିନିଛତର
କରିଦେଲା ସେ ନିଜକୁ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହେଇଗଲା ତା’ର ମନ, ବୁଦ୍ଧି ଓ ଅହଂକାର
ସବୁକିଛି ।

ସେଇ ବିଖଣ୍ଡିତ ରାମକିଶୋର ଏଥର ଚିତ୍କାର କଲା, “ଏ କଅଣ
କରିଦେଲ ତମେ ତାତି ? ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କୁ ପାଗଳ କରି ତାଙ୍କ ପରିବାରକୁ
ଦାଣ୍ଡରେ ଭିକାରି କରିଦେଲ ? କିନ୍ତୁ, ମୋର ବିନତି ଶୁଣ ତାତି । ଏ ଅଳଙ୍କାର
କିଛି ନୁହେଁ— ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ପାଇଁ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଣେ ଭିକ୍ଷୁ । ସେ
ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ଗୁରୁ ଜାପାନୀ ଭିକ୍ଷୁ କାଜୁୟୋଦାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ କୁଶାନାରାରେ
ଯେଉଁଠି ମହାନିର୍ବାଣ ନେଇଥିଲେ ଓଡ଼ିଶା ମାଟିର ସୁଯୋଗ୍ୟତମ ସନ୍ତାନ ମହାପୁରୁଷ
ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧ । ଦୟାକରି ମତେ ଭିକ୍ଷୁ ରଘୁନାଥଙ୍କ ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ଅନୁସନ୍ଧାନର
ଫଳଟିକୁ ଦେଇଦିଅ । କଅଣ ହେଲା ସେ ରତ୍ନ ଫରୁଆ ଯେଉଁଥିରେ ଥିଲା ସେ
ତିଭାଜନ୍ ରେଲିକସ୍ ? ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ...”

“ଓ ! ସେ ମୁଣ୍ଡବାଳ ଫରୁଆ ?” ନଳିନୀ ହଠାତ୍ ତପ୍ତର ହୋଇ
ଉଠିଲେ ।

ରାମକିଶୋରା ଗୋଡ଼ଧରି ପକେଇଲା ତା’ ମା’ର । ବିକଳ କଣ୍ଠରେ
ପଚାରିଲା, “ମମି ! ସେ ଫରୁଆ ତୋ ପାଖରେ ଅଛି ? ତୁ ରଖୁଛ ? କାହିଁ ? ଶୀଘ୍ର
ଦେ ମା’... ଶୀଘ୍ର... ଶୀଘ୍ର... ଶୀଘ୍ର” ଗଳାରୁଦ୍ଧ ହେଇଗଲା ପିଲାଟାର ।

ନଳିନୀ କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ତାଙ୍କ ଲୁହା ଟ୍ରେଜେରୀଟାକୁ ଖୋଲିବା
ପାଇଁ ଏକ ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନରୁ ବାହାର କଲେ ଲେନ୍ଦ୍ରାଏ ଚାବି ।

ଟ୍ରେଜେରୀ ଖୋଲା ହେଲା ।

ଆଖି ଝଲସି ଗଲା ରାମକିଶୋରର । ମା’ର ଗହଣା ଟ୍ରେଜେରୀ ଭିତରର
ଦୃଶ୍ୟ ଜୀବନରେ ଏଇ ପ୍ରଥମବାର ଦେଖୁଥିଲା ସେ । ଦୃଶ୍ୟଟାକୁ ଦେଖିବା କ୍ଷଣି
ତା’ ମନରେ ଏକ ବିସ୍ମୟକର ଛବିର ସୃତି ଜାଗ୍ରତ ହେଲା । ସେ ଛବିଟିକୁ
ଦେଖୁଥିଲା ସେ ଗୋଟାଏ ଆଷ୍ଟ୍ରୋନମିକାଲ୍ ଜର୍ଣ୍ଣାଲ୍ ପୃଷ୍ଠାରେ ଥରେ— କଲେଜ

ଲାଜହେରାରେ । ଛବି ତଳେ ଲେଖାଥିଲା- ‘ଆଖିର ଯୁନିଭର୍ସ ।’ କୋଟି କୋଟି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ କୋଟି କୋଟି ତାରାଙ୍କ ସମାହାରରୁ ସୁଷ୍ଟ ନଭୋମଣ୍ଡଳର ଅଭିଭୂତକାରୀ ରଜିନ୍ ଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ଜର୍ଣ୍ଣାଲ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଖିବା ପରେ ସେ ଆତ୍ମବିସ୍ମତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତା’ ମା’ର ଅଳଙ୍କାରମାନଙ୍କର ଗନ୍ତାଘର ଓ ଲୁହା ଟ୍ରେଜେରୀଟାର ମୁଖବ୍ୟାଦନ ଅନ୍ତରାଳରେ ସେ ପୁଣିଥରେ ଦେଖିଲା ସେଇ ଅଭିଭୂତକାରୀ ଦୃଶ୍ୟକୁ । କିନ୍ତୁ, ସେଥିରେ ଅନୁଭୂତ ହୋଇପାରୁ ନଥିଲା ସେ । କାରଣ, ସେ ଦୃଶ୍ୟରେ ଏପିଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ନଥିଲା । ଥିଲା-ଆତ୍ମଧ୍ୱଜ୍ଵର । ତା’ର ବାପ, ମା’ ଏ ଏପିଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ନୁହଁନ୍ତି । ତକାୟତି ଲକ୍ଷ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଏପିଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଲେସି ହେଇ ରହିଯାଇଥାଏ ଖାଲି ଗୁଡ଼ାଏ ଝିଲିମିଲି ଯାହାକୁ କୁହାଯାଏ ଡାହାଣୀ ଆଲୁଅ । ଏ ଆଲୁଅକୁ ଘୃଣା କରିବାକୁ ଶିଖି ନେଇଥିଲା ସେ-କଟକର ସେଇ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଗଳିର ନଳାକଡ଼ ତାଳଘରେ, ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ଘରକୁ ମାତ୍ର ଥରଟିଏ ପ୍ରବେଶ କରିସାରିବା ପରଠାରୁ ।

ନଳିନୀଙ୍କୁ ନିଜ ଅଳଙ୍କାର ବାକ୍ସରୁ ସେଇ ରତ୍ନ ଫରୁଆଟା ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ ବେଶୀ ସମୟ ଲାଗିଲା ନାହିଁ ।

ରାମକିଶୋର ହାତରେ ଧରେଇ ଦେଲେ ସେ ଫରୁଆଟାକୁ । କହିଲେ, “ନେ ! ଏଇଆକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ କାଲି ସେ ଗାଁକୁ ? ନେ- କଅଣ ଅଛି ଏଥିରେ ଦେଖି । ସେ ଚୋର ଦଫାଦାର ଏଇ ହାରଟାକୁ ଆଉ ଏ ଫରୁଆଟାକୁ ଛଡ଼େଇ ରଖି ନେଇଥିଲା ତକାୟତଙ୍କ ହାତରୁ । ରାତି ଅଧରେ ଗୋଡ଼ିଆ ଗୋଡ଼ି ବେଳେ ଏଇ ଜିନିଷ ଦିଇଟା ଖସିପଡ଼ିଥିଲା ବୋଲି ସେ ବଦମାସ କହିଛି ତୋ ଡାଡ଼ିକୁ । ବାକି ଜିନିଷ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ବଳେ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ । ତୋ ଡାଡ଼ି ନେଇଚନ୍ତି ଏ କେଶଟା ତାଙ୍କ ନିଜ ହାତକୁ । ନେ ! ଦେଖି କଅଣ ଅଛି ଯା ଭିତରେ ।”

ରାମକିଶୋର ସୁନା ଫରୁଆଟାକୁ ଥୋଇଲା ହାତ ପାପୁଲିରେ । ଘୂରେଇ ଘୂରେଇ ପରୀକ୍ଷା କଲା ପ୍ରଥମେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ । ଜିନିଷଟାକୁ ଯେତେ ଅଭୂତ ବୋଲି ଭାବିଥିଲା ସେ ମୂଳରୁ, ସେମିତି କିଛି ଅଭୂତ ଦିଶିଲା ନାହିଁ ସେଇଟା ତା’ ଆଖିକୁ । ମିଳନ ପଡ଼ିଯାଇଥାଏ ଛୋଟିଆ ତମାଟିଆ ରଙ୍ଗର ସେ ଫରୁଆଟା

ଯାହାକୁ ଦେଖିଲେ ପ୍ରଥମେ କେହି ସନ୍ଦେହ କରିବ ନାହିଁ ସୁନା ବା ସେଉଳି କିଛି ବହୁମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ ଧାତୁରେ ତିଆରି ସେ ଜିନିଷଟା ବୋଲି । ଏଡ଼େଟିକେ, ସିନ୍ଦୂର ଫରୁଆ ଭଳି ଫରୁଆଟାକୁ ବାହାରପଟୁ ବାରମ୍ବାର ପରୀକ୍ଷା କରିସାରି ଏଥର ତା’ ଘୋଡ଼ଣୀଟାକୁ ଖୋଲିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟାକଲା ସେ । ଘୋଡ଼ଣୀଟା ଖୋଲି ବି ଗଲା ଖୁବ୍ ସହଜରେ । ତା’ମାନେ- ବୁଝିଲା ରାମକିଶୋର । ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ମାଟିତଳେ ପୋତା ଏଭଳି ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଘୋଡ଼ଣୀଟା ଏତେ ସହଜରେ ଖୋଲିଯିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ କଦାପି । ତା’ର ଅର୍ଥ- ଏ ଫରୁଆଟିକୁ ପୂର୍ବରୁ ବହୁ ବହୁ ହାତ ହାତେଇ ସାରିଛନ୍ତି । ଚୋର, ଡକାୟତ, ଦଫାଦାର, ପୁଲିସ୍ ଶେଷରେ ତା’ ମା’ ! ଏକମାନଙ୍କ ହାତଛୁଆଁ ଫରୁଆଟାର ପବିତ୍ରତା ଉପରେ ମୂଳରୁ ସନ୍ଦେହ ସୃଷ୍ଟି ହେଇଗଲା ତା’ ମନରେ । ତଥାପି, ପବିତ୍ର ଜିନିଷଟିକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବାରମ୍ବାର ଛୁଆଁଇ ସାରି ଅବଶେଷରେ ଖୋଲିଦେଲା ରାମକିଶୋର ଫରୁଆର ଘୋଡ଼ଣୀଟାକୁ ।

“ଆରେ ! ଏ କ’ଣ ?”, ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା ରାମକିଶୋର । ଫରୁଆ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ତମ୍ବା ପଇସା ଥିବା ଦେଖିପାରି ସେ ଗର୍ଜି ଉଠିଲା, “ଏଥିରେ କ’ଣ ଏଇଆ ଥିଲା ? ଏ ତମ୍ବା ପଇସା ଏଠି ପୂରେଇଟି କିଏ ? ରେଲିକ୍ସ ଗଲା କୁଆଡ଼େ ଯା ଭିତରୁ ?”

ନଳିନୀ କିଛି କହିବା ଆଗରୁ ଦିବ୍ୟକିଶୋର କହିଲେ, “ଏ ତମ୍ବା ପଇସାଟା ବି ମିଳିଥିଲା ସାଇଟ୍ ଉପରୁ ରାମ । ଏଟା ଅର୍ଡ଼ିନାରୀ ତମ୍ବା ପଇସା ନୁହେଁ- ଯା ଦାମ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଜାରରେ ଲକ୍ଷାଧିକ ଟଙ୍କା । ଛବିଟା ଦେଖି- ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅଭିଷେକର ଚିତ୍ର, ଲଙ୍କାରୁ ଫେରି ଅଯୋଧ୍ୟାର ରାଜା ହେବା ପରେ ରାମଙ୍କର । କିନ୍ତୁ, ଯା ଭିତରେ ମଣିଷ ମୁଣ୍ଡର କଟାବାଳ କିଛି ଥିବାର ଦେଖୁଥିଲି ମୁଁ ଯାକୁ ସିକ୍ କଲା ପରେ ସାଇଟ୍ ଉପରେ । ସେ ବାଳ ସମେତ ଫରୁଆ ଆଉ ରାମାଭିଷେକ ମୁଦ୍ରାଟା ମୁଁ ଦେଇଟି ତୋ ମା’ ହାତକୁ ସେଦିନ । ତାକୁ ପତାର କଅଣ କଲା ସେ ତୋର ସେଇ ଅମୂଲ୍ୟ, ରେଲିକ୍ସ ଫେଲିକ୍ସ ଯାହା କହୁଛୁ ସେଗୁଡ଼ାକୁ ।”

ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ଧୈର୍ଯ୍ୟରୂପି ଘଟିସାରିଥାଏ । ସକାଳୁ ସକାଳୁ ଏ ଝମେଲାରେ ପଶିବା ପରେ ସେ ତୋର ପାଲଟି ସାରିଥାନ୍ତି ପୁଅ ଆଗରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଚେଷ୍ଟିତ ହେଲେ ନିଜର ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ପୁନଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ।

କିନ୍ତୁ, ଝମେଲା ସେତିକିରେ ସରିବାର ନଥାଏ । ରାମର ଗର୍ଜନ ତର୍ଜନ ବହୁତ ବଢ଼ିଗଲା ପରେ ଶେଷରେ ନଳିନୀ ସ୍ୱୀକାର କଲେ, “ଛିଃ ! ମଲା ମଣିଷ ମୁଣ୍ଡର ବାଳ କିଏ ଘରେ ରଖେ ? ସେଗୁଡ଼ାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲି । ତା’ ଯାଗାରେ ଏ ପଇସାଟା କାହିଁକି ରଖି କହିଲୁ ? ତୋରି ହିତ ପାଇଁରେ ବାପା । ସେ ଚଉକିଦାର ଏଠିକି ଆସିଥିଲା ଏ ଜିନିଷପତ୍ର ଧରି । କହିଲା- ‘ମେମ୍ବାହେବ ! ରଘୁମାଷ୍ଟର ଘରତଳ ପୋତାମାଲ୍ ତ ସବୁ ନେଇଗଲେ ତକାୟତମାନେ । ଏ ତମ୍ବା ପଇସାଟିକୁ ଏ ଫରୁଆଟିକୁ ରଖନ୍ତୁ ମା’ ! ଏ ଫରୁଆ ଭିତରେ ତମ୍ବା ପଇସାଟାକୁ ରଖିଲେ ବହୁତ ଶୁଭ । ଘରେ ଧନଜନ, ଗୋପଲକ୍ଷ୍ମୀ ମାଡ଼ିଯିବେ ମା’ ।’ ମୁଁ ଫରୁଆ ଖୋଲି ଦେଖିଲି । ତା’ ଭିତରେ ମେଞ୍ଚାଏ ବାଳ ! ମତେ ଅଇ ଉଠେଇଲା । ବାଳଗୁଡ଼ାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲି । ଏ ତମ୍ବା ପଇସାଟାକୁ ତା’ ଯାଗାରେ ରଖିଲି ।”

ଗର୍ଜି ଉଠିଲା ରାମକିଶୋର, “ତୁ ଏ କ’ଣ କଲୁ ମମି ! ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ କେଶ ! ମୁଣ୍ଡର କେଶ ! ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲୁ ? ତୁ ମଣିଷ ନୁହଁ ! ତୁ ଗୋଟାଏ ରାକ୍ଷସୀ ! ତୁ ଗୋଟାଏ ପିଶାଚୀ ! ତୁ ଗୋଟାଏ ଭ୍ୟାମ୍ବୀୟାର୍ ! ରକ୍ତ ଶୋଷା ଭ୍ୟାମ୍ବୁ ତୁ ! ତୁ ମୋ ମା’ ନୁହଁ । ତୁ ଗୋଟାଏ....”

ରାମକିଶୋର ହାତ ଉଠିଯାଉଥାଏ । ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଧରି ପକେଇଲେ ପୁଅର ହାତକୁ । ତା’ପରେ କିଛି ବେଳ ଚାଲିଲା ଧସ୍ତାଧସ୍ତି ବାପ ପୁଅଙ୍କର । ଶେଷରେ ପରାସ୍ତ ହେଲା ପୁଅ । ତାକୁ କାବୁ କରିନେଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର ପୁରାପୁରି ।

ନଳିନୀ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ବାପ ପୁଅଙ୍କ ଲଢ଼େଇ ।

ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପଦକ୍ଷେପ କ’ଣ ହେବ ଜଣାଥାଏ ଭଲକରି ନଳିନୀଙ୍କୁ । ଲୋକଟା ଭଲ ଥିଲାବେଳେ ଦେବତୁଲ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ରାଗିଲାବେଳେ ସେ ପାଲଟିଯାଏ ଅସୁର । ସେଇ ଅସୁର ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଅକୁ ତାଙ୍କର ତା’ ପାଦତଳେ ମାଡ଼ି ବସିସାରିଚି ଦେଖୁ ଭୟରେ ଥରିଗଲେ ନଳିନୀ । ଦଉଡ଼ିଯାଇ ସେ ଧରି ପକେଇଲେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଦକୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ । ପରେ ପରେ ଶୁଣାଗଲା ନଳିନୀଙ୍କ ରୋଦନ ।

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ମୁକ୍ତ କରି ଦେଲେ ପୁଅକୁ ।

କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ନିରବତା ରାଜୁତି କଲା ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ବେଡ଼
ରୁମ୍‌ରେ । ଦୁଇ ହାତରେ ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ନିଜର ଚାପି ରଖି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ବସି ରହିଲେ
ସେ ।

ହଠାତ୍ ମୁଣ୍ଡରୁ ହାତ କାଢ଼ି ନେଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର । କାର୍ପେଟ୍ ଉପରେ
ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ିରହିଥାଏ ରାମ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ । ତା’ ପିଠିଟା କମାରଶାଳର ଗୋଟିଏ
ହାତ୍ତାମରା ଭସ୍ତ୍ରକା ପରି ଉଠୁଥାଏ ପଡୁଥାଏ । ସେ ବୋଧହୁଏ କାନ୍ଦୁଥାଏ ।
ଶକୋଉଥାଏ । ତା’ର ସେଇ ଅବସ୍ଥା ପାଇଁ ବାପର ବିଧା ଚାପଡ଼ା ଦାୟୀ ନୁହେଁ-
ଜାଣିଥିଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର । କାରଣ ସେ ତାକୁ ସେଭଳି କୌଣସି ଗୁରୁତର ଆଘାତ
ଦେଇ ନଥିଲେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ତେବେ ସେ ଏଭଳି ଜୋରଜୋର ନିଶ୍ୱାସ ନଈଟି
କାହିଁକି ? ଧଇଁସଇଁ ହଉଟି କାହିଁକି ?

ପୁଅକୁ ଏଥର ତଳୁ ଉଠେଇ ବସେଇଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର । ତା’ ମୁହଁକୁ
ଭଲ କରି ନିଘା କଲେ । ମୁହଁ ବୁଲେଇଲା ରାମକିଶୋର । ବାପ ମୁହଁକୁ ଜୀବନସାରା
ଆଉ ସେ ଚାହିଁପାରିବ ନାହିଁ- ସତେକି ଏଇ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିସାରିଥାଏ ସେ ।
ବୁଝିପାରିଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର ।

ହଠାତ୍ ଏକ ଅଭୁତ ପ୍ରଶ୍ନ ବାହାରିଲା ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ମୁହଁରୁ, “ଏ
ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ପାଇଁ ମତେ କଅଣ କରିବାକୁ ହେବ, ରାମ ?”

ଚମକି ଉଠିଲା ରାମକିଶୋର । ଯନ୍ତ୍ରବତ୍ ତା’ ଆଖି ଘୁରିପଡ଼ିଲା
ଦିବ୍ୟକିଶୋରଙ୍କ ଆଖି ଉପରକୁ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ସେ- ଦେଖିଲା ଅସୁରଟାର
ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଉଡ଼ି । ତା’ ବାପ ଗୋଟାଏ ଚୋର, ଡକାୟତ ବୋଲି ଚିତୁର
ଆକ୍ଷେପ ତାକୁ ଯେତିକି ବାଧୁ ନଥିଲା, ତା’ ଠାରୁ ବେଶୀ ବାଧୁଲା- ତା’ ବାପ,
ଯାହାକୁ ସେ ଧରି ନେଇସାରିଥାଏ ଗୋଟାଏ ହାନକର୍ମୀ ଅସୁର ବୋଲି, ସେ
ଲୋକଟା ପୁଣି କାନ୍ଦୁଛି ? କାନ୍ଦି ପାରୁଛି ? ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ଚାହୁଁଛି ? ଦୁଃଖିତ
ହେଲା ସେ ସେଇ ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନ ଅସୁର ବାପଟା ପାଇଁ ଆହୁରି ବେଶୀ ।

ରାମ ପୁଣି ମୁହଁ ବୁଲେଇଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ନଳିନୀ ତାଙ୍କ ଅଳଙ୍କାର ଟ୍ରେଜେରୀରୁ ମେଆଁମେଆଁ ଅଳଙ୍କାର ଗୁଡ଼ାକୁ ଦୁଇ ଆଞ୍ଜୁଳାରେ କାଢ଼ି ଚାଲିଥାନ୍ତି, ଆଉ ଗଦଉଥାନ୍ତି ତାକୁ ଖଣ୍ଡେ ବଡ଼ ଟର୍କିଜ୍ ତଉଲିଆ ଉପରେ । ଟ୍ରେଜେରୀଟାକୁ ପୂରା ଖାଲିକରି ସାରିଲା ବେଳକୁ ତଉଲିଆରେ ଯାଗା ନଥାଏ ଆଉ । ସେଇ ଅବସ୍ଥାରେ ତଉଲିଆର ଚାରିକଣକୁ ଜୋରକରି ଟାଣି ଯୋଡ଼ାଏ ଗଣ୍ଡି ପକେଇଲେ ସେ ।

ହଠାତ୍ ଝମ୍ବକରି ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦ ହେଲା ରାମର ପାଦ ପାଖରେ ।

ପୁଣି ଅରେ ଚମକିଲା ରାମକିଶୋର ।

“ନେ ! ଏ ସବୁକୁ ନେଇ ଯା ବାପା !”, ଝୁଙ୍କିପଡ଼ିଲେ ନଳିନୀ ପୁଅ ଉପରକୁ । ତାକୁ କୁଣ୍ଡେଇ ଧରି ବସିପଡ଼ିଲେ । ବାହୁନି ଉଠିଲେ ସେ ତା’ପରେ, “ଏ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କର । ଏ ସବୁକୁ ନେଇଯା । ଦେଇଆ ତାଙ୍କ ଘରେ ।”

ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ ରାମକିଶୋର । ବଲ୍‌ବଲ୍ କରି ସେ ଚାହିଁଲା ଚାରିଆଡ଼କୁ ।

“ନେଇ ଯା ରାମ !” ହସିଲେ ଦିବ୍ୟକିଶୋର, “ଏସବୁ ତାଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି । ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି । ତକାୟତମାନେ ତାଙ୍କରି ଘର ତଳୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଥିଲେ ଏ ସବୁ ପୋତାମାଲ । ସେ ତକାୟତ ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହେଁ- ମୁଁ ନିଜେ । ମୋରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଳିଚକ୍ତି ସେମାନେ । ନେଇଯା । ଗଦେଇ ଦେଇଆ ଏ ସବୁକୁ ରଘୁନାଥ କଲାମର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଦତଳେ ।”

ଉଠି ପଡ଼ିଲା ରାମକିଶୋର ଭୂତ ଲାଗିଲା ଭଳି । ଗୋଟାଏ ଶକ୍ତ ଗୋଇଁଠା ମାଇଲା ସେ ସେଇ ବୁଜୁଳିଟାକୁ ।

ଚିତ୍କାର କଲା ସେ, “ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଗୋଟାଏ ବାଳକୁ ସରି ନୁହେଁ ଡାଡ଼ି, ମମି, ତମର ଏ ସମସ୍ତ ଚୋରାଧନ ! ତମେମାନେ ଅମଣିଷ । ମୋର ଏ ପୋଡ଼ାମୁହଁ ଆଉ ଦେଖେଇପାରିବି ନାହିଁ କାହାକୁ ଏ ସାରା ସଂସାରରେ ।”

ଝଡ଼ ଭଳି ବାହାରିଗଲା ରାମକିଶୋର ।

॥ ବାର ॥

“ଚିତ୍ରଂ ଜନ୍ମଦ୍ୱାପଂ ମନୋରମଂ ଜୀବତଂ ମନୁଷ୍ୟାନାଂ”

ହିରଣ୍ୟବତୀ ନଦୀ ତଟର ଏକ ଉଚ୍ଚ ପାହାଡ଼ ଉପରୁ ଦୁଇଜଣ ଭିକ୍ଷୁ ବେଶଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପତ୍ୟକାର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟମୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ପୁଲକିତ ନେତ୍ରରେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ କହୁଥାଏ, “ଏହି ନଦୀ ହିରଣ୍ୟବତୀ ତଟରେ ଏକ ଶାଳବଣରେ ପରିନିର୍ବାଣ ଘଟିଥିଲା ଭଗବାନଙ୍କର । ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ସେ ଏଇ ଅଭିଭୂତକାରୀ ବାକ୍ୟଟି ଶୁଣାଇଥିଲେ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଶିଷ୍ୟ ଆନନ୍ଦଙ୍କୁ । ବାସ୍ତବିକ ଭାରତବର୍ଷର ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଅତି ଭାଗ୍ୟବାନ । ଏଇ ଚିତ୍ରବତ୍ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟ ଜନ୍ମଦ୍ୱାପକୁ ଅବଲୋକନ କରି ଜୀବନର ଶେଷ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧ କହିଥିଲେ- ‘ଏ ଦେଶରେ ଜନ୍ମିତ ମଣିଷମାନେ ପୁଣ୍ୟବାନ । ଅତୁଳନୀୟ ପ୍ରକୃତି କୋଳରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରଳ ସୁନ୍ଦର ଜୀବନଯାପନ କରୁଥିବା ଏଇ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଭଗବାନ ।’”

“କିନ୍ତୁ, କାହାନ୍ତି ଆଜି ସେ ମଣିଷମାନେ, ଭିକ୍ଷୁ? ଭାରତବର୍ଷରୁ ମାନବିକତା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୃତ । ନଚେତ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି ଭଳି ଦ୍ୱିତୀୟ ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ମଣିଷଟିଏ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ହାତ ଉଠେଇ ପାରିଥାନ୍ତା କଦାପି ?” ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏଇ ଅଭିଯୋଗକୁ ଶୁଣିଲେ କାନଡେରି ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି ।

“କିନ୍ତୁ, ତୁମେ ଭୁଲିଯାଅନା ରଘୁନାଥ- ମୋ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଜାପାନର ନାଗାସାକି, ହିରୋସାମାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବିଷୟ । ଏଠି ତମ ଦେଶରେ ମହାତ୍ମାଙ୍କର ପରିନିର୍ବାଣ ଘଟେ ‘ହେ ରାମ’ ଉଚ୍ଚାରଣ ଭିତରେ । ମୋ ଜନ୍ମସ୍ଥାନରେ ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମାନବ ବାସୀଭୂତ ହୁଅନ୍ତି ପରମାଶୁ ବୋମାର ଛତ୍ରାକାର ଧୂମକୁଣ୍ଡଳୀ ସହିତ । ସେମାନଙ୍କ ପାଟିରୁ ହାହାକାର ପଦଟିଏ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିନଥିଲା ସେତେବେଳେ । ତୁମ ଦେଶ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାଗ୍ୟବାନ ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ।” ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି ସାନ୍ତନା ଦେଲେ ସତୀର୍ଥ ଭିକ୍ଷୁଙ୍କୁ ।

“କିନ୍ତୁ, ହେ ଭିକ୍ଷୁ !”, ସତୀର୍ଥ କାକୁ୍ୟକ୍ଷୋଦାଙ୍କୁ ଚେତେଇ ଦେଲେ ରଘୁନାଥ, “ଏ ଗାନ୍ଧି ଯୁଗ ଆଉ କେତେ ବର୍ଷ ? ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧ ଭିବକ୍ଷ୍ୟତ ବାଣୀ ଶୁଣେଇଥିଲେ ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ- ଯଦି ଶୀଳତା ସ୍ଥାୟୀ ଭାବେ ପାଳନ କର ତୁମେମାନେ, ତା’ହେଲେ ଖୁବ୍ ବେଶୀରେ ଏ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମ ଅନ୍ତତଃ ହଜାରେ ବର୍ଷ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଗାନ୍ଧିଧର୍ମର ସ୍ଥାୟୀତ୍ବ କେତେବର୍ଷ ହେବ ଭାବୁଛନ୍ତି ଆପଣ ? ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗାନ୍ଧିଧର୍ମର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ସତରେ କିଛି ଅଛି ବୋଲି ଭାବନ୍ତି ଆପଣ ଏ ଦେଶ ଭାରତବର୍ଷରେ ? ଏ ଦେଶ ଅବିବେକୀ ମୂଢ଼ ମାନବ ସମାଜ ପାଇଁ ସେ ମହାବାକ୍ୟ ‘ଚିତ୍ରଂ ଜନ୍ମଦ୍ବୀପଂ ମନୋରମଂ ଜୀବତଂ ମନୁଷ୍ୟାନାଂ’ର ଉଚ୍ଚାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ଉପହାସ ବ୍ୟତୀତ ଅଧିକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ମନେ ହେଉନାହିଁ ମତେ ।” ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ପକାଇଲେ ରଘୁନାଥ ।

ତାଙ୍କର ଏଇ ସାମୟିକ ସଂଶୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବିରକ୍ତ ମନୋଭାବକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ହସିଲେ କାକୁ୍ୟକ୍ଷୋଦା । ଅଳ୍ପ ସମୟର ନିରବତା ପରେ ସେ ପଚାରିଲେ, “ତୁମେ ତମର ସେଇ ପୂର୍ବାଶ୍ରମ ଦୁଃଖଗୁଡ଼ିକୁ ତଥାପି ଭୁଲିଯାଇ ପାରୁନ ରଘୁନାଥ । ତୁମେ କ’ଣ ଫେରିଯିବାକୁ ଚାହଁ ଆଉ ଥରେ ସେଇ ଜଞ୍ଜାଳମୟ ସାଂସରିକ ଜୀବନକୁ ? ଏମେ ବି ସମୟ ଅଛି । ଫେରିଯିବା କି ?”

ରଘୁନାଥଙ୍କ ସାମୟିକ ବିଷର୍ଣ୍ଣତା ଏମିତି ମଝିରେ ମଝିରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ପୁଣି ସକାଳର କୁହୁଡ଼ି ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ ମିଳେଇଗଲା ପରି ମିଳେଇଯାଏ ସେ ବିଷାଦ । ଏହା ହିଁ ସୂଚୀତ କରେ ରଘୁନାଥଙ୍କ ମାନସିକ ସ୍ଥିତିର ଦୁର୍ବଳତା ଏବଂ ସବଳତାକୁ ଏକାଧାରରେ ।

ଭିକ୍ଷୁ କାଜୁଯୋଦା ବୁଝନ୍ତି ବନ୍ଧୁ ରଘୁନାଥଙ୍କ ସ୍ଥିତିକୁ । ଏତିକିବେଳେ ସେ ଜାଣିପାରନ୍ତି ଭିକ୍ଷୁ, ଶ୍ରମଣ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ କାହିଁକି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଦୀର୍ଘଦିନ ନ ରହିବାକୁ ବିଧାନ ରହିଛି ଶାସ୍ତ୍ରରେ । ଏ ଜଗତ୍ ନିତ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ । ମଣିଷର ମାନସିକସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ । ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳତା ସହିତ ତାଳଦେଇ ଭିକ୍ଷୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ଯଦି ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ନ କରନ୍ତି ନିଜକୁ ତେବେ ‘ମାର’ ତା’ର ମାୟାଜାଲ ପୁନର୍ବାର ବିସ୍ତାର କରି ରୁଦ୍ଧକରି ଦିଏ ନିର୍ବାଣକାମୀ ଜୀବର ଗତିପଥକୁ ।

କାଜୁଯୋଦା ପ୍ରସ୍ରାବ କଲେ, “ତାଲ ତେବେ ଫେରିବା ଏଇଠୁ ପୁନର୍ବାର ସେଇଠିକି ଯୋଉଠୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଏ ଯାତ୍ରା ଆମର । ତୁମେ ଫେରିଯିବ ତୁମର ସ୍ତ୍ରୀ କନ୍ୟା ପୁତ୍ରଙ୍କ ପାଖକୁ । କିନ୍ତୁ, ମୁଁ ଚିରକାଳ ଅନିକେତ । ମତେ ଏହିପରି ପରିତ୍ରାଜନ କରିବାକୁ ହେବ ଏ ବିଶ୍ୱ, ଯେତେଦିନ ଜୀବନ ଥିବ ଏ ପିଣ୍ଡରେ । ତାଲ ! ଫେରିବା ।”

ରଘୁନାଥ ଲଜିତ ହେଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ସେ ସଂସାରକୁ ଫେରିବାକୁ ଚାହୁଁ ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସଂସାର ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ବାରମ୍ବାର ଫେରି ଆସିବାକୁ ଚାହୁଁଥାଏ ସ୍ୱତିପଥର ଅସଂଖ୍ୟ ଗଳି ବାଟରେ ।

ପ୍ରସଙ୍ଗଟାକୁ ବଦଳେଇ ଦେବାକୁ ନେଷ୍ଟା କଲେ ରଘୁନାଥ । ପଚାରିଲେ କାଜୁଯୋଦାଙ୍କୁ, “ଆପଣ ବିଧବା ମା’ଙ୍କ କଥା କେବେହେଲେ ମନେପଡ଼େନା ଭିକ୍ଷୁ ? ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠି ? କିଛି ଖବର ରଖିବନାହାଁନ୍ତି କେବେ ?”

ହସିଲେ କାଜୁଯୋଦା । କହିଲେ, “ଆମ ଦେଶର ବୌଦ୍ଧ ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ ବିଧବା ମା’ମାନେ ମଧ୍ୟ ଭିକ୍ଷୁଣୀ ହୁଅନ୍ତି । ମଠାବାଡ଼ିରେ ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି । ଠିକ୍ ଯେମିତି ତୁମ ଦେଶର ବିଧବାମାନେ କାଶୀ କିମ୍ବା ବୃନ୍ଦାବନରେ ଶେଷ ଜୀବନଯାପନ କରିବାର ପରମ୍ପରାର ବିଧାନ ଅଛି- ଆମ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ପରମ୍ପରା । ମୋର ମା’ ମତେ ଜନ୍ମରୁ ହିଁ ଭିକ୍ଷୁ ହେବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇଯାଇଥିଲେ ଏକ ମଠରେ । ନା- ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନାରୀମାନେ କୁମାରୀ ମାତା ହେବା ପରେ ଯେଉଁ ମାର୍ଗରେ ଗତି କରନ୍ତି ଆମ ଦେଶର ନାରୀମାନଙ୍କର ମାର୍ଗ ସେପରି ନୁହେଁ । ମୁଁ ମୋ ମା’ଙ୍କର ବୈଧ ସନ୍ତାନ । କିନ୍ତୁ, ମତେ ଭିକ୍ଷୁମାର୍ଗରେ ପ୍ରବେଶ କରେଇଲେ

ମା’ ଏକ ଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ ରୀତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ । ଆମ ଦେଶରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି- ଯଦି କୌଣସି ସନ୍ତାନ ତା’ ମା’ର ଚାଲିଶ ବା ତା’ଠୁଁ ବେଶୀ ବୟସରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରେ, ତେବେ ସେପରି ସନ୍ତାନକୁ ଭିକ୍ଷୁ କରିଦେବାକୁ ଧାର୍ମିକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅଛି ଆମ ସମାଜରେ । ସେଇ କାରଣରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଜଣେ ଭିକ୍ଷୁ । ପୁଣି, ମୋର ପିତାଙ୍କ ସ୍ବାଭାବିକ ମୃତ୍ୟୁ ଅନ୍ତେ ମା’ ମୋର ପ୍ରବେଶ କରିଛନ୍ତି ବିଧବା ନାରୀର ପରମଗତି ପଥରେ- ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଭିକ୍ଷୁଣୀ । ରହନ୍ତି ନିଜ ଘରେ ବା ମଠରେ ।”

ରଘୁନାଥ ଆଉ କିଛି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କଥା ପଚାରିଲେ ନାହିଁ କାନ୍ଥୁୟୋଦାଙ୍କୁ । କେବଳ ପଚାରିଲେ, “ଆପଣ ଏ ଭାରତବର୍ଷକୁ କାହିଁକି ଏତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ଭିକ୍ଷୁ ? ଆଧୁନିକ ଭାରତରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ହେଉ, ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଆପଣ କ’ଣ ଜଣେ ପ୍ରଚାରକ ଭାବେ ଆସିଥିଲେ ପ୍ରଥମେ ଏ ଦେଶକୁ ?”

“ତାହାହିଁ ସତ୍ୟ ରଘୁନାଥ” । ଭିକ୍ଷୁଙ୍କର ଏପରି ଅକୃତ୍ରିମ ସ୍ବାକାରୋକ୍ତି ସହିତ ବେଶ୍ ପରିଚିତ ହୋଇ ସାରିଥାନ୍ତି ରଘୁନାଥ ଗଲା କେତେବର୍ଷ ଭିତରେ । ପ୍ରାୟ ତିନିବର୍ଷ ତଳେ ଆଧୁନିକ ଭୁବନେଶ୍ୱରର କପିଳେଶ୍ୱର ଶିବ ମନ୍ଦିରରୁ ସେ ଦୁହେଁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଏକ ଦୀର୍ଘ ପଦଯାତ୍ରା । ଏଇ ସମକାଳ ଭିତରେ ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଆଦ୍ୟ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗମନର ପଥକୁ ପଦେ ପଦେ ଅନୁସରଣ କରି ସେ ଦୁହେଁ ଓଡ଼ିଶାର ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରି ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ ବିହାର ରାଜ୍ୟରେ ।

ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ବୌଦ୍ଧତୀର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ଅନ୍ତେ ସେମାନେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶରେ । ସେଠାରେ ବାରାଣାସୀଠାରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀ ପାରିହୋଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ଏଇ ଆଧୁନିକ କୁଶୀନାରା ବା ପ୍ରାଚୀନ କୁଶୀନଗ୍ରରେ ଯେଉଁଠି ପରିନିର୍ବାଣ ଲାଭ କରିଥିଲେ ତଥାଗତ । ଭଗବାନଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନରୁ ପରିନିର୍ବାଣ ତୀର୍ଥ- ସୁଦୀର୍ଘ ଯାତ୍ରାପଥ । ଏ ପଥରେ ଗତି କଲାବେଳେ ସେ ଦୁହେଁ ଏ ପୁରୁଣା ରେଭେନ୍ସା ନକ୍ସାର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଥିଲେ । ତଦନୁଯାୟୀ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ଭୌଗୋଳିକ ସୀମା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଲୁମ୍ବିନୀ (ଆଧୁନିକ ଲେମ୍ବାଇ) ପ୍ରଗନ୍ନା, ଦେବଦହ (ଆଧୁନିକ ଗୋବିନ୍ଦପୁର, ଦେଓଗାଁ ଜତ୍ୟାଦି) ପ୍ରଗନ୍ନା, କୋଦଣ୍ଡା (ଆଧୁନିକ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ପୂର୍ବସୀମା) ପ୍ରଗନ୍ନା, କେଶପୁରଠାରେ (ଆଧୁନିକ କେଶପୁର ବା କେଶନଗର) ଅନୋମା ନଦୀ (ଆଧୁନିକ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ବା

ମହାନଦୀ) ପାରିହୋଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ଧର୍ମଶାଳା (ଆଧୁନିକ ଧର୍ମଶାଳା)ରେ । ସେଠାରୁ ଆନନ୍ଦପୁର, କେନ୍ଦୁଝର ଦେଇ ସେମାନେ ଗତିକଲେ ଚମ୍ପୁଆକୁ । ସେଠାରେ ଓଡ଼ିଶା ସୀମା ପାରି ହେଲେ ଏବଂ ସିଧା ଚାଲିଲେ ରାଜଗୃହ ଓ ବୋଧଗୟାକୁ- ବିହାର ରାଜ୍ୟ ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ।

ସେହିଠାରେ ଭିକ୍ଷୁଦ୍ବୟ ବେଶ୍ କିଛିଦିନ ଅତିବାହିତ କରିଥିଲେ ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ବୁଦ୍ଧତ୍ବ ପ୍ରାପ୍ତି ସ୍ଥଳ ପବିତ୍ର ଉରୁବେଳର ନିରଞ୍ଜନା ନଦୀ ତଟରେ ସେଇ ଉରୁବେଳକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି କେତେକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୌଦ୍ଧପୀଠ । ନାଳନ୍ଦା, ସାରନାଥ, ବାରାଣସୀ, ଚମ୍ପା, ଶ୍ରାବସ୍ଥୀ, ସାକେତ ଏବଂ କୋସାଲ ପର୍ଯ୍ୟଟନାନ୍ତେ ଭଗବାନଙ୍କ ପରିନିର୍ବାଣ କ୍ଷେତ୍ର କୁଶାନଗ୍ର (ଆଧୁନିକ କୁଶୀନାରା)ରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ।

ଏହି କୁଶାନଗ୍ର ଅବସ୍ଥାନ ସମୟଟି ଥିଲା ବେଶ୍ ଦୀର୍ଘ । ପ୍ରାୟ ଛ'ମାସ । ଏଇ ସମୟ ଭିତରେ ସେମାନେ ପରିଚିତ ହେଇଥିଲେ ସ୍ଥାନୀୟ ଏକ ପ୍ରାଚୀନ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବଂଶ ବା ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଗୋତ୍ରର ନାଁ ବଶିଷ୍ଠ । ଏମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନୀୟ ନାମ ମଲ୍ଲ ।

ଏହି ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ପରିଚୟ କରାଇବାକୁ ଯାଇ ଭିକ୍ଷୁ କାଞ୍ଜ୍ୟୟୋଦା କହିଲେ, “ଏମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ଜାଣିତ ରଘୁନାଥ ? ଏଇମାନେ ହିଁ ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଚିତାଭସ୍ମର ବାହକ ? ଏମାନଙ୍କ ତୁମେ ଦେଖିତ ତମ ଭୁବନେଶ୍ବର ସନ୍ନିକଟ କପିଳେଶ୍ବର ଶିବ ମନ୍ଦିରର ପୂଜକ ଭାବେ- ଯାହାଙ୍କୁ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ସେଠି ତମର କହନ୍ତି, ‘ମଲ୍ଲିଆ’ ବା ‘ମଲିଆ’ ।”

ବିସ୍ମିତ ହେଲେ ରଘୁନାଥ । ପଚାରିଲେ, “ଏମାନଙ୍କ ଗୋତ୍ର ନାଁ ବଶିଷ୍ଠ ? ପୁଣି ଓଡ଼ିଶାର କପିଳେଶ୍ବର ମନ୍ଦିର ସେବକ ମଲିଆମାନଙ୍କର ବି ସେଇ ସମାନ ଗୋତ୍ର- ବଶିଷ୍ଠ ? ଏହା କିପରି ସମ୍ଭବ ଭିକ୍ଷୁ ?”

ଭିକ୍ଷୁ କାଞ୍ଜ୍ୟୟୋଦା ଜଣେ ପ୍ରବୀଣ ବୌଦ୍ଧ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ । ମହାପରିନିର୍ବାଣ ସୂତ୍ରରୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ସେ ଏକ ଦୀର୍ଘ ପାଲି ଭାଷାର ଉକ୍ତି ଯାହାର ଅର୍ଥ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କଲେ ସେ ରଘୁନାଥଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ । କହିଲେ, “ସେତେବେଳେକୁ ତଥାଗତ ଅଶୀ ବର୍ଷର ବୃଦ୍ଧ । ସେଦିନ ଭିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଜଣେ ଲୌହକାର, କମାର,

‘ତୁମ୍ଭ’ର ଗୃହରୁ । ଶୁକର ମାଂସ ସହିତ ମିଶ୍ରିତ ମଦ୍ୟ ଜାତୀୟ ବିଷାକ୍ତ ଆହାରକୁ ଭିକ୍ଷା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲା ପରେ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଭଗବାନ । ସେଦିନ ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଆକାଶରେ ଉଦୟମାନ ହେଉଥିବା ଦେଖି ହିରଣ୍ୟବତୀ ନଦୀ ତଟରୁ ଅପସରି ଆସିଲେ ମହାଭାଗ । ଆନନ୍ଦଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକିଲେ । ତାଙ୍କୁ ପୂର୍ବାଭାସ ଦେଲେ, ‘ଆନନ୍ଦ ! ଆଜି ଖୋ ବାସେଷା, ରାତିଯା, ପଶିମେ ଯାମେ ତଥାଗତସ୍ୟ ପରିନିର୍ବାଣ ଭବିଷ୍ୟତି ।’ ଅର୍ଥାତ୍ ଆନନ୍ଦ ! ଆଜି ରାତିର ଅନ୍ତିମ ଯାମରେ ତଥାଗତ ପରିନିର୍ବାଣ ଲାଭ କରିବେ । ତାହା ଏହି ବାଶେଷ ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟରେ ଘଟିତ ହେବ ଯାହା ପାଇଁ, ଏ ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ଜନ୍ମ ବାର୍ତ୍ତା ବହନ କରି ଉଦୟ ହେଉଛି ।

‘ଏହା ଶୁଣି ଆନନ୍ଦ ବିକଳ କଣ୍ଠରେ ପଚାରିଲେ, ‘ପ୍ରଭୋ ! ଆମେ କ’ଣ କରିବୁ ? ଆମେ ଅସହାୟ । ଆପଣ ଏପରି ଦୁର୍ଗମ ସ୍ଥାନ କାହିଁକି ବରଣ କଲେ ? ଚାଲନ୍ତୁ ପ୍ରଭୁ ଆମେ ଆପଣଙ୍କୁ ବହନ କରି ନେଇଯିବୁ- ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଯେ କୌଣସି ନଗର ଚମ୍ପା, ରାଜଗୃହ, ଶ୍ରୀବତ୍ସି ସାକେତ, କୋସଲ କିମ୍ବା ବାରାଣାସୀ ଭଳି ସ୍ଥାନକୁ ।’

ତଥାଗତ ଆଶ୍ଚସ୍ତ କଲେ ଆନନ୍ଦ ଓ ଶିଷ୍ୟବର୍ଗଙ୍କୁ । କହିଲେ, ‘ଏ କୁଶାନଗ୍ର ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ପବିତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ଥାନ । ଅଯୋଧ୍ୟାର ରାଜା ଦଶରଥଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବିଖ୍ୟାତ ଯମଜ ସନ୍ତାନ ଲବ କୁଶଙ୍କୁ ଭିତରୁ ମହାରାଜ କୁଶଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା କୁଶାନଗ୍ର । ମୁଁ ଏହି ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନକୁ ବରଣ କରିସାରିଛି ପରିନିର୍ବାଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । ତୁମେମାନେ ଭୟଭୀତ ହୁଅନାହିଁ । ଏ ରାଜ୍ୟର ଅଧିବାସୀ ମଲ୍ଲମାନେ ତୁମର ସହାୟକ ହେବେ । ସେମାନେ ମୋର ମରଣରାର ସଂସ୍କାର କରିବେ ଏବଂ ଚିତାଭସ୍କର ମୋର ପୈତୃକ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ କପିଳବାସୁକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବେ ।’

‘ଏହାପରେ ମହାମନା ଗୋଟିଏ ଶାଳବଣରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଦୁଇଟି ବୃହତ ଶାଳଗଛ ମଝିରେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଶଯ୍ୟା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ ଆନନ୍ଦ । ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ ସତ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା । ସେହି ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରାତ୍ରିର ଶେଷ ଯାମରେ ତଥାଗତ ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କଲେ ।’

‘ଆନନ୍ଦ, ମଲ୍ଲମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଏ ଦୁଃସମ୍ଭାବ ପହଞ୍ଚାଇଲେ । ଭଗବାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଭକ୍ତ ମଲ୍ଲମାନେ ତଥାଗତଙ୍କ ପାଇଁ ରାଜତକ୍ତବର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂସ୍କାର କ୍ରିୟା ସମାପନ କଲେ । ପରେ, ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଶେଷ ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ କଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ । ବହୁ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହକାରେ ସେମାନେ ସଂସ୍କାରଲକ୍ଷ୍ମ ଭସ୍କକୁ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଧାତୁ ପାତ୍ରରେ ସ୍ଥାପନ କରି ନେଇଗଲେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ କପିଳବାସ୍ତୁକୁ । ଯେଉଁ ମଲ୍ଲମାନେ ଏହି ପାତ୍ର ବହନ କରି ତୋଷଳ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଲୁମ୍ବିନୀ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ କପିଳବାସ୍ତୁ ନଗରରେ ପହଞ୍ଚାଇଥିଲେ ସେମାନେ ଆଉ ଫେରି ଆସି ନଥିଲେ କୁଶୀନଗ୍ରକୁ । ସେମାନେ ସେହିକାଳୁ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବେ ଆବସ୍ଥାନ କରିଆସୁଛନ୍ତି ସେଇ କପିଳବାସ୍ତୁ ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ କପିଳେଶ୍ବର ନାମରେ ପରିଚିତ ସ୍ଥାନରେ । ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କର ନାମ-ମଲ୍ଲିଆ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇ ମଲ୍ଲ ବା ମଲ୍ଲିଆମାନେ ସ୍ଥାନୀୟ ଭାବେ ହିନ୍ଦୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଗୋଷ୍ଠୀ ଦ୍ବାରା ଜାତିଗତ ଭାବେ ଅସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପରିବାରର କୌଣସି ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ସ୍ଥାନୀୟ କ୍ଷତ୍ରିୟ ପରିବାରରେ ବିବାହ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଅନ୍ତର୍ବିବାହ ପ୍ରଥା ପାଳନ କରି ଆସୁଛନ୍ତି ସେହିକାଳୁ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୪୮୯ ମସିହାରେ ତଥାଗତଙ୍କ ପରିନିର୍ବାଣ କାଳ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଛି । ଭାବିଦେଖ ରଘୁନାଥ ! କେତେ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ବିତିଯାଇଛି ସେହିଦିନୁ ଆଜି ଭିତରେ । କୁଶୀନଗ୍ରର ବଶିଷ୍ଠ ମଲ୍ଲମାନେ ତଥାପି ଅନୁରକ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଭୁ ତଥାଗତଙ୍କ ପାଦତଳେ ।”

କୁଶୀନଗ୍ରରେ ରହଣି ସମୟ ଶେଷ ହେବା ଜାଣି ଭିକ୍ଷୁ କାଞ୍ଜ୍ୟୟୋଦ୍ୟା ସତୀର୍ଥ ଭିକ୍ଷୁ ରଘୁନାଥଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରାଇଲେ ପୁଣିଥରେ, “କ’ଣ କହୁଛ ? ଏଇଠୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବା ନା ଆଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବା ?”

“ପଛକୁ ଫେରିଚାହିଁବା ଅନୁଚିତ ଭିକ୍ଷୁ ମୋ ପକ୍ଷରେ । ଚାଲନ୍ତୁ ଚାଲିବା ଆହୁରି ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ । ମୋର ଇଚ୍ଛା- ନେପାଳ ତରାଇରେ ସେଇ ସ୍ଥାନଟିକୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ଉଚିତ୍ ହେବ, ଯାହାକୁ ଆଧୁନିକ ଐତିହାସିକମାନେ ମାନିନେଇଛନ୍ତି ଭଗବାନଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ କପିଳବାସ୍ତୁ ନାଁରେ-”, ରଘୁନାଥ ତାଙ୍କର ଓ ଭିକ୍ଷୁ କାଞ୍ଜ୍ୟୟୋଦ୍ୟାଙ୍କ ଯତ୍ନକ୍ଷିତ ବ୍ୟବହାରିକ ଲୁଗାପଟା, କମଳ ଇତ୍ୟାଦିକୁ କୋଥଳୀରେ ପୁରେଇବାରେ ମନଦେଲେ ।

॥ ତେର ॥

“ଅସ୍ତି ଉତ୍ତରସ୍ୟାଂ ଦିଶି ଦେବତାତ୍ମା

ହିମାଳୟୋ ନାମ ନଗାଧିରାଜ

ପୂର୍ବାପରୋଦୟ ନିଧିବଗାହ୍ୟ

ସ୍ଥିତଃ ପଥବ୍ୟାଇବ ମାନଦନ୍ତ ।”

ରଘୁନାଥ ଯେତିକି ଯେତିକି ଆଗକୁ ଆଗକୁ ପାଦ ବଢ଼େଇଥାନ୍ତି, ହିମାଳୟରେ ଆକର୍ଷଣ ସେତିକି ସେତିକି ତାକୁ ହେଉଥାଏ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତଃସ୍ଵରଣରେ । ସେ ଉଚ୍ଚକଣ୍ଠରେ ଆବୃତ୍ତି କରୁଥାନ୍ତି ତାଙ୍କ ସ୍କୁଲ ଦିନର ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକରେ ସଂଗୃହୀତ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂସ୍କୃତ ପଦ୍ୟର ପଦାବଳୀଗୁଡ଼ିକୁ । ଏ ସଂସ୍କୃତ ପଦ୍ୟଟି ମହାକବି କାଳୀଦାସଙ୍କ ରଚିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କୁମାରସମ୍ଭବ କାବ୍ୟର ଏକ ଅଂଶ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ ! ଶେଷରେ ହର୍ଷୋତ୍ପୁଲ୍ଲିତ ହୋଇ ସତୀର୍ଥ ଜାପାନୀ ଭିକ୍ଷୁ କାଞ୍ଜୁୟୋଦାଙ୍କୁ ଶୁଣେଇଲେ ସେ—

“ମୋର ପ୍ରାଣ ଏତେ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି କାହିଁକି ଜାଣନ୍ତି ଭିକ୍ଷୁ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ମୋ ରକ୍ତମାଂସ, ଶିରାପ୍ରଶିରାରେ ଅନୁଭବ କରୁଛି ଭଗବାନ କୈଳାସପତି ଶିବ ଏବଂ ଜଗଜ୍ଜନନୀ ପାର୍ବତୀ ଦେବୀଙ୍କର ଉଚ୍ଚାଟକାରୀ ସ୍ଵଦନ...”

ଭିକ୍ଷୁ କାଞ୍ଚୁକ୍ଷୋଦାଙ୍କ ମନ ମଧ୍ୟ ହିମାଳୟର ପାଦଭୂମିର ଅପୂର୍ବ ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଆଉ ଶୀତଳ ପବନର ସ୍ପର୍ଶରେ ସନ୍ଦିତ ହେଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ହୋଇନଥାନ୍ତି । ହାତରେ ଧରିଥିବା ଏକ ନକ୍ସା ଉପରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଆଖି ବୁଲେଇ ନେଇ ସେ ଖୋଜୁଥାନ୍ତି ରାସ୍ତା- ‘ରୁମିନଦେଇ’ ବା ଆଧୁନିକ ଲୁମ୍ବିନୀକୁ ।

ସେମାନେ ପ୍ରବେଶ କରିସାରିଥାନ୍ତି ହିମାଳୟର ତରାଇ ଅଞ୍ଚଳରେ । ଭାରତ ଓ ନେପାଳର ରାଜନୈତିକ ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରି ସେମାନେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥାନ୍ତି ଆଧୁନିକ ‘ରୁମିନଦେଇ’ ବା ‘ଲୁମ୍ବିନୀ’ ଅଥବା ଭଗବାନଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥଳୀ ତଥାକଥିତ ‘କପିଳବାସ୍ତୁ’ ଦିଗରେ ।

ଏଇ ‘ରୁମିନଦେଇ’ ନାଁଟି ସହିତ ଜାପାନୀ ଭିକ୍ଷୁ ପୂର୍ବରୁ ପରିଚିତ । ସେ ଆସିଥିଲେ ଏ ସ୍ଥାନକୁ କେତେବାର ଏବଂ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଇତିହାସ ଓ ଭୂଗୋଳ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ନୂଆ ନୁହେଁ । ବୌଦ୍ଧତୀର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ପାଇଁ ଦଶବର୍ଷ ଆଗେ ସେ ଜାପାନରୁ ଆସି ପ୍ରଥମେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ଏଇ ‘ରୁମିନଦେଇ’ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲାଭ କରିଥିବା ନେପାଳର ତରାଇ ଅଥବା ହିମାଳୟ ପାଦଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧ ଜନ୍ମସ୍ଥାନରେ ।

“ତୁମେ ଜଣେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶିବଭକ୍ତ, ଦେଖୁଚି ମୁଁ”, ହସିଲେ ଜାପାନୀ ଭିକ୍ଷୁ, ରଘୁନାଥଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରୁ କାଳୀଦାସ ରଚିତ ପଦାବଳୀର ଲଳିତ ସ୍ୱର ସହିତ ଗମ୍ଭୀର ଆବୃତ୍ତିକୁ କାନପାରି ।

“ହଁ ଭିକ୍ଷୁ! ମୁଁ ଜଣେ ଶିବଭକ୍ତ । କିନ୍ତୁ ଶିବ କହିଲେ, ମୁଁ ଖଣ୍ଡେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଲିଙ୍ଗାକୃତି ପଥରକୁ ଚିତ୍ରା କରେନା । ମୋ କଟନାରେ ଉଭାସିତ ହୁଏ ଏଇ ଦେବାତ୍ମା ହିମାଳୟ”, ବହୁଦୂର ଏବଂ ଅତି ନିକଟ ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ଦିଶୁଥିବା ସାରସାରି ପର୍ବତଶୃଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ବିହ୍ୱଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପିଇଗଲା ପରି ଚାହିଁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ରଘୁନାଥ ।

“ବୁଝିପାରୁଚି ମୁଁ ତୁମର ବ୍ୟାକୁଳତାର କାରଣ ରଘୁନାଥ,” ଭିକ୍ଷୁ କାଞ୍ଚୁକ୍ଷୋଦା ପୁଣି ଥରେ ଚେତେଇ ଦେଲେ ରଘୁନାଥଙ୍କୁ, “ଏ ତୁମର ପ୍ରାରହ ସଂସ୍କାର । ତୁମେ ଭାରତୀୟମାନେ ସେଇ କାରଣରୁ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଫେରି ଆସିଛ ସେଇ ପ୍ରାରହ ଲକ୍ଷ ଶୈବ ଚେତନାକୁ । ଏହାର ଔଚିତ୍ୟାଚିତ୍ୟ

ବିଚାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏଇ ଦେଖ ! ପଶିମ ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ସେଇ ବିରାଟ ସ୍ତମ୍ଭଟିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର । ଆମେ ସେଇ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା କିଛି ଘଣ୍ଟା ଚାଲିଯାରିଲେ । ଆଗକୁ ଯିବା ନା ବିଶ୍ରାମ ନେବା ?”

ଆଖି ବୁଲେଇଲେ ରଘୁନାଥ । ଏକ ବିଷ୍ଣୁର୍ଷ ଉପତ୍ୟାକ ଭଳି ତରାଇର ଆରଣ୍ୟକ ସୀମା ଭିତରେ ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିଲେ ଏକ ଗୋଲାକାର ସ୍ତମ୍ଭକୁ ।

“କି ସ୍ତମ୍ଭ ଏ ? ଯେଉଁ ରୁମିନଦେଇ ସ୍ତମ୍ଭ କଥା କହୁଥିଲେ ଆପଣ, ଏ ସେଇ ?”, ହିମାଳୟର ଶିହରଣ ଉଠେଇଗଲା ତାଙ୍କ ରୋମାଞ୍ଚ ତ ଶରୀରରୁ ଆସ୍ତୋ ଆସ୍ତୋ ।

“ହଁ ! ଏ ସେଇ ସ୍ତମ୍ଭ ! ରୁମିନଦେଇ ସ୍ତମ୍ଭ । ଏଇଠି ପ୍ରାୟ ହୋଇଥିଲା ସେଇ ଶିଳାଲିପି ଯାହାକୁ ଏଫିହାସିକମାନେ କହନ୍ତି ତକ୍କର ପ୍ୟୁରରଙ୍କ ଆବିଷ୍କୃତ ବୁଦ୍ଧ ଜନ୍ମସ୍ଥଳୀର ପ୍ରମାଣପତ୍ର । ତାଲ ଦେଖିବା ସେ ସ୍ତମ୍ଭ ନିକଟରୁ ।” ଆଗେ ଆଗେ ବାଟ କଢ଼େଇଲେ କାକୁ୍ୟୟୋଦା । ଅନୁସରଣ କଲେ ରଘୁନାଥ ।

ତରାଇର ବିସ୍ତୃତ ଅରଣ୍ୟାଞ୍ଚଳର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ନୂଆ ନୂଆ ଜନବସତିମାନ ଗଢ଼ିଉଥିବା ଦେଖି ରଘୁନାଥ ଚିନ୍ତା କରୁଥାନ୍ତି- ହୁଏତ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏଇ ଅଞ୍ଚଳଟି ଥିଲା ଶୁଦ୍ଧୋଦନଙ୍କ ବିଖ୍ୟାତ ଲୁହନୀ ରାଜ୍ୟ ଆଉ ସେଇ ସ୍ତମ୍ଭ ଚିହ୍ନିତ ସ୍ଥାନଟିରେ ଥିବ ନିଶ୍ଚୟ ସେ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ କପିଳବାସ୍ତୁ ନଗର । ମନେ ପଡ଼ିଲା ତାଙ୍କର- ରାଜା ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ଥିଲେ ଜଣେ କୃଷକ ରାଜା ଯେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା ତିଥିରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଜ ବପନ କରିବାକୁ ଧାନ ବିହନ ନିଜ ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡେଇ ଯାଉଥିଲେ । ତା’ର ଅର୍ଥ, ସେତେବେଳେ ଏ ଅଞ୍ଚଳଟି ଥିବ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ଧାନ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ କୃଷକମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟ । ଆଖି ବୁଲେଇଲେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ରଘୁନାଥ । ଦେଖିଲେ- ବିସ୍ତୃତ ଜଙ୍ଗଲ କଟାଚାଲିଛି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ସେଇ ନୂଆ ଜନବସତି ଗୁଡ଼ିକର ଆଖପାଖରେ । କେଉଁଠି କେଉଁଠି ଚାଷକାମ ଚାଲିଛି ବି- ଟ୍ରାକ୍ଟର ସାହାଯ୍ୟରେ ହଳ ବୁଲୁଛି ଆଉ ଲୋକେ କାର୍ଯ୍ୟବସ୍ତୁ ଅଛନ୍ତି ଚାଷବାସ ନେଇ ।

କୌତୁହଳ ବଶତଃ ରଘୁନାଥ ଅଭିଜ୍ଞ ସହଯାତ୍ରୀ ଭିକ୍ଷୁଙ୍କ ପଚାରିଲେ, “ରାଜା ଶୁଦ୍ଧୋଦନ କ’ଣ ଏଇ ଚାଷ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଜବପନ କରୁଥିଲେ ଭିକ୍ଷୁ,

ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ତିଥିରେ, ଯାହା ବର୍ଷତ ଅଛି କୌଣସି ବୌଦ୍ଧ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବୋଲି କହନ୍ତି ଆପଣ ?”

ଆଗକୁ ଆଗକୁ କ୍ଷୀପ୍ରଗତିରେ ପାଦ ବଢ଼ଉଥାନ୍ତି କାଜ୍ୟୁୟୋଦା । ହଠାତ୍ ଅଟକି ଗଲେ ସେ । ପଛକୁ ବୁଲି ଚାହିଁଲେ ରଘୁନାଥଙ୍କୁ । ହସିଲେ । ପଚାରିଲେ, “ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଜାଣ ?”

ରଘୁନାଥ ନିରୁତ୍ତର ।

କାଜ୍ୟୁୟୋଦାଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ବାହୁ ଘୁରିବୁଲି ଆସିଲା ଅରେ ସମଗ୍ର ତରାଇ ଅଞ୍ଚଳ ଉପରେ । ପରେ ପରେ ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସହିତ କହିଲେ, “ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ଅର୍ଥ ଶୁଦ୍ଧ ଚାଉଳ । ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଧାନ କ୍ଷେତ ପ୍ରାୟ ଐତିହାସିକ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖା ନଥିଲା । ଭାରତବର୍ଷ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇବା ପରେ ଏଇମାତ୍ର ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି ଏଠାରେ ସେ କାମ । ଲକ୍ଷ୍ୟକର ଏ ଯୋଉ ନୂଆ ଜନବସତି ସବୁ ଏଠିସେଠି ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆସୁଛି ବର୍ତ୍ତମାନ, ସେ ସବୁର ଅଧିବାସୀ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ନୁହଁନ୍ତି । ଏ ସମସ୍ତେ ପଞ୍ଜାବ ଅଞ୍ଚଳର ଉଦ୍‌ବାସୁ, ଯେଉଁମାନେ ଦେଶ ବିଭାଜନ ପରେ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ ହୋଇଗଲେ ନିଜ ଜନ୍ମସ୍ଥାନରୁ ଯାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ପାକିସ୍ତାନ ନାମରେ ପରିଚିତ । ଶୁଦ୍ଧୋଦନଙ୍କ ଧାନକ୍ଷେତ ଏଠି ଖୋଜିଲେ ପାଇବ ନାହିଁ ବନ୍ଧୁ । ତମେ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିବ ତେର ପଛରେ- ଓଡ଼ିଶାର କପିଳେଶ୍ୱର ଗାଁ ପାଖରେ ! ଏଥର ଅଗ୍ରସର ହୁଅ । ମୁଁ ତମକୁ ଦେଖେଇବାକୁ ଚାହୁଁଛି ସେ ସ୍ତମ୍ଭଟା ଯାହାକୁ ଆଜିର ବିଦ୍ୱାନମାନେ କହନ୍ତି- ଅଶୋକସ୍ତମ୍ଭ !”

ସେ ଦୁହେଁ ଚାଲିଗଲେ, ତା’ପରେ, ସେଇ ଅଶୋକସ୍ତମ୍ଭ ଦିଗରେ ବୁଝିପାଠ ।

ସେତେବେଳକୁ ସେମାନେ ପହଞ୍ଚିଯାଆନ୍ତି ଏକ ଜନବସତିର ପାଖାପାଖି । ଭିକ୍ଷୁ କାଜ୍ୟୁୟୋଦା ତାଙ୍କର ନକ୍ସାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଭଲକରି । ରଘୁନାଥଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକି ନକ୍ସାଟି ଦେଖେଇଲେ । ପଚାରିଲେ, “ଏଇ ସେ ଗାଁ, ଯେଉଁଠି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟ ଆରମ୍ଭ ହେଇ ଛନ୍ଦାନବେରେ (୧୮୯୬) ଘୁରିବୁଲୁଥିଲେ ଜଣେ ଜର୍ମାନୀ ସାହେବ । ତାଙ୍କ ନାଁ ଡକ୍ଟର ଫ୍ଲ୍ୟୁରର । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆସିଲା ଖଣ୍ଡେ

ଶିଳାଲିପି । ସେଇ ଶିଳାଲିପିଟିକୁ ପାଠ କଲା ପରେ ଆଜ୍ଞାନ ବିଶ୍ୱର ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁ
ଉନ୍ମିଳାତ ହେଲା । ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ସେଇ ଜ୍ଞାନୋଦୀପ୍ତ ଆଲୋକର
ଭାଷା-ବୁଦ୍ଧିଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ନେପାଳର ଏଇ ସ୍ଥାନଟି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ନକ୍ସାରୁ ପଢ଼ !
ଏଠି କ’ଣ ଦେଖୁଛ ? ଏ ସ୍ଥାନର ନାଁ କ’ଣ ?”

ରଘୁନାଥ ନଇଁ ପଡ଼ି ଚାହିଁଲେ ନକ୍ସାକୁ । ପଢ଼ିଲେ- “ପଦରିଆ” ।

ବୋକାବୋକା ଆଖିରେ ରଘୁନାଥ ଭିକ୍ଷୁ କାଢ଼ୁୟଯୋଦାଙ୍କୁ ଚାହିଁଲେ ।
ବ୍ୟାଖ୍ୟା କଲେ ଭିକ୍ଷୁ ତା’ପରେ- “ହଁ, ଏଇ ପଦରିଆ ଗାଁରେ ତକ୍କର ଫୁଲର
ସେଇ ଶିଳାଲିପିଟି ପାଇଥିଲେ ୧୮୯୬ ମସିହାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ
ପରିନିର୍ବାଣ ଅନ୍ତେ, ସୁଦୀର୍ଘ ୨୩୮୫ ବର୍ଷ ପରେ ଏବଂ ତତ୍ତ୍ୱଶାତ୍ର ଏ ଚମତ୍କାରପ୍ରଦ
ଆବିଷ୍କାର ପ୍ରକାଶ ପାଇଗଲା ବିଶ୍ୱର ମାନ୍ୟତାପ୍ରସ୍ତା ଐତିହାସିକ ଜର୍ଣ୍ଣାଲ ସମେତ
ବହୁ ବହୁ ବିଦ୍ୱାନ ଭାରତ ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ଦେଶୀ ବିଦେଶୀଙ୍କ ବହି ଗୁଡ଼ାକରେ ।
ଫୁଲର ଏ ସ୍ଥାନର ନୂଆ ନାମକରଣ କରିଥିଲେ- ‘ରୁମିନ୍‌ଦେଇ’ ।”

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ରଘୁନାଥ । ମୁହଁ ଖୋଲି ପଚାରିଲେ, “ରୁମିନ୍‌ଦେଇର
ଅର୍ଥ କ’ଣ ଭିକ୍ଷୁ ?”

ଭିକ୍ଷୁ କାଢ଼ୁୟଯୋଦା ହସି ଉଠିଲେ । କହିଲେ, “ଠିକ୍ ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥିଲେ
ତକ୍କର ଫୁଲରଙ୍କୁ ଐତିହାସିକ ଭି.ଏ. ସ୍ମିଥ । ତା’ର ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ବିଜ୍ଞ
ଆବିଷ୍କାରକ- ‘ମୁଁ ଭାବୁଛି ଏ ସ୍ଥାନର ନାମ ରୁମିନ୍‌ଦେଇ ହୋଇଥିବ ନିଶ୍ଚୟ ।
କାରଣ ଶିଳାଲିପିରେ ଯେଉଁ ‘ଲୁମିନୀ’ ଶବ୍ଦର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ତାକୁ ସ୍ଥାନୀୟ
ଲୋକେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିବେ ଏହିପରି ରୁମିନ୍‌ଦେଇ ।”

“ଅଭୁତ ଏ ଜଗତ !”, ରଘୁନାଥ ବସିପଡ଼ିଲେ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତଦେଇ,
“ପଦରିଆ ଯଦି ‘ରୁମିନ୍‌ଦେଇ’ ହୋଇପାରେ ତେବେ, ଆଜିର କପିଳେଶ୍ୱରର
ପ୍ରଗନ୍ନା ନାମ ‘ଲୁମ୍ବେଇ’ କାହିଁକି ଲୁମିନୀ ନହେବ ? ଆପଣ ତ କହୁଥିଲେ
୧୯୨୮ରେ ଓଡ଼ିଶାର କପିଳେଶ୍ୱର ଗାଁରୁ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଥିଲା ଅନ୍ୟ ଏକ
ଅନୁରୂପ ଶିଳାଲିପି ଯାହା ଏବେ ଗଢ଼ିତ ଅଛି କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଆଶୁତୋଷ
ମୁଖର୍ଜୀଙ୍କଠାରେ ?”

“ଉଠ ରଘୁନାଥ!”, କାନ୍ଧୁୟାଯାଏ ହାତ ଧରି ଭୁଲ୍‌ରୁ ଉଠେଇଲେ ବନ୍ଧୁକୁ । କହିଲେ, “ଭାରତକୁ ପର୍ଯ୍ୟଟନରେ ଆସିବା ଦିନଠୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଏଇ ବିଭ୍ରାନ୍ତି ଭିତରେ ସନ୍ତୁଳିତ ହେଉଛି । ଏ ବିଭ୍ରାନ୍ତିର ମୂଳ କାରଣ ମୋର ନିଜ ପ୍ରତି ସନ୍ଦେହ ।”

ରଘୁନାଥ ଦୃଢ଼ ଭାବେ ନିଜ ପାଦ ଦୁଇଟି ଉପରେ ଠିଆ ହେଲେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା ତାଙ୍କୁ । ଯେଉଁ ବିଦେଶୀ ଲୋକଟିକୁ ଗୁରୁତଲ୍ୟ ଜ୍ଞାନ କରି ସେ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ସନ୍ଦେହମୁକ୍ତ ଜୀବନ୍ତକୁ ଜ୍ଞାନୀ ଭିକ୍ଷୁ ବୋଲି ଭାବି ତା’ରି ପଛେ ପଛେ ଘରଦ୍ୱାର ତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଆସିଥିଲେ ସେ ଲୋକର ପୁଣି କିଛି ଆଦୃଷ୍ଟଶୟ ଅଛି ? ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ସେ ସନ୍ଦେହୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲେ ତାଙ୍କ ସହଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ।

“ଭାରତବର୍ଷର ମାଟି ଛୁଇଁବା ପରେ ମୋର ଏ ଆଦୃଷ୍ଟଶୟ ମତେ ‘ମାର’ ପରି ଗୋଡ଼େଇ ଚାଲିଛି ଆଉ ପଚାରୁଛି ପରିହାସ କରି ସେ ପ୍ରଶ୍ନଟା, ଯାହାର ଉତ୍ତର ପାଉନାହିଁ ମୁଁ । ପ୍ରଶ୍ନଟା ହେଉଛି- ତଥାଗତ ଏକ ନା ଏକାଧିକ ? ଜଣେ ମଣିଷ କିପରି ଦୁଇଟ ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବେ ଏକ ସମୟରେ ? ଯଦି ଏସିଆର ଆଲୋକ ନାମଧାରୀ ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ ଯଥାର୍ଥରେ ଜଣେ ଐତିହାସିକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ତେବେ ତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏ ମିଥ୍ୟା ଦୈତବାଦ କିପରି ବଞ୍ଚି ରହିପାରିଛି ୧୮୯୬ ମସିହାରୁ ଏଯାବତ୍ ?”, ମନକୁ ମନ କିଛି କହିଲା ପରି ଅଭିଯୋଗ ବାଡ଼ି ବାଡ଼ି ଚାଲିଥାନ୍ତି ସେ- ଭାରତୀୟ ବୌଦ୍ଧିକ ପରମ୍ପରାରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଉପନିବେଶବାଦୀଙ୍କ ଉଦାସୀନତା ପ୍ରତି ତାତ୍ତ୍ୱିକ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ।

ଅବଶେଷରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସେମାନେ ସେଇ ଗୋଲାକାର ସ୍ତମ୍ଭ ନିକଟରେ, ଯାହାର ଐତିହାସିକ ମାନ୍ୟତା ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କୁ କୁହାଯାଉଥିଲା । ବିଶ୍ୱ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ‘ତରାଇ ପିଲାଜୀ’ ବା ବୁଦ୍ଧ ଜନ୍ମ ସ୍ଥାନରେ ଅଶୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସ୍ମାରକୀ ଅଶୋକସ୍ତମ୍ଭ ।

ଗୋଟିଏ ତାଳଗଛ ଭଳି ମୂଳରୁ ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଲାକାର ଏଇ ଅନୁଚ ସ୍ତମ୍ଭଟିକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ରଘୁନାଥ ତାଙ୍କ ସୀମିତ ଐତିହାସିକ ଜ୍ଞାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ହସି ଉଠି ପଚାରିଲେ, “ଭିକ୍ଷା ? ଏ କ’ଣ ଏକ ଅଶୋକ ସ୍ତମ୍ଭ ? ଏତ ଦିଶୁଛି ଆମ ଗାଁର ଦଫାଦର ରାଜୁ ଜେନା ଭଳି ଏକ ଡେଙ୍ଗା ସରସର ଚଉକଖିଆ ମର୍ଦ୍ଦ ପରି ? ଅଶୋକ ସ୍ତମ୍ଭ ତ ମୂଳରୁ ମୋଟା, ଅଗ ଆଡ଼କୁ ସରୁ ହେଇହେଇ ଶେଷରେ ଲାନ

ହୋଇଥାଏ ଏକ ଘଣ୍ଟି ଆକୃତିର ବେଲକ୍ୟାପିଟାଲରେ ? ତା’ ଉପରେ ବସିଥାଏ ସିଂହ । କାହିଁ ସେ ଘଣ୍ଟି, କାହିଁ ସେ ସିଂହ ?”

“ଏଇ ତ ମୋ ନିଜର ବିଭ୍ରାନ୍ତିର କାରଣ !”, ଭିକ୍ଷୁ କାକ୍ଷୁଯୋଦାଙ୍କ ତେଜ୍ଜୀ ସରୁସରୁ ମଙ୍ଗୋଲାୟ ଆଖି ଦୁଇଟି ସ୍ତମ୍ଭର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଖଞ୍ଜା ଯାଇଥିବା ଏକ କଞ୍ଚପାକୃତି ପଥରକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଥାଏ ।

“ଏହାକୁ କ’ଣ ଆପଣ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି ତଥାପି- ଏକ ଅଶୋକସ୍ତମ୍ଭର ମାନ୍ୟତା ସହକାରେ ?”, ବହୁ ଆଡ଼ମ୍ବରର ପରିଣତି ଏକ ଜନ୍ମକ୍ରିୟାରେ ସମାପ୍ତ ହେବା ଅନୁଭବରେ ହତାଶ ହେବା ଦ୍ରଷ୍ଟା ପରି ନୈରାଶ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ ରଘୁନାଥ ।

“କଦାପି ନୁହେଁ- ଦଶବର୍ଷ ତଳେ ମୁଁ ଏଠାକୁ ବୁଦ୍ଧ ଜନ୍ମସ୍ଥଳ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଆସି ଏଇଭଳି ହତାଶ ହେଇଥିଲି ରଘୁନାଥ । ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନରୁ ହିଁ ମୁଁ ବୁଝି ନେଇଥିଲି- ଏହା ଏକ ଐତିହାସିକ ମିଥ୍ୟା ! ଏହା କର୍ତ୍ତ୍ତବ୍ୟ କାଳେ ଏକ ଅଶୋକ ସ୍ତମ୍ଭର ମାନ୍ୟତା ଲାଭ କରିନପାରେ । ପୁଣି, ଏଥିରେ ଏ ଯେଉଁ ଶିଳାଲିପିଟି ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଯାଇଛି ତାହା ବି ଅସତ୍ୟର ଅନ୍ୟତମ ରୂପ । କାରଣ ମୁଁ କଳିଙ୍ଗ ଶିଳାଲିପି ବା ତମର ଓଡ଼ିଶାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଶିଳାଲିପିଟିର ତୁଳନାତ୍ମକ ପାଠ କରିଛି ବାରମ୍ବାର । ଉଭୟ ଶିଳାଲିପିରେ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ି ଅଧିକ ପ୍ରମାଣ୍ୟ ବିଷୟ ରହିଛି, ଯାହା ଇଙ୍ଗିତ କରୁଛି ତା’ର ମୌଳିକତା ସମ୍ପର୍କରେ । ସେଥିରେ ଅଛି ଗୋଟିଏ ଅଇର ସୂଚନା ଏବଂ ଲିପିକାରର ନାମ ଦସ୍ତଖତ । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମ ଆଖି ଆଗରେ ରହିଥିବା ଏଇ ତଥାକଥିତ ‘ରୁମିନଦେଇ’ ଶିଳାଲିପିଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନର ପ୍ରାମାଣ୍ୟ ଦଲିଲ ଭାବେ ? ଏହି ସ୍ଥାନକୁ ନା ତମ ଓଡ଼ିଶାକୁ ?”, ନିବିଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇ ରହିଲେ କାକ୍ଷୁଯୋଦା ରଘୁନାଥ କଲାମଙ୍କ ମୁହଁକୁ ।

ଉଭୟ କିଛି ସମୟ ସେହିପରି ନିରବରେ ପରସ୍ପର ଆଖିରେ ଆଖି ମିଳେଇ ଠିଆ ହେଇ ରହିଲେ ।

ପ୍ରଥମେ ନିରବତା ଭଙ୍ଗ କଲେ ଜାପାନୀ ଭିକ୍ଷୁ । ରଘୁନାଥଙ୍କ ସ୍ତମ୍ଭାଭୂତ ଶରୀରକୁ ହଲେଇ ଦେଲେ ସେ । ଦୁଇ ହାତରେ ତାଙ୍କ କାନ୍ଧକୁ ଟିକେ ଝୁଙ୍କେଇ ଦେଇ ସହାସ୍ୟ ବଦନରେ ପଚାରିଲେ, “ତମେ କୈଳାସ ମାନସରୋବର

ଦର୍ଶନାଭିଳାଷୀ ନା ? ଶିବ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉନାହିଁ ତମ ମନ ? ତେବେ ଚାଲ । ଆଉ ଅପେକ୍ଷା କାହିଁକି ? ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଆଗ୍ରହୀ କୈଳାସ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ।”

ତମକି ପଡ଼ିଲେ ରଘୁନାଥ । ଜଣେ ନିଷ୍ଠାପର ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ବିଦେଶୀ ଭିକ୍ଷୁ ମୁହଁରୁ ଶିବ ଦର୍ଶନରେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରସଙ୍ଗ ତାଙ୍କ କାନକୁ ଶୁଣାଗଲା ପରିହାସ ପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ।

“ଆପଣ ?”, କୌତୁହଳ ନିବାରଣ ପାଇଁ ପଚାରିଲେ ରଘୁନାଥ,
“ଆପଣ କୈଳାସ ଯିବେ ? କାହିଁକି ?”

କାଞ୍ଚୁକ୍ଷୋଦା ଆଖି ମିଟିମିଟି କଲେ । ଓଲଟି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ଭାରତବର୍ଷର ତପସ୍ଵାମୀନେ ବୈଦିକ ଯୁଗରୁ ହିମାଳୟକୁ ହିଁ ତପସ୍ୟାର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥଳ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଥିଲେ । ତାହା ତମେ ଜାଣ । ତମ ଭାରତୀୟମାନେ ସଂସାର ବୈରାଗ୍ୟକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବାକୁ ଆବହମାନ କାଳରୁ ଉତ୍ତର ଦିଗର ଏଇ ଦେବତାତ୍ମା ହିମାଳୟକୁ ଗମନ କରନ୍ତି- କାହିଁକି ? କ’ଣ ଅଛି ସେଠାରେ ଯାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥଳରେ ମିଳେନା ସେମାନଙ୍କୁ ? କହିପାରିବ ରଘୁନାଥ ?”

ରଘୁନାଥ ଚିନ୍ତା କଲେ । ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଏ ଏକ ମାନ୍ୟତାପ୍ରାପ୍ତ ଚିରାଚରିତ ପରମ୍ପରା ଭାରତବର୍ଷର ସାଧୁସବୁ ରକ୍ଷିମୁନିଙ୍କର । ଏପରିକି ଆଧୁନିକ ଭାରତର ବହୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସାଧନାର କ୍ଷେତ୍ର ରୂପେ ବାଛି ନେଇଛନ୍ତି ହିମାଳୟକୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ରକ୍ଷିକେଶରେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସନ୍ଥ-ସ୍ଵାମୀ ଶିବାନନ୍ଦ, ଯେ ତାଙ୍କ ପୂର୍ବାଶ୍ରମରେ ଥିଲେ ଜଣେ ଡାକ୍ତର । ତାଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ କେରଳ । ସେହିପରି ବିଶ୍ଵପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ଵାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ ହିମାଳୟର ଗିରିଗୁହାରେ ତପସ୍ୟାରତ ଥିଲେ ବହୁ ବର୍ଷ । ଏ ଆମ ଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରା ଉତ୍ତର ଦିଗ ହିଁ ଆମ ପାଇଁ ବୈରାଗ୍ୟର ମାର୍ଗ ।”

ରଘୁନାଥଙ୍କ ସଫେଇ ମନଦେଇ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି ଜାପାନୀ ଭିକ୍ଷୁ କିନ୍ତୁ, ତାଙ୍କର ମଙ୍ଗୋଲାୟ ଆଖିର ସବୁ ସବୁ ଫାଙ୍କରେ ନାରୁଥାଏ କୌଣସି ରହସ୍ୟମୟ କ୍ଳାତାରତ ଶିଶୁ ସତେ ଅବା । ସେଇ ଶିଶୁସୁଲଭ ରହସ୍ୟମୟତାର ଆଭରଣ ଖୋଲିଦେଲେ ସେ । ହଠାତ୍ ଶୁଣାଗଲା ଝୁଲିଝୁଲି ହସ । ସେଇ ହସ ଭିତରୁ ଏକ ଜିଜ୍ଞାସାସୂଚକ ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣାଗଲା ରଘୁନାଥଙ୍କୁ, “ଆହ୍ଲା ? ତେବେ ଏଇ ହିମାଳୟର ପାଦଦେଶର

ପଦଚିଆ ଗାଁରେ ଜନ୍ମ ନେଇଥିବା ସିଦ୍ଧାର୍ଥ, ଗୌତମ ସଂସାର ବିମୁଖ ହୋଇ ଦକ୍ଷିଣାଭିମୁଖୀ ହୋଇ କାହିଁକି ? ମଗଧ ସମ୍ରାଟ ବିମ୍ବିସାରଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବାକୁ କ’ଣ ଏତେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ସେ । ଏଠାରୁ ରାଜଗୃହ ଗମନ କଲେ ? ପୁଣି, ତପସ୍ୟା ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ବାଛିନେଲେ ରାଜଗୃହର ଅଦୂରରେ ସେଇ ଉରୁବେଳ ଅରଣ୍ୟକୁ ଯାହାକୁ ଆଜି କୁହାଯାଏ ବୋଧଗନ୍ଧା ? ଏହାର ଉତ୍ତର କିଛି ଅଛି ତୁମ ପାଖରେ ରଘୁନାଥ ? ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ କ’ଣ ଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରାରୁ ଜାତ ହୋଇ ନଥିଲେ ?”

ରଘୁନାଥ ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ । ନିରୁତ୍ତର ।

ହଠାତ୍ ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ କାକୁ୍ୟୟୋଦ୍ୟାଙ୍କ କଣ୍ଠରୁ ନିସ୍ସୃତ ବୌଦ୍ଧଶାସ୍ତ୍ର ସୁରନିପଟ୍ ଅତର୍ଗତ ପ୍ରବର୍ତ୍ତ୍ୟା ସୂତ୍ରର ଆବୃତ୍ତି ରୋମାଞ୍ଚିତ କରିଦେଲା ରଘୁନାଥଙ୍କୁ । ସେ ଚମକିତ ହେଲେ ।

ଭିକ୍ଷୁ ଆବୃତ୍ତି କଲେ-

“ଉକ୍ତଂ ଜନପଦୋ ରାଜା ହେମବନ୍ତସ୍ ପାଶତୋ

ଧନ ବାରିୟେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ ତୋଷକେଷୁ ନିକେତିନୋ ।”

ପରେ ପରେ ଭିକ୍ଷୁ ସେ ସୂତ୍ରର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କଲେ । କହିଲେ, “ତମ ଦେଶର ପଣ୍ଡିତମାନେ ଲିପିପାଠରେ ପ୍ରଳମ୍ବ ଅଶୁଦ୍ଧି କରି ସମୁଦାୟ ଇତିହାସକୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରିଦେଇ ପାରନ୍ତି ରଘୁନାଥ । ସମ୍ରାଟ ବିମ୍ବିସାର ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ନବୀନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ରାଜପୁତ୍ର ସୁଲଭ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନିଜ ରାଜନବର ପାର୍ଶ୍ବସ୍ଥ ଅରଣ୍ୟରେ ଆବିଷ୍କାର କରି ତାଙ୍କ ପରିଚୟ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଥିଲେ ସେତେବେଳେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ତାଙ୍କୁ ଏହି ଭାଷାରେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ:-

‘ହେ ରାଜା ! ଧନବାୟୀ ସମ୍ପନ୍ନ ତୋଷକର ଏକ ଜନପଦରେ ମୋ ନିକେତନ । ସେ ଜନପଦର ସ୍ଥିତି ମୋ ରାଜ୍ୟର ‘ହେମବନ୍ତ’ ଅର୍ଥାତ୍ ‘ସୁନାର ପାହାଡ଼’ ଅର୍ଥାତ୍ ‘ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦ୍ରି’ ସମ୍ମିଳିତ । ଆଜିର ଭୁବନେଶ୍ୱରର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ ‘ତୋଷଳ’ ଆଉ ଏହାର ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟନାମ ‘ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦ୍ରି’- ଏକଥା କ’ଣ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ଅଗୋଚର ? ତେବେ ସେମାନେ କେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ହେମବନ୍ତକୁ ହିମବନ୍ତ ବା

ହିମାଳୟ ଏବଂ ଡୋଷକକୁ କୋଶଳ ରୂପେ ପାଠ କରନ୍ତି ପବିତ୍ର ସୁଭନିପତର ପ୍ରବର୍ତ୍ତ୍ୟ ସୁତରୁ ? ମୋରା ଗବେଷଣାର ବିଷୟ ଥିଲା ଏଇ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ରଘୁନାଥ । ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ମୁଁ ଏଇ ବିଷୟକୁ ନେଇ ହିମବନ୍ତରୁ ହେମବନ୍ତ, କୋଶଳରୁ ଡୋଷକ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିଲି । ଯୁଦ୍ଧବନ୍ଦୀ ହେଲି ଏହି କାରଣରୁ । କିନ୍ତୁ, ଏ ଗବେଷଣାରେ ମୁଁ ଯଦି ତମର ସହାୟତା ଠିକ୍ ସମୟରେ ପାଇନଥାନ୍ତି... !” ରୁପ୍ ହେଇଗଲେ ଭିକ୍ଷୁ କଥା ମଝିରେ ।

ସେତିକିବେଳେ ରଘୁନାଥଙ୍କ ସ୍ୱତ୍ୱପତରେ କୌଣସି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ ରଶ୍ମିର ରେଖାପାତ ହେଲା । ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ତାଙ୍କର ଭିକ୍ଷୁ କାଜ୍ୟଯୋଦ୍ଧାଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରଥମ ଭେଟକାଳୀନ ଦୃଶ୍ୟ ! ଗୋଟାଏ ଅଜଗର ସାପର ଭ୍ରମ ହୋଇଥିଲା ତାଙ୍କର ସେତେବେଳେ ଅବଶ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ସେହି ସାପ ମୁହଁରୁ ଯେତେବେଳେ ପରିସ୍ଫୁଟ ହେଲା- ‘ଉଜୁଁ ଜନପଦୋ ରାଜା...’ ଆଃ ! ରୋମାଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ରଘୁନାଥ ପୁନର୍ବାର । ତାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ନାଟି ଉଠିଲା ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନଦୀ କୂଳର ତାଙ୍କର ସେଇ ପୈତୃକ ଗୃହ, ଯାହାର ଭିତ୍ତିଭୂମିକୁ ଖୋଳିତାଡ଼ି ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଅନୁସନ୍ଧାନ ଚଳେଇଥିଲେ ନିଜର ବଂଶ ପରିଚୟ ପୁନରାବିଷ୍କାର ଲକ୍ଷ୍ୟରେ । କ’ଣ ହେଲା ତା’ର ପରିଣତି ? ସେ କ’ଣ ତେବେ ଜଣେ ପାଗଳ ଥିଲେ ତାଙ୍କ ପୂର୍ବାଶ୍ରମରେ । ନିଜ ଘରର ମୂଳଦୁଆକୁ ଖୋଳିତାଡ଼ି କ’ଣ ଖୋଜୁଥିଲେ ?

ରଘୁନାଥଙ୍କ ସ୍ତବ୍ଧତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଜାପାନୀ ଭିକ୍ଷୁ ପୂର୍ବର ସେଇ ଶିଶୁସୁଲଭ ଢଙ୍ଗରେ ଆଉ ଟିକେ ଚିଡ଼େଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ । ପଚାରିଲେ “କ’ଣ ଭାବୁଛ ? ଘର କଥା ? ସ୍ତ୍ରୀ କଥା ? ଝିଅ ପୁଅଙ୍କ କଥା ?”

“ନା, ନା, ଆମେ ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ଯିବା- ସମ୍ମୁଖରେ ହିମାଳୟ, କୈଳାସ, ମାନସରୋବରର ଆହ୍ୱାନକୁ ଏଡ଼ାଇ ଦେଇ ପୁନର୍ବାର ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବଲୋକନ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ମୋ ପାଇଁ ଭିକ୍ଷୁ । ଚାଲନ୍ତୁ- ଅଗ୍ରସର ହେବା ସେ ଦିଗରେ-”, ତଥାପି କଣ୍ଠରୁ ବିଷାଦ ଏବଂ ଅବସନ୍ନତା ଲିଭିଯାଇ ନଥାଏ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ରଘୁନାଥଙ୍କର ।

ଭିକ୍ଷୁ କାଜ୍ୟଯୋଦ୍ଧା ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଦେଖାଗଲେ କୌଣସି କାରଣରୁ ।

“ଆପଣ ତେବେ ମୋର ସତୀର୍ଥ ହେବେ ନାହିଁ ଆଉ ?” ବିମର୍ଷ ଦିଶିଲେ ରଘୁନାଥ । ନିକଟରେ ଖଣ୍ଡେ ବଡ଼ ପଥର ସତେକି ତାଙ୍କୁ ସଦୟ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଜଣାଉଥାଏ ବସିପଡ଼ିବାକୁ ଟିକେ ତା’ ଉପରେ ।

ରଘୁନାଥ ବସିପଡ଼ିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ କାକୁୟୋଦାଙ୍କୁ । ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଶୁ
ପାଳଟି ଯାଇଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଦୁଇ ଆଖି ବୁଜି ହୋଇଯାଇଥାଏ । କିଛି ସମୟ ପରେ
ସେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ହାତ ଉପରକୁ ଟେକିଲେ । ତର୍କନୀ ଓ ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳିକୁ
ବୃକ୍ଷାଙ୍ଗୁଳି ସହିତ ସମକୋଣରେ ସଳଖେଇ ରଖିଲେ । ଏହାପରେ ସେଇ
ସମକୋଣରେ ସଞ୍ଜିତ ଆଙ୍ଗୁଠି ତିନୋଟିକୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଘୁରେଇଲେ ବିଭିନ୍ନ
ଦିଗରେ- ମୁଣ୍ଡ ଉପର ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶକୁ ଲକ୍ଷ କରି ।

ରଘୁନାଥ କଦାପି ଏଭଳି ମୁଦ୍ରା ପ୍ରଦର୍ଶନକାରୀ ହାତର ଇଚ୍ଛିତ ଏବଂ
ଠିଆ ହେବାର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଠାଣିରେ ଦେଖି ନଥିଲେ କାକୁୟୋଦାଙ୍କୁ । ତାଙ୍କୁ ସେଭଳି
ଠାଣିରେ ଠିଆ ହେବା ଦେଖି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ରଘୁନାଥଙ୍କର- ଏକ ଅନବଦ୍ୟ
ରହସ୍ୟମୟ ରୂପ ଯାହାକୁ ଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଦେଖି ସୁଦ୍ଧା ସେ ସେଇ ଚିତ୍ରର ଜୀବନ୍ତ
ସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କୁ ରକ୍ତମାଂସ ଶରୀରରେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ସଦାସର୍ବଦା ।

ଉଲ୍ଲାସିତ ହେଲେ ରଘୁନାଥ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ବିଷାଦଗ୍ରସ୍ତ ମନ
ପୁଣି ଧ୍ୟାନାଭିମୁଖୀ ହୋଇଗଲା । ସେ ଆଖି ବୁଜି ବସିଲେ ଧ୍ୟାନରେ । ସେତିକିବେଳେ
ସେ ଅନୁଭବ କଲେ- ତାଙ୍କ ଦୁଇ ଭୁଲତାର ସନ୍ଧିସ୍ଥଳରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି
ଭିକ୍ଷୁ କାକୁୟୋଦା ।

ରଘୁନାଥ ଆହୁରି ଗଭୀର ଉଲ୍ଲାସ ଅନୁଭବ କଲେ ସାରା ଶରୀରରେ ।
ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାତକ୍ରରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ଜାପାନୀ ଭିକ୍ଷୁଙ୍କର ରୂପାନ୍ତର ଘଟିଲା ।
ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଉଭା ହେଲେ- ସ୍ବୟଂ ପରମାହଂସ ରାମକୃଷ୍ଣ । ପରକ୍ଷଣରେ ରାମକୃଷ୍ଣ
ରୂପାନ୍ତରିତ ହେଲେ ତାଙ୍କର ଆରାଧ୍ୟ ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧଙ୍କୁ । ଗୌତମଙ୍କର ସହସ୍ର ନାମ
ଏବଂ ସହସ୍ର ରୂପ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପ, ପରିଶେଷରେ ସ୍ଥିର ଜଳରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ
ଏକ ଚିତ୍ରପରି ଲାଖି ରହିଗଲା ତାଙ୍କ ଧ୍ୟାନନେତ୍ରରେ । ଏ ସେଇ ଚିତ୍ର, ଯାହା ଅଜ୍ଞା
ଯାଇଥିଲା ତାଙ୍କ ପ୍ରେତୃକ ଗୃହର ଏକ ମାଟି କାନ୍ଥରେ । ରାଜପୁତ୍ର ଗୌତମ ନିର୍ମମ
ଭାବେ ଛେଦନ କରୁଥାନ୍ତି ତାଙ୍କର ନିଜ ମସ୍ତକର ପଟ୍ଟାତରେ ଅପୂର୍ବ ଏକ ଜୁଡ଼ାରେ
ବିନ୍ୟସ୍ତ କେଶସମ୍ଭାରକୁ ! ରଘୁନାଥ ସମାଧିସ୍ଥ ହୋଇଗଲେ ।

ଭିକ୍ଷୁ କାକୁୟୋଦାଙ୍କ କୋମଳ ସ୍ପର୍ଶରେ ଧ୍ୟାନରତ ସମାଧି ଭଙ୍ଗ ହେଲା
ରଘୁନାଥଙ୍କର ।

“ବସ୍ତ !”, ସମୋଧନ କଲେ ସତୀର୍ଥ ଭିକ୍ଷୁ, ତମକୁ ପୁଣି ଫେରିଯିବାକୁ ହେବ ପଛକୁ । ସେମାନେ ପହଞ୍ଚି ସାରିଲେଣି ଖୁବ୍ ନିକଟରେ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ସେମାନେ ଆସିଯିବେ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ ବସ୍ତ । ହିମାଳୟ ଗମନ ପାଇଁ ତମର ସମୟ ଆସିନାହିଁ ତଥାପି । ତମକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ସେମାନଙ୍କ ସାଥରେ ପୁନର୍ବାର ସଂସାର ପଥରେ । ସେଠି ଅନେକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଛି ତୁମର । ପ୍ରତିରୋଧ କର ନାହିଁ ନିଜର ପ୍ରାରହ ଏବଂ ଭାଗ୍ୟର ଦାବିକୁ ।”

ରଘୁନାଥ କିଛି ବୁଝିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ସତରେ ସଦଳବଳେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ, ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ । ସେ ଦଳର ଦଳପତି ଥିଲେ-ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ଦିବ୍ୟକିଶୋର । ତାଙ୍କ ପଛରେ ବନ୍ଧୁପତ୍ନୀ ନଳିନୀ ଏବଂ ପତ୍ନୀ ପଦ୍ମାବତୀ । ତାଙ୍କ ପଛକୁ ସହାୟ ବଦନରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଦୁଇ ଜଣ ଲଜ୍ଜାଶୀଳ- ଯୁବକ ଯୁବତୀ । ରାମକିଶୋର ଓ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା । ଏକା ଅନୁପସ୍ଥିତ ଥିଲା-ରମ୍ଭା ।

“ରମ୍ଭା ଗଲା କୁଆଡ଼େ ?”, ରଘୁନାଥଙ୍କ ଆଶଙ୍କିତ ପିତୃହୃଦୟ ସାମାନ୍ୟ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଲା ।

“ସେ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହଉଛି ବାପା !”, ଧାଇଁ ଆସି କୁଣ୍ଡେଇ ଧରିଲା ଚିତ୍ର ରଘୁନାଥଙ୍କୁ । ପରେ ପରେ କ୍ରନ୍ଦନରୋଳ ।

ଦିବ୍ୟକିଶୋର ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି ତଥାପି ।

ରଘୁନାଥ ପଥରର ଆସନ ଛାଡ଼ି ଉଠିଗଲେ ।

ଦୁଇ ସମୁଦି କୋଳକୋଳି ହେଉଥାନ୍ତି

ଭିକ୍ଷୁ କାଳ୍ପ୍ୟଯୋଦ୍ଧା ଚିରନ୍ତନ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ସଂସାରର ସେହି ବିଚିତ୍ର ଭବ୍ୟ ନାଟକର ଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ଦୂରରେ ଥାଇ ଉପଭୋଗ କରୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଦୁଇଆଖିରୁ ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁ ଝରି ଯାଉଥାଏ । ନିରବରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି ସେ ସେଇ ଅପୂର୍ବ ସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ୟାଟିକୁ । ଆଶୀର୍ବାଦ ବର୍ଷଣ କରୁଥାନ୍ତି, “ହେ ଅନୋମାର କନ୍ୟା ! ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ଭବ ! ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ଭବ !”

ଅନୋମାର କନ୍ୟା

ପ୍ରଫେସର ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ (୧୯୩୩) ଓଡ଼ିଆ କଥା-ସାହିତ୍ୟରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଉଚ୍ଚାରିତ ନାମ । ଜୀବନର ଘଟଣାବଳୀକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗିରେ ବିଚାର କରି ଗନ୍ଧ, ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରିବାରେ ସେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ । ତାଙ୍କ ରଚିତ ‘ନରକିନ୍ଦୁର’, ‘ଶକୁନ୍ତଳା’, ‘ଅନୁ ହରିଯିବା ପରେ’ ଇତ୍ୟାଦି ଉପନ୍ୟାସ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତର ଅମୂଲ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ । ଗତ ସଂକଳନ ‘ଚଳନ୍ତି ଠାକୁର’ ପାଇଁ ସେ ୧୯୯୪ ମସିହାରେ ବେସ୍ତ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାରରେ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ‘ଅନୋମାର କନ୍ୟା’ ଉପନ୍ୟାସ ଉତ୍କଳର ବୌଦ୍ଧ ଯୁଗର ଏକ ବିରାଟ ବିକ୍ଷାନ୍ତିର ସମାଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ରଚିତ । ତାହା ହେଉଛି ବିଶ୍ୱର ଅନ୍ୟତମ ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନବ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବା ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ସଂପର୍କରେ ଅଦ୍ୟାବଧି ଚର୍ଚ୍ଚିତାସୁଥିବା ମିଥ୍ୟା ବା ମିଥ୍ୟାର ସଂଶ୍ଳେଷନର ପ୍ରତ୍ୟାସ । ସେ ଯେ ଜଣେ କଳିଙ୍ଗ ପୁତ୍ର ଏହି ସତ୍ୟରୁ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ଲେଖକ ନିଜ ରଚିତ ଏହି ଉପନ୍ୟାସ ପାଇଁ ବହୁ ବିଖ୍ୟାତ ଐତିହାସିକଙ୍କର ଗବେଷଣା ଉଚ୍ଚ ତଥ୍ୟର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଛନ୍ତି ।

ପ୍ରକାଶକ

APURBA

Patrika & Publications
Plot No-294, Unit-III
Kharvel Nagar, Bhubaneswar
751001, Khurda, Odisha, INDIA
Cell-09937300223
E-mail:apurba1999@gmail.com

ANOMARA KANYA

₹ 150/-